

SÚTRA O ROZVÁZÁNÍ UZLŮ

Sandhinirmóčanasútra

解深密經 (Ĥie ŝen-mi ťing)

*Podle překlada Ctihodného Suan Canga (玄奘)
z čínštiny přeložil Ctihodný Dhammadípa (釋性空)
s využitím komentáře od Ctihodného Woncheuka (圓測)*

www.dhammadipa.cz

Věnování

*Nechť tato kniha slouží všem, kteří hledají cestu
k vlastnímu probuzení společně se všemi bytostmi.*

Ctihodný Dhammadiṭṭha

SÚTRA O ROZVÁZÁNÍ UZLŮ

Sandhinirmóčanasútra

Podle překladu Ctihodného Süan Canga s využitím komentáře

od Ctihodného Woncheuka z čínštiny přeložil Ctihodný Dhammadipa

Korektura sanskrtských termínů a jmen: Jiří Holba

Jazyková korektura: Monika Stehlíková, Hana Petráková, Jindřich Veselý

Grafický návrh obálky: Michaela Chavíková

Sazba: Petr a Hedvika Marešovi

Příprava vydání knihy: Tomáš Sivok

První vydání v r. 2018

Tato kniha je darem dharmy a jako dar ať je šířena.

Knihy je neprodejná a je určena pouze k volné distribuci.

Distribuci knihy zajišťuje Nadace DHAMMADIPA (www.dhammadipa.org)

Knihy podléhá licenci CC BY-NC-ND 3.0CZ

(Dílo lze sdílet, rozmnožovat a distribuovat prostřednictvím jakéhokoli média v jakémkoli formátu za podmínky, že bude uveden vždy autor, dílo se nebude využívat komerčně a nebude se do díla zasahovat.)

Činnost Nadace DHAMMADIPA můžete podpořit darem zaslaným na účet nadace.

Komerční banka: 115-3425910257/0100

PayPal: xingkongcz@gmail.com

Děkujeme.

Translation © Bhante Dhammadipa

Printed and donated for free distribution by

The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation

11F., 55 Hang Chow South Road Sec 1, Taipei, Taiwan, R. O. C.

Tel: 886-2-23951198, Fax: 886-2-23913415

Email: overseas@budaedu.org

Website: www.budaedu.org

This book is strictly for free distribution, it is not for sale.

ISBN 978-80-270-2845-0

OBSAH

PŘEDMLUVA	7
PRŮVODCE TEXTEM	11
1. O SÍDLECH TATHÁGATŮ	105
2. O NEJVYŠŠÍ PRAVDĚ	111
3. O VĚDOMÍ, MYSLI A ROZLIŠUJÍCÍM MYŠLENÍ	135
4. O PODSTATĚ VŠECH JSOUCEN	141
5. O BEZPODSTATNOSTI VŠECH JSOUCEN	147
6. O JÓZE	171
7. O DOKONALOSTECH	217
8. O ČINNOSTI TATHÁGATŮ	253
REJSTŘÍK	279

Poděkování

Vydání této Sútry o rozvázání uzlů je výsledkem spolupráce mnoha dobře smýšlejících bytostí.

*Rád bych poděkoval zejména Jaroslavu Hudrálíkovi,
Tomáši Sivokovi, Ctihodné Dhammarámě,
Monice Stehlíkové, Haně Petrákové, Jiřímu Holbovi,
Jindřichu Veselému, Janu Vihanovi,
Petrovi a Hedvice Marešovým, Michaele Chavíkové,
Libuši Čadové a všem ostatním,
kteří byli nápomocni.*

Ctihodný Dhammádípa

PŘEDMLUVA

Sútra o rozvázání uzlů (*Sandhinirmóčanásútra*, 解深密經, *Ťie šen-mi ting*) patří do středního období mahájánového buddhismu. Ve verzi, kterou má teď čtenář v ruce, se objevila někdy na začátku dynastie Gupta, v době zlatého věku rozkvětu indické kultury a písemnictví v sanskrtu.

Dle dochované tradice existovala tato sůtra jednak v obsáhlé verzi o sto tisících verších, jednak ve verzi zkrácené na tisíc pět set veršů. Kratší verze zachovaná v tibetštině a čínštině je základem tohoto textu.

V čínském jazyce se dochovaly čtyři překlady sůtry. První je krátká verze od Gunabhadry z první poloviny pátého století našeho letopočtu známá jako *Sútra osvobození toku vědomí* (*Santativimóksasútra*, 相續解脫經). Autor překladu pochází ze střední Indie a přeložil poslední dvě kapitoly současného textu.

Druhý známější a kompletní překlad se připisuje mnichu jménem Bódhiruči ze severní Indie. Dochoval se v pěti svitcích z roku 513. Má jedenáct kapitol, tedy o tři kapitoly více než tento text. Rozdíl je způsoben tím, že v překladu od Bódhiručiho je druhá kapitola rozdělena do čtyř kapitol podle jmen čtyř bódhisattvů. Tento překlad je známý jako *Sútra osvobození z pevných uzlů* (*Gambhírasandhivimóksasútra*, 深密解脫經).

Třetí neúplný překlad dochovaný v jednom svitku se připisuje překladateli známému pod jménem Paramártha (真諦) z Udždžajiní v západní Indii. Pochází z druhé poloviny šestého století. Má čtyři kapitoly, jejichž obsah se podobá druhé a třetí kapitole našeho textu. Jeho pojmenování je *Sútra o rozvázání uzlů* (*Sandhinirmóčanasútra*, 解節經). Stejně pojmenování jsem použil i pro tento překlad do českého jazyka.

Nejznámější ze čtyř čínských překladů se připisuje mnichu proslavenému pod jménem Süan Cang (玄奘). Dochoval se na pěti svitcích a obsahuje osm zde předložených kapitol. Datum překladu není známo, ale s největší pravděpodobností spadá do období po Süan Cangově návratu z Indie, kdy se od roku 645 do roku 650 věnoval textům přímo spojeným s jeho překladem *Traktátu o základech praxe jóginů* (*Jógáčárabhúmišástra*, 瑜伽師地論). Kromě první kapitoly obsahuje tento text všech sedm zbývajících kapitol. Texty, které Süan Cang přeložil během tohoto období, jako *Souhrn mahájánového učení* (*Mahájánasamgraha*, 攝大承論), *Sútra deseti stupňů k buddhovství* (*Dašabhúmkasútra*, 佛地) nebo *Traktát o šíření vznešeného učení* (*Árjadéšanavikhjápanašástra*, 顯揚聖教論) mají přímý vztah k obsahu této sútry.

Titul překladu Süan Canga, zní *Sútra odhalení hlubokého tajemství* (*Sandhinirmóčanasútra*, 解深密經, *Ťie šen-mi ťing*), alespoň tak je znám ve většině překladů a referencí.

Důvod, proč jsem použil název *Sútra o rozvázání uzlů*, tkví ve významu slov, jež sanskrtský název tvoří. Slovo sandhi má v sanskrtu tři základní významy – uzel, tajemství a spojení nebo kontinuita. Slovo nirmóčana má dva základní významy – vysvětlit a vysvobodit. Proto je spojením obou slov do sandhinirmóčana možné dostat mnoho rozdílných významů, které překladatelé mohou přeložit různým způsobem, aniž by se dopustili chyby.

Podle hlavního a nejpoužívanějšího komentáře našeho textu od korejského mnicha Woncheuka (圓測) má složené slovo sandhinirmočana ve smyslu rozvázání nebo vysvětlení uzlů či tajemství pět významů.

Za první text vysvětluje hluboký význam pojmu těla pravdy *dharmakája*, který je jinak těžko pochopitelný.

Za druhé rozvazuje pevné uzly, jako je uzel prosycení vědomí nevědomostí (*avidjávásana*), které jsou pro osoby světské i pro posluchače a buddhy pro sebe (*pratjékabuddha*) nerozvazatelné.

Za třetí vysvětluje moudrost, která odhaluje tajemství pravdy.

Za čtvrté vyjevuje uzly, které je třeba rozvázat.

Za páté vysvětluje odhalení tajemství konečného významu nauky.

Text sútry rozvázání uzlů stejně jako základní část *Traktátu o základech praxe jóginů* se dá rozdělit na tři části. Druhá až pátá kapitola vysvětluje okruh působnosti jógy (*góčara*, 境界分), kapitoly šestá a sedmá vysvětlují jednání podle jógy (*áčára*, 行分) a kapitola osmá vysvětluje důsledky praxe jógy (*phala*, 果分). Jestliže přidáme část úvodní, první kapitolu, která vysvětluje příčiny učení této sútry (*nidána*, 因緣分), obsah sútry pak tvoří čtyři základní části.

Někteří učenci hovoří o pěti částech s tím, že konec osmé kapitoly, který vysvětluje název, pod kterým má být sútra uctívána, považují za pátou část, protože tvoří zvlášť významnou část textu.

V předmluvě jsem čerpal především z Komentáře k *Sútre vysvětlení hlubokého tajemství* (解深密經疏) Süan Cangova (玄奘)

korejského žáka Woncheuka (圓測). Ten končí na začátku osmé kapitoly. Dále jsem čerpal z překladu tibetské sbírky textů *Kandžur* od čínského mnicha Kuan Kchunga (關空). V poslední fázi překládání se mi do ruky dostal i nový komentář sútry od mnicha Jen Pcheje (演培), žáka mistra Jin Süna (印順) z Taiwanu, nazvaný *Vysvětlení podstaty*.

PRŮVODCE TEXTEM

1. O SÍDLECH TATHÁGATŮ

Úvodní kapitola má čtyři části.

⁽¹⁾ [Sídlo Tathágy]

První část vysvětluje dokonalost sídla Tathágy, druhá, třetí a čtvrtá část vysvětlují dokonalost ctností buddhů, jejich žáků a bódhisattvů.

Dokonalost (*guna*) sídla Tathágy spočívá v absolutní čistotě jeho vědomí, které se vyjevuje jako čistá země. Sídlo Tathágy je chápáno ve smyslu transformace vědomí v paláci nedualistického poznání, ve kterých se základní nedualistická moudrost bez obrazů a objektů volně doplňuje výjevy dokonalosti, které k této moudrosti patří.

Dle komentářů mahájánových sůter má Buddha tři tajemství. Tajemství dokonalého těla, tajemství dokonalé řeči a tajemství dokonalé mysli. Každá bytost dle stavu svého vědomí vnímá něco z dokonalosti těla a dokonalosti řeči Buddhy, ale dokonalost Buddhovy mysli je nemyslitelná a nepochopitelná. Proto tento text zdůrazňuje víru jakožto základ pochopení.

Sídlo Tathágy, které je projevem jeho neposkvrněné moudrosti, se dle komentáře skládá z osmnácti různých ctností.

Základ sídla Buddha je tělo pravdy (*dharmakája*) samotné. To, co tento základ vyjevuje, je tělo užitkové a tělo stvořené (*sambhógakája*, *nirmánakája*), která jsou výrazem dokonalosti nejvyššího probuzení. Dle učení mnohých mahájánových sůter jen bytosti s přímou realizací těla pravdy jsou s to poznat užitkové tělo Buddha.

Dle vysvětlení Süan Canga tuto sůtru Buddha učil ve formě užitkového těla v čisté zemi, dle Paramárthy ve formě stvořeného těla v naší zemi nečisté. Dle většiny pozdějších vysvětlení ji Buddha učil v obou zemích, v zemi čisté i zde na tomto světě v zemi nečisté ve městě Vaišálí.

V popisu sídla Tathágyaty verš první vyjevuje dokonalost barev a tvarů sídla Tathágyaty, jeho uspořádání (*vyjúha*), místo a důvod jeho vyvstání, což jest moudrost základní (*múladžňána*) a moudrost po probuzení (*prštalabdhadžňána*). To vše je důsledkem čistého vědomí Tathágyaty.

Verš druhý vyjevuje dokonalost vlastníka paláců probuzení, jeho družiny, doprovodu a pokrmu, kterým se v palácích živí.

Verš třetí popisuje dokonalý účel paláců, prospěch, který přinášejí, stav beze strachu, který v nich vládne, a dokonalost obydlí samotného.

Verše čtvrtý a pátý se vztahují k dokonalosti cesty k palácům probuzení a k vozu, který k nim bytosti veze.

Verš šestý a konec odstavce se vztahují k dokonalosti metody, kterou se paláce probuzení dosahují a k jejich základu, čistotě vědomí.

Dohromady je osmnáct ctností, které vytvářejí dokonalost paláců probuzeného vědomí.

⁽²⁾ [Ctnosti Tathágy]

Druhá část kapitoly vysvětluje jednadvacet ctností Tathágy, které patří jeho nejvyššímu stavu probuzení.

Nejprve ctnosti společné s ostatními probuzenými bytostmi, pak ctnosti jedinečné, patřící pouze jemu.

Je to nedualistické poznání, které proniká všude bez překážek, nedrží se znaků objektů, nikde neulpívá, odstraňuje překážky, poráží všechna pomýlená učení a světské zájmy se ho nedotýkají – sláva, zisk, chvála, příjemnost ani jejich opaky (osm větrů, *aštalaukikadharmā*).

Jeho učení není pochopitelné pouhým myšlením, je spojené s poznáním tří časů – minulosti, přítomnosti a budoucnosti.

Jeho tělo (užitkové i stvořené) všude proniká. Má poznání prosté všech pochybností. Vede bytosti pomocí různých nauk. Jeho moudrost je bez poskvrny a projevuje se podle odhodlání bytostí bez jejich rozlišování. Moudrost tathágy si podmaňuje bytosti a je základem praxe bódhisattvů.

Jedinečnou ctností Tathágy je jeho rovnoměrné tělo pravdy založené na završení praxe dokonalostí a vysvobození na základě neposkvrněné absolutní moudrosti, která je rovnoměrná a nemá hranice, je prostá všech světských vlivů, nevyčerpatelná v ctnostech a v budoucnosti nepozná konce.

⁽³⁾ [Ctnosti žáků Buddhy]

Třetí část vysvětluje třináct ctností žáků posluchačů, kteří mají dokonalou disciplínu, jsou dědici učení, osvobození moudrostí i koncentrací a dodržují bez poskvrny pravidla.

Jejich cílem je jen slast učení, jehož mají širokou znalost a pamatují si ho nazpaměť. Vyhýbají se nesprávnému myšlení, jednání a nesprávné řeči. Mají sedm druhů moudrosti vůči všem jevům a tři vyšší vědy (*trividjá*). Přebývají ve stavu slasti teď a tady, jsou polem pro ctnosti bytostí, utišené smysly a snášenlivost.

⁽⁴⁾ [Ctnosti bódhisattvů]

Poslední část kapitoly vysvětluje deset základních ctností bódhisattvů, které převyšují ctnosti žáků důrazem na svobodu, která je důsledkem praxe nerozlišování založené na nedualistickém poznání a snaze prospívat všem bytostem.

Na konci kapitoly najdeme jména bódhisattvů, kteří kládou Buddhovi otázky. Jejich otázky a Buddhovy odpovědi tvoří hlavní obsah této sútry.

Obsah sútry má ráz traktátů abhidharmy ve smyslu definitivního učení (*nítártha*), oproti učení súter, které se přizpůsobuje těm, kteří učení naslouchají (*anulóma*).

2. O NEJVYŠŠÍ PRAVDĚ

Druhá kapitola vysvětluje vlastnosti nejvyšší pravdy (*paramárthalakšana*) zakryté závojem vlastností pravdy konvenční (*samvrtalakšana*). V sanskrtu slovo *samvrti* může být odvozeno od kořene *vr-vrnóti* s významem zakrývat, zahalovat a v pojetí této sútry je použit právě tento význam. Pravda konvenční je právě to, co pravdu nejvyšší zahaluje. V buddhismu je pochopení pravdy konvenční předpokladem pro správné pochopení pravdy nejvyšší.

V pojetí této sútry, vlastnosti (*lakšana*) nejvyšší pravdy patří jen podstatě (*svabháva*, *vastu*) samotné, která je neuchopitelná slovy a koncepty.

Slova a koncepty jsou pro neprobuzené bytosti vázány na dualistický způsob myšlení, na hluboký zvyk vidět jáství, tedy neměnnou podstatu, v bytostech a ve věcech.

To je příčina ulpívání na těchto konceptech a je to i příčinou hrubosti vědomí, počitků a vnímaných objektů.

⁽⁵⁾ [Jsoucno prosté dualismu]

Dualistické myšlení vytváří realitu závislou na konceptech. První část kapitoly Otázky bódhisattvy zvaného Moudrý vyptávání vysvětluje, že tato realita se nikdy nestane definitivní a musí se stále dále prozkoumávat. Oproti tomu skutečná realita, realita takovosti nebo přirozenosti jevů (*dharmatá*) je definitivní a jógín, který ji přímo dosáhne, ji nemusí dále prozkoumávat.

⁽⁶⁾ [Nejvyšší pravda je oblastí bez znaků objektů]

Druhá část kapitoly Otázky bódhisattvy zvaného Pramen učení dále vysvětluje nejvyšší pravdu jako oblast přímé re-

alizace jóginů, která je bez znaku objektů (*nimitta*). V našem textu je slovo *nimitta* též podle kontextu přeloženo jako vyjevení (*vidžňapti*) nebo obraz.

Nejvyšší pravda je prostá dualistického rozlišování (*vikalpa*), transcenduje úvahy (*vitarka*), a je prostá všech sporů (*arana*).

⁽⁷⁾ [Význam oblasti všeho stvořeného]

Třetí část kapitoly Otázky bódhisattvy zvaného Neposkvřená moudrost vysvětluje oblast nejvyšší pravdy jako to, co přesahuje rámec stejnosti a rozdílnosti, monismu a pluralismu, rámec všech ismů, které si neprobuzené bytosti vytvářejí.

Buddhistická cesta má pět stadií, stadium hromadění výzbroje ctností (*sambhára*), stadium úsilí či rozhodnosti (*prajóga*, zde *adhimókšabhúmi*), stadium přímého vidění objektu osvobození (*daršanamárga*), stadium meditace (*bhávánámárga*) a dokonalé stadium (*nišťa*).

Jak text vysvětluje, před stadiem přímé vize objektu osvobození je skutečné poznání nejvyšší pravdy nemožné, protože závisí na konceptech.

⁽⁸⁾ [Všichni buddhové bez rozdílu hlásají nejvyšší pravdu]

Poslední, čtvrtá část kapitoly je rozprava Buddhy s ctihodným Subhútim, který je známý jako nejlepší praktikující neposkvřené lásky (*maitrí*) a bezkonfliktního samádhi (*aranasamádhi*) mezi Buddhovými žáky. Tato část zdůrazňuje univerzálnost pravdy nejvyšší, její jemnou jedinečnou chuť (*ékarasa*), která prosycuje všechny jevy. Je to takovost všech jsoucen (*tathatá*), jejich přirozený stav (*dharmatá*), je to platnost pravdy (*dharmasthiti*) ve smyslu konečného stavu všech věcí (*bhútakóti*).

Zatímco věci ve světě mají rozličné vlastnosti na základě rozličnosti důvodů a příčin, jejichž silou vyvstávají a zaničují v každém okamžiku, takovost, přirozenost všech jevů má jen jednu chuť.

To platí i pro prostředky probuzení, které text vyjmenovává, a proto i ony mohou patřit jen pravdě konvenční.

Tento i pro Buddhovy žáky těžko pochopitelný princip Subhúti vysvětluje tak, že když oni prohlašují přímou realizaci pravdy nejvyšší na základě pochopení jednotlivých aspektů učení, děje se tak na základě domýšlivosti, a ne pochopením jedné chuti všech jsoucen, stvořených i nestvořených.

Mahájánové sútry kladou důraz na praxi víry, nedualistického pochopení (*bódhičitta*) praxe dokonalosti a předávání zásluh pro dobro všech bytostí (*punjabarináma*). Tento postup v praxi bódhisattvů je předpokladem pochopení nejvyšší pravdy jako podstaty všech jevů v pojetí mahájánových textů, zatímco učení žáků posluchačů zdůrazňuje důležitost správného analytického poznání jednotlivých aspektů učení spojených s cestou k osvobození. V tomto smyslu text vysvětluje nejvyšší pravdu jako čistý objekt ve všech jevech, obzvláště v jevech spojených s procesem osvobozování, které text vyjmenovává. Ty jsou hlavní náplní myšlení jóginů, kteří o osvobození usilují.

3. O VĚDOMÍ, MYSLI A ROZLIŠUJÍCÍM MYŠLENÍ

Kapitola třetí je doplněním kapitoly předcházející, vysvětluje, že všechna rozlišení mohou existovat jen v rámci pravdy konvenční. Pravda nejvyšší, takovost všech jevů, musí nutně transcendovat veškerá rozlišování. V nejvyšší pravdě je vědomí pouze jedno a v rámci tohoto jediného vědomí existují rozdílné druhy funkcí vědomí, ovšem existují též pouze v rámci reality konvenční, ne reality nejvyšší.

Na rozdíl od ostatních buddhistických škol, které se shodnou na šesti druzích vědomí, Škola pouhého vědomí (*čittamātratā*, *vidžňaptimātratā* nebo *jógačára*), která považuje tento text za hlavní zdroj svého pojetí Buddhova učení, popisuje sedm, osm nebo i devět rozdílných druhů. Kromě obvyklých šesti, (pěti smyslů a mentálního vědomí), učí o existenci manas, sedmého vědomí, které ztotožňuje já se základním vědomím. Je to orgán myšlení, díky kterému se iluzorní rozlišení mezi objektem a subjektem stává skutečností ve zkušenosti bytostí. Mentální, šesté vědomí (*vidžňána*), rozlišuje bytosti a jevy jako něco podstatného právě na základě tohoto orgánu mysli. Osmý druh vědomí se nazývá čitta ve smyslu hromadění (*čínóti*), je to základní vědomí, ve kterém se hromadí stopy minulých zkušeností a transformuje se obsah naší současné zkušenosti. Tedy vědomí, mysl a rozlišení (*čitta*, *manas*, *vidžňána*) mohou být chápány jako tři odlišné funkce (hromadění, myšlení a rozlišování) nebo jako tři aspekty jednoho celku.

To, co je objektem vědomí, může být jak pravda konvenční, tak i pravda nejvyšší. V pravdě nejvyšší veškerá rozlišení, existují jen v rámci reality konvenční. I rozlišení různých druhů vědomí, jejich objektů, faktorů vědomí (*čaitta*), jejich vlastností a funkcí, příčin a důvodů jejich vyvstání, to vše existuje z hlediska učení mahájány pouze v rámci reality konvenční.

Bytosti probuzené používají tato správná rozlišení, aby vedly druhé k probuzení, ale na rozdíl od bytostí světských na nich neulpívají. Mají základní moudrost (*múlapradžňá*), která jim zprostředkuje poznání nepodstatnosti všech jevů a moudrost následující probuzení (*prštalabdhadžňána*), díky které správně fenomény poznání rozlišují. Takto vedou bódhisattvové druhé bytosti ven ze stavu strasti.

Dle učení Školy pouhého vědomí, skutečnost vědomí je právě ten nejlepší prostředek k poznání pravdy nejvyšší. Tato kapitola jasně odhaluje iluzorní podstatu i základního vědomí, které si přivlastňuje (*upádi*) smysly, jejich objekty a semena rozšíření vědomí na základě ulpívání (*prapaňča*). To podporuje interpretaci Sthiramatiho, který zdůrazňuje nepodstatnost vědomí, oproti škole Dharmapály proslavené Süan Cangem, která zdůrazňuje podstatnost vědomí samotného.

Nakonec text učí jeden z nejdůležitějších principů Školy pouhého vědomí, podle kterého na základě základního vědomí, které si přivlastňuje a manifestuje všechny jevy, může existovat několik druhů vědomí současně. Tak jako vlny (rozdílné druhy vědomí) vyvstávají současně ve velkém oceánu (základního vědomí).

Dle tohoto principu mohou v procesu myšlení vyvstat rozdílné objekty, počítky a druhy vědomí současně, jelikož objekty vědomí nejsou nic jiného než výjevy (*parináma*) vědomí samotného.

4. O PODSTATĚ VŠECH JSOUČEN

[Bezpříznakovost jevů]

Kapitola čtvrtá a pátá navazují na předešlé dvě kapitoly ve vysvětlení objektů jógy.

Zatímco kapitoly druhá a třetí vysvětlují všechny jevy z hlediska pravdy nejvyšší a pravdy konvenční, kapitola čtvrtá je vysvětluje z hlediska tří druhů věcných vlastností vlastního bytí (*svabháva*) a kapitola pátá z hlediska neexistence jejich vlastního bytí (*asvabháva*), jejich nepodstatnosti. Toto je podle učení Školy pouhého vědomí nejvyšší definitivní nauka Buddha (*nítártha*), zatímco nauka o skutečnosti jevů a o prázdnotě jevů je jen učení odvozené (*nejártha*), které k definitivní nauce vede.

Tedy dle Školy pouhého vědomí Buddha v první části učení vyjevil nauku nejáství na základě učení o věcných vlastnostech (podstatách) všech jevů, jako jsou agregáty existence, čtyři vznešené pravdy atd.

V druhé části učení vyjevil nauku nepodstatnosti všech jevů ať stvořených, či nestvořených (*samskrta, asamskrta*).

Ve třetí části Buddha učil tři podstaty a na jejich základě tři druhy nepodstatnosti, což je považováno za nejhlubší pochopení Buddhova učení o střední cestě (*madhjamapratipat*).

Všechny jevy, jejich podstatu ve smyslu skutečného vyjevení, je možné vysvětlit v rámci jejich rozdělení na jevy (*dharma*) stvořené silou důvodů a příčin a nestvořené.

Zde v této kapitole jsou všechny jevy klasifikované z hlediska tří druhů vyjevení.

Za první vyjevení v realitě konceptů na základě vnějších znaků objektů, které nadsazuje (*samárópa*) pojem vlastních podstat do vnímání všech jevů. Jmenuje se parikalpita, doslova realita kolem dokola uměle vyrobená. Tato realita z hlediska učení Školy pouhého vědomí neexistuje ani z hlediska pravdy konvenční.

Za druhé vyjevení vyvstalé v realitě silou jiných důvodů a příčin. Jinými slovy vyvstalé na základě závislého vznikání. Jmenuje se paratantra, doslova realita vyvstalá silou jiného. V učení mahájány představuje tato realita pravdu konvenční. Pravda konvenční zastírá pravdu nejvyšší, to jest nepodstatnost ve smyslu nejáství všech jevů, z důvodu ulpívání na věcech, se kterými je spojená. V pojetí Školy pouhého vědomí tato realita existuje, ale je poskvrněná ulpíváním, vyvstává vnímáním vlastních podstat v jevech, které pochází z vidění skutečnosti v konceptech.

Za třetí vyjevení v realitě dokonalé po všech stránkách (*parinišpanna*). Tato realita je realitou závislého vznikání bez pojmu vlastní podstaty. Je to realita ve smyslu pravdy nejvyšší, která je v předešlé kapitole vysvětlená jako čistý objekt ve všech jsoucnech bez výjimky. Toto je právě jedinečná chuť osvobození.

5. O BEZPODSTATNOSTI VŠECH JSOUCEN

⁽⁹⁾ [Otázka o skrytém významu učení]

Pátá kapitola patří obsahově k filosoficky nejdůležitějším a nejčastěji citovaným částem sútry. Rozvádí mahájánové učení o nejvyšším probuzení na základě realizace nejáství, na základě nepodstatnosti všech jevů. Nepodstatnost všech jevů je založená na nedualistickém pojetí rovnoměrnosti všech jsoucen, jejich takovosti, to jest opravdové skutečnosti, která je prostá dualistického rozlišování.

Učení o nejáství je společné všem autentickým vysvětlením Buddhova učení, ovšem zatímco základní písmo buddhismu zachované v rozpravách Buddhy (*nikája* nebo *ágama*) klade důraz na nejáství osob (*pudgalanairátmja*), v učení mahájány založeném na sútrách dokonalého poznání (*pradžňápáramitá*) se důraz přesunuje na nejáství, nepodstatnost všech jevů (*dharmanairátmja*).

Základní buddhismus vysvětluje nejáství hlavně pomocí neosobních jevů, jako je agregát tělesnosti, agregát počitků a tak dále, učení mahájánových súter vysvětluje nejáství pomocí prázdnoty (*šúnjató*) chápané jako takovost všech jevů. Tato prázdnota nebo takovost všech jevů se v učení mahájány stává jedinou skutečností, jedinou pravdou, druhá v dokonalé skutečnosti nemůže existovat.

Předešlá kapitola vysvětluje tři vlastní vlastnosti všech jevů. Tato kapitola na základě pochopení těchto tří podstat vysvětluje tři nepodstatnosti, aby odhalila to, co se zde považuje za definitivní význam učení. Tento význam je definitivní, protože se vyhýbá tendenci vnímat v jsoucnech skutečnou existenci a skutečnou neexistenci a dovoluje, aby realita konvenční a realita nejvyšší mohly existovat

vedle sebe v harmonickém vztahu bez extrému utvrzování bytí či nebytí všech jevů.

Proto sůtra hovoří o třech oblastech poznání všech jsoučen.

Toto poznání je v pojetí sůtry definitivní. Vyhýbá se pojmu skutečné existence jevů ve smyslu skutečné existence jejich vlastních vlastností nebo podstat a vyhýbá se též učení o jejich skutečné nepodstatnosti prázdnoty všech podstat. Tak ukazují střední cestu mezi pojmem bytí a nebytí.

Prázdnota všech jevů je zde chápána jako prázdnota vlastních vlastností všech jevů (*lakšanašúnjatá*) pojímaných ve smyslu skutečnosti jmen, slov, zvuků a konceptů, které věci označují a na kterých bytosti ulpívají. Tato realita uměle vytvořená koncepty (*parikalpita*), nemá vlastní vlastnosti, protože existuje pouze na základě přechodné reality závislého vznikání, na kterou nadsazuje pojem stálé skutečnosti ve smyslu vlastních podstat jevů.

Jelikož skutečné vlastnosti reality vytvořené koncepty neexistují, je tato realita přirovnávaná k nemocnému oku. To, co nemocné oko vidí přes brýle konceptů, na kterých ulpívá, je realita závislého vznikání (*paratantra*) vyvstalá ne sama od sebe, ale silou příčin. Tato realita je bezpodstatná z hlediska pravdy nejvyšší, nevyvstává tak, jak ji bytosti vidí, je nezrozená, nezaniká. A tak utišení, nirvána je její skutečný stav. To je to, co vidí oko zdravé.

Text přirovnává realitu konceptů, na kterých bytosti ulpívají, k éterickému květu. Realitu závislého vznikání a jednu část reality nejvyšší spojenou s nestálostí všech jevů k obrazům přeludu, neboť nejáství všech jevů je předpokladem jejich vyjevení. Tak jako bez prostoru není vyjevení formy, bez nejáství, to jest nepodstatnosti všech jevů se žádné

jsoucno nemůže vyjavit. Vyjevení všech jsoucen na základě jejich nejáství patří též pravdě nejvyšší. Ale toto vyjevení je iluzorní, protože vyvstává na základě ulpívání, které nepatří realitě, ale konceptům, které bytosti na realitu nadsazují.

Proto druhá část nejáství všech jsoucen z hlediska pravdy nejvyšší je realita neměnná, stálá (*dharmatá*). Ta není stvořená (*asamskrta*), není spojená s poskvrněním (*asamprajukta*), je to čistý objekt ve všech jevech.

V tomto textu Buddha vysvětluje tři aspekty nepodstatnosti všech jevů, aby ukázal, že jevy poskvrněné zakalením vášní, karmou a lpěním na existenci vyvstávají nadsazením pojmu vlastní podstaty na jevy vyvstalé silou důvodů a příčin (*paratantra*) a na jevy vyvstalé v rámci reality nejvyšší (*parinišpanna*).

⁽¹⁰⁾ [Správné pochopení učení sútry]

Proces vysvobození je tedy proces pochopení iluzorních vlastností všeho zrozeného a skutečných vlastností všeho nezrozeného. Je to postupný proces probouzení, počínaje bytostmi neznalými učení, kterým Buddha vysvětluje nepodstatnost zrození.

Kdo praktikuje dharmu, získá rozčarování z poskvrněné skutečnosti a bezvášnivost. Takovým bytostem Buddha vysvětluje nepodstatnost z hlediska pravdy nejvyšší jako sled pochopení nepodstatnosti zrození všech jevů. Tak bytosti získávají poznání nezávislé na prosycení vědomí ulpíváním na konceptech.

V pojetí této sútry všichni ti, kteří správně praktikují, ať žáci, posluchači, buddhové nebo bódhisattvové, sdílejí tuto jednu cestu, jeden vůz.

⁽¹¹⁾ Rozdíly existují v různých druzích bytostí, které proces osvobození sdílejí.

Zde text rozděluje bytosti na čtyři druhy.

Za prvé, ti, kteří pěstovali dlouhou dobu výzbroj pro probuzení v podobě ctností a moudrosti, mají víru, intelekt a jsou rozhodnutí. Ti skuteční probuzení nejrychleji.

Za druhé, ti, kteří se dlouhou dobu kultivovali, ale jejich výzbroj není dostačující, mají víru a jsou rozhodnutí, ale chybí jim sebedůvěra. Tyto bytosti pochopí definitivní význam učení, až rozšíří výzbroj.

Za třetí, bytosti, které nemají výzbroj a ulpívají na slovech a nechápou význam učení. Nechápou, že vlastnosti reality konceptů existují jen za předpokladu existence reality závislého vznikání a reality dokonalé. Tak popírají realitu vlastností všech jsoucén, a přestože mají víru, nechápou jádro učení.

Za čtvrté, bytosti, které nevěří v pravdivost učení sútry, ulpívají na doslovné interpretaci textu, na doslovném významu nepodstatnosti všech jevů, a tak ho interpretují jako nihilistický, tedy nebuddhistický.

Do první kategorie bezpochyby patří bódhisattvové a žáci či posluchači zvláště ostrého intelektu, kteří předávají zásluhu z praxe pro dobro všech bytostí.

Do druhé kategorie patří bódhisattvové a posluchači středního intelektu.

Do třetí kategorie patří žáci a bódhisattvové nízkého intelektu.

Do čtvrté kategorie patří žáci a bódhisattvové nízkého intelektu, kteří nepředávají zásluhy pro dobro všech bytostí a jednoznačně usilují o osobní utišení.

Po vzoru této sútry Ctihodný Assanga, autor monumentálního díla *Traktát o základech cesty jóginů (Bódhisattva-bhúmišástra)*, rozděluje žáky na dva druhy. Na žáky definitivní (*nijata*), kteří mohou dosáhnout jen utišení vášní, a žáky bez definitivní tendence k osobnímu utišení (*anijata*), kteří praktikují pro dobro bytostí, ti mohou pochopit a realizovat nejvyšší probuzení.

6. O JÓZE

⁽¹²⁾ [Základ praxe meditace utišení a vhledu]

Kapitola šestá je nejdelší a nejvíce studovaná kapitola textu. Dá se říci, že její obsah ovlivnil a ovlivňuje pojetí meditační praxe v tradici severního buddhismu od doby jejího sepsání až podnes.

Učenci a jógini všech směrů mahájánového buddhismu používají konceptů zde vysvětlených k obhájení často různorodých pojetí praxe meditace utišení a vhledu.

Komentáře rozdělují šestou kapitolu na tři části, první vysvětluje prostředky k pochopení praxe meditace, druhá objekty meditace, to jest učení a jeho obsah, a třetí vysvětluje, co praxe meditace jóginům přináší.

V tradici učení buddhismu je proniknutí konvenční pravdy předpokladem poznání pravdy nejvyšší, která bytosti osvobozuje od všech strastí. Ovšem pojetí toho, co tyto dvě pravdy jsou, jsou rozdílné ve všech tradicích.

V základním buddhismu představuje konvenční pravda bytost, ženu, muže, stůl, auto a tak dále. Je to vše, co je prosté vlastních trvajících vlastností bezprostředně poznatelných smysly a společných vlastností, jako je přechodnost, vyjevení a tak dále. Pravda nejvyšší je naopak pravda toho, co nemá čas, co nemá vznik a zánik. Je pravdou skutečných objektů poznání ve světě prostém pojmu trvajících osobnosti, bytosti a toho, co k nim patří.

V pojetí této sútry je vše, co je možné popsat slovy, iluzorní pravdou konvenční, protože slova nemají žádnou vlastní skutečnost a pravda nejvyšší je jen a pouze to, co probuzený jógin poznává a vidí.

Důraz v praxi spočívá na vlastní zkušenosti, která se nedá přenést slovy, protože je přímá a nesložená. Ale cesta k ní je složená a její poznání je předpokladem realizace.

Proces meditace začíná pochopením objektů meditace, které text vysvětluje jako objekty vědomí. Meditace je k tomu, aby jógin poznal, že všechny objekty meditace jsou obsažené ve vědomí samotném, a to je stav věcí i tehdy, není-li vědomí pohrouženo v hlubokou koncentraci.

Popis čtyř objektů meditace vysvětluje proces osvobozování vědomí od ulpívání na objektech a na sobě.

Nejprve ve stavu neprobuzeném, vše co existuje, jsou obrazy vědomí (*pratibimba*), které jsou s rozlišením, jestliže jsou jevy analyzovány (*vipašjaná*), a bez rozlišení, jestliže na základě koncentrace, vědomí zůstává u stejného objektu (*šamatha*). Potom po přímém poznání objektu osvobození, který je prost všech znaků, které objekty definují, meditující poznává konec všeho stvořeného a objekt, který získá, se nazývá limit věcí (*vastuparjanta*). Poznání konce věcí má dva aspekty, aspekt světský, který vyčerpává všechna jsoucna ve významu neosobního vyjevení jako agregáty, elementy poznání atd., a aspekt nadsvětský, což je vidění všech jsoucen světských i nadsvětských v rámci takovosti všech jevů, která je vždy rovnoměrná i v jejich rozličnosti.

Cestou meditace na základě správného poznání všech jevů světských i nadsvětských jógin postupně získává svobodu v činění ve prospěch vlastní a ve prospěch všech bytostí na základě nedualistického pojetí vědomí (*kárjanišpanna*), které text hlásá. Prostředkem je mu hlavně praxe jednobodovosti vědomí, díky které chápe, že objekt vědomí je vědomí samotné a také kontemplace takovosti všech jevů na základě tohoto pochopení.

V meditaci vhledu jógin analyzuje vlastnosti mentálních obrazů podle moudrosti, kterou získal nasloucháním a kontemplací o významu učení. Meditací utišení se vnořuje do vědomí samotného a postupně ho chápe jako základ pro poznání takovosti všech jevů. Proto traktáty mahájány, jako *Souhrn vyššího učení (Abhidharmasamuččaja)* od Asan-gy popisují jako objekt meditace utišení nejvyšší realitu, to jest takovost samotnou.

Zatímco základní buddhismus má tendenci jasně rozlišit meditaci utišení a vhledu, pokud objekt poznání je objekt světský jako například dech, barvy atd., v cestě bódhisattvů je tendence sloučit tyto dvě meditace od samého počátku na základě nedualistického pojetí praxe zde založené na pochopení vědomí jakožto jediného objektu poznání.

Tedy praxe vhledu a utišení není rozdílná, protože objekt je pouhé vědomí, ale není ani stejná, protože objekt vhledu je vědomí s rozlišením a objektem utišení se postupně stává vědomí bez rozlišení, to je objekt nerozlišujícího nedualistického poznání (*nirvikalpadžňána*), které neulpívá na žádném znaku objektu.

V tomto smyslu je třeba chápat tři stadia meditace vhledu, které první část kapitoly vysvětluje jako základ pro tři stejná stadia meditace utišení doplněné tradiční praxí utišení v rozdílných stupních pohroužení v jemné formy a bezforemné objekty. Rozdílné stupně pohroužení, čtyři pohroužení v jemné formy a čtyři v bezforemné objekty a praxe pohroužení ve čtyři nezměrné objekty – lásku, soucit, radost a odpoutání mysli jsou vysvětleny v základním písmu jako náplň meditace utišení. Zde, jako v mnohých jiných dílech vysvětlujících cestu bódhisattvů, se objekt samádhi rozšiřuje na nesčetné objekty, protože vše je obsaženo ve vědomí.

Dále první část šesté kapitoly vysvětluje postup v meditaci utišení a vhledu na základě schopnosti synkreticky pochopit všechny objekty učení jako jeden celek a na základě učení o takovosti všech jevů obsažených ve vědomí.

Meditující nejprve chápe jednotlivé aspekty učení odděleně a s jeho postupem ve studiu a praxi se různé druhy učení, jejich věty a význam stávají jednou nezměrnou skutečností čistého objektu ve všech jevech, to jest takovostí všech jsoucen. Tato čistota dosažená správnou praxí meditace utišení a vhledu je chápána jako světlo moudrosti, které ozařuje všechna jsoucna a není vázáno na rozlišení vnějších znaků objektů.

Jelikož takovost všech jevů je chápána jako konečný objekt osvobození v učení bódhisattvů, jógin proniká tento objekt v cestě přímého vidění, to jest v prvním stupni realizace bódhisattvů. Proto proniknutí takovosti všech jevů je zde vysvětleno jako dosažení meditace utišení a vhledu se souhrnem objektů. Tento souhrn nespočívá pouze v teoretickém pochopení, ale v přímé meditativní zkušenosti.

Jestliže jógin přímo pozná takovost všech jevů, pronikl nezměrným významem učení, kterého ale plně dosahuje až ve třetím stadiu cesty bódhisattvů, po osvojení praxe meditace.

Na konci první části kapitoly text rozlišuje tři stupně samádhi jako progresivní zjemňování počitků objektů a vědomí, které je vnímá. Nejprve v koncentraci s hledáním a udržováním objektu meditace (*savitarkasavičárasamádhi*) meditující pracuje s hrubým počitkem objektu. Ten zjemňuje jemným světlem bdělosti, když opustí hledání, a pak na základě spontánní pozornosti opustí i udržování objektu ve vědomí, a tak objekt vnímá zjemněným počitkem bez úsilí.

Hledání objektu (*vitarka*) a udržování objektu (*vičára*) jsou ve vysvětlení vyššího učení severního buddhismu faktory vědomí, představující kombinovanou sílu vůle (*čétaná*) a rozlišování (*pradžňá*). První síla je hrubá (*vitarka*) a druhá je jemná (*vičára*).

Dokonalosti v praxi utišení a vhledu dosahuje meditující na základě správného použití prostředků utišení, pozdvižení a odpoutání vědomí, které jsou vysvětleny na konci první části této kapitoly.

⁽¹³⁾ [Obšírné vysvětlení objektů meditace utišení a vhledu, to jest dharmy a významu]

Druhá část kapitoly rozebírá objekty meditace utišení a vhledu, jejich kategorie a způsob, jak je použít za účelem konečné realizace.

Podle Buddhova učení platného ve všech tradicích učení je osvobození od strasti možné jedině správným pochopením všeho ve zkušenosti bytostí. Vše je zde chápáno jako neosobní fenomény (*dharma*), které zahrnují vše ve zkušenosti živých tvorů jako pět agregátů existence atd. Obzvláště v učení bódhisattvů to znamená též nejáství všech fenoménů. Zde je vše shrnuto jako pět aspektů dharmy ve smyslu příčin významů. Bez slov, vět a hlásek, které učení předávají, by se jeho význam stal nepochopitelný. Aspekt jednotlivosti a souhrnu se vztahuje k meditaci na jednotlivé nespojené části nauky a též na souhrn nauky. Význam všeho, co jógin potřebuje poznat, aby úspěšně praktikoval, je zde shrnut do různých seskupení objektů, které zahrnují vše nejdůležitější k pochopení meditace.

V seskupení deseti objektů hranic skutečnosti (*vastu-parjanta*) jsou všechny kategorie, které vedou k pochopení

neosobního rázu každé zkušenosti. Skutečnost takovosti je vysvětlena pomocí sedmi druhů takovosti, které vysvětlují nejáství všech jevů.

Jsou to takovost sansárického proudu, která učí, že všechny jevy v rámci závislého vznikání nevznikají samy od sebe, ale souhrnem důvodů a příčin, který může působit jedině na základě nemožnosti existence vlastního jádra všech jsoucen. Jelikož všechny jevy nemají vlastní jádro, nemají já ani to, co já patří, není vyvstání, kontinuita a zánik skutečný. Nepatří žádné osobě, ženě, muži či subjektu činění, myšlení, cítění a tak dále.

Takovost vlastností spočívá v poznání, že ve stavu nejáství osob a věcí nic nemůže mít skutečné vlastnosti. Vlastnosti patří buď osobám, nebo věcem. Ty první jsou založené pouze na konceptech a ty druhé na závislém vznikání. Takovost vlastností ve smyslu rovnoměrnosti všech jevů žádné skutečné vlastnosti nemůže mít, a tak transcenduje pojmy bytí a nebytí, které patří pouze realitě konvenční.

Takovost rozlišení patří vědomí, které vytváří obsah všech jevů. Bez vědomí není nic, a proto veškeré rozlišování předmětů neexistuje bez základního vědomí, které je základem všech rozlišení, protože obsahuje a manifestuje semena minulých zkušeností.

Další čtyři takovosti jsou čtyři vznešené pravdy. Poznání čtyř vznešených pravd je náplň probuzení. V učení bódhi-sattvů je toto poznání chápáno v rámci poznání takovosti jakožto jediné opravdové skutečnosti všech jevů.

V seskupení pěti druhů významu jsou shrnuta všechna jsoucna ve smyslu jejich vlastností. V sanskrtské tradici buddhismu se jedná o pět druhů jsoucen, to jest o tělesnost, vědomí, faktory vědomí, formace nespojené s vědomím a nestvořená jsoucna (*rúpa, čitta, čaitta, čittaviprajukta, asamskrta*).

Plné poznání objektů je poznání vlastností těchto pěti druhů jsoucen na základě vnějších znaků, které jim patří. Oproti tomu plné poznání významu je založené na jménech a konceptech, díky kterým vlastnosti objektů chápeme. Skutečné objekty ve světě existují silou příčin, ale díky jménu vzniká dojem, že vlastnosti objektů existují samy o sobě nezávisle na vědomí.

Aby meditující vstoupil do hlubších stadií meditace, rozlišuje mezi jmény, které vlastní vlastnosti nemají, a věcmi, které vyvstávají v závislosti na rozlišujícím vědomí silou důvodů a příčin. Tyto existují v závislosti na vědomí a jsou podkladem pro tvoření jmen.

Seskupení čtyř základů bdělosti (*smrtjupasthána*) též shrnuje meditativní pochopení všech jsoucen. Tělesnost je základ bdělosti zaměřené na tělo, to je základ bdělosti zaměřené na počítky, ty jsou základem bdělosti zaměřené na vědomí a bdělost zaměřená na vědomí obsahuje všechny ostatní složky zkušenosti.

V seskupení třech významů, hlásky, jména a věty jsou příčinou významu.

V seskupení deseti významů dharmy text představuje ty významy, které nutno realizovat na cestě k plnému probuzení. Jsou to složky neboli oblasti významů jsoucen ve smyslu neosobního poznání skutečnosti. Zde se jedná o zkušenosti, které jsou předpokladem plného probuzení.

Předešlá část kapitoly pojednává o objektech poznání v procesu meditace, část následující jedná o subjektu poznání. V pochopení našeho textu se jedná o moudrost schopnou pozorovat vědomí jako základ pro poznání takovosti všech jevů.

Moudrost v učení Buddhy znamená hlavně tři druhy moudrosti, které jsou poskvrněné (*sášrava*) před přímou reali-

zací objektu probuzení a postupně se poskvrnění zbavují (*anášráva*), když dozrávají. Jedná se o organický proces jako vše ve zkušenosti živých tvorů.

Tento proces dozrávání moudrosti je v tradici mahájánového buddhismu chápán ve smyslu přeměny rozlišujícího vědomí v moudrost (*ášrajaparávrtti*). V tomto procesu meditující závisí na konceptech učení, které vstřebává kontemplací o jejich významu a které realizuje ve stavu samádhi. Výsledek tohoto procesu je, že tři druhy moudrosti začínají tvořit jeden celek v rámci pochopení takovosti všech jevů. V tomto procesu probuzení meditující zraje na základě bezprostředního pochopení jednotlivých aspektů učení, zde nazvaném přímá vize, které si postupně shrnuje v jeden souvislý celek, to jest znalost na základě učení o takovosti všech jevů, jinými slovy jejich prázdnoty v nedualistickém vnímání jsoucen. Tato takovost všech jevů je chápána jako jediný skutečný objekt ve smyslu učení základního buddhismu, který tvrdí, že skutečné objekty poznání jsou jen ty objekty, které se nedají ničím rozbít.

Tři druhy moudrosti, které dozrály na základě přímé zkušenosti takovosti všech jevů, jsou schopné pozorovat vědomí ve smyslu takovosti jevů, a tak odstranit veškeré ulpívání na výjevy objektů (*nimitta*) a na výjevy jejich významu zprostředkovaného slovy. Takto meditující pozná veškeré významy jsoucen a též jejich příčiny – slova, hlásky a věty.

V učení Buddha je probuzení výsledkem správného naslouchání učení a pozornosti v souladu se skutečným stavem věcí (*jónisómanasikára*). V učení bódhisattvů poznání takovosti potlačuje pojem skutečnosti učení a jeho významu. V pojetí tradice Školy pouhého vědomí to znamená, že poznání takovosti vědomí je skutečný základ pro pozná-

ní takovosti všech jsoucen. Dualistické rozlišující vědomí (*abhútaparikalpa*) v tomto pojetí musí existovat, protože jeho opuštění je předpokladem nejvyššího probuzení.

V pojetí učení bódhisattvů prázdnota všech jsoucen je jejich přirozený stav, v učení súter dokonalého poznání je to stav přirozené nirvány (*praktinirvána*), který si bódhisattva osvojuje praxí nedosažitelnosti všech objektů (*aprápja*).

Tento stav nedosažitelnosti všech jevů je vysvětlován v mahájánové literatuře v podobě osmnácti, šestnácti či patnácti druhů prázdnoty. Zde jich máme pouhých deset.

Nedualistický pojem prázdnoty jako takovosti všech jevů je obsah definitivního probuzení, které je vysvětlené jako opuštění všech zpětných obrazů (*pratibimba*), a tak i pout daných výjevy znaků objektů poskvrněných libostí, nelibostí, rozrušením či letargií.

Zde text mluví o zpětných obrazech v samádhi, protože praxe utišení a vhledu je popisována jako proces vysvobození. Jinými slovy zkušenost prázdnoty existuje na základě samádhi prostého všeho ulpívání na objektech, které v samádhi vyvstávají. Tyto objekty jsou objekty učení (*dharma*), které pro meditujícího představují pravdu konvenční, bez níž se tajemství pravdy nejvyšší nedá odhalit.

To je jádro učení této kapitoly, kde pravda konvenční je chápána ve smyslu výjevů objektů ve vědomí (*nimitta*) silou důvodů a příčin a kde vědomí samotné tvoří obsah těchto výjevů.

Proces osvobození je tedy v tradici Školy pouhého vědomí líčen v podobě osvobození od dualistického pojetí vědomí. Dualistické pojetí vědomí je výsledkem přeměny přirozeného stavu věcí na stav nepřirozený na základě pomýleného pojmu jáství v osobách a ve věcech.

Tento proces má pět aspektů.

Hromadění výzbroje zásluh a moudrosti.

Praxe pozornosti v souladu se skutečným stavem věcí.

Samádhi na základě učení o takovosti jevů.

Odbourání pojmu subjektu a objektu pomocí správné praxe samádhi.

Transformace rozlišujícího vědomí v nedualistickou moudrost.

Nedualistická moudrost odstraní veškerou hrubost způsobenou ulpíváním na znacích objektů vyjevených ve vědomí, ať s poskvrněním, či bez poskvrnění, a tak vědomí nepouští čistý objekt, to jest takovost všech jevů.

⁽¹⁴⁾ [Obšírné vysvětlení realizace ovoce praxe meditace utišení a vhledu v učení bódhisattvů]

Třetí část šesté kapitoly vysvětluje přínos praxe meditace utišení a vhledu praktikované z hlediska cesty bódhisattvů. Cílem cesty bódhisattvů je vševědomost ve všech aspektech poznání (*sarvákárasarvadžňatá*) na základě přímé realizace takovosti všech jevů.

Takovost (*tathatá*) je v pojetí cesty bódhisattvů dvojího druhu, takovost z perspektivy různosti jevů ve světě a takovost z hlediska pravdy nejvyšší, která je jedna ve všech jevech.

Takovost je synonymum pravdivosti (*dharmatá*). V relaci k rozličným jevům to znamená, že tuto skutečnost si každý může ověřit. Například meditací na nečisté objekty (*aśubha*) je možné omezit a překonat smyslový chtíč. Meditací soustředěnou na dech je možné omezit pojmové myšlení. Meditací soustředěnou na lásku je možné odstranit hněv a tak dále. Podobně lze ověřit skutečnost, že element země se vyjevuje tvrdostí, element vody soudržností, počitek přijetím objektu, konceptualizace uchopením znaku objektu

a tak dále. Pravdivost z hlediska pravdy nejvyšší je nejáství všech jevů.

Jelikož bódhisattva medituje na základě pochopení těchto dvou druhů takovosti, jeho samádhi může zahrnovat všechny objekty koncentrace v cestě žáků, buddhů pro sebe (*pratjékabuddha*) i bódhisattvů.

Důvodem meditace je etické jednání (*šíla*) podle principu, kdy na základě etického jednání je dosažen stav bez výčitek svědomí, z toho plynoucí radost, z radosti uvolnění a jasnost mysli (*prašrabdhi*), z toho štěstí (*sukha*) a koncentrovaná mysl. Moudrost z naslouchání a kontempace je předpoklad vyrovnanosti (*upékkhá*), bez které stav uvolnění a jasnosti nemá trvání.

Důsledkem meditace je čisté vědomí, což je synonymum samádhi, a čistá moudrost, což znamená moudrost bez poskvrnění (*anášrávapradžňá*).

Účinek meditace je vysvětlen jako svoboda od dvou pout. Pouto ulpívání na znacích objektů je subjektivní faktor vázanosti vědomí a pouto hrubosti je ulpívání na semenech skvrn ve vědomí, které určují obsah objektivní zkušenosti myslí i tělem.

Když je meditace účinná, odstraňuje pět druhů zábran zodpovědných za dva druhy pout, díky kterým bytosti ztrácí svobodu v jednání.

Tyto zábrany jsou v textu vysvětleny jako pět druhů uzlů (*samjóga*), pět překážek (*nívarana*) a pět druhů rozptýlení (*vikšépa*).

Rozrušení a výčitky jsou překážky v meditaci utišení protože rozptýlují vědomí. Dosažení utišení závisí na překo-

nání strnulosti a malátnosti, protože koncentrované vědomí je v blízkosti základního vědomí (*álaja, bhavanga*), ze kterého lehce vyvstávají obrazy jako ve snu.

Strnulost, malátnost a pochybovačnost jsou překážky vhledu kvůli jejich spojení s necitlivostí a nerozhodností, které vhledu, to jest moudrosti, brání. Dosažení vhledu je závislé na překonání rozrušení, protože meditace vhledu rychle mění objekty, a tak se vědomí snadno rozruší.

Libost a nelibost jsou přímým poskvrněním mysli na základě nevědomosti, a tak hrají nejdůležitější roli ve všech stavech poskvrněného vědomí.

K pěti faktorům rozptýlení je ve většině traktátů spojených s tradicí Školy pouhého vědomí přidáván faktor přirozeného rozptýlení (*svabhávavikšépa*), což znamená vědomí ovládané pozorností vůči pěti smyslům. Toto vědomí je rozptýlené ve své podstatě. Překážky, které praxe meditace odstraňuje v jednotlivých stupních probuzení na cestě bódhisattvů, jsou podrobněji vysvětlené v následující sedmé kapitole.

Od prvního stupně probuzení bódhisattvů (*bódhisattva-bhúmi*) až do stavu Buddhy bódhisattva postupně prohlubuje poznání takovosti všech jevů, a tak získává dokonalost tří těl (těla pravdy, těla užitkového a těla stvořeného). Tento proces transformace vědomí skutečně začíná cestou přímého vidění objektu probuzení, to jest takovosti, kdy se jógin zbavuje stavu oddělené bytosti (*prthagdzana*) a pozoruje sansárický stav existence jako sen.

Dosažení nejvyššího plného probuzení (*anuttarasamjaksambódhi*), cíle cesty bódhisattvů, se děje na základě pochopení stavu takovosti všech jevů. To je výzbroj moudrosti (*džňanasambhára*) bódhisattvů. Na základě této výzbroje

se bódhisattva zdokonaluje ve třech druzích moudrosti až do plné realizace stavu probuzení, a to tak, že opouští stále jemnější ulpívání na výjevech obrazů ve vědomí. Ulpívání na obrazech ve vědomí je vysvětleno především lpěním na faktorech vědomí jako jsou vůle, pozornost, cítění, vnímání, bdělost, uvědomělost a tak dále, které tvoří obsah procesu myšlení na objekt, který vědomí rozlišuje.

Uzly, překážky a rozptýlení vědomí jsou zodpovědné za to, že vědomí ulpívá na výjevech obrazů ve vědomí, a tak se vědomí rozpíná (*prapañča*) ve smyslu ulpívání na rozličnosti jevů na základě konceptů.

K praxi bódhisattvů patří probouzení síly nadpřirozených schopností, které jsou nutností k tomu, aby jógin byl schopen účinně prospívat sobě i druhým. Písmo popisuje pět druhů moci (*prabháva*) bódhisattvů, moc nadpřirozených sil (*abhidžňá*), moc dharmy (praxe dokonalostí), přirozenou moc (*sahadža*), moc společnou s žáky posluchači a moc specifickou pouze pro bódhisattvy. Zde v textu je moc vysvětlena na základě plného poznání šesti jevů, které jsou předpokladem stálé čistoty vědomí, to jest nepřerušovaného stavu samádhi, moudrosti, to jest stavem prostým závoje vědomí daného vášněmi (*kléšávarana*) a neznalostí objektů poznání (*džňéjavarana*).

Jsou to.

Vyvstání vědomí, které zahrnuje znalost všech druhů vědomí, ať ve stavu poskvrněném, či neposkvrněném, ve všech rozdílných stavech pohroužení.

Trvání vědomí, které patří takovosti všech jevů, kterou jógin postupně realizuje.

Opuštění rozlišujícího vědomí, což je opuštění dvou pout, která vědomí vážou na jevy vědomím rozlišené.

Růst vědomí je růst jeho jemnosti neboli citlivosti na základě pochopení funkce počitků, které vědomí svazují i rozvazují.

Osvobození vědomí. Jelikož se rozlišení objektů děje na základě počitků (*védaná*), osvobození od počitků se děje zároveň s osvobozením vědomí.

Zmenšení vědomí je především zmenšení jeho vazeb na pocity.

Prostředky k osvobození vědomí, tedy jeho čistoty na základě samádhi a neposkvrněné moudrosti, jsou praxe osmi druhů osvobození (*vimókša*), osmi sfér překonání (*abhibhájatana*), deseti totalit pohroužení (*krtsnájatana*) a čtyř nezměrných pocitů (*apramána*). Tak jak jsou vysvětlené v rozpravách Buddha (*ágama*).

V poslední části kapitoly jsou uvedené dva druhy nirvány, které tradičně vysvětlují stav neposkvrněné koncentrace a moudrosti. Pokud plně probuzená bytost žije, je ve stavu nirvány se zbytkem (*sašéšanirvána*), se znalostí nevázanosti na pocity, které jsou důvodem budoucích zrození. Když plně probuzená bytost zemře, navždy opouští všechny počitky současné i budoucí.

Počitky možno rozdělit na dva druhy, za prvé počitky spojené s nevědomostí a počitky na základě poznání. První druh počitků se projevuje chťičem ve spojení s příjemným, nevolí ve spojení s nepříjemným a letargií, nudou či touhou po vzrušení ve spojení s neutrálním pocitem. V buddhickém učení se tento druh počitků váže na karmu, a tak na proces zrození a smrti. Druhý druh počitků, počitky na základě poznání, se na karmu neváže, a tak osvobozuje vědomí.

Cesta bódhisattvů, jak další kapitoly vysvětlují, není založena na přání rychle ukončit proces zrození a smrti, ale na všepřesahující transcendentální moudrosti, která postupně umožňuje stát se mistrem tohoto procesu.

Na konci je vysvětlen název učení této kapitoly jako Učení definitivního významu jógy (*nítárthajógópádéša*).

7. O DOKONALOSTECH

[Jedenáct stupňů v cestě bódhisattvů]

Zatímco předešlá kapitola pojednává o definitivním významu jógy z perspektivy bódhisattvy usilujícího o dosažení prvního stupně probuzení (*bhúmi*), tato kapitola vysvětluje správnou praxi dokonalostí hlavně z perspektivy probuzených bódhisattvů, kteří se postupně přibližují stavu nejvyššího probuzení.

⁽¹⁵⁾ ⁽¹⁶⁾ V první části kapitoly je vysvětleno jedenáct stupňů (*bhúmi*) cesty realizovaných bódhisattvů k dosažení stavu dokonalosti, stavu buddhovství. Ty jsou nejprve vyjmenovány a pak vysvětleny ve vztahu k procesu očisty, praxe a překonání překážek, které odstraňují.

Stupně cesty bódhisattvů se v textu též nazývají přebývání (*vihára*) nebo úseky (*bhága*), ale vyjadřují stejný princip. Cesta je postupná a postup v ní je organický proces, ve kterém se jednotlivé části završují a prohlubují.

Tradičně ve všech buddhistických tradicích se cesta probuzení skládá z pěti stadií.

Ze stadia hromadění výstroje (*sambháravasthá*) v podobě semen (*bídža*), ctnostného jednání (*aranabídža*) nebo ctností (*punja*) a moudrosti. Na základě ctností a moudrosti se objevuje stadium úsilí (*prajógavasthá*), ve kterém se jógin postupně přibližuje přímé vizi objektu probuzení, nirvány v pojetí žáků a takovosti všech jevů v nedualistickém pojetí probuzení bódhisattvů. Tato dvě stadia cesty se nazývají stupeň praxe založený na předsevzetí (*adhimókšabhúmi*), jelikož v těchto prvních stadiích meditující ještě postrádá přímou zkušenost objektu probuzení, tedy zkušenost transcendingící rozlišující světské vědomí. Pří-

má zkušenost nadsvětské reality se jmenuje stadiu cesty vidění (*darśanamārga*), ve kterém meditující opouští stav oddělené bytosti, a tak získává jistotu konečného osvobození. O tento stav meditující usiluje ve čtvrtém stadiu cesty nazvaném cesta meditace (*bhāvanāmārga*) a toto stadiu ústí do stadia dokonalosti (*niśthāvasthā*), kdy se jógin ztožňuje se svým ideálem.

Tři poslední stupně cesty bódhisattvů jsou shrnuty v jedenácti přebýváních nebo úsecích, které se zde nazývají bódhisattvabhúmi, neboli stupně v procesu zdokonalování probuzených bytostí.

Vysvětlení obsažené v této sútře je základem obšírnějšího vysvětlení v *Souhrnu učení mahájány (Mahájánasamgraha)* a v *Traktátu o stupních cesty jóginů* od Asangy, které patří k nejdůležitějším textům Školy pouhého vědomí. V čínské tradici se autorství druhého spisu připisuje Maitréjovi.

Text nejprve vysvětluje jedenáct stupňů probuzení bódhisattvů jako čtyři druhy očisty (*viśuddhi*). Tyto čtyři druhy očisty jsou pravděpodobně inspirované *Sútrou spojení dostavníků (Rathavinítasutta)* v rozpravách Buddhy, kde je cesta k probuzení vysvětlena pomocí sedmi druhů očisty.

Očista začíná ve stadiu před přímou vizí objektu probuzení, tedy ve stadiu rozhodnutí, kdy bódhisattva postupně praktikuje deset druhů jednání v souladu s učněním (*dharmačarja*) a přijetí učení s rozhodnutím. Zde učení znamená především praxi probuzeného vědomí (*bódhičitta*), které nerozlišuje mezi sebou a druhými bytostmi. Ta zahrnuje praxi nerozlišování (*nirvikalpadžňána*) a neulpívání, které jsou založené na víře. Očista víry je tedy hlavní obsah praxe bódhisattvů před přímým poznáním takovosti všech jevů.

Víru a předsevzetí v textech mahájány je možné chápat jako synonyma.

Předsevzetí (*adhjáśaja*) jakožto předpoklad probuzení se v základním buddhismu vysvětluje jako šest druhů předsevzetí – štedrost, láska, moudrost, odříkání, odloučení a uniknutí z utrpení (*alóbbha, adósa, amóha, nekkhamma, nissarana*).

Zde v cestě bódhisattvů je kladen důraz na prospívání druhým, a proto je předsevzetí v písmu učení mahájány chápáno na základě víry, nerozlišující moudrosti, na základě pochopení, že všechny jevy jsou pouze rozlišující vědomí a na základě praxe vizualizace čistých zemí buddhů ve všech směrech.

Deset druhů jednání podle dharmy se též vztahuje k učení bódhisattvů, které věřící opisují, čtou, uctívají, poslouchají, pamatují si ho nazpaměť, učí ho druhé bytosti, recitují ho, kontemplují o něm, vstřebávají ho v meditaci a provozují dokonalost v dávání darů.

Realizace bódhisattvů je zde chápána jako očista víry, díky které se objekt nedualistického pochopení probuzení přímo vyjevuje ve vědomí.

Pak následuje očista etického jednání (*šíla*) v tom smyslu, že bódhisattva opouští v druhém stupni cesty veškeré jednání, které je na škodu jemu i druhým bytostem.

Třetí očista, očista vědomí, znamená zdokonalení v praxi koncentrace, v praxi všech stupňů pohroužení (*dhjána*), která ústí v získání pěti vyšších světských schopností (*laukikábhidžňá*) – magické schopnosti, božský sluch, pronikání myslí druhých, upamatování se na minulá zrození

a božský zrak (*rddhi, divjašrótra, paračittadžňána, púrva-nivásánusmrti, divjačakšu*). V praxi bódhisattvů to znamená též rozvinutí schopnosti prospívat druhým, která je bez výše zmíněných schopností omezená.

Následujících osm stupňů probuzení bódhisattvů představuje proces očisty moudrosti, která tvoří samotné jádro probuzení.

Ve čtvrtém stupni probuzení se moudrost prohlubuje intenzívní praxí faktorů probuzení (*bódhipakšadharmā*), v pátém stupni meditací nad čtyřmi vznešenými pravdami, v šestém meditací na závislé vznikání, v sedmém praxí pozornosti bez znaků objektů s úsilím, v osmém praxí pozornosti bez znaků objektu bez úsilí, v devátém stupni probuzení si bódhisattva osvojuje analytické poznání a ve stupni desátém získává dokonalost ve všech praxích bódhisattvů.

⁽¹⁷⁾ V každém úseku cesty bódhisattvů text vysvětluje praxi nutnou k dosažení daného stupně, to, co je dosaženo a jaké nedostatky se stávají jóginům nejvíce očividné po dosažení vyššího stupně probuzení. Znamená to, že úsilím v kultivaci dokonalostí jógin objevuje stále jemnější překážky, jejichž odstranění předpokládá vždy jemnější pochopení učení v rámci praxe tří nauk.

Jedná se o nauku svrchované disciplíny, koncentrace a moudrosti (*adhišila, adhičitta, adhipradžňá*), které se spojují v jeden celek ve vyšších stupních praxe. Děje se tak podle principu vyrážení hrubších klínů klíny jemnějšími tak, jak je vysvětleno v předešlé kapitole.

V předešlé kapitole je proces probuzení vysvětlen jako překonání dvou pout, pouta ulpívání na obrazech, které vyvstávají ve vědomí (*nimitta*), a pouta hrubost vědomí (*dauštuljam*). Ulpívání na obrazech je přímým projevem

nevědomosti (doslova nevědy – *avidjá*), což je synonymum zaslepenosti či poblouznění (*móha*).

V sedmé kapitole najdeme detailnější vysvětlení procesu probuzení v rámci struktury jedenácti stupňů či úseků, kterými bódhisattva prochází na cestě k dokonalému probuzení buddhů.

Dvacet dva druhů poblouznění a jedenáct druhů hrubosti představují překážky, které bódhisattvy dělí od jejich cíle.

Je možné říci, že poblouznění jsou výjevy překážek na cestě praxe dokonalostí a hrubost jsou semena (*bídža*) ve vědomí neboli prosycení vědomí (*vásana*) energií či zvyky, které dosažení vyššího stupně probuzení brání. Jelikož mysl jóginů na nižších stupních realizace je prosycena touto energií, nemá způsobilost (*kšánti*) přijmout vyšší učení (*dharmu*).

Realizací nejvyššího probuzení, to jest stavu buddhovství, jsou všechny překážky v podobě uzlů a pout vědomí překonány. A tak je cíl cesty, dokonalá schopnost být prospěšný sobě i druhým, dosažen.

V učení bódhisattvů i arahatové, kteří překonali veškeré vášně, nejsou schopni plně odstranit překážku hrubosti spočívající ve vázanosti na minulé zvyky (*vásana*). To jim nedovoluje ztotožnění s dharmou (*dharmakája*). Proto nejsou schopni odstranit ty nejjemnější formy nevědomosti, ačkoliv nevytvářejí karmu, která by je vážala na budoucí existence.

(18) Všechny stupně probuzení bódhisattvů jsou založeny na čistotě v praxi osmi svrchovaných vlastností, které dožívají postupem ve stupních probuzení. Dosahují nepřekonatelný vrchol ve stavu buddhovství, který představuje stav nejvyšší dokonalosti, jaké jsou bytosti schopné.

Proces očisty je postupný proces, ve kterém čistota předsevzetí vede k čistotě vědomí, ta vede k čistému soucitu, ten k čisté praxi šesti či deseti dokonalostí, ta vede k čistotě vize buddhů ve všech deseti směrech a k schopnosti jim sloužit (*upasthána*). Tato schopnost vede k dovednosti být prospěšný bytostem a toto vede ke schopnosti se rodit za účelem prospívání druhým. Takto dozrávají duchovní síly potřebné k plnému probuzení.

Dle učení mahájány je postup na cestě bódhisattvů dán kromě jiného schopností vidět buddhy v stále se rozšiřujících duchovních horizontech, které postupně zahrnují všechny systémy světů, a tím získat stále rostoucí schopnost jim sloužit.

Být prospěšný bytostem znamená praktikovat čtyři základy získání bytostí pro učení (*samgrahavastúni*). Tyto čtyři základy jsou štědrost, příjemná řeč, rovnoměrnost a prospěšná činnost (*dána, prijaváča, samatá, arthakrijá*).

Bódhisattva se ve vyšších stádiích praxe dokonalostí nerodí na základě poskvrnění vědomí chťičem a karmou, ale na základě soucitu a předsevzetí dosáhnout to nejvyšší probuzení. Tak nechává dozrát duchovní síly, mezi které též patří síla přirozeného zrození ve prospěch druhých (*sahadžaprabháva*).

⁽¹⁹⁾ Ve čtyřech důvodech skvělosti zrození bódhisattvů je důvod první dán jejich ovládnutím jógy, druhý silou příslibu dosáhnout to nejvyšší probuzení. Tak se díky soucitu a čistotě ve víře bódhisattva učí už ve stadiu předsevzetí ovládat karmu, která způsobuje zrození. Poté se v různých stádiích probuzení dále učí zrození na základě příslibu, koncentrace a nadpřirozených sil.

⁽²⁰⁾ Příklad bódhisattvů jsou obšírné, protože zahrnují všechny bytosti, jsou skvělé, protože jejich cílem je nej-

vyšší probuzení, jsou skvostné, protože nerozdělují mezi svým vlastním dobrem a dobrem bytostí. Díky nerozlišující moudrosti (*nirvikalpadžňána*) bódhisattvové neprodlévají ani v nirváně, ani ve strasti sansárického bytí a učí se dokonalosti nepřetržitou praxí ctností a moudrosti.

[O šesti dokonalostech (*páramí*)]

(21) Jeden ze čtyř hlavních příslibů bódhisattvů (každý realizovaný bódhisattva má své specifické přísliby) je příslib naučit se všechny ctnosti (*páramí*). Praxe ctností nebo dokonalostí se dá shrnout do šesti základních dokonalostí.

Dokonalosti se nazývají páramí v tom smyslu, že jsou prámem, který bytosti převáží na druhý břeh, břeh prostý vší strasti. V cestě bódhisattvů je to stav buddhovství.

Dokonalosti jsou dokonalostmi též v tom smyslu, že odstraňují všechny neřesti, štědrostí odstraňují lakomství, etickým jednáním nemravnost, snášenlivostí zlobu, úsilím lenost, meditací rozptýlení a moudrostí zaslepení.

(22) Díky štědrosti se jógin ochraňuje před chtíčem a hněvem, které jsou v pozadí veškerého neetického jednání, a díky snášenlivosti vůči urážkám a bolesti a díky oddanému přijetí učení nevyvstane v něm hněv. Zloba a hněv způsobují ty nejčernější činy. Vyšší koncentrace patří pouze vyšší čisté mysli. Všepřesahující transcendentální moudrost je vyšší moudrost, protože přesahuje vázanost na malé světské rozlišující vědomí, a proto vysvobozuje ze všech pout. Bez úsilí všechny tři disciplíny, disciplína etického jednání, neposkvrněné mysli a moudrosti (*anášráva-pradžňá*) nemohou uspět a bez nich osvobození ze strasti, cíl buddhistické cesty, není možné. Proto úsilí patří všem třem disciplínám.

⁽²³⁾ K realizaci cesty bódhisattvů, to jest k dosažení těla pravdy (*dharmakája*) je třeba dokonalosti ve výzbroji ctností a moudrosti (*punja, džňána, sambhára*). To zahrnuje naplnění praxe šesti dokonalostí a praxi tří disciplín.

V našem textu první tři dokonalosti patří výzbroji ctností a poslední výzbroji moudrosti. Výzbroj ctností je v buddhistické tradici příčinou moudrosti, proto v jiných textech (například v théravádové tradici nebo v *Souhrnu učení mahájány*) prvních pět dokonalostí patří k výzbroji ctností a jen poslední dokonalost výzbroji moudrosti. Zde úsilí a koncentrace patří oběma v tom smyslu, že v tradičním vysvětlení jógy bez etické disciplíny není koncentrace. Koncentrace je předpoklad transcendentální moudrosti a úsilí je základem pro koncentraci. V Nágárdžunově komentáři k *Velké sútře dokonalého poznání (Mahápradžňápáramitášástra)* poslední tři dokonalosti patří výzbroji moudrosti, což je klasifikace na základě stejného principu.

⁽²⁴⁾ Učení a praxe cesty bódhisattvů začíná vírou. Ne slepou vírou, ale oddaností k učení, které chápou (*avakalpaná*). Proto Vasubandhu v *Pokladnici vyššího učení (Abhidharmakóša)* definuje víru jako lásku (*préma*). Na základě víry nebo oddanosti k učení vyvstává úsilí v deseti činech bódhisattvů vysvětlených v šesté kapitole.

Aby bódhisattva neustoupil v praxi oddanosti a úsilí, praktikuje probuzenou mysl (*bódhičitta*). Bódhisattva nerozlišuje mezi sebou a druhými, mezi vnitřním a vnějším. Když praktikuje probuzenou mysl s oddaností a s úsilím, jistě naráží na překážky, které není s to správně překonat bez rady vznešených přátel (*kaljánamitra*). V tom smyslu Buddha učí, že vznešení přátelé představují celou cestu k probuzení.

Cesta bódhisattvů je nekonečná, protože se učí praktikovat v každém okamžiku a jen tak uspívají v dobru, v naplnění všech dokonalostí.

⁽²⁵⁾ Na otázku, proč Buddha učí pouze šest dokonalostí, ne více či méně, lze odpovědět různými způsoby. V našem textu je Buddhova odpověď založena na principu cíle buddhistické cesty, na prospívání sobě i druhým. To je společný cíl vysvětlený ve všech směrech buddhismu.

Prospívání sobě je založeno na praxi čistého vědomí, která závisí na úsilí, koncentraci a moudrosti. Koncentrace očistí mysl a moudrost vědomí v tom smyslu, že ho zbaví i veškerých tendencí k poskvrnění, tedy semen minulých zvyků poskvrněných chtivostí, zlobou a nevědomostí.

Prospívání druhým je obsaženo ve výbroji ctností a v disciplíně vyššího etického jednání. To nemůže být dokonalé bez čistoty vědomí, a proto jinde Buddha vysvětluje, že etické jednání je moudrost.

Proto, ačkoliv písmo se zmiňuje o osmdesáti čtyřech dokonalostech, šest základních dokonalostí shrnuje veškerý cíl i prostředky praxe bódhisattvů.

⁽²⁶⁾ Tradice deseti dokonalostí má podporu v théravádové tradici, kde se komentáře příhod o minulých zrozeních Buddhy od raných dob zmiňují o deseti dokonalostech. Základních šest je stejných, pouze pořadí je jiné a místo dokonalosti v koncentraci má Théraváda dokonalost v odříkání (*nekkhamma*), které je základem pro moudrost stejně tak jako koncentrace. V tradici severního buddhismu jsou doplňkovými dokonalostmi prostředky, přísliby, síla a poznání (*upája*, *pranidhána*, *bala*, *džňána*). Podobné podpůr-

né funkce se v théravádovém buddhismu připisují dokonalosti v pravdivosti, rozhodnosti, lásce a odpoutání (*sačča, adhitthána, mettá, upekkhá*). V tomto textu prostředky napomáhají prvním třem dokonalostem, protože bez prostředků není možné bytostem prospívat. V rámci prostředků bódhisattvové praktikují čtyři základy pro shromažďování bytostí pro učení (*samgrahavastu*) zmíněné v předešlé kapitole. Přísliby napomáhají úsilí ze tří zmíněných důvodů, ale jsou též tím nejdůležitějším základem pro praxi shromažďování výzbroje v dlouhé cestě k nejvyššímu probuzení. Díky dokonalosti v síle bódhisattva přeměňuje praxi správné pozornosti založené na znalosti učení slabé odhodlání v silné, a tak uspívá v meditaci.

Na základě tří druhů moudrosti (z naslouchání, kontempace a meditace) bódhisattva dosahuje nadsvětského pohroužení vědomí (*laukóttaradhjána*), které ústí v osvobozující poznání. Tak poznání podporuje transcendentální moudrost.

(27) Praxe dokonalostí (*páramí*) je především organický proces stejně jako praxe tří nauk buddhismu, to jest praxe etického jednání, meditace a moudrosti, kde se jeden člen řetězu praxe odděluje od druhého pouze v teorii, ale v praxi se postupně stávají jedním celkem. Pořadí v nauce praxe dokonalostí postupně vede k chápání dokonalostí jako jednoho celku. Proto v *Uvedení na cestu k probuzení (Bódhičarjávatára)* je řečeno, že ten, kdo je schopen darovat vše (*paritjága*), dosahuje toho nejvyššího probuzení.

Obvykle má v písmu mahájány pořadí praxe dokonalostí tři příčiny. Za prvé dokonalost předchozí vede přirozeně k dokonalosti následující. Za druhé předchozí dokonalost je podmínkou pro čistotu v praxi dokonalostí. Za třetí praxe každé následující dokonalosti je jemnější než té předcházející a ta nejjemnější praxe je transcendentální moudrost.

⁽²⁸⁾ Když se praxe každé dokonalosti rozdělí na tři druhy, vznikne osmnáct druhů dokonalostí, které se dále mohou rozvíjet jako například v *Traktátu o základech jednání podle jógy (Jógáčárabhúmišástra)*, kde každá dokonalost je dále rozdělena na devět druhů.

Tři druhy, na které se každá z dokonalostí dá rozdělit, představují ideál praxe bódhisattvů, jejímž účelem je získat schopnost být maximálně prospěšný sobě i druhým bez rozlišování.

Proto dávání učení (*dharma*) prospívá všem na duchu, dávání majetku prospívá na těle a dávání stavu beze strachu prospívá rovnoměrně tělu i duchu.

Dokonalost etického jednání má tři aspekty, první opouští vlastní neřesti, druhý rozvíjí moudrost v kultivaci ctností a třetí má za účel prospívat bytostem.

Podobně ve třech druzích snášenlivosti první potlačuje vlastní nevoli, druhá rozvíjí moudrost tolerance a třetí je příčinou nejvyššího probuzení pro dobro všech bytostí.

Ve třech úsilích první úsilí opouští vlastní poskvrnění pocitů a vědomí, druhé rozvíjí praxi všech dokonalostí a třetí slouží pro dobro bytostí.

Ve třech meditacích ta první spočívá v úsilí opustit iluzorní dualistické myšlení, což vede k získání uvolnění a jasnosti a stavu štěstí a naplnění v přítomném okamžiku (*drštidharmasukhavihára*). Druhá meditace spočívá v praxi nekonečných samádhi bódhisattvů na základě procesu poznávání takovosti všech jevů. A třetí meditace vede ku prospěchu všech bytostí.

Ve třech druzích moudrosti, se bódhisattva učí rozličné vědy. Vědu vnitřní, to jest učení Buddha, jazyky, logiku, lékařství a umění současně s kontemplací na pravdu nejvyšší, to jest nejáství všech jevů.

Po přímé zkušenosti takovosti, jediné pravdy všech jsoucenc, se jeho znalost pravdy konvenční stává moudrostí po probuzení (*prštalabdhadžňána*), pomocí které si podmaňuje bytosti pro pravdu.

⁽²⁹⁾ Dle učení *Ozdoby súter (Sútrálamkára)* mají transcendentální dokonalosti čtyři vlastnosti. Odstraňují všechny neřesti jako lakotu, neetické jednání, hněv, lenost a pohlouznění. Jsou spojené s neduálním pochopením. Splňují přísliby bódhisattvů – spasit všechny bytosti, odstranit všechna poskvrnění bytostí, naučit se všechny nauky a uspět v praxi příhodného zrození ku prospěchu bytostí. Vedou do stavu buddhovství.

Máme pět příčin toho, že se dokonalosti jmenují transcendentální v tom smyslu, že vedou do stavu buddhovství, a též vysvětlují princip, který dělá z obyčejných ctností dokonalosti transcendentální. Ty jsou bez poskvrnění v tom smyslu, že odstraňují výše zmíněné neduhy, které brání osvobození ze sansárických pout. Jsou bez ulpívání na těle a na duchu, a proto mohou být příčinou toho nejvyššího probuzení, které spočívá v jednotě s pravdou, která je rovnoměrná, prostá všeho lpění. Dokonalosti jsou bez hany v tom smyslu, že jejich praxe je spojena se správnou pozorostí, s velkým soucitem, s oddaností, se stálostí a s použitím spásných prostředků ku prospěchu všech bytostí. Jsou bez dualistického rozlišování (*vikalpa*), protože jejich praxe je spojená s pochopením takovosti všech jevů, která v nich nepřipouští vlastní podstatu. Proto ten, kdo praktikuje štědrost, nevidí skutečný dar ani skutečného příjemce a dárce, a tak se dáváním přibližuje skutečnému stavu věcí

prostého vlastní podstaty. Proto správně předává zásluhy své praxe za účelem nejvyššího probuzení, které mu nepatří, ale je společné všem tvorům.

⁽³⁰⁾ Praxe transcendentálních dokonalostí má za úkol odstranit všechny překážky k nejvyššímu probuzení, které spočívá v jednotě s pravdou. Ta je prostá chtivosti, prostá nesprávné motivace v činnosti, nesnášenlivosti, lenosti, rozptýlení a zaslepení.

⁽³¹⁾ Jaké jsou karmické důsledky praxe jednotlivých dokonalostí? Díky štědrosti bódhisattvové dosahují velkého jmění, etické jednání přináší příznivé zrození, snášenlivost neboli stav bez nevole přináší štěstí, lásku a naplnění, píle a úsilí přináší vedoucí postavení, koncentrovaná mysl je základem tělesného i duševního zdraví a díky moudrosti se vše ve světě podaří.

⁽³²⁾ V rámci praxe dokonalostí bez hany byly už čtyři poskvrnění transcendentálních dokonalostí vysvětlené. Nedostatek soucitu brání v dlouhodobé praxi. Nesprávná praxe, to znamená praxe bez správné pozornosti, brání hlubšímu pochopení dokonalostí v tom smyslu, že tvoří jeden celek a přílišný důraz na praxi jedné ctnosti znemožňuje její dosažení. Nestálá praxe brání účinnosti dokonalostí v tom smyslu, že se taková praxe váže na libosti a nelibosti bytosti. Praxe bez úcty způsobuje nedbalost.

⁽³³⁾ Už bylo vysvětleno, že praxe dokonalostí bez hany nepouští spásné prostředky.

Transcendentální dokonalosti se stávají skutečně transcendentálními za předpokladu, že vedou ke konečnému dobru, to jest k vysvobození vědomí ze všech pout chtivosti, zloby a zaslepení i od zvyků s nimi spojených. Formace vůle (*samskára*), na kterých bytosti ulpívají, jsou v učení

jógy příčinou strasti. Pouhým dáváním majetku druhým či potlačením zloby se bytosti lpění na formacích nezbyví. Dávání majetku a jiné ctnosti se stávají transcendentálními jen za předpokladu, že jsou prostředkem k předání učení, které dokáže bytosti vést k tomu, aby v sobě našly sílu prospívat sobě i druhým. Ta síla je nedualistická transcendentální moudrost, bez které se v pojetí cesty bódhisattvů žádná ctnost nemůže stát transcendentální, ale v nejlepším případě vede jen k osobním výhodám.

⁽³⁴⁾ Ve všeobecných vlastnostech dokonalostí je očista cestou praxe dokonalostí čistá, transcendentální za předpokladu, že tato praxe není spojená s osmi světskými zájmy (*laukikadharmā*), to znamená se slávou, osobním ziskem, pochvalou, příjemným počítkem a s jejich protiklady. Těm se v učení Buddha též říká osm větrů, které hýbají myslí.

Praxe dokonalostí je očista, když je bez ulpívání a je motivována cílem nejvyššího probuzení, o kterém jógin nemá pochybnosti. Transcendentální dokonalost není spojená se sebelibostí, pýchou, nedbalostí, nenachází uspokojení bez dosažení konečného cíle a je prostá nelibostí, která je základem lakoty a žárlivosti.

Ve specifických vlastnostech jednotlivých dokonalostí je dávání darů čisté, je-li darovaná věc v souladu s tím, co příjemce potřebuje, není na úkor druhých či není spojená s podváděním. Dávání je čisté, je-li spojené se správným názorem v tom smyslu, že skutečný dárc, příjemce ani dar neexistují sami o sobě. Dávání s čistou myslí je motivované láskou a soucitem, je spojené s úsměvem na rtech, milou řečí a s jasnou představou toho, kdo příjemce je a k čemu je mu dar dobrý. Jen tak se dávání stává očistou od chtivosti, zloby a zaslepení. Což je cíl buddhistické cesty.

Podobně i praxe ostatních dokonalostí musí být spojená se specifickými vlastnostmi čistoty provedení. Toto spojení ji dělá transcendentální v tom smyslu, že je nad všemi projevy dualizmu i nad rozlišováním mezi nirvánou a samásarou. K tomu obzvláště slouží hlubší pochopení praxe koncentrace a moudrosti. Proto se krátce zmíním o sedmi aspektech čistoty a o jejich pochopení v rámci praxe transcendentálních dokonalostí v cestě bódhisattvů.

Sedm aspektů čistoty v praxi pohroužení mysli (*dhjána*) spočívá v ovládnutí všech stupňů koncentrace se světskými objekty, které je základem pro použití nadpřirozených sil a pro pochopení všech objektů v rámci takovosti jevů. To je předpoklad pro praxi cesty bódhisattvů, která spojuje světský i nadsvětský aspekt vysvobození v nauce transcendentálních dokonalostí.

Pohroužení v dokonalost znamená, že takovost jevů z hlediska pravdy nejvyšší se stává objektem pohroužení vědomí.

Praxe pohroužení bódhisattvů spočívá v nevidění překážek mezi světskou a nadsvětskou pravdou, které je možné za předpokladu rovnoměrného použití koncentrace a moudrosti. To se nazývá spojující samádhi (*ubhóbhágasamádhi*). Tedy pohroužení v praxi bódhisattvů není pouhé splynutí s objektem koncentrace, jak je to často chápáno v pojetí základního buddhismu.

Postupné pohroužení je samádhi, které je základem nadpřirozených sil, je schopné měnit objekty podle přání a přitom zachovat sílu mysli ve čtvrtém stupni pohroužení.

Nezávislé pohroužení je samádhi na základě nerozlišující moudrosti (*nirvikalpadžňána*).

Dobře procvičené pohroužení spočívá v použití hlubší koncentrace v rámci moudrosti po probuzení (*prštalabdhadžňána*). Díky této moudrosti si bódhisattva postupně osvojuje vědy potřebné k odstranění strasti bytostí jako je jazykověda, logika, lékařství a umění.

Nezměrná pohroužení bódhisattvů spočívají ve třech druzích moudrosti zaměřených na obsah Buddhovy nauky ve třech koších učení, na moudrosti z naslouchání, moudrosti z kontemplanace nad významem slyšeného a na moudrosti z meditace.

Sedm vlastostí čisté praxe transcendentální moudrosti bódhisattvů spočívá v pochopení střední cesty prosté dvou extrémů existence a negace existence (*samárópa, apaváda*) na základě pochopení skutečné vlastnosti všech jsoucen. To znamená, že existence nemůže být něco z ničeho a neexistence nemůže být z něčeho nic.

Dále, čistá praxe transcendentální moudrosti znamená poznání tří objektů vysvobození cestou nerozlišující moudrosti. Tato moudrost má aspekt objektu a subjektu, oba jsou bez rozlišení, protože nemají pevné jádro, vyvstávají a zanikají v každém okamžiku na základě důvodů a příčin a jako takové nemají vlastní vyvstání a jejich zaniknutí je přirozené.

Pochopení prázdnoty, to jest nemožnosti vlastní podstaty jsoucen, je vysvobození prázdnotou. Pochopení nemožnosti dosáhnout vlastní podstatu jsoucen je vysvobození prosté znaků a pochopení nemožnosti vlastního zrození je vysvobození prosté přání.

Realita konceptů, realita vyvstalá silou důvodů a příčin a realita nejvyšší a jejich nepodstatnost na základě hlubšího poznání střední cesty byly vylíčeny ve čtvrté a páté kapitole.

Pravda konvenční v pojetí učení bódhisattvů je realita slov a jejich významu tak, jak ji vidí neprobuzené bytosti prostřednictvím vědomí a faktorů vědomí, které ulpívají na všech jevech. Bódhisattva proniká konvenční realitou znalostí Buddhova učení o příčině a důsledku, studiem jazyka, logiky, lékařství a umění, aby prospíval bytostem tím, že jim předává učení a potírá nesprávné názory. Poznání konvenční reality se po probuzení postupně stává neposkvrněnou realitou, která patří probuzení samému. Nazývá se poznání, které sleduje probuzení (*prṣṭalabdha-džňána*).

Nejvyšší pravda je realita bytostí probuzených spočívající v utišení, které je nevyjádřitelné slovy. V učení bódhisattvů je tato realita čistý objekt ve všech jevech, prostý konceptualizace ve smyslu rozlišení jevů na základě pojmu vlastní podstaty či vlastních vlastností v nich. Je to objekt meditace vzhledu na základě souhrnu učení v jeden nezměrný celek, tak jak bylo vysvětleno v šesté kapitole.

Správně praktikovat znamená praktikovat podle hlavních a vedlejších pravidel dharmy. Hlavní dharma je nirvána a vedlejší je osmičlenná vznešená cesta nebo hlavní dharma je nadsvětská moudrost a vedlejší je moudrost světská nebo hlavní dharma je přímá realizace a vedlejší cesta k ní. V učení bódhisattvů je hlavní dharma takovost jako jediný princip nejáství všech jevů a dharma vedlejší je takovost rozličných vlastností jsoucen.

⁽³⁵⁾ Odstavec (15) vysvětlil pět příčin, proč se dokonalosti jmenují transcendentální. Zde se vysvětlují funkce neboli užitek těchto příčin.

Neposkvrnění v praxi dokonalostí vede ke stavu naplnění v každém okamžiku a stálé bdělosti. Neulpívání na důsledcích činů vede ke stálosti v usilovné praxi a jejímu růstu.

Praxe bez hany za pomoci spásných prostředků vede k dokonalosti.

⁽³⁶⁾ Jelikož bódhisattvové stále kontemplují prázdnotu slov, vět a konceptů, moudrost transcendentální v nich rychle dozrává a předáním zásluh pro dobro všech bytostí získávají to nejvyšší probuzení se všemi plody praxe světskými i nadsvětskými. Praxí předávání zásluh pro dobro všech bytostí, dobro praxe se stává nejširší. Neulpíváním na důsledcích praxe jsou její důsledky největší. Tím, že bódhisattva není poskvrněn chtivostí po jmění, jeho jmění stále roste.

Jeho praxe je bez poskvrnění, protože je bez hany a bez dualistického rozlišování. Praxe bez dualistického rozlišování je nejjasnější, protože osvobozuje nejen od překážek daných vášní po požiticích pěti smyslů, ale i od překážek daných nepochopením objektů poznání (*džňéjavarana*).

Protože praxe nerozlišování spojuje vlastní prospěch s prospěchem bytostí, stává se postupně nepohnutelná (*ačalá*) od osmého stupně probuzení bódhisattvů.

V desátém stupni probuzení se stává praxe nejčistší, protože cíl prospívání sobě i druhým byl dosažen.

⁽³⁷⁾ V praxi transcendentálních dokonalostí jsou důsledky nevyčerpatelné, protože se všechny světské i nadsvětské plody této praxe stávají příčinou praxe nové, a tak se praxe nikdy nevyčerpává a stává se čím dál tím intenzivnější a stálejší.

⁽³⁸⁾ Praxe transcendentálních dokonalostí je spojená s nevyčerpatelnou vírou a oddaností, přestože není spojená s touhou po důsledcích. Tato praxe je namířená na ideál buddhovství, který je s ulpíváním neslučitelný. Je to ideál opuštění veškerého lpění, což samo je to nejvyšší nadsvět-

ské blaho, a ideál nerozlišování, který přináší ten nejdokonalější užitek všem bytostem.

Bódhisattvové vědomě praktikují zmíněných pět věd a tato praxe jim přirozeně přináší všechny žádoucí důsledky v budoucí praxi.

Poznání takovosti všech jevů je základ praxe transcendentálních dokonalostí a tento základ je proces očisty jejich vědomí a patří k věcem, které zanikají.

⁽³⁹⁾ Každá z šesti transcendentálních dokonalostí je spojená s praxí svrchovaných sil (*prabháva*), které jsou neodlučitelné od stavu buddhovství. Praxe žádné z šesti dokonalostí nesmí být poskrvněna protiklady, které odstraňuje, to znamená, že štědrost je neslučitelná s lakotou a tak dále. Správná praxe dokonalostí tvoří výzbroj ctností a moudrosti. Stav buddhovství je důsledkem naplnění výzbroje.

Bódhisattvové se učí praktikovat každým okamžikem, jen tak mohou spojit důsledky a příčiny v současném činu a vidět jeho současný důsledek v sobě a v druhých. Protože spojují pravdu světskou, která má časový sled, s pravdou nadsvětskou, která je bez časového sledu, dosahují postupně všechny plody praxe přítomné i budoucí.

⁽⁴⁰⁾ Velký soucit motivuje praxi transcendentálních dokonalostí, a díky němu se bódhisattvové nebrání přijmout za své utrpení druhých. Tak jejich praxe může přinášet velké plody, které ústí v nejvyšší probuzení dlouhodobou nepřetržitou kultivaci kořenů dobra.

⁽⁴¹⁾ Přestože bódhisattvové díky štědrosti a jiným ctnostem získávají velké jmění a jiné výhody a užívají je, aby pomohli druhým, bída ve světě se nezmenšuje. I když ctihodný Maudgalájana použil nadpřirozené síly, aby pomohl své

matce trpící v pekle, chutný pokrm, který jí přinesl, se hned přeměnil v hnis. Vada nebyla v jídle, ale v karmických důsledcích jeho matky. Dle učení buddhismu příjemné a nepříjemné počitky nejsou objektivní, ale jsou důsledky minulého jednání, které transformuje tělo i mysl. Současné příjemné i nepříjemné počitky jsou výsledkem přeměny vědomí kolektivní a individuální karmou.

(42) (43) Dokonalosti, které praktikují bódhisattvové, se nazývají transcendentální díky transcendentální moudrosti, která je základem všech dokonalostí. Bez transcendentální moudrosti by ostatní dokonalosti byly pouze světskými ctnostmi, které napomáhají získat dobro světské, a ne stav buddhovství, cíl cesty bódhisattvů. Je to proto, že jsou založené na praxi nerozlišující moudrosti (*nirvikalpadžňána*), která přesahuje pouta ulpívání, pouta světské existence.

V páté kapitole Buddha vysvětlil tři druhy nepodstatnosti na základě tří vlastností všech jsoucen. Tyto vlastnosti se nazývají vlastní podstaty (*svabháva*), což je synonymum vlastností (*svalakšana*) vysvětlených v kapitole čtvrté.

Buddha vysvětlil, že podstata založená na konceptech (*parikalpita*) nemá žádné vlastní vlastnosti, ovšem totéž neplatí pro jsoucna vyvstalá silou důvodů a příčin (*paratantra*) a pro jsoucna v realitě nejvyšší (*parinišpanna*). O těchto jsoucnech se nedá říct, že žádné vlastnosti ve smyslu podstaty nemají. Proto se Maitréja ptá, když transcendentální moudrost chápe nepodstatnost všech jevů, proč netřeba říci, že chápe jejich podstatnost? Jestli jen nepodstatnost je objektem moudrosti v cestě bódhisattvů, není to jednostranný názor? Nejedná se o rozlišování, které do nerozlišující moudrosti nepatří?

Buddha odpovídá, že nepodstatnost všech jevů se nemůže stát objektem rozlišování. Nepodstatnost nemůže rozli-

šovat nepodstatnost, protože ta je prostá slov a konceptů iluzorně postavených na slovech. Nepodstatnost se nedá rozlišit úvahami (*vitarka*), ani rozlišující pozorností vůči objektu, ale je oblastí osobní zkušenosti probuzených bytostí, která přesahuje sféru slovního vyjádření. Nedá se pochopit rozpínáním vnímání na základě slov a konceptů (*prapañča*), je nad rozlišením v rámci vlastních vlastností jsoucnen. Proto transcendentální moudrost chápe nepodstatnost všech jevů a nedá se říct, že chápe jejich podstaty.

Ve filosofii Školy pouhého vědomí, pro kterou je tento text základem nauky, je podstatou vědomí vědomí samotné a všechny jevy ve světě jsou jen přeměny vědomí na základě iluzorního chápání podstaty v osobách a ve věcech.

(44) Praxe dokonalostí je ve všech buddhistických tradicích rozdělena na tři stadia. Protože ctnosti Buddhy nemají omezení, i praxe, která vede k dosažení stavu Buddhy, je nezměrně dlouhá. Ovšem když už se popisuje slovy, která jsou vždy omezená, mluví se o třech periodách nekonečných eónů (*asamkhjéjakalpa*).

V první periodě nekonečných eónů bódhisattva praktikuje obyčejné dokonalosti v tom smyslu, že jeho praxe dokonalostí je pod vlivem poskvrnění citů a vědomí, které ho ještě mohou ovládnout. V této periodě bódhisattva nemá přímou zkušenost objektu osvobození, v učení mahájány je to takovost všech jevů. Jedná se o přípravnou fázi hromadění výzbroje a úsilí, kdy se praxe dokonalostí provádí na základě víry či předsevzetí (*adhimókša*). Tato fáze má třicet aspektů praxe – třicet myslí (*čitta*), to jest deset aspektů praxe prodlévání v bódhičittě (*vihára*), deset aspektů jednání na základě bódhičitty (*čarjá*) a deset aspektů praxe předávání zásluh (*parináma*). Bódhisattva se připravuje praxí úsilí (*prajóga*) na přímou vizi objektu probuzení

čtyřmi stupni akumulace kořenů dobra (*kušalamúla*) zvanými teplo, vrchol, přijetí a nejvyšší světské poznání (*úšman, múrdhan, kšánti, laukikágradharma*). Na ten poslední přímo navazuje vidění nadsvětské reality. Vidění nadsvětské reality ve formě takovosti všech jevů je první stupeň probuzení bódhisattvů.

Od prvního do sedmého stupně probuzení bódhisattvů probíhá druhá perioda nekonečných eónů. Během této fáze si bódhisattva postupně podmaňuje všechny vlivy poskvrnění citů a vědomí, a proto se jeho praxe přibližuje ideálu nepřetržitě čistého vědomí na základě růstu moudrosti bez rozlišování. Tato moudrost dozrává v sedmém stupni probuzení, kdy díky úsilí bódhisattva zůstává nepřetržitě ve stavu prostém dualistického rozlišování (*abhútaparikalpa*). Jelikož se v této fázi praxe dokonalostí bódhisattva přibližuje ideálu buddhovství, dokonalosti se jmenují přístupové (*upapáramí*).

V třetím stadiu praxe dokonalostí, která trvá třetí periodu nekonečných eónů od osmého stupně probuzení do stavu buddhovství, je praxe transcendentálních dokonalostí bez veškerého poskvrnění citů a vědomí. V této fázi bódhisattvové praktikují nerozlišující moudrost bez úsilí, a tím má praxe dokonalostí sílu ovládat objekty. Transcendentální moudrost dozrává naplněním výzbroje ctností a moudrosti, kdy bódhisattvové dosahují toho nejvyššího probuzení. V tomto stadiu praxe dokonalostí získává velkou sílu, a tak se transcendentální dokonalosti v této fázi nazývají velké dokonalosti (*mahápáramí*), protože ústí ve velké probuzení.

⁽⁴⁵⁾ Sklony k poskvrnění (*anušaja*) jsou semena (*bídža*) chybného rozlišování objektů a minulých zvyků ve vědomí. První druh tendencí či semen ve vědomí je důsledkem chybných nauk a konceptů, zatímco druhý druh představuje spontánní tendence k ulpívání na příjemném a odpo-

ru vůči nepříjemným počitkům. Tyto spontánní tendence jsou důsledkem minulých zvyků, které se přenášejí z jednoho zrození do druhého.

První druh tendencí, těch, které se rodí na základě chybného dualistického rozlišování (*vikalpadža*), mizí dosažením cesty přímého poznání objektu osvobození (*daršanamár-ga*) v prvním stupni probuzení bódhisattvů. Cesta meditace (*bhávánámár-ga*) od prvního stupně probuzení až po dosažení nejvyššího probuzení buddhy postupně odstraňuje i spontánní tendence k poskvrnění (*sahadža*), které jsou důsledkem zvyků bez časového omezení. Ty ovládají jednání bytostí.

Od prvního do pátého stupně probuzení bódhisattvů tendence k chybnému rozlišení ještě doprovázejí spontánní tendence k poskvrnění, ale transcendentální moudrost zabraňuje jejich aktivnímu projevení.

V šestém a sedmém stupni probuzení spontánní tendence k poskvrnění slábnou v procesu dozrávání nerozlišující moudrosti, protože i ty nejjemnější pasivní tendence k chybnému konceptuálnímu rozlišení se přestaly objevovat.

Od osmého stupně probuzení až do nejvyššího probuzení je spontánní vyjevení tendencí k poskvrnění tak jemné, že se stává prakticky nezřetelné. V osmém stupni probuzení bódhisattva plně odstraňuje všechny překážky dané vášní (*kléšávarana*). Zbývají jen jemné překážky v poznání všech objektů moudrosti (*džňéjavarana*), tedy v dosažení těla pravdy (*dharmakája*). To je identické se stavem buddhy.

⁽⁴⁶⁾ Tendence nebo sklony k poskvrnění (*anušaja*) a hrubost (*dauštuljam*) jsou v učení buddhismu synonyma. V učení

mahájány se nazývají semena poskvrnění (*bídža*) dané závojem vášní a neznalostí objektů poznání. Semena poskvrnění způsobují prosycení vědomí zvyky (*vásana*), které nejsou v souladu se stavem nejvyššího probuzení.

Proces probouzení je tedy možné poznat na základě opouštění tendencí k poskvrnění vědomí, které jógin poznává tím, že pozoruje, jak se jeho zvyky mění. Proces opuštění tendencí k poskvrnění se jóginům manifestuje v podobě zanechávání hrubých zvyků.

Opuštění prvního a druhého sklonu k poskvrnění vědomí se vyjevuje zanecháním všech hrubých zvyků na úrovni kůže v prvních sedmi stupních probuzení bódhisattvů.

Od osmého stupně probuzení bódhisattva opouští všechny hrubé návyky na úrovni masa. Opuštění všech hrubých zvyků, které brání stavu poznání všech jevů podle jejich skutečných vlastností, je stav buddhy. Je to stav přirozeného neposkvrnění, který proniká až do morku kostí.

⁽⁴⁷⁾ Opuštění všech hrubých návyků na úrovni kůže, masa a kostí, které zabraňují stavu přirozené čistoty, trvá nekonečnou dobu, to ale neznamená, že tento stav není dosažitelný, naopak v učení mahájány přijetí nekonečných horizontů času a prostoru praxi transcendentálních dokonalostí urychluje. Kontemplace nejáství všech jevů je základem veškeré praxe bódhisattvů.

Ačkoliv všechny jevy vyvstávají v čase, bez času nic nevystane, tento čas probíhá v měřítku, které překračuje schopnosti obyčejného dualistického rozlišování. Zatímco veškerá zkušenost bytostí probíhá okamžik po okamžiku, okamžik je nejkratší trvání všech jevů, nejdelší doba trvání se počítá v éonech neboli kalpách. Obyčejné světské bytosti nevidí proces existence ani v rámci změny všeho podmíně-

ného v každém okamžiku, ani v rámci rozvoje (*samvarta*) a návratu (*vivarta*) do prázdnoty.

Podle buddhistické kosmologie během jedné malé kalpy začíná věk lidských bytostí délkou osmdesáti čtyř tisíc let a postupně se krátí až do trvání pouhých deseti let díky hrubosti zvyků bytostí, díky intenzitě chtivosti, nenávis-
ti a zaslepení. Když poskvrnění bytostí zase začnou slábnout, lidský věk se znovu prodlužuje až dosáhne opět délky osmdesáti čtyř tisíc let. Jedná malá kalpa má takto dlouhé trvání.

Dvacet malých kalp tvoří jednu střední kalpu a čtyři střední kalpy jednu velkou. Bódhisattvové se tedy připravují na přímou vizi takovosti všech jevů během první periody nekonečných kalp, odstraňují hrubé zvyky na úrovni kůže a masa během periody druhé a na úrovni kostí během periody třetí. Tak v klasickém učení mahájány dosáhnoutí stavu jednoty s tělem pravdy trvá tři periody nesčetných kalp. Ne méně, ale může trvat déle.

(48) (49) V prvním stupni probuzení má bódhisattva přímou zkušenost takovosti, nejáství všech jevů a výsledek jeho přímého poznání nedualistické reality spočívá v tom, že kdykoliv v něm vyvstane stav poskvrněného vědomí a pocitků, je si toho plně vědom a používá tento stav, aby hlouběji poznal učení. Jaké učení?

Učení súter transcendentální moudrosti, učení že nirvána je přirozený stav bytostí, že veškeré poskvrnění je jen přechodný, náhodný stav (*ágantuka*) dualistického rozlišování. Tak se bódhisattvové postupně učí využívat poskvrněné mysli, aby lépe poznali, jak použít stav poskvrnění za účelem prospívat bytostem. Poskvrnění, které v nich po přímém poznání objektu probuzení vyvstávají, nejsou zakalené vlastním chtivostí, zlobou a zaslepením, ale jsou motivová-

ny láskou, soucitem a vyvstávají vědomě. Proto nejsou spojená se zakalením vědomí, ale jsou jasným prožitkem. Tento prožitek bódhisattva využívá jako prostředek k dosažení nejvyššího probuzení společně se všemi bytostmi.

Takto poskvrnění mysli postupně bódhisattvům nezpůsobují strast a utrpení, ale naopak stávají se ukazovateli cesty. Tak jako se hadí jed stává prostředkem k odstranění jedu, vědomé prožití poskvrnění mysli se v cestě bódhisattvů stává prostředkem k dosažení vševědoucnosti Buddha, která spočívá v odstranění všech hrubých zvyků. Proto pro probuzené bódhisattvy poskvrnění není závada, ale je příčina kultivace dobra, příčina kultivace transcendentálních dokonalostí.

Soubor učení mahájány (Mahájánasamgraha) od Asangy dokonce tvrdí, že i zabíjení a další z deseti nemorálních činů (*dašákušalakarmapatha*) jsou ctnostné, jsou-li motivovány láskou a soucitem a prováděny s uvědoměním. Jinde písmo mahájány učí, že právě poskvrnění je probuzení na základě stejného nedualistického pochopení praxe osvobození. Bódhisattva se učí nepotlačovat poskvrnění citů a vědomí, ale postupně zjemňuje jejich projevy uvědoměným prožitím procesu znečišťování mysli.

V učení mahájány se zdůrazňuje, že schopnost bódhisattvy konat dobro přesahuje schopnosti všech ostatních bytostí, protože jeho konání společně se všemi bytostmi má za cíl nejvyšší probuzení, a tak používá překážky v cestě, aby cíle dosáhl. Ideálem bódhisattvů není pouhé odstranění poskvrnění vědomí, ale jeho použití jako prostředku nedualistického pochopení praxe probuzeného vědomí (*bódhičitta*).

Nágárdžuna v komentáři k *Velké sútře dokonalého poznání (Mahápradžňáparamitášástra, 大智度論)* dokonce tvrdí, že tak jako embryo universálního vládce, ačkoliv se ještě ne-

narodilo, je cennější než jiné bytosti. Podobně i schopnost neprobuzeného bódhisattvy konat dobro přesahuje schopnosti všech ostatních tvorů.

⁽⁵⁰⁾ V páté kapitole Buddha učí bódhisattvu zvaného Zrození Nejvyšší pravdou jednu cestu, která je stejná pro žáky, posluchače, buddhy pro sebe a bódhisattvy. Tam je řečeno, že druhá, či třetí cesta není.

Zde se moudrý Avalókitéšvara, který nesmí chybět v žádném shromáždění bódhisattvů, ve prospěch bytostí neprobuzených ptá, jaký je skrytý význam v rozdílném učení. Pro žáky Buddha učí vlastní vlastnosti nebo podstaty rozdílných neosobních jevů, pro bódhisattvy jednu sféru pravdy (*dharmadhātu*), to jest nejáství všech jevů.

Buddha odpovídá, že tak jako takovost všech jevů není v protikladu s jejich rozdílnými vlastnostmi, tak jako pravda nejvyšší není v protikladu s pravdou relativní, tak učení tří rozdílných vozů není v protikladu s učením jediného vozu.

Jednoznačné tvrzení, že existují tři rozdílné cesty, není nic jiného než nadsazování pojmu absolutní existence na realitu, která je složená (*samárópa*). Jednoznačné tvrzení, že tři vozy, tři rozdílné cesty učení neexistují a popírání skutečnosti rozdílnosti je extrém negace existence (*apaváda*).

Učení jednoho vozu, které je založeno na víře a pochopení pravdy nejvyšší, není v protikladu s učení o třech rozdílných rodinách (*gótra*) žáků Buddha. Z hlediska pravdy relativní existují rozdíly mezi těmi žáky, kteří touží pouze po vlastním utišení, a žáky, kteří vidí cíl praxe v utišení společně se všemi bytostmi. Buddha jinde učí, že první druh žáků, i když je bude učit mnoho plně probuzených buddhů, nikdy neusedne pod stromem nejvyššího probuzení.

V učení Školy pouhého vědomí (*čittamátatá*) všechny rozdílné jevy, všechny rozdíly, které ve skutečnosti existují, jen vyjevují přeměnu jednoho vědomí na základě pojmu jáství v osobách a ve věcech. Ti, kteří na pojmu jáství či skutečné podstaty v jevech ulpívají, se neubrání rozporům a hádkám. Nechápu jedinečnost Buddhova učení ve všech tradicích o tom, že žádný jev nestojí za to, aby na něm člověk lpěl (*sabbé dhammá nálam abhinivésája*). Nakonec i učení je složené podle schopností bytostí ho přijmout, zatímco pravda probuzených je nezávislá na konceptualizaci (*pra-pañča*), protože složená není (*asamskrta*).

⁽⁵¹⁾ Proto definitivní učení Buddha je takové učení, které spojuje pravdu relativní, která se neobejde bez rozlišování, a pravdu nejvyšší, která je objektem moudrosti neposkvrněné ulpíváním.

Takto veškeré učení různých stupňů probuzení bódhi-sattvů, různých dokonalostí a poblouznění, která transcendentální dokonalosti odstraňují, jsou jen prostředky k hlubšímu pochopení praxe. Ulpívání na prostředcích, jednoznačné tvrzení, že jen ten prostředek je pravé učení a vše ostatní není, spočívá v nepochopení učení a brání jeho realizaci.

8. O ČINNOSTI TATHÁGATŮ

Obsah osmé kapitoly tvoří otázky, které bódhisattva Mañdžušří klade Buddhovi, aby pro dobro všech bytostí objasnil význam plného probuzení na cestě bódhisattvů.

Plné probuzení je výsledkem důkladného pochopení meditace utišení a vhledu, a to je předpokladem úplné praxe transcendentálních dokonalostí. Šestá a sedmá kapitola vysvětlují pojetí správné praxe bódhisattvů, která ústí ve stav buddhovství. Tento stav je v učení písma mahájány vysvětlen jako neomezená činnost prospívání sobě i druhým na základě dosažení tří dokonalých těl, to jest těla pravdy, těla užitečného a těla stvořeného (*dharmakája*, *sambhógakája*, *nirmánakája*).

Správná a úplná praxe bódhisattvů předpokládá správný názor, správné pochopení principů, podle nichž se praxe řídí. Ty jsou vysvětleny v druhé, třetí, čtvrté a páté kapitole sútry.

Správné pochopení oblasti, to jest objektů praxe (*góčara*), je příčinou správného jednání (*čarjá*), to jest správné praxe, a ta je příčinou správného osvobození, to jest správného důsledku (*phala*) praxe. Správný důsledek, neboli ovoce praxe, je zde chápán jako stav dokonalé činnosti v souladu s dokonalým stavem, s neměnným principem těla pravdy.

V tomto smyslu, jak komentář sútry od Woncheuka zde vysvětluje, ovoce cesty bódhisattvů, stav Tathágy, toho, kdo přichází a odchází v souladu s pravdou všech jevů, má tři významy.

Za prvé je to jednota s principem prázdné podstaty všech jevů, která je bez zrození a bez zániku.

Za druhé je to dokonalá činnost prostřednictvím završení praxe transcendentálních dokonalostí ku prospěchu bytostí.

Za třetí je to kombinace neměnného principu s dokonalou činností.

Slovy sútry *Velké nirvány* (*Mahánirvánasútra*), Tathágata je ten, kdo přichází v podobě prázdnoty na voze složeném ze šesti transcendentálních dokonalostí.

Tathágata, symbol a důsledek správné cesty, je ten, kdo je sjednocen s principem neměnného stavu věcí a přichází a odchází za účelem probudit všechny bytosti ze spánku zaslepení. Neměnným stavem všech věcí je ve všech tradicích buddhismu jejich závislé vznikání.

Proto vznešený Šáriputra ve *Velké sútře sloních stop* (*Mahá-hatthópadasútra*) vysvětluje. Ten, kdo vidí závislé vznikání, vidí učení (*dharma*). Kdo vidí učení, ten vidí Tathágatu.

Šestá kapitola této sútry začíná vysvětlením iluzorní podstaty slov a znaků objektů (*nimitta*), které jsou slovy předávány. Slovy *Diamantové sútry*, všechny znaky objektů jsou iluzorní. Ten, kdo vidí znaky objektů bez znaků, vidí Tathágatu. Jinými slovy Tathágata není Tathágata, jmenuje se Tathágata, v tom smyslu, že ve skutečnosti vše, čeho se bytosti drží, jsou jen slova a koncepty vytvořené na základě hlásek, slov a vět. Proto moudrý Maňdžuší, vtělení transcendentální moudrosti samotné, která musí být na začátku i na konci správné praxe bódhisattvů, se nejprve táže Buddhy na to, jaké jsou vlastnosti těla pravdy.

⁽⁵²⁾ Cesta bódhisattvů, která je založena na altruistickém pochopení rozčarování (*nirvédha*) z utrpení sansárické existence, musí mít pevný kořen v bódhičittě, to jest nerozlišování mezi sebou a druhými, v nedualistickém postoji

k praxi. Ten je dán předsevzetím probudit nejen sebe sama, ale zároveň i všechny bytosti, odstranit nejen své poskvrnění citů a vědomí, ale zároveň i všech živých tvorů a úsilím naučit se vše, co bytostem prospívá k dosažení probuzení, které je společné se všemi bytostmi. To je možné jen praxí transcendentálních dokonalostí, která je příčinou plné transformace základů vědomí (*ášrajaparāvrtti*). Tato přeměna vědomí znamená stav velké nirvány, která spočívá v dokonalosti výzbroje ctností a moudrosti, realizace těla pravdy, takovosti všech jevů, realizace vědomí, které jen odráží skutečné objekty tak, jak opravdu jsou.

Toto vědomí není pasivní, ale je základem pro tělo stvořené (*nirmánakája*), které má schopnost vytvářet dokonalé formy k prospěchu všech bytostí.

To znamená, že dokonalá realita těla pravdy (*dharmakája*) je ve stavu velkého probuzení základem pro dokonalou činnost a ta spočívá právě v dovršení praxe transcendentálních dokonalostí.

Praxe transcendentálních dokonalostí je příčinou dovršení těla pravdy s dokonalou činností těla stvořeného (*nirmánakája*) a těla užitkového (*sambhógakája*).

Toto je stav Tatháगतy, toho, kdo přichází a odchází v těle pravdy, aby svou činností pomohl všem, kteří jsou schopni pravdu pochopit. Tathágata je bez zábran, protože odstraní závoj poskvrnění citů a vědomí (*kléšávarana*) a též závoj neznalosti objektů poznání (*džňéjavarana*).

Jeho stav, stav velké nirvány, je nemyslitelný (*ačintja*), protože je nad veškerou konceptualizaci (*prapañča*), není ani stálý, ani nestálý, ani věčný, ani přechodný, ani jednota, ani rozdílnost, je nad všechny úvahy (*vitarka*), protože není stvořený (*asamskrta*).

⁽⁵³⁾ V pojetí učení mahájány je nirvána přeměna základu vědomí v moudrost, to je význam osvobození od strasti, cíle buddhistické cesty. Osvobození se v Buddhově učení nazývá tělo osvobození (*vimókšakája*), kde tělo má v sanskrtu význam veličiny, která spojuje mnoho věcí.

Tělo osvobození se získává dosažením pěti osvobození. Osvobození disciplínou (*šílavimókša*), osvobození koncentrací (*samádživimókša*) a osvobození neposkvrněnou moudrostí (*anášravapradžňávimókša*). Tyto tři části jsou příčinou osvobození. Důsledek je pak osvobození od poskvrnění citů a vědomí (*vimókša*) a přímé poznání takového osvobození (*vimókšadžňána*).

Všechny správně osvobozené bytosti získávají tělo osvobození uvědoměným poznáním konce přílivů a odlivů nečistot do vědomí a z vědomí (*pratisamkhjániródha*) v podobě chtivosti, zloby a zaslepení. Proto text vysvětluje, že co se těla osvobození týká, jsou si žáci posluchači, buddhové pro sebe a Tathágata rovni. Rovnost spočívá v tom, že všichni opouští příčiny budoucího utrpení vstupem do nirvány beze zbytku v okamžiku, kdy opustí své fyzické tělo.

Rozdíl mezi probuzením Tatháगतy a ostatních probuzených bytostí spočívá v těle pravdy, které probuzená bytost získává opuštěním všech zábran v poznání neduální skutečnosti (*džňéjavarana*).

Jedině tak se náplní osvobození kromě těla osvobození stává též tělo pravdy (*dharmakája*) spojené s dokonalostí ve všech činech. Dokonalost ve všech činech je možná, protože Tathágata neopouští jen poskvrnění, ale i veškeré stopy minulých hrubých poskvrněných zvyků (*vásana*) nahromaděných během nekonečných kalp. Ty v učení mahájány Tathágata opouští praxí transcendentálních dokonalostí ve třech periodách nespočítatelných kalp. Proto přichází

a odchází v prázdnotě všech jevů, v těle pravdy, které je výsledkem nemyslitelných ctností.

(54) (55) Stvořené tělo tathágatů je výsledkem praxe ctností v nesčetných minulých životech, a proto závisí na příčinách a jako takové je přechodné, zatímco tělo pravdy je věčné.

V písmu mahájány se často hovoří o dvou, třech i více tělech Tathágy. Zde se text doslova zmiňuje o dvou tělech, těle pravdy a těle stvořeném, ačkoliv poslední část kapitoly vysvětluje i tělo užitkové, ale nepojmenovává ho.

Učení o třech tělech Tathágy je standardní ve většině sůter, které vysvětlují cestu bódhisattvů.

Zatímco tělo pravdy spojuje ideál velké nirvány a nerozlišující moudrosti, které přesahují hranice času a prostoru, stvořené tělo představuje činnost na základě realizace těla pravdy. Toto tělo proniká, stejně jako tělo pravdy, které je jeho základem, všemi světy, ať čistými či nečistými jako ten náš, má neomezenou zručnost v spásných prostředcích ve všech zemích buddhů, to jest bez hranic.

Dle buddhistické kosmologie se jeden malý svět tvoří kolem jedné hory Sumeru. V našem pojetí je to jedna sluneční soustava. Tisíc takových malých světů tvoří jeden malý chiliokosmos neboli systém tisíce světů. Tisíc malých chiliokosmů dohromady tvoří jeden prostřední chiliokosmos a tisíc prostředních chiliokosmů dohromady tvoří jeden velký chiliokosmos. Jedna země Buddhy se nazývá trojitý chiliokosmos, protože představuje jeden malý, střední a velký chiliokosmos spojené dohromady.

Stvořená těla Buddhy, která jsou výsledkem jeho dovršení praxe transcendentálních dokonalostí, udržují bytosti vše-

mi možnými ozdobami ctností, které všude vyjevují, tak jako fyzikální svět (*bhádžanalóka*) udržuje naživu všechny živé bytosti.

V jednom malém světě se nemohou objevit dva buddhové současně, stejně jako se nemohou objevit dvě slunce pohromadě. To by znamenalo konec světa. Ale když se v jednom světě po neskutečně dlouhé době Buddha vyjeví, manifestuje spásné prostředky pomocí svých činů. V textu je vyjmenováno sedm základních činů, které Tathágata vyjevuje ve prospěch bytostí, v jiných textech jich bývá víc.

⁽⁵⁶⁾ Dle buddhistického učení existují dva předpoklady probuzení (*bódhi*), za prvé naslouchání správné nauce (*saddharmašravana*), za druhé správná pozornost (*jónisómanasikára*). Podobně *Souhrn učení mahájány* od Asangy tvrdí, že příčinou probuzení je čisté, neposkvrněné naslouchání dharmě.

Buddhové prospívají bytostem vyjevením stvořeného těla, které jim žehná pomocí zvuků řeči, které rozumí a kterou mají schopnost pochopit. Proto dle tradice Buddha neučil ve spisovném jazyce, ale v místních dialektech, řečí srozumitelnou těm, kteří mu naslouchali. Učil tak, aby zvuky jeho řeči nechaly dozrát kořeny dobra v těch, kteří ještě nevidí objekt probuzení, a osvobodil od všech strastí ty, kteří objekt probuzení přímo poznali. To činil pomocí tří košů učení (*tripitaka*), koše súter, koše disciplíny (*vinaja*) a koše matky nauky (*mátrká*) Abhidharmy.

⁽⁵⁷⁾ Slovo sútra doslova znamená vlákno, přeneseně to, co spojuje neboli shrnuje základy (*vastu*). Zde slovo základy znamená fakta, která přibližují nauku rozličným bytostem. Podle tradice mají sútry neboli Buddhovy rozpravy za účel hlavně probudit bytosti podle jejich schopností přijmout učení, přijmout skutečnost nejáství osob, v učení bódhisattvů pak hlavně nejáství všech jevů.

Proto základy učení jsou neosobní jevy jako oko, barvy, tělesnost, počítky, atd., nejáství všech těchto základů zkušenosti bytostí.

(58) Ve čtyřech základech naslouchání nauce je příčina moudrosti moudrost z naslouchání (*śrutamajāpradžñá*), bez které pochopení učení není možné. Správné pochopení nauky je základem víry v ní, která se manifestuje jako útočiště (*śarana*). Správná víra s útočištěm není víra slepá, ale předpokládá poznání podle pravdy skutečných vlastností jevů, to je kontemplativní moudrost (*čintámajāpradžñá*).

Naslouchání mnohým naukám bez moudrosti, stejně jako moudrost bez naslouchání se nemohou stát příčinou dokonalého výcviku v učení. Proto výcvik v disciplíně, koncentraci a moudrosti založené na neposkrvněném vědomí (*anáśrāvapradžñá*) vede k osvojení faktorů probuzení (*bódhipakśadharmā*), které jsou příčinami probuzení. Probuzení je tedy proces, který začíná správným nasloucháním, to vede k útočišti ve světle pravdy, které představuje Buddha, jeho učení a společenství těch, kteří učení sledují a učitelé, kteří učení správně předávají. Správné útočiště je spojené s výcvikem v učení, který je předpokladem procesu probuzení. Fakt probuzení je pak důsledek spojení příčin neboli podmínek probuzení.

(59) V devíti základech nauky je prvním koncept živočichů, to jest tělesnost a duševno (*nāma, rūpa*) či pět agregátů existence, druhým je fakt (skutečnost) užívání existence (*bhóga*) na základě šesti smyslů a jejich objektů, třetím je proces zrození živých bytostí na základě dvanáctičlenného řetězce závislého vznikání (*pratítjasamutpáda*). Čtvrtým je proces zrození živých bytostí, který má kontinuitu díky čtyřem druhům pokrmu (*áhāra*), to jest jídlo, dotek, vůle a rozlišující vědomí, které drží vše živé při životě. Pátým je stav poskrvnění citů a vědomí kvůli smyslné vášni

a karmě (*kléša, karma*), které představují pravdu o strasti a příčinách strasti (*dukkhasatja, samudajasatja*), a stav neposkvrnění, čistoty, to jest nirvány a její příčiny, to jest osmičlenné střední cesty. Šestá jsou rozdíly – rozdíl mezi živočichy, světy, rozdíly v učení (*dharm*), v podmanění bytostí učením a v prostředcích k podmanění bytostí učením. Sedmým základem nauky jsou bytosti schopné nauku správně předat, to je Buddha, jeho žáci a bódhisattvové. Osmým základem je nauka, kterou hlásají, to jest tři koše nauky (*tripitaka*). Devátým základem nauky jsou rozdílné skupiny bytostí, které jsou schopné nauku přijmout.

⁽⁶⁰⁾ V dvaceti devíti základech výuky jsou dva druhy shrnutí faktů, za první shrnutí na základě poskvrnění a za druhé na základě neposkvrnění. Prvních pět základů shrnuje poskvrnění. Poskvrnění vědomí se děje na základě pěti agregátů, objektů lpění (*pañčópádanaskandha*), které shrnují všechny formace (*samskára*), veškeré složené jevy (*samskrta*).

⁽⁶¹⁾ Text dále objasňuje čtyři fakta, důsledky ulpívání na agregátech, na bytí v sansáře.

Kontinuita formací na základě dvanácti členů závislého vznikání.

Představa osobnosti, která je příčinou toho, že ulpívání a strast pokračuje.

Představa osobnosti je spojená s představou skutečných jsoucen, které osobnosti patří.

Ulpívání na pojmu osobnosti a skutečných jsoucen, které osobnosti patří, je příčinou budoucích existencí spojených se strastí.

⁽⁶²⁾ Po pěti základech poskvrnění ostatních dvacet čtyři základů patří stavům bez poskvrnění neboli čistým stavům vědomí. Ty jsou dvojího druhu, čisté stavy světské (*laukika-šubha*) a čisté stavy nadsvětské (*laukóttarašubha*).

Text nejprve shrnuje čisté stavy světské.

Upamatování se na čisté objekty, neboli různé aspekty správného učení (*saddharma*) cestou správného naslouchání. To vede k moudrosti z naslouchání.

Úsilí v kontemplaci nad významem učení. To vede k moudrosti z kontemplace.

Na základě poznání významu učení se mysl koncentruje poznáním toho, že stavy poskvrnění vědomí jsou stavy roztěkané mysli. Z toho vychází stav uvolnění a jasnosti (*praśrabdhi*), příčina pohroužení mysli (*dhjána*).

Stavy pohroužení mysli v objekty koncentrace vedou k přebývání ve slasti v přítomnosti (*drśtédharmé sukhavihára*).

Ovšem bez poznání skutečného objektu probuzení, který není stvořený, jsou tyto stavy slasti jen přechodnými stavy. Objekt skutečného stálého osvobození v učení Buddhy jsou čtyři vznešené pravdy. Za účelem stálého osvobození v Buddhově nauce musí být pravda strasti plně poznána (*paridžňá*), pravda vyvstání strasti (*samudajasatja*) musí být opuštěna (*prahána*), pravda ustání strasti (*niródhasatja*) musí být přímo realizována (*sákšikarana*) a pravda cesty k ustání strasti (*márgasatja*) musí být rozvíjena (*bháváná*).

⁽⁶³⁾ Dále text vysvětluje proces plného poznání pravdy strasti (*dukkhasatjaparidžňá*).

K plnému překonání strasti je třeba nadsvětské samádhi, nadsvětské neposkvrněné moudrosti. Předpoklad je praxe správného jednání (*arana*) a moudrosti (*džňána*) za účelem probuzení, které jsou základem proniknutí nadsvětského objektu, nirvány, neboli takovosti všech jevů v pojetí cesty bódhisattvů.

Předpoklad procesu probouzení je plné poznání strasti. To má v textu tři aspekty.

Poznání základů deformací (*viparjása*). V nauce Buddhy se nevědomost projevuje jako deformace názorů (*dršti*), vnímání (*samdzňá*) a vědomí (*čitta*). Spočívá ve vidění stálosti v nestálém, slasti ve strastném, já v nejáství, a čistého v nečistém. Všechny světské jevy jsou základem těchto deformací.

Pojem skutečné osobnosti je základem deformací. Vinou ulpívání na tomto pojmu vyvstává nesprávná praxe probuzení, například extrémní sebeponížení jako třeba předsevzetí být jako pes či kráva.

Nesprávná praxe na základě pojmu skutečné osobnosti, skutečného já, vede k nepochopení probuzení. To znamená, že hlubší stupně koncentrace spojené s utišením a slastí jsou chápány jako náplň definitivního osvobození, což se projevuje ve formě samolibosti a povyšování nad druhými.

⁽⁶⁴⁾ Jógín na základě správného poznání pravdy strasti poznává příčinu strasti, to jest poskvrnění citů a vědomí na základě ulpívání (*kléša*) a karmy, konec strasti na základě realizace nestvořeného, to jest realizace nirvány a cestu, která vede ke konci strasti, to jest praxi osmičlenné střední cesty.

⁽⁶⁵⁾ Zde je vysvětlen proces cesty přímé vize objektu osvobození na základě správného poznání čtyř vznešených pravd.

Po přímé vizi objektu osvobození (*daršanamárga*), praxe osvobození získává pevné základy. Opuštění praxe a její zanechání se stává nemožné.

V tradici buddhismu přeneseného v jazyce sanskrt do Číny a Tibetu existují dva druhy cesty přímé vize objektu osvobození. Za prvé základní poznání, které je okamžitě (*múladžňána*) a za druhé postupné poznání šestnácti aspektů čtyř vznešených pravd během šestnácti okamžiků

(*lakṣanadžñána*). V těchto šestnácti momentech cesty vědomí zvaných čitta, jógin opustí navždy část svých poskvrnění (*anantarjamárga*) a realizuje osvobození (*vimóksamár-ga*) z nich.

Uskutečnění přímého poznání objektu osvobození vzniká poznáním šestnácti aspektů čtyř ušlechtilých (vznešených) pravd.

Poznáním pravdy strasti v podobě nestálosti všech jevů (*anitja*),
 poznáním strasti všeho přechodného (*dukhka*),
 poznáním prázdnoty strasti (*śúnja*)
 a poznáním nejáství strasti (*anátman*).
 Poznáním pravdy vyvstání strasti v podobě důvodu, to jest poznáním semen poskvrnění ve vědomí (*hétu*),
 poznáním pravdy vyvstání strasti v podobě vyvstání, to jest poznání poskvrnění na základě semen (*samudaja*),
 poznáním pravdy vyvstání strasti v podobě zrození, to jest poznání kontinuity semen (*prabháva*) a
 poznáním pravdy vyvstání strasti v podobě příčin, to jest poznání semen jako příčin vyvstání strasti podobně jako jíl je příčina hrnců (*pratjaja*).
 Poznáním pravdy uhasnutí strasti v podobě uhasnutí stvořených agregátů (*niródha*),
 které jsou utišení (*śánta*),
 skvost (*praníta*) a
 úleva od ohně vášně (*nihsarana*).
 Poznáním pravdy o cestě, kterou je třeba jít k vyhasnutí vášni (*márga*),
 metody, která vede k cíli (*njája*) a
 poznáním střední cesty (*pratipat*),
 která překonává veškerou strast (*nairjánika*).

Proniknutím těchto šestnácti aspektů (*lakšana*) čtyř vznešených pravd jógin získává přímou znalost objektu osvo-

bození, a tak se zbavuje velké části příčiny strasti, to jest ulpívání.

Přímo po uskutečnění cesty přímé vize jógin obdrží znalost toho, která poskvrnění (*kléša*) jsou vykořeněná z jeho vědomí a která ještě zůstala (*pratjavéksanadžňána*).

⁽⁶⁶⁾ Zde text vysvětluje proces cesty meditace (*bhávanámár-ga*) od šestnáctého momentu cesty přímé vize až po diamantové samádhi (*vadžrópamasamádhi*), ve kterém se jógin zbavuje všech poskvrnění. Toto stadium praxe má v textu šest základů.

Ta poskvrnění, která nebyla opuštěna, jsou příčinou roztěkanosti myslí. V nauce jógy je utrpení stavem neutišení, roztěkanosti, které jógin praxí postupně odstraňuje. To se děje výcvikem jógina v samádhi a ve faktorech vědomí (*čaitta*), které samádhi doprovází, jako je bdělost, uvědomělost a tak dále.

Základ vědomí bez roztěkanosti je moudrost, která se projevuje jako uvědomělost (*sampradžanja*). Uvědomělost na základě koncentrované pozornosti odstraňuje ty jemnější projevy poskvrnění.

Rovnoměrné úsilí odstraňuje i ta nejjemnější poskvrnění ve sféře jemných forem (*rúpadhátu*) a ve sféře bezforemnosti (*arúpadhátu*).

Pilný výcvik v samádhi a neposkvrněné moudrosti přináší jóginům všechny výhody praxe. Děje se to bezprostřední cestou (*anantarjamárga*), která odstraňuje všechna poskvrnění vědomí, zvanou diamantové samádhi, a cestou osvobození (*vimókšamárga*), která si je vědoma odstranění všech překážek.

Pevný postoj se vztahuje k dvěma druhům arahatů. Tradičně severního buddhismu hovoří o arahatech, jejichž stav vysvobození může být otřesen nebo ztracen, a arahatech s neotřesitelným stavem osvobození (*akópja*). Proto stav osvobození od všech poskvrnění vědomí, cíl cesty žáků posluchačů, vyžaduje pevný postoj i po dosažení nirvány.

⁽⁶⁷⁾ Zde text vysvětluje cestu bez učení (*aśaikšamárga*), po diamantovém samádhi, po dosažení nirvány se zbytkem (*saśéšanirvána*). Tento stav čistoty vědomí je bez tendence k poskvrnění. Tento proces má čtyři základy.

Souhrn vznešeného jednání na základě poznání konce všech zákalů (*áśrávakšajadžňána*) a poznání konce příčin znovuzrození (*anutpádadžňána*).

Znalost podle pravdy jevů světských (*jathábhútaadžňána*) na základě těchto dvou druhů poznání. Tato znalost se nazývá poznání, které následuje osvobození (*prštalabdhadžňána*). Probuzení je spojeno se vznešenou činností předávání nauky.

Realizace opravdového stavu věcí je předpokladem vstupu do nirvány beze zbytku (*nirśéšanirvána*). Pro bódhisattvy spočívá v praxi výzbroje ctností a moudrosti na základě praxe transcendentálních dokonalostí.

Dosažení nirvány beze zbytku je u vysvobozených bytostí vstup do samádhi s odstraněním počitků a vnímání (*sam-džňávédajitaniródhasamápatti*).

⁽⁶⁸⁾ Zde text vysvětluje správný světský názor buddhistů založený na pochopení súter a disciplíny. Ten převyšuje veškeré názory nebuddhistů, neboť je založen na konání dobra podle učení a odstranění zla na základě správně pochopené disciplíny. Regrese v praxi této nauky, která vede ke správnému osvobození od všech poskvrnění vědomí, je způsobena tím, že ten, kdo nauku pochopil, se nesnaží ji

uskutečnit. Nebuddhisté mohou namítnout, že ten, kdo se nesnaží, nepochopil. Odpověď na to je, že existuje regrese v učení, která není výsledkem pomýleného názoru.

⁽⁶⁹⁾ Kodex pravidel (*pratimókša*) shrnuje činění všech druhů osob, které následují učení Buddha.

Proto existuje kodex pravidel pro mnichy, mnišky, pro ty, kteří se připravují na cestu odříkání (*šikšámána*), pro novice, pro laiky i pro bódhisattvy.

Po vysvětlení významu disciplíny jako je sledování kodexu pravidel text vysvětluje sedm aspektů praxe sledování kodexu pravidel.

Jednání v souladu s pravidly na základě správného pochopení pravidel. Toto jednání spočívá v pochopení světské pravdy přijaté společností. Pro mnichy a mnišky musí být přijetí pravidel doprovázeno vysvětlením kardinálních přestupků. Jsou to zabítí osoby, krádež, smilstvo a rozbití společenství. Pravidla mnichů jsou zaměřena na jednání tělem a řečí. Pravidla bódhisattvů se vztahují především na mentální jednání.

Pouhý kodex pravidel není dostačující. Obsahem učení disciplíny je i nauka o důvodech a příčinách, které přestupky zapříčiňují. Ten, kdo pravidla následuje, potřebuje k tomu, aby se přestupkům vyhnul, přesné vysvětlení toho, v čem přestupky spočívají a co je charakterizuje. Ovšem existují situace jako těžká nemoc, ztráta schopnosti rozumně uvažovat a podobně, kdy přestupek není klasifikován jako přestupek. Ani v případě osob plně probuzených přestupek nemá stejné následky jako u osob neprobuzených.

Odstranění následků přestupků se děje praxí zpovídání, pokáním a předsevzetím znovu přestupky nedělat.

K opuštění pravidel disciplíny dochází ztrátou víry v Buddhovu nauku a přijetím jiných pravidel. V nauce bódhisattvů je opuštění pravidel opuštěním probuzené nerozlišující mysli (*bódhičitta*).

⁽⁷⁰⁾ Zde text vysvětluje vyšší nauku (*abhidharma*) jako to, co vyjevuje, analyzuje matku (*mátrká*), to jest souhrn všech skutečných jevů. Na rozdíl od učení sůter a disciplíny vysvětluje *abhidharma* převážně světskou i nadsvětskou zkušenost tak, jak ji vidí osoby probuzené, to jest hlavně jevy, které vysvětlují nejáství osob (*pudgalanairátmja*), v cestě bódhisattvů pak hlavně nejáství všech jevů (*dharmanairátmja*).

Ve vyšším učení žáků posluchačů existuje čin, počitek, mysl, tvrdost a tak dále, to jest kategorie vysvětlující neosobnost jevů, ale ten, komu tyto jevy patří, to jest osoby či jevy vyvstalé na základě souhrnu důvodů a příčin, mají jen existenci konvenční, protože se dají rozbít, fyzicky i logicky.

V učení bódhisattvů i jevy, které vysvětlují nejáství osob, jsou jevy v rámci reality konvenční. To, co je opravdové, je nad veškeré rozlišování, jak je vysvětleno v kapitole třetí, je to čistý objekt ve všech jsoucnech. Text nejprve vyjmenovává jedenáct aspektů reality jako celku a pak je rozebírá jeden po druhém.

⁽⁷¹⁾ [Aspekt konvenční reality]

Aspekt konvenční reality všech jsoucen je zprostředkován na základě tří druhů řeči. Řeč o rozličných osobách (*pudgala*), o realitě slov a konceptů, které do zkušenosti bytostí vnášejí pojem vlastní podstaty či vlastností v jevech (*parikalpita*) a řeč o skutečných neměnných funkcích (*krijá*) všech jevů. Analýza začíná realitou konvenční, která zakrývá skutečnost.

⁽⁷²⁾ [Aspekt nejvyšší reality]

Aspektem nejvyšší reality všech jevů je sedm druhů takovosti neboli prázdnoty podstaty, jak je vysvětleno v kapitole třetí. Aspekt nejvyšší reality jevů je na jedné straně základní poznání jejich nejáství (*múladžňána*), ale též poznání pravdy relativní na základě probuzené mysli. To se nazývá poznání získané po probuzení (*prštalabdhadžňána*). Oba druhy poznání jsou bez ulpívání.

⁽⁷³⁾ [Aspekt příčin probuzení]

Aspekt třiceti sedmi příčin probuzení (*bódhipakšadharmá*) se vztahuje ke všem objektům poznání, protože bytost probuzená neulpívá na ničem, a tak vidí pravdu nejvyšší i relativní na základě nerozlišujícího poznání (*nirvikalpadžňána*) jako jednotu.

⁽⁷⁴⁾ [Aspekt vlastností praxe]

Aspekt vlastností praxe je vysvětlen osmi druhy kontemplace, které ústí v analytickou moudrost (*vipašjaná*).

Za prvé kontemplace opravdové skutečnosti v pojetí praxe bódhisattvů je kontemplace o nejáství neboli o takovosti všech jevů, která je skutečná, ne iluzorní, a proniká všemi jevy bez rozdílu.

Za druhé kontemplace reality založené na slovech či konceptech je kontemplací nad těmito jevy.

Nad osobností. Nad vlastní podstatou jevů, které osobnost tvoří, jako je pět agregátů existence. Nad vysvětlením nauky pomocí čtyř druhů odpovědí. Jednoznačnou odpovědí na otázku jako "Musí vše živé zemřít?". Analytickou odpovědí na otázku jako "Musí se vše živé znovu narodit?". Zpětnou odpovědí na otázku jako "Představují tři kleno-

ty pravdu nejvyšší?” a odpovědí mlčením na otázku jako ”Existuje Arahata po smrti?”.

Vyjádření Buddha může být otevřené, jako v *Lotosové sútře*, kde Buddha říká, že každý, kdo Buddha správně uctívá, dosáhne stavu buddhovství. Jinde Buddhovy výroky potřebují vysvětlení, jejich význam je skrytý jako výrok súter transcendentální moudrosti, kde stojí, že všechny jevy jsou prázdné a ve stavu dokonalého utišení.

Za třetí kontempace nedostatků (*dóša*) je kontempace všech rozličných nečistých jsoucn spojených s poskvřením (*kléša*), ulpíváním na činech (*karma*) a na zrození (*utpatti*).

Za čtvrté kontempace ctností (*guna*). Ctnosti jsou veškerá čistá jsoucn v rozdílných stupních procesu probuzení. Zatímco nedostatky patří všem jevům spojeným s přílivem a odlivem nečistot do vědomí (*sášrava*), ctnosti patří jevům prostým poskvrnění vědomí (*anášrava*).

Za páté kontempace šesti principů. Zde princip znamená systém učení (*siddhánta*). Buddha používá nesčetné principy učení podle potřeb bytostí, které nauce naslouchají.

V tomto textu jsou shrnuty do šesti druhů. Za prvé Buddha používá princip skutečnosti za účelem odstranění všeho iluzorního, nepravého. Za druhé používá princip realizace za účelem vyjevení faktorů, které realizaci probuzení umožňují. Za třetí používá princip učení a vedení bytostí podle rozdílů v osobnosti a schopnosti těch, kdo nauce naslouchají. Za čtvrté používá princip oddělení od dvou extrémů jako je věčnost či nihilismus, slast či utrpení a tak dále, aby vyjevil střední cestu bez nadsazení jevů na skutečný stav věcí či jejich negace. Za páté, aby Buddha zabránil bytostem přemýšlet o tom, co se konceptuálním

myšlením nedá poznat, hovoří v písmu o šesti nemyslitelných jevech, to jest o nemyslitelnosti jáství, bytostí, světů, následků rozdílných činů bytostí (*karmavipáka*), pohroužení mysli a jejích objektech (*dhjána, dhjánagóčara*) a o stavu buddhovství a jeho objektech (*Buddha, buddhagóčara*). A za šesté používá princip tendencí (*adhjášaja*) neboli záliby bytostí. Záliba zde znamená pozitivní inklinaci k praxi oproti negativní inklinaci (*anušaja*), která je příčinou vyjevení poskvrnění citů a mysli. Buddha učí bytosti podle jejich záliby v nauce a někdy též podle vlastního uvážení.

Za šesté kontempace existence v procesu zrození a smrti, tedy sansárické existence (*pravrtti*). Ta má tři vlastnosti, které ji definují. Kontinuitu v čase vznikání, trvání a zánikání v každém okamžiku na základě příčin (*pratjaja*), které zapříčiňují karmickou činnost.

Za sedmé kontempace logických principů. V tradici nauky v jazyce sanskrt v severní tradici učení jsou logické principy též důležitou částí praxe meditace vzhledu (*vipašjaná*). Jižní tradice nauky v jazyce páli zdůrazňuje, že náplň meditace vzhledu je poznání specifických a společných vlastností jsoucen.

⁽⁷⁵⁾ V textech se hovoří o čtyřech logických principech.

Za prvé je to princip relativity, to jest poznání, že veškeré jevy existují ve vzájemném vztahu na základě důvodů a příčin. Pojem jako tvrdost je založen na vztahu k pojmu měkkost a tak podobně.

Texty traktátů jógačáry (jako *Jógáčárabhúmišástra* a další) vysvětlují dva druhy relativity – na základě důvodů a příčin vyvstávají všechny formace a pak tyto složené formace, jako pět agregátů jsou poznávány ve vztahu k jménům, větám a hláskám, které je označují.

Za druhé princip funkcí. Objekty jsou uchopeny na základě smyslů, například tělesnost (*rúpa*) je uchopena na základě pěti elementů (země, voda, oheň, vítr a prostor) a to, co je uchopeno či vytvořeno, má svojí jedinečnou funkci, díky které může být poznáno.

Za třetí princip realizace neboli správného pochopení toho, co je tvrzeno.

Realizace zde má smysl správného pochopení na základě logických principů, které byly vytyčeny, vysvětleny a dokázány. Jedná se o tři logické principy, na základě kterých je tvrzení dokázáno tak, aby mohlo být přijaté. Logika realizace tvrzení je založena na platné tezi (*probandum*) například zvuk je nestálý, na důvodu tvrzení (*hétu*), protože vyvstává a zaniká, a na příkladu ilustrující důvod (*upama*), například ozvěna.

⁽⁷⁶⁾ Čistý logický princip je logika, která je bez chyby ve svém vyjádření a je založena na platném důkazu tvrzení (*pramána*). V indické tradici logiky musí mít čistý logický princip čtyři základy – vnímání (*pratjakša*), logický úsudek (*anumāna*), přirovnání (*upama*) a podporu písma (*ágama*).

V našem textu je uvedeno pět příkladů čisté logiky.

Za prvé přímé vnímání (*pratjakša*), doslova proti oku. Zde se jedná o hrubou světskou zkušenost objektů pěti smyslů, ale existuje i přímé mentální poznání ve stavu hluboké koncentrace, které je též důkazem platného poznání. Jako příklad text uvádí hrubé poznání přechodnosti jevů, které je spojené s procesem stárnutí a smrti a to vše nemůže náležet stálému principu jáství. To lze ověřit přímou světskou zkušeností.

Za druhé odvození – logický úsudek (*anumāna*). Objekt dedukce není objekt přímého poznání, ale je z přímého poznání odvozen. Tak například proces stárnutí je možno

poznat hrubou světskou zkušeností, ale to, že tento proces probíhá v každém okamžiku, je nutné odvodit jemnějším procesem myšlení. Podobně i to, že současné utrpení je výsledek minulých činů nebo že štěstí a strast mají základ v minulé příhodné a nepříhodné karmě.

Za třetí správný příklad ze stejné kategorie jevů. Tak například přechodnost existence je ilustrována procesem zrození a smrti, ten zahrnuje nemoc a stárnutí jako příklady strasti, a závislost na jídle, pití, dýchání a tak dále jako důkaz nesvobody ve světské existenci.

Za čtvrté chápání vlastností dokonalým poznáním znamená dobře obhájenou tezi (*sádhjadharma*) na základě platného důvodu (*linga*). To znamená, že tvrzení je dokonalé poznání, když je odůvodněno všemi třemi výše uvedenými důkazy platného poznání.

Za páté čistota slovního vyjádření, která se vztahuje na vyjádření realizovaných osob bez poskvrnění vědomí. Založené na jejich vlastní zkušenosti. I to je platná teze, přestože nepoužívá tři uvedené platné logické principy.

Nauka založená na těchto pěti principech čisté logiky by měla být správně aplikována v praxi osvobození. V případě, že tomu tak není, vyvstává chybná praxe na základě sedmi nesprávných způsobů logického uvážení. Ty vedou k nesprávnému názoru (*mithjádṛṣṭi*), a tak k chybnému pojetí praxe osvobození.

⁽⁷⁷⁾ Všech sedm příkladů nečistého neboli nesprávného použití logických principů se vztahuje k chybnému použití dedukce a k chybnému použití příkladu k obhájení vytyčené teze.

První a třetí příklad nečisté logiky se vztahuje k nesprávnému tvrzení o jednotě jevů. Například tvrzení zvuk je věčný,

protože je manifestací (věčného) vědomí není čistá logika, protože vědomí manifestuje jak přechodné jevy jako slyšení, tak i jevy stálé jako prostor. Druhý a čtvrtý příklad nečisté logiky vysvětluje situaci, kdy se například na základě nestálosti zvuku dedukuje nestálost všech jevů, například blesku, který patří do odlišné kategorie.

Tvrzení není jisté, když se na základě rozdílných kategorií jevů odvozuje jejich společná vlastnost nebo když se má společná vlastnost jevů odvodit od jedné oddělené kategorie jevů. To se vztahuje na první, druhý a šestý příklad nečisté logiky. Například sluchem nemůžeme dokázat nestálost všech jevů stejně jako nestálost všech jevů se nedá odvodit pouze z viditelnosti barvy. Jestli nestálost zvuku je odvozena od jeho vlastnosti rozptýlení, jedná se o rozdílný příklad v jiné kategorii objektů.

Taková chybná odvození a příklady nemohou založit správnou teorii a nesprávná teorie by neměla být základem praxe.

V souhrnu řečeno princip relativity znamená, že vše poznatelné závisí na důvodech a příčinách, tak jako vyklíčení semena závisí na zemi, vláze a slunci. Princip funkce znamená, že všechny jevy mají svoji specifickou úlohu, na základě které jsou poznány, například oko má funkci základu vizuálního vědomí. Princip realizace ve smyslu správného poznání toho, co je prostředkem řeči tvrzeno, znamená, že to, co je tvrzeno, není v protikladu s logickými principy správného poznání (*pramána*) jako je přímé poznání, správné odvození, příklad a písmo.

(78) Čtvrtý logický princip, princip dharmatá neboli princip skutečného stavu všech jevů znamená, že skutečné vlastní a společné vlastnosti všech jevů existují nezávisle na plně probuzené bytosti, která je hlásá. Nezávisle na Buddhovi jsou nestálost, strast z nestálosti a nejáství nestálosti spo-

lečné vlastnosti všech světských jevů. Tak jako je teplo specifická vlastnost elementu ohně nebo pohyb je vlastnost větru. V učení mahájány tento skutečný stav věcí proniká všechna jsoucna, je to stálý neměnný stav jejich takovosti, prázdnoty. Je to původní nirvánický stav bytí.

⁽⁷⁹⁾ Poslední osmé rozjímání v rámci poznání vlastností praxe (vhledu) je pochopení celistvého a rozlišujícího. V indické tradici vysvětlení písma se začíná krátkým výrokiem, který vysvětluje všeobecný základní význam jednou větou (*samkšépa*), a ten se pak detailně dále vysvětluje mnohými dalšími výroky (*vistarata*). Tak jako například výrok “všechny jevy jsou poznamenány nejástvím” vyžaduje otázku, co je to jev (*dharma*) a co je to nejáství (*anátman*). Jen když se tyto jednotlivé části věty jasně vysvětlí, bude výrok přijatelný.

První čtyři z jedenácti aspektů, které charakterizují vyšší učení abhidharmy, byly vysvětleny. Následující text teď vysvětluje zbývajících sedm aspektů.

⁽⁸⁰⁾ [Aspekt vlastní podstaty]

Aspekt pátý je aspekt vlastní podstaty v tom smyslu, že praxe čtyř základů bdělosti a ostatních třicet tři aspektů (příčin, *anga*) procesu probuzení jsou faktory a příčiny probuzení samotného a nedají se od něho oddělit. Probuzení je organický proces, ve kterém tyto faktory a příčiny dozrávají. Jinými slovy vlastní podstatou procesu probuzení jsou tyto faktory a příčiny.

⁽⁸¹⁾ [Aspekt důsledků]

Aspekt důsledků učení spočívá v tom, že ten, kdo správně praktikuje třicet sedm faktorů probuzení, na jedné straně opustí veškerá poskvrnění počitků a vědomí a na druhé straně získává veškeré ctnosti světské i nadsvětské.

(82) [Aspekt přijetí nauky]

Aspekt přijetí nauky spočívá v tom, že ten, kdo procesem probuzení získává osvobozující poznání a ctnosti s ním spojené, získává též schopnost správně hlásat osvobozující učení druhým na základě vlastní zkušenosti. Slovy *Dhammapady* “Přestal jen počítat krávy které mu nepatří”.

(83) [Aspekt překážek v nauce]

Aspekt překážek v nauce, v praxi faktorů probuzení, znamená, že bez konfrontací s překážkami je schopnost propívat sobě i druhým neuskutečnitelná. Krátce řečeno všechny překážky spočívají v ulpívání na jáství v osobách a ve věcech. Například pokud někdo uspěje v koncentraci, lpění na koncentraci mu bude překážkou, proto musí praktikovat čtyři základy bdělosti na základě koncentrace.

(84) [Aspekt přizpůsobování se nauce]

Aspekt přizpůsobování se nauce (praxe probuzení) zahrnuje všechny ctnosti jako stud, strach z činění zla, kontrolu smyslů, jídla, spánku a tak dále. Například v praxi faktorů probuzení to znamená meditaci se soustředěním na dech, na elementy a na nehezké objekty při praxi bdělosti vůči tělu.

(85) [Aspekt škodlivý nauce]

Aspekt škodlivý nauce znamená poznání těch faktorů, které praxi osvobození brání, a tak znemožňují praxi disciplíny, koncentrace a moudrosti.

(86) [Aspekt výhod, které nauka přináší]

Poslední z jedenácti aspektů charakterizujících vyšší učení, je aspekt výhod (*anušamsa*) neboli ctností, které se projevu-

jí v procesu přizpůsobování se nauce. Je to například lepší zdravotní stav, uvědomělý život, bezstarostnost atd. Tyto výhody jsou důsledkem praxe, ale též praxi podporují.

⁽⁸⁷⁾ Dokonalé poznání předpokládá vševědoucnost (*sarvadžňatá*), proto se moudrý Maňdžuší ptá Buddha na vlastnosti vševědoucnosti, aby Buddha pátý aspekt čisté logiky dále objasnil ve prospěch bytostí. Dle učení mahájány (například komentář Nágárdžuny ve *Velké sútře dokonalého poznání*), vševědoucnost patří i arahatům žákům Buddha, zatímco plně probuzený Buddha má vševědoucnost ve všech aspektech (*sarvákárasarvadžňatá*). To znamená, že jen Buddha díky svému dokonalému poznání prázdnoty všech jevů nemá ve znalosti všech světů, bytostí a času překážky.

Tato jeho schopnost má nesčetné ctnostné vlastnosti. Zde se Buddha zmiňuje o pěti z nich, které jsou nejdůležitější.

Když podle písem Buddha po svém probuzení hlásal nauku, jeho hlas se všude rozléhal. Všechny bytosti v nižších i ve vyšších sférách bytí ho uctívaly.

Třicet dva známek tělesné dokonalosti od výběžku na vrcholu hlavy po známky kola učení na chodidlech jsou společné dokonalým bytostem i universálním vládcům, a dokonce i některým žákům jako byl Ánanda.

Deset sil buddhy umožňuje Buddhovi nemyslitelné činy. Je to síla dokonalé znalosti toho, co je možné a nemožné, znalosti karmy bytostí, síla dokonalého samádhi, síla znalosti schopností druhých, jejich zálib, jejich zrození, jejich dosažení v praxi, síla znalosti nesčetných minulých zrození, síla božského oka, které všude proniká, a nakonec síla dokonalého odstranění všech vlivů poskvrnění. Díky těmto silám Buddha nechává vyvstávat víru i v bytostech, které jsou mu nepřátelsky nakloněné.

Čtyři nebojácnosti jsou též privilegiem plně probuzených buddhů. Díky nim vyvrací bez námahy všechna nepravá učení a sám je nevyvratitelný. Je to nebojácnost v hlásání poznání vševědoucnosti a ukončení všech vlivů poskvrnění vědomí a nebojácnost v hlásání cesty, která ukončuje strast a odstraňuje překážky bytostí.

Kromě toho Buddha má dokonalou znalost učení a disciplíny, která vede k ukončení strasti. Je to osmičlenná střední cesta, díky které se vyjevují všechny důsledky správné praxe.

⁽⁸⁸⁾ Přešla část textu objasňuje rozdíly v řeči, která vysvětluje tři koše učení, to jsou sůtry, disciplína a abhidharma.

Teď se Maňdžuší ptá na základní rozdíl mezi naukou Buddhy ve třech koších učení a naukou jiných učitelů. Dháraní je přeloženo jako vzorec, ale má široký význam. Je to vzorec v tom smyslu, že shrnuje esenci učení jednou hláskou, slovem či větou nebo krátkým výrokem, který nemusí vždy mít jasný význam. Má význam skrytý, který vyžaduje další vysvětlení.

Co je vzorec či krátká formule (*dháraní*) rozdílu mezi učním Buddhy a jiných učitelů?

Buddhova odpověď má tři části.

Za prvé čisté, nečisté, dobré, špatné, všechny takové rozdíly existují jen v realitě světské, v relativní pravdě. Z hlediska pravdy nejvyšší nemají žádnou podstatu. Jsou založené na realitě konceptů (*parikalpita*), která nemá žádné skutečné vlastnosti. Z hlediska Buddhy samotného všechny tyto rozdíly nejsou funkční, protože osoba, které tyto jevy patří, pro něj neexistuje. To ale neznamená, že Buddha tyto koncepty nepoužívá, používá je bez ulpívání, aby vedl dru-

hé k pravdě nejvyšší, která není stvořená a je prostá jáství. Pravda relativní je závislá na řetězci příčin a důsledků, který může existovat jen za předpokladu, že v něm není žádná vlastní podstata.

Za druhé obyčejné neprobuzené bytosti vidí jevy na základě hrubého těla (*dauštuljakája*). Zde tělo (*kája*) má význam souhrnu všech jevů, což v učení buddhismu znamená pět agregátů existence, tělesnost, počítky, vnímání, formace vůle a vědomí. Tento souhrn zkušenosti bytostí je hrubý vinou nevědomosti, proto na něm ulpívají. Jinými slovy, hrubé tělo znamená pět agregátů ulpívání (*pañčópádanasandha*). Na základě hrubého těla si bytosti představují skutečná jsoucna ve světě a skutečné osobnosti, kterým tato jsoucna patří. Proto si myslí já vidím, já slyším, já myslím, já jsem čistý, já jsem nečistý, a jednají podle těchto vlastních představ v domnění, že jim patří.

Z hlediska učení Buddha praxe na základě představy skutečného já a toho, co mu patří, nemůže vést k osvobození od strasti, protože neodstraní její příčinu, to jest ulpívání.

Ve skutečnosti neexistuje žádné jsoucno, které vidí, slyší, je čisté či poskvrněné, ale všechny tyto představy vyvstávají na základě souhrnu nestálých důvodů a příčin.

Za třetí ten bódhisattva, který pochopí prázdnotu vnitřních i vnějších jevů, správně odstraňuje hrubost těla – nevědomost, a tak správně praktikuje cestu osvobození od strasti. Opouští dualistické myšlení přeměnou dualistického rozlišujícího vědomí v transcendentální moudrost (*ášrajaparāvrtti*), která má vlastnost plného utišení, protože prodlévá bez úsilí v nestvořeném bez lpění na vnímání (*nišprapañča*). Tak získává ten nejvyšší nesrovnatelný stav těla pravdy, který nezná protiklady, proto je bez úsilí.

(89) Dokonalá činnost stvořeného těla a řeči buddhů, tathá-
gatů byla vysvětlena v předešlé části.

Proto se Maňdžušrí ptá na vyvstání, tedy na činnost Budd-
hova vědomí.

Dle komentáře žáka Süan Canga, korejského mnicha Won-
cheuka, po vysvětlení vlastností těla pravdy a stvořeného
těla tathágatů tato část vysvětluje vlastnosti jeho těla užit-
kového (*sambhógakája*).

Filosofie Školy pouhého vědomí se vyznačuje rozlišováním
osmi druhů vědomí.

Základní vědomí, to jest osmé vědomí (*álajavidžňána*) je vě-
domí, které hromadí (*činóti*) semena minulých zkušeností.
Mysl (*manas*) je poskvrněné myšlení, které je základem du-
alistického rozlišování. A šest rozlišujících smyslů (*vidžňá-
na*), které fungují na základě dualistického rozlišení mezi
vnitřním a vnějším v mysli.

U obyčejných neprobuzených bytostí tyto tři druhy proce-
sů vědomí produkují na základě pojmu podstaty v osobách
a ve věcech poskvrnění, jehož jsou samy následkem. V pří-
padě Tatháगतy ale fungují bez poskvrnění, na základě
nerozlišující moudrosti (*nirvikalpadžňána*). U obyčejných
bytostí mentální jevy existují na základě úvah (*vitarka*)
a cílené pozornosti (*manasikára*) ovládané vůlí (*čétaná*),
v případě Buddha ale fungují spontánně, bez úsilí.

To znamená, že ačkoliv navenek Buddha manifestuje vě-
domé procesy, aby prospíval druhým, jeho procesy vědomí
mají základ v neposkvrněném samádhi, díky kterému jeho
vědomí spontánně vyjevuje jevy jako kouzla bez úsilí dle
potřeb bytostí.

Jako drahokam, který splňuje všechna přání, ačkoliv sám nedělá nic, může vytvářet všechny možné formy.

⁽⁹⁰⁾ Dle psychologie buddhismu se vědomí pohybuje díky vůli (*čétaná*), která formuje faktory vědomí tak, že je koordinuje. Bez vůle neexistuje úsilí a bez úsilí nic nemůže být vykonáno, ani aktivní vědomí bez úsilí nevyvstává. Skutečné tělo Tathágy je tělo pravdy a dokonalé tělo užitkové je s ním identické, protože těla Buddhy tvoří jeden celek.

Když tělo pravdy je bez úsilí, jak v něm mohou vyvstat mentální jevy?

Na tuto otázku Buddha odpovídá, je to tím, že jsem ho obdržel na základě předešlé usilovné praxe prostředků, to jest transcendentálních dokonalostí, a na základě síly praxe transcendentální moudrosti.

To je ilustrováno příkladem bezesného spánku, ve kterém vyvstání rozlišujícího vědomí ustává, když ale opět vyvstane, není to kvůli úsilí během bezesného spánku, ale díky úsilí předešlému.

Podobně veškeré úsilí ustává ve stavu samádhi bez vnímání a počitků, ale spontánně se opět objeví, jakmile tento stav přestane.

⁽⁹¹⁾ Stvořené tělo zde znamená též tělo užitkové, obě těla jsou manifestací těla pravdy. Tělo pravdy je ve stavu úplného utišení, ale tělo stvořené a užitkové se vyjevují bytostem dle jejich schopností přijímat nauku. Mentální činnost je výsledek rozdílných funkcí mentálních faktorů, které tvoří obsah aktivního vědomí jako pozornost, vůle, počitek a další. V případě Buddhy aktivní procesy vědomí založené na mentálních faktorech, které je tvoří, nevychází ze subjektivního aspektu vědomí (*daršanabhága*), ale z ob-

jektivního aspektu vědomí (*nimittabhāga*). To znamená, že nejsou výsledkem karmického vědomí, které vytváří subjektivní a objektivní aspekty reality, které jsou základem dualistického pojetí zkušeností. Buddha nechává vyvstávat vědomí podle toho, co si bytosti myslí.

Buddhův základ mentální činnosti není v něm samém, ale v bytostech, kterým pomáhá. Proto se nedá říci, že jeho stvořená a užitková těla, která manifestuje, mají vědomí ani že vědomí nemají.

⁽⁹²⁾ Oblastí působení tathágatů jsou struktury čistých zemí, jak bylo vysvětleno v první kapitole. Ty jsou jejich sídlem (*vihāra*), které je důsledkem jejich nemyslitelných ctností.

Oblast předmětů poznání tathágatů je sféra jejich vševědouce. Ta se vysvětluje v písmu jako sféra pěti nekonečných elementů poznání – nekonečné bytosti (které se v *Jógáčārabhūmiśāstra* vysvětlují šedesáti čtyřmi kategoriemi bytostí), nekonečné světy, nekonečné kategorie nauky (jako pět agregátů), nekonečné bytosti, které se dají podmanit, spasit učením, a nekonečné prostředky podmanění (dle tradice osmdesát čtyři tisíce metod).

⁽⁹³⁾ Tělo pravdy tathágatů, to je takovost všech jevů, je dokonale čisté, protože je bez rozlišení, bez lpění na vnějších znacích objektů (*animitta*). Přesto se vyjevení Buddha ve světě vyznačuje jeho třemi velkými činy – velkým probuzením, roztočením kola učení a vstupem do velké nirvány. Když se moudrý Maňdžušří, symbol nedualistické moudrosti, ptá Buddha na vlastnosti jeho činů, ptá se na rozdíl mezi jeho činěním a tělem pravdy. Buddha odpovídá, že jeho velké činy mají vlastnost neduality, to znamená, že není dualita mezi tělem stvořeným a tělem pravdy. V pojetí mahájány je právě forma prázdnotou a prázdnota je formou.

Proto se nedá říct, že Buddha dosáhl, ani že nedosáhl probuzení, z hlediska těla pravdy nedosáhl, z hlediska těla stvořeného dosáhl, ale obě těla jsou nerozlučitelná tak jako forma a prázdnota.

⁽⁹⁴⁾ Tělo pravdy buddhů tatháгатů není narozené. To, co bytosti vidí a uctívají, je jeho zrozené tělo. Proto se Maňdžuší ptá, jaký vztah k nim nezrozený Tatháгata má, když obyčejné bytosti to nezrozené nechápou. Buddha odpovídá, že tělo stvořené má v sobě požehnání nekonečných ctností těla pravdy Tatháгaty. Proto je pro ně Tatháгata jak důvodem, tak i dominantní příčinou (*adhipatipratjaja*) jejich ctností. Jinými slovy stvořené tělo Buddhy se rodí z těla pravdy tatháгатů.

⁽⁹⁵⁾ Tělo pravdy tatháгатů je stejně jako tělo osvobození jiných probuzených bytostí rovnoměrné, bez ulpívání a bez úsilí. Proto se Maňdžuší ptá, proč jen tělo pravdy tatháгатů má schopnost vyjevit nezměrná stvořená těla, ne tělo osvobození.

Buddha to vysvětluje pomocí dvou přirovnání.

Nebeský krystal z ohně a vody, který má požehnání božstev Slunce a božstev Měsíce nepotřebuje úsilí a září díky síle karmy těchto božských bytostí (v indické mytologii jsou Slunce i Měsíc božstvy). Tak jako razidlo vyryté v drahokamu velkým umělcem má kvality, které jiné drahokamy nemají, podobně tělo pravdy Tatháгaty může vytvářet nezměrná stvořená těla a vyzařovat záři moudrosti, která má jako objekt sféru skutečnosti, to jest takovost všech jevů. Je to díky jeho nezměrné výbavě ctností a moudrosti, které praktikoval v minulých životech během tří period nekonečných kalp. Jinými slovy, jak je vysvětleno v subkomentáři (*tíká*) *Brahmadžálasutty* v jazyce páli, záře probuzení závisí na světle dokonalostí.

(96) Buddha učí, že tathágotové a bódhisattvové mají pro všechny bytosti mocné požehnání, které jim přináší dokonalost po všech stránkách, ve všech sférách bytí. Význam tohoto Buddhova výroku je, že tělo pravdy stále žehná všem bytostem bez rozdílu. Proto se moudrý Maňdžuśrí ptá ve prospěch bytostí na skrytý význam tohoto učení.

Buddha odpovídá, že mocné požehnání buddhů a bódhisattvů je v jejich učení správného jednání a střední cesty na základě takovosti všech jevů. Ten, kdo toto učení sleduje, dosahuje veškeré příjemné karmické důsledky (*vipáka*) tělesné i materiální, ale ten, kdo se mu přičí, kdo haní ty, kteří správné jednání a cestu hlásají, ten naopak obdrží veškeré nepříjemné karmické důsledky v podobě podřadného těla, chudoby a tak dále. I to je neoddělitelné od mocného požehnání Buddhy a bódhisattvů.

(97) V buddhistickém učení se často hovoří o dvou druzích světů nebo zemí (*kšétra*), což doslova znamená dva druhy polí, pole čisté a pole nečisté.

Jelikož v Buddhově učení všechny jevy mají základ ve vědomí, vědomí je tvůrce všech jevů, čistý svět, čisté pole je možno chápat jako čisté vědomí a nečistý svět není nic jiného než manifestace vědomí nečistého.

Moudrý Maňdžuśrí se proto ptá na věci, které jsou snadno k nalezení v nečistém poli, které je snadné najít a naopak.

Nágárdžuna v komentáři k *Velké sútře dokonalého poznání (Mahápradžňáparamitášástra)* a Vasubandhu v komentáři k *Souhrnu učení mahájány (Mahájánasamgraha)* zdůrazňují, že čistá země nepatří do sféry tří světů – do světa ovládaného smyslovým vnímáním (*kámadhátu*), do světa vnímání jemných forem (*rúpadhátu*) a do světa bezforemného vnímání (*arúpadhátu*), ale přesahuje tuto sféru. Vysvětlení, které

sleduje, se stává jasně, uvážíme-li základ čistých zemí ve vědomí, které transcenduje veškeré jevy světské i nebeské.

Buddha učí, že v zemích nečistých je osm věcí či jevů snadno k nalezení.

Bludařské učení, které nevede k skutečnému osvobození od strasti.

Utrpení bytostí v moci bludařského učení.

Úpadek rodů a rodin bez pevných principů etiky.

Pomýlené praxe. Protože v nečistých zemích není nic dokonalé, etické přestupky jako násilí, krádež, lež jsou běžné jevy.

Strastné stavy existence říše pekla, hladových duchů a zvířat mají základ ve vědomí, které je vytváří nejen po smrti, ale i v každodenním životě. V čistých zemích neexistují.

Učení nižšího vozu. Buddhismus učí pět druhů nauky neboli vozů pro dobro bytostí. Vůz lidský (*manušjájána*) za účelem lepšího zrození ve světě lidí, vůz božstev (*dévajána*) za účelem zrození ve stavu božstva, nižší vůz osobního osvobození (*šrávakajána*), střední vůz buddhů pro sebe (*pratjékabuddhajána*) a velký vůz universálního osvobození (*mahájána*). V čistých zemích nižší vozy nejsou.

Bódhisattvové se slabým předsevzetím a úsilím.

Ačkoliv altruistický ideál universálního osvobození existuje i v zemích nečistých, ti, kteří ho tam sledují, mají slabé odhodlání, a proto tam nejsou probuzení bódhisattvové.

Věci, které jsou v nečistých poskvrněných zemí těžko k nalezení, jsou shromáždění bódhisattvů s pevným odhodláním neboli sangha bódhisattvů, kteří jsou neodvratně předurčeni k dosažení nejvyššího probuzení.

Zjevení Tathágyaty ve světě je zdroj štěstí a harmonie bytostí, jeho nepřítomnost přináší strast a chaos.

V čisté zemi naopak bludařské učení nemůže existovat, proto jsou tam bytosti šťastné, rodiny a společenství prosperují, bytosti jsou etické, proto tam strastné stavy existence nejsou, proto tam kvete altruistické učení a bódhisattvové tam mají pevné odhodlání.

V takové situaci existuje sangha probuzených bódhisattvů a zjevení tathágatů.

(98) V učení Buddhy existují dva druhy nauky.

Nauka provizorní, která vede k pochopení definitivního významu (*néjártha*). Je to převážně učení disciplíny a sůter, ve kterých se Buddha pevně drží konvenční reality, to jest existence bytostí, rozdílů mezi mužem a ženou, dobrým a zlým a učí zde skutečnou existenci jevů. Bez takového učení by etické jednání a disciplína nedávaly smysl, a to je základ veškeré správné nauky.

Nauka definitivní (*nítártha*), ve které neexistují skutečné osoby ani skutečná jsoucna, která by se dala uchopit. Proto tam rozdíly v jevech světských, jako je muž a žena, dobro a zlo a tak dále nehrají žádnou roli. Slovy této sůtry je to čistý objekt ve všech jevech, které bytosti realizované vnímají. Zde pojem čistoty přesahuje rámec světských protikladů.

V základním učení buddhismu, tak jak je zachované ve třech koších učení žáků posluchačů, definitivní učení hlásá převážně nejáství osob (*pudgalanairátmja*), i když vysvětluje také nejáství jevů (*dharmanairátmja*). Znamená to, že důraz je na poznání skutečných jsoucen, která se vymykají rámci skutečné osobnosti, jako šest smyslů a jejich objekty, dvanáct členů řetězce závislého vznikání, čtyři vznešené pravdy a tak dále. To jsou jevy, které je nutno poznat, aby byl pojem osobnosti v jevech opuštěn.

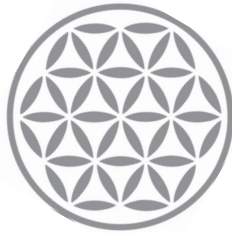
V učení bódhisattvů, v učení Velkého vozu, je kladen důraz na nejáství všech jevů. Je to přirozený stav věcí ve světě, je to jejich takovost, protože nemohou existovat jinak než na základě jejich nevlastní podstaty, jejich prázdnoty vlastní existence.

Proto je kladen důraz na nedualistické pochopení sebe a světa. V mahájánovém učení Školy pouhého vědomí (*čítamátrátá*) je prostředkem poznání nejáství všech jevů učení tří druhů podstat a tří druhů nepodstatnosti založené na základním vědomí, které vytváří veškeré jevy. Jejich skutečná existence je pouhou transformací vědomí na základě zvyku vidět podstatu v osobách a ve věcech.

Tento zvyk (*upačára*) je produkt ulpívání na konceptech vytvořených slovy a hláskami, které určují světské jednání bytostí (*vjavahára*). Slova a hlásky jsou samy prázdné, nemají vlastní podstatu – vlastní vlastnosti, ale jsou základem pro chápání sebe a světa dualistickým způsobem. Taková dualistická realita ale ve skutečnosti nikdy nevyvstala. Toto poznání vede ke správnému pochopení nejáství, prázdnoty či takovosti všech jevů.

Na tomto poznání je založena dokonalost činů buddhů ta-thá-gatů.

Proto zde Buddha učí, že nauka této sútry je definitivní učení, které je s to rozvázat veškeré uzly – poskvrnění bytostí. *Sandhinirmóčanasútra* se též dá přeložit jako *Sútra vysvětlení hlubokého tajemství*. Toto je význam překladu Süan Canga.

1.

O SÍDLECH TATHÁGATŮ

⁽¹⁾ [Sídlo Tathágy]

Takto jsem slyšel.

Jednou Bhagaván přebýval v palácích
složených ze sedmi druhů nejskvostnějších substancí,
které vydávaly záři osvětlující všechny nezměrné
světy,
tvořící řady ornamentů v nezměrném prostoru bez
hranic,
jejichž úplnost je nevyjádřitelná,
přesahující vše, co je možno zakusit ve třech sférách
bytí.
Tyto paláce jsou výtvozem skvostných kořenů dobra,
tathágotů světských i nadsvětských, jejichž vlastnosti
patří čistému vědomí obdařenému tou nejvyšší svobo-
dou mysli.

Toto uskupení paláců, hlavní město Tathágy,
je obýváno velkým množstvím družin bódhisattvů
a obklopeno nekonečnými seskupeními bohů, nágů,
rákšasů, gandharů, asurů, garudů, kinnarů a všech
možných bytostí lidských i nelidských, živých ra-
dostí a blahem z rozsáhlých chutí dharmy.

Tato uskupení paláců [čisté země tatháгатů]
 se zjevují ve prospěch bytostí,
 aby odstranila zakalení a projevující se nečistoty je-
 jich vědomí (*parjavasthána*, 纏),
 aby odstranila všechny druhy pokušitelů (*márů*).

V těchto uskupeních paláců Čistých zemí se nachází vlast-
 ní sídlo Tatháगतy.

Cesta k němu je
 velká bdělost (*smrti*, 念),
 velké pochopení (*pradžňá*, 慧) a
 velká meditační praxe (*bhávaná*, 行).

Vozem (*jána*, 乘), který bytosti do sídla Tatháगतy veze, je
 velké samádhi (*šamatha*, 止) a
 výtečná moudrost (*vipašjaná*, 觀).

Vchod do sídla Tatháगतy tvoří tři druhy osvobození:
 prázdnotou (*šúnjatávimókša*, 空解脫),
 bez znaků objektů (*animitta*, 無相解脫) a
 bez přání (*apranihita*, 無願解脫).

Sídlo Tatháगतy [takovost všech jevů] se nachází uprostřed
 nejskvostnějšího ze všech lotosových květů vyvstalých
 z nezměrných ctností.

(2) [Ctnosti Tatháगतy]

Je to nejčistší probuzení tatháगतů,
 vyjevuje neduální podstatu všech jevů,
 proniká (stav nirvány) bez veškerých znaků objektů,
 sídlí v obydlí tatháगतů (*buddhavihára*, 佛住)
 je rovnoměrnost (tří) těl všech tatháगतů,
 proniká všude bez překážek.

Učení Tathágy je jiným učením neporazitelné.
Tathágata přebývá ve světě ničím světským nedotčen,
jeho učení bytosti světské nepochopí.
Tathágata podle pravdy rovnoměrně proniká tři časy,
tělo Tathágy pokrývá všechny světy.
Poznání Tathágy je prosté pochyb a zábran,
jednání Tathágy vyvěrá z velkého probuzení,
jeho poznání všech jsoucen je prosté zakalení,
těla, která Tathágata vyjevuje, jsou bez dualistického
rozlišení.
Jeho poznání je tím, oč bódhisattvové správně usilují.
Nedualistické přebývání Buddha je nejskvostnější
praxe dokonalostí.
Vysvobození tathágotů je bez poskvrnění s absolutním
poznáním jevů.
Buddha realizoval rovnoměrnost ve všech sférách bytí,
princip pravdy (*dharmadhātu*, 法界), dokonalé čistoty.
Jeho poznání je nevyčerpatelné jako prostor,
i v budoucnosti jeho ctnosti zůstanou nevyčerpatelné.

⁽³⁾ [Ctnosti žáků Buddha]

Buddha tam byl společně s nesčítelným množstvím velkých
žáků (*śrāvaka*, 聲聞),
všichni dharmou zkrocení,
všichni dědicové, synové dharmy,
správně osvobození koncentrací a moudrostí, s čistou
etickou disciplinou,
motivováni slastí dharmy,
s velkou učeností v dharmě, kterou si pamatují a shro-
mažďují.
Tito žáci dobře uvažovali, vysvětlovali a konali vše,
o čem je třeba uvažovat, co třeba vysvětlovat a co je
nutné konat.
Všichni měli pronikavou, bystrou a ostrou moud-

rost, moudrost bez ulpívání, vysvobozující moudrost,
 velkou moudrost, širokou moudrost, nesrovnatelnou
 moudrost,
 měli drahokam moudrosti, který plně uspěl.
 Byli obdařeni trojím vyšším věděním,
 prodlévali ve slasti dharmy v tomto okamžiku,
 byli velkým čistým polem pro zásluhy bytostí.
 Jednali ve stavu utišení se zralými smysly,
 byli dokonale snášenliví a jemní, zcela dokonali
 ve vznešeném učení tathágotů.

⁽⁴⁾ [Ctnosti bódhisattvů]

Byly tam též nezměrné zástupy bódhisattvů, velkých by-
 tostí, které přišly z různých čistých zemí buddhů.

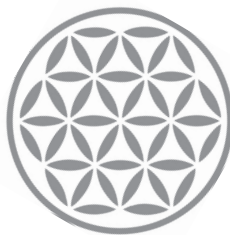
Všichni byli následovníci Učení velkého vozu, putující
 v rozličných stupních jeho učení,
 jejich mysl byla rovnoměrná vůči všem bytostem,
 v praxi vzdálení rozlišování v čase
 i rozlišení v nerozlišení.

Byli to podmanitelé nepřátelství a zloby všech zlých
 pokušitelů,
 vzdálení všech úvah (*manasikára*, 作意) patřících uče-
 ní posluchačů a buddhů pro sebe,
 obšírná slast dharmy byla jejich pokrm,
 překonali pět druhů strachu (z odchodu ze života,
 špatné pověsti, smrti, nižších stavů existence a ze
 zastrašení),
 byli definitivně neodvratitelní od nejvyššího probuzení,
 odstraňovatelé všech pohrom a strastí bytostí.

Jména nejdůležitějších z těchto bódhisattvů

bódhisattva Odhalení tajemství hlubokého skrytého
 významu učení (*Gambhírárthasamdhinirmóčana*),
 bódhisattva Moudré vyptávání (*Vidhivatpariprčhaka*),
 bódhisattva Pramen učení (*Dharmódgata*),

bódhisattva Neposkvrněná moudrost (*Suvišuddhamati*)
bódhisattva Obšírná moudrost (*Vipulapradžňá*, 廣慧)
bódhisattva Kořen ctností (*Gunamúla*, 德本)
bódhisattva Zrození nejvyšší pravdou (*Paramárhót-panna*, 勝義生)
bódhisattva Avalókitéšvara
bódhisattva Maitréja
bódhisattva Maňđušrí

2. O NEJVYŠŠÍ PRAVDĚ

⁽⁵⁾ [Jsoucno prosté dualismu]

[1] Při té příležitosti, za přítomnosti Buddhy, se zeptal bódhisattva Moudré vyptávání bódhisattvy Odhalení tajemství hlubokého skrytého významu učení

Synu z nejskvělejšího rodu!

Když mluvíme o nedualitě všech jsoucen, co jsou všechna jsoucna a co je nedualita (*advaita*, 無二)?

Bódhisattva Odhalení tajemství hlubokého skrytého významu učení pravil

Synu z dobrého rodu!

V krátkosti, existují dva druhy všech jsoucen, jsoucna vytvořená (*samskrta*, 有為) a jsoucna nevytvořená (*asamskrta*, 無為).

Avšak mezi nimi ta jsoucna, která jsou vytvořená – nejsou ani vytvořená, ani nevytvořená, a ta jsoucna, která jsou nevytvořená – nejsou ani nevytvořená, ani vytvořená.

[2] Bódhisattva, velká bytost Moudré vytváření se opět zeptal

Synu z nejskvělejšího rodu!

Jakým způsobem je vytvořené jak vytvořené, tak nevytvořené, a nevytvořené též jak nevytvořené, tak i vytvořené?

Synu z dobrého rodu!

Pojem vytvořená jsoucna je pojem předepsaný (*pradžňapti*, 施設) Buddhou, je to pojem uměle vytvořený. Pojmy takto uměle Buddhou vytvořené jsou jen koncepty vytvořené hromaděním slov. Tyto hromady vykonstruovaných výrazů jsou v konečném důsledku jen úplně vykonstruovaná slova bez vlastní skutečnosti, a tak to nejsou vytvořená jsoucna.

Synu z dobrého rodu!

Když se hovoří o jsoucnech nevytvořených – i to jsou jen slova Buddhou uměle vytvořená, a když se mluví o něčem, co není ani vytvořené, ani nevytvořené, i to je pouze realita zkonstruovaná slovy.

To všechno však neznamená, že neexistuje žádná věc (*vastu*, 事), o které se dá hovořit.

Co je ta věc? Je to to, co všichni vznešení [jóginí] správně uskutečňují na základě přímého vznešeného poznání a vize (*árjadžňánadaršana*, 聖智見), které jsou prosté pojmů a slov. Aby tuto realitu dharmy (*dharmatá*, 法性), která je prostá slov, zprostředkovali druhým, vymýšlí iluzorní pojmy jako vytvořená jsoucna.

Synu z dobrého rodu!

I výraz nevytvořené je jen pojem předepsaný Buddhou a jako takový je též jen koncept uměle vytvořený na zákla-

dě slov. Koncepty vytvořené na základě hromadění slov nemají skutečnou realitu, a tak ani nevytvořené neexistuje.

Synu z dobrého rodu!

Když řekneš vytvořené, i to je pouze pojem vytvořený slovy. To samé se týká i toho, co není ani vytvořené, ani nevytvořené.

To ale neznamená, že neexistuje věc, o které se dá hovořit.

Co je ta věc? Je to to, co vznešené bytosti správně uskutečňují na základě přímého poznání a vize, které jsou prosté pojmů a slov, a tak dosahují probuzení. Aby tuto realitu dharmy, která je prostá slov, zprostředkovali druhým, vymýšlí iluzorní pojmy jako nevytvořená jsoucna.

[3] Při té příležitosti se bódhisattva Moudré vyptávání znovu zeptal bódhisattvy Odhalení tajemství hlubokého skrytého významu učení

Synu z nejskvělejšího rodu!

Která jsou ta jsoucna, která všichni vznešení [jóginí] správně realizují na základě přímého poznání a vize, které jsou prosté pojmů a slov, a tak dosahují probuzení, a pak aby tuto realitu dharmy, která je prostá slov, zprostředkovali druhým, vymýšlí jména jako realita vytvořená nebo realita nevytvořená.

Bódhisattva zvaný Odhalení tajemství hlubokého skrytého významu učení odpověděl.

Synu z dobrého rodu!

Tak jako si zkušený kouzelník nebo jeho učeň stoupne na křižovatku čtyř cest a z trávy, listí, dřev, šterku a dlaž-

dic, které nasbíral, vytváří různá kouzla v podobě slonů, koní, vozidel, chodců, drahokamů, perel, krystalů, mušlí, jaspisů, korálů a různých jiných drahých substancí, tak si bytosti tupé a zaslepené, postrádající moudrost, nevědomky představují, že kouzla vyrobená z trávy, listí a tak dále, která viděly nebo o kterých slyšely, jsou opravdoví sloni, koně a tak dále.

Tvrdohlavě ulpívají na svých představách o skutečnosti toho, co viděly a slyšely, a tvrdí, že jen to je pravda, vše ostatní je jen a pouze iluze. Později však musí věc dále prozkoumávat.

Na druhé straně existují bytosti nezaslepené, moudré, které věcem rozumí. Ty chápou, že kouzla vyrobená z trávy, listí..., která viděly či o nich slyšely, nejsou opravdoví sloni, koně..., ale jen kouzlem vytvořené podoby, které šálí zrak tak, že se v něm vytvoří představa v podobě velkého slona, koně a rozličné druhy jiných představ.

Ty nelpí tvrdohlavě na svých představách o tom, co viděly či slyšely, a neříkají, že jen to je pravda a vše ostatní jen iluze. Aby věc vysvětlily, i ony používají slovní vysvětlení, ale potom věc nepotřebují dále zkoumat.

Podobně existují i bytosti hloupé, neprobuzené, které nedosáhly nadsvětské moudrosti všech vznešených [jóginů], a tak nejsou schopné podle pravdy pochopit opravdovou skutečnost (*dharmatá*, 法性) všech jsoucen, která je prostá slov.

Ty si myslí, že to, co pochopily jako vytvořená i nevytvořená jsoucna, která viděly nebo o kterých slyšely, musí opravdu existovat. Tak tvrdohlavě lpí na tom, co viděly a slyšely, a tvrdí, že jen to je pravda a vše ostatní je hloupost. Ty musí později věc dále prozkoumávat.

Podobně existují i bytosti, které hloupé nejsou, ty měly přímou vizi vznešené pravdy, a tak získaly nadsvětskou moudrost všech vznešených [jóginů]. Ty poznaly podle pravdy opravdovou skutečnost všech jsoucna, která je prostá slov, a tak si nemyslí, že stvořená či nestvořená jsoucna, která viděly či o kterých slyšely, jsou opravdová. Ony vědí, že se jedná jen o formy (*ákára*, 行相), které jsou vytvořené rozlišujícím vědomím (*vikalpa*, 分別), které se podobají výtvarům kouzel, jež omamují probuzené poznání (*bódhi-pradžňá*, 覺慧), aby v něm nechaly vyvstat pojem stvořeného a nestvořeného nebo pojem rozdílnosti mezi tím, co je a co není stvořené.

Tyto bytosti nelpí tvrdohlavě na tom, co viděly či slyšely, že jen to je skutečné a vše ostatní je hloupost. Aby věc vysvětlily, i ony používají slovní vysvětlení, ale potom věc nepotřebují dále zkoumat.

A tak, synu z dobrého rodu, všichni vznešení [jóginí] uprostřed těchto jevů realizují správné probuzení na základě vznešeného poznání a vznešené vize, které jsou prosté slov. Aby pro druhé vyjevili skutečnost, která je prostá slov, iluzorně pak sprádají na základě jmen a vlastností to, co nazývají stvořené nebo nestvořené.

[4] Při té příležitosti bódhisattva, velká bytost Odhalení tajemství hlubokého skrytého významu učení pronesl následující verše, aby znovu objasnil daný význam.

***Buddha vysvětluje význam jsoucna prostého dualismu,
které je slovy nepostihnutelné,
ten význam je hluboký,
nepatří poznání bytostí hloupých.
Ty ten význam nepoznají, jsou zaslepené,
tak rády ulpívají na dualistickém poznání,
a tak se oddávají rozpínání vědomí slovy (prapaňča, 戲論).***

***Osud hlupáků, kteří na slovech lpějí,
je buď nejistý
nebo vede do strastných stavů existence,
tak zakoušejí sansárické utrpení
nesmírně dlouhou dobu.
Protože se jim projev skutečného
poznání protiví,
rodí se v podobě krav či ovcí
a podobných tvorů.***

⁽⁶⁾ [Nejvyšší pravda je oblastí bez znaků objektů]

[5] Při té příležitosti se bódhisattva zvaný Pramen učení uklonil Buddhovi a pravil.

Světlem uctívaný!

Odsud na východ je svět zvaný Mahánáma (Slavný), vzdálený od tohoto místa na tolik světů, kolik by bylo zrnek písku v sedmdesáti dvou řekách Gangách. Tam se nachází Tathágata zvaný Vipulamahánáma (Obšírná sláva), a já jsem dorazil na toto místo potom, co jsem opustil jeho zem.

Tam, ve světě Buddhy zvaného Obšírná sláva, jsem na jednom místě spatřil shromáždění jedenácti tisíc nebuddhistických jóginů a jejich učitelů. To shromáždění bylo konané za účelem kontempace na vlastnosti jsoucen z hlediska nejvyšší pravdy. Ti tam společně předložili svá pozorování, úsudky a výzkumy, ale poznání vlastností všech jsoucen z hlediska nejvyšší pravdy nebyli schopní dosáhnout. Dosáhli pouze toho, že vyvraceli různé názory, rozdílné názory a navzájem se vyvracející názory.

Jelikož se navzájem nepohodli, docházelo k hádkám, až nakonec vytáhli kopí, kterými se navzájem bodali, a tak se navzájem rozešli v nepohodě.

Ctihodný!

Při té příležitosti jsem si dovolil sám usoudit. Zjevení ta-tháगतů je ve světě nesmírně neobvyklé a vzácné, protože díky němu je možné proniknout a realizovat vlastnosti nejvyšší pravdy, které přesahují vše, co je možné poznat úsudkem a myšlením.

Po těchto slovech prohlásil Buddha bódhisattvovi zvanému Pramen učení.

Je to tak, jak pravíš, synu z dobrého rodu!

Já jsem dosáhl probuzení na základě nejvyšší pravdy, která přesahuje rámec všech úvah, a hlásám ji po svém probuzení tak, že ji vyjevuji, analyzuji a vysvětluji pomocí konceptů.

Proč?

Já vysvětluji, že nejvyšší pravda je to, co vznešení jóginí sami v sobě realizují.

To, co je poznáno na základě úvah, je pouze realizace obyčejných neprobuzených bytostí, která se [stále] mění.

Na základě tohoto principu musíš uznat, že nejvyšší pravda přesahuje oblast všech úsudků daných rozlišující myslí.

Velká bytosti Prameni učení!

Já vysvětluji, že nejvyšší pravda patří oblasti poznání bez znaků objektů (*animitta*, 無相), zatímco poznání na základě úvah platí jen pro oblast se znaky objektů (*sanimitta*, 有相).

Velká bytosti Prameni učení!

Já vysvětluji nejvyšší pravdu jako to, co je nepostihnutelné slovy, zatímco úvahy na základě myšlení patří jen tomu, co se slovy dá vyjádřit.

Na základě tohoto principu musíš uznat, že nejvyšší pravda přesahuje oblast všech úsudků.

Velká bytosti Prameni učení!

Já vysvětluji, že nejvyšší pravda je bez všech druhů vyjádření (*vidžňapti*, 表示), zatímco oblast všech úvah myslí je vázána pouze a jen na vyjádření.

Na základě tohoto principu musíš uznat, že nejvyšší pravda přesahuje oblast všech úsudků.

Velká bytosti Prameni učení!

Já vysvětluji, že nejvyšší pravda je prostá všech sporů (*arana*, 諍論), zatímco oblast úvah na základě myšlení je jen sporná.

Velká bytosti Prameni učení!

Na základě tohoto principu musíš uznat, že nejvyšší pravda přesahuje oblast poznání na základě úvah.

Velká bytosti Prameni učení!

Tak jako člověk, který si po celý život zvykl na ostrou či trpkou chuť, neuvažuje o výtečné chuti medu, nemůže si ji v hlavě srovnat, nevěří v ni, nebo tak, jako člověk, který hledá uspokojení chtíče v dlouhé temnotě sansárického bytí a na základě toho se rozhoduje.

Ten člověk, který hoří vášní, neuvažuje, nevybavuje si a nevěří ve skvostné štěstí, které pochází z odpoutání (*vivéka-sukha*, 遠離樂) od objektů pěti smyslů,

nebo jako člověk, který se v dlouhé temnotě sansáry kochá prázdnými světskými řečmi a na jejich základě se rozhoduje, ten neuvažuje, nevybavuje si v mysli a nevěří ve štěstí vznešeného mlčení těch, kteří dosáhli utišení,

nebo jako se člověk, který se v dlouhé temnotě sansárického bytí kochá projevy všeho, co šest smyslů ve světě vyjeví, a na základě toho se rozhoduje, ten neuvažuje, nevybavuje si v mysli a nevěří ve slast konečné nirvány, která navždy odstraní projevy všeho osobního.

Velká bytosti Prameni učení!

Měl bys uznat, že lidé, kteří se v rozsáhlé temnotě sansáry kochají různými světskými a osobními spory a na základě toho se rozhodují, ti neuvažují, nevybavují si v mysli a nevěří ve vyšší bytí prosté jáství a sporů.

Podobně i bytosti, které jsou závislé na vlastních úvahách, neuvažují, nevybavují si v mysli a nevěří v nejvyšší pravdu, která přesahuje oblast všech úvah daných rozlišujícím myšlením.

[6] Při té příležitosti Světem uctívaný pronesl tyto verše, aby tak znovu objasnil význam řečeného.

***Nejvyšší pravda patří vnitřní realizaci,
je to oblast prostá slovního vyjádření.
Nejvyšší pravda utiňuje všechny spory,
přesahuje oblast úvah rozlišujícího myšlení,
která je z hlediska nejvyšší pravdy prostá stejností
a rozličností.***

(7) [Význam oblasti všeho stvořeného]

[7] Při té příležitosti bódhisattva, velká bytost zvaný Neposkvrněná moudrost, pravil.

Skvělé je to, jak dobře světem uctíváný tento význam vysvětlil, když objasnil, že vlastnosti pravdy nejvyšší jsou jemné a nesmírně hluboké, přesahují rámec stejnosti a různosti všech jsoucen a jsou těžko pochopitelné.

Světem uctíváný!

Já totiž právě zde (v tomto nečistém světě) jsem na jednom místě viděl shromáždění bódhisattvů ve stadiu správné praxe usilovného odhodlání (*adhimókšikíbhúmi*, 勝解地), kteří společně diskutovali o vlastnostech nejvyšší pravdy v rámci stejnosti a různosti všech vytvořených jsoucen (*samskára*, 行).

Jedni bódhisattvové v tomto shromáždění tvrdili, že vlastnosti nejvyšší pravdy jsou rozdílné od všech vytvořených jsoucen, zatímco druzí tvrdili, že se vlastnosti nejvyšší pravdy od všech vytvořených jsoucen nemohou odlišovat.

Ostatní bódhisattvové v tomto shromáždění nebyli rozhodnutí. Ti se ptali, kdo z vás mluví pravdu, a kdo z vás pravdu nemluví? Kdo z vás správně praktikuje a kdo ne? Někteří vykřikovali, vlastnosti nejvyšší pravdy a vlastnosti vytvořených jsoucen jsou bez rozdílu, jiní vykřikovali vlastnosti nejvyšší pravdy jsou od vlastností všech vytvořených jsoucen rozdílné.

Světem uctíváný!

Při té příležitosti jsem si dovolil takto uvažovat.

Tito synové z dobrého rodu jsou hloupí a tupí, jsou neosvícení, bez správného poznání a nepraktikují podle pravdy. Oni nejsou schopni uznat, že nejvyšší pravda je jemná a hluboká a přesahuje rámec stejnosti a rozličnosti se všemi stvořenými jsoucný.

Nato Buddha prohlásil bódhisattvovi zvanému Neposkvrněná moudrost.

Synu z dobrého rodu!

Je to právě tak, jak říkáš. Tito synové z dobrého rodu jsou hloupí, tupí, neosvícení, bez správného poznání a nepraktikují podle pravdy. Oni nejsou schopni uznat, že nejvyšší pravda je jemná a hluboká a přesahuje rámec stejnosti a rozličnosti se všemi stvořenými jsoucný.

Proč?

Neposkvrněná moudrosti!

Ti, kdo takto praktikují v rámci všech vytvořených jsoucen, nejsou schopní proniknout vlastnosti nejvyšší pravdy či dosáhnout realizaci této pravdy.

Proč?

Neposkvrněná moudrosti!

Kdyby vlastnosti nejvyšší pravdy byly totožné s vlastnostmi všech stvořených jsoucen, pak by ji všechny rozličné svět-ské bytosti hned mohly vidět. Kromě toho by už všichni dosáhli prostředků k dosažení jistoty, kterou je nirvána, nebo by již bezprostředně realizovali to nejvyšší probuzení.

Na druhé straně, kdyby byly vlastnosti nejvyšší pravdy úplně rozdílné od vlastností všech stvořených jsoucen, pak by ti, kdo pravdu spatřili, nebyli s to opustit vnější znaky stvořených jsoucen, a bez opuštění znaků všech stvořených jsoucen by nebylo osvobození z pout vůči znakům objektů. V tom případě by se ti, kdo pravdu spatřili, a nebyli osvobození z pout vůči znakům objektů, nemohli osvobodit i z hrubosti vědomí (*dauštuljam*, 粗重).

Bez osvobození od těchto dvou pout by dosažení prostředků k realizaci jistoty, kterou je nirvána, nebylo možné ani pro ty bytosti, které nejvyšší pravdu už spatřily, a též realizace nejvyššího probuzení by nebyla možná.

Neposkvrněná moudrosti!

Rozličné světské bytosti nespattřily nejvyšší pravdu, nedosáhly prostředků k dosažení jistoty, kterou je nirvána, a nerealizovaly nejvyšší probuzení, a proto jejich výrok, že vlastnosti nejvyšší pravdy a vytvořených jsoucen jsou stejné, nemá logiku.

Je třeba uznat, že ti, kdo to tvrdí, nemají pravdu a podle pravdy nepraktikují.

Neposkvrněná moudrosti!

Není pravda, že ti, kdo už spatřili nejvyšší pravdu, nejsou schopni odstranit lpění na znacích objektů, ale naopak jsou toho schopní.

Není pravda, že ti, kdo spatřili pravdu, se nemůžou osvobodit od pout ke znakům objektů, ale naopak, oni se od nich osvobodí.

Není pravda, že ti, kdo spatřili pravdu, se nemůžou osvobodit od hrubosti vědomí, ale naopak, oni se od ní osvobodí.

Jen díky tomu, že se praktikující dokáží osvobodit od těchto dvou pout, dosahují nejvyšších prostředků k získání jistoty, kterou je nirvána, nebo realizují nejvyšší probuzení.

Je proto nelogické tvrdit, že vlastnosti nejvyšší pravdy jsou úplně odlišné od vlastností všech stvořených jsoucen.

Ti, kdo tak tvrdí, pravdu neznají ani podle pravdy nemohou praktikovat.

Neposkvrněná moudrosti!

Kdyby vlastnosti všech stvořených jsoucen nebyly rozdílné od vlastností nejvyšší pravdy, pak by i nejvyšší pravda byla náchylná k zakalení, protože jsoucna stvořená jsou k zakalení náchylná.

Neposkvrněná moudrosti!

Kdyby vlastnosti nejvyšší pravdy byly od vlastností stvořených jsoucen jednoznačně rozdílné, pak by se vlastní i společné vlastnosti všech stvořených jsoucen nenazývaly nejvyšší pravdou.

Neposkvrněná moudrosti!

Protože nejvyšší pravda je prosta veškeré poskvrny, a protože se společné vlastnosti všech stvořených jsoucen nazývají nejvyšší pravdou, proto ani stejnost, ani rozličnost všech stvořených jsoucen od nejvyšší pravdy naprosto nedávají smysl.

A tak je nutno uznat, že ten, kdo tvrdí, že stvořená jsoucna jsou stejná či rozdílná od nejvyšší pravdy, pravdu nemá a podle pravdy nemůže praktikovat.

Neposkvrněná moudrosti!

Kdyby vlastnosti nejvyšší pravdy nebyly rozdílné od vlastností všech stvořených jsoucen, pak by žádný rozdíl mezi vlastnostmi stvořených jsoucen nemohl existovat.

V tom případě by praktikující meditace vzhledu po poznání objektů šesti smyslů nepotřeboval dále usilovat o poznání nejvyšší pravdy.

A kdyby vlastnosti nejvyšší pravdy byly úplně rozdílné od vlastností všech stvořených jsoucen, pak by vlastnosti nejvyšší pravdy nebyly manifestovány nejástvím a absencí vlastní podstaty (*asvabhávatá*, 無自性).

Kromě toho by vlastnosti čistých a nečistých jsoucen musely, přes rozdílné vlastnosti, existovat současně.

Neposkvrněná moudrosti!

Protože existují rozdíly ve vlastnostech všech stvořených jsoucen, protože stvořená jsouca nejsou bez rozdílu, proto praktikující meditace vzhledu po poznání objektů šesti smyslů dále usiluje o poznání nejvyšší pravdy.

Kromě toho nejáství a absence vlastní podstaty všech stvořených jsoucen jsou právě to, co se nazývá nejvyšší pravda, a vlastnosti jsoucen čistých a nečistých nemohou být založeny současně.

Proto je nutno uznat, že jednoznačný vztah jednoty či rozdílnosti mezi vlastnostmi nejvyšší pravdy a stvořenými jsoucnými nedává smysl.

Ti, kdo tvrdí, že jsou stejné či rozdílné, nemají pravdu a podle pravdy nepraktikují.

Neposkvrněná moudrosti!

Tak jako není lehké usoudit jsou-li bělost škeble či žlutá barva zlata totožné, či rozdílné od škeble či zlata, tak jako není lehké usoudit, zda krásná hra na dudy je se zvukem dud totožná, či od něj rozdílná, nebo zda krásná vůně vonavého dřeva je s ním totožná, či od něj rozdílná, nebo či ostrá chuť pepře je s ním totožná, či od něj rozdílná, nebo či jemnost hedvábí je s ním totožná, či od něj rozdílná, nebo či tuk v másle je s máslem totožný, či od něj rozdílný, nebo zda jsou nestálost stvořených jsoucen, či strast spojená se všemi poskvrněnými jsoucný, či nejáství všech fenoménů s nimi totožné, či od nich rozdílné.

Nebo zda je neklid a nečistota vědomí ve stavu chtíče s chtíčem totožná, či od něj rozdílná, a podobně též se zlobou a zaslepením, podobně nelze ani neposkvrněnou moudrost i vlastnosti nejvyšší pravdy a vlastnosti stvořených jsoucen postulovat v rámci stejnosti či rozdílnosti.

Neposkvrněná moudrosti!

Já jsem uskutečnil správné probuzení na základě této nejvyšší pravdy, která je jemná, nesmírně jemná, a hluboká, nesmírně hluboká, těžko proniknutelná, nesmírně těžko proniknutelná, a která přesahuje rámeček poznání všech jsoucen spojený se stejností či růzností.

Poté, co jsem tuto pravdu realizoval, hlásám ji, odhaluji ji, vysvětluji ji a definuji ji pro druhé na základě konceptů.

[8] Při té příležitosti, aby shrnul význam shora vyloženého, pronesl Buddha tyto verše.

***Oblast všech formací a pravda nejvyšší
nejsou ani stejné, ani rozdílné.
Ten, kdo rozlišuje jsoucna na základě stejnosti a roz-
ličnosti, správně nepraktikuje.
Bytosti svázané pouty ulpívání na znacích objektů
a poutem hrubosti vědomí a těla
by měly usilovně praktikovat
meditaci ztišení a vhledu,
jen tak dosáhnou osvobození.***

(8) [Všichni buddhové bez rozdílu hlásají nejvyšší pravdu]

[9] Při té příležitosti pravil Světem uctívaný Buddha cti-
hodnému Subhúti (善現).

Zdalipak víš, kolik bytostí ve sféře živých tvorů (*sattvad-
hātu*, 有情界) prohlašuje (*vjákarana*, 記別) své pochopení
pravdy na základě domýšlivosti (*adhimána*, 增上慢), a víš
též, kolik bytostí prohlašuje své pochopení a jsou bez do-
mýšlivosti?

Ctihodný Subhúti odpověděl Buddhovi.

Já jsem poznal, že ve sféře živých tvorů je pramálo bytostí,
které prohlašují své pochopení pravdy bez domýšlivosti, ale
poznal jsem ve sféře živých bytostí bezpočetně, bezmezně,
nevyslovitelně mnoho bytostí, které prohlašují své pocho-
pení pravdy na základě domýšlivosti a jsou v její moci.

Světem uctívaný!

Když jsem jednou přebýval v poustevně uprostřed velké-
ho lesa v blízkosti mnohých dalších mnichů, kteří vedle

mne žili, spatřil jsem v pozdním odpoledni shromáždění mnichů. V tomto shromáždění každý svým způsobem prolašoval své pochopení toho, co dosáhl v procesu přímého pochopení realizace pravdy (*abhisamaja*, 現觀).

Někteří mniši v tomto shromáždění prohlásili, že získali přímé pochopení

- na základě pochopení pěti agregátů existence,
- na základě pochopení vlastností pěti agregátů
- na základě pochopení vzniku pěti agregátů,
- na základě pochopení vyčerpání pěti agregátů,
- na základě pochopení zániku pěti agregátů,
- na základě přímé realizace (cesty, která vede k) zániku pěti agregátů.

Tak jako jedna skupina mnichů prohlásila přímé pochopení na základě pěti agregátů existence, jiné skupiny mnichů prohlásily dosažení pravdy

- na základě dvanácti základů smyslového poznání,
- na základě závislého vznikání,
- na základě čtyř druhů výživy (*áhára*, 食) nutné k udržení kontinuity bytí,
- na základě vlastností těchto čtyř druhů výživy,
- na základě jejich vyvstání, vyčerpání, zániku a
- na základě přímé realizace cesty vedoucí k přímému poznání jejich zániku.

Též v tomto shromáždění jiná skupina mnichů prohlásila své pochopení vyšší pravdy

- na základě pochopení čtyř (vznešených) pravd,
- na základě pochopení vlastností čtyř pravd,
- na základě úplného poznání pravdy o utrpení,
- na základě opuštění pravdy o původu utrpení,
- na základě přímé realizace pravdy o zániku utrpení a
- na základě kultivace pravdy cesty vedoucí k zániku utrpení.

Dále, jiná skupina mnichů v tomto shromáždění prohlásila své pochopení vyšší pravdy na základě
 pochopení (osmnácti) elementů,
 na základě pochopení jejich vlastností,
 na základě pochopení různosti elementů,
 na základě pochopení jejich nejednotnosti,
 na základě pochopení jejich zániku a
 na základě přímé realizace cesty, která k jejich zániku vede.

Dále, zase jiná skupina mnichů prohlásila své pochopení vyšší pravdy
 na základě pochopení čtyř základů bdělosti (*smrtjupasthána*, 念住),
 na základě pochopení jejich vlastností,
 na základě pochopení toho, co čtyři základy bdělosti odstraňují (čtyři zvrácenosti – *viparjása*, 顛倒),
 na základě pochopení kultivace cesty čtyř základů bdělosti,
 na základě pochopení toho, jak čtyři základy bdělosti nechávají vyvstat to, co ještě nevyvstalo (bezprostřední cestu, *anantarjamárga*, 無間道),
 na základě pochopení toho, jak čtyři základy bdělosti posilují to, co už vyvstalo (cestu osvobození, *vimókšamárga*, 解脫道),
 nedopustí, aby to bylo zapomenuto (cesta meditace, *bhávanámárga*, 修道), a jak rozšiřují kultivaci až k dozrání (v samádhi podobném diamantu, *vadžrópamasa-mádhi*, 金剛三昧).

Dále, tak jako jedna skupina mnichů prohlásila své pochopení pravdy na základě pochopení čtyř základů bdělosti, jiné skupiny mnichů prohlásily své pochopení pravdy na základě pochopení čtyř správných úsilí (*samjak-pradhána*, 正勁),

na základě pochopení čtyř základů nadpřirozených sil
(*rddhipáda*, 神足),
na základě pochopení pěti schopností (*indrija*, 根),
na základě pochopení pěti sil (*bala*, 力)
nebo na základě pochopení sedmi faktorů probuzení
(*bódhjanga*, 覺支).

A dále, v tomto shromáždění byla další skupina mnichů,
kteří prohlásili své pochopení vyšší pravdy
na základě pochopení osmidílné vznešené cesty
(*árjášťángikamárga*, 聖八支道),
na základě pochopení vlastností osmidílné vznešené
cesty,
na základě pochopení toho, jak a co osmidílná vzneše-
ná cesta odstraňuje,
na základě pochopení kultivace osmidílné vznešené
cesty,
na základě pochopení toho, jak osmidílná vznešená
cesta nechává vyvstat to, co předtím nevyvstalo,
na základě pochopení toho, jak osmidílná vznešená
cesta posiluje to, co už vyvstalo, nedopustí, aby to bylo
zapomenuto, a rozšiřuje kultivaci až k jejímu dozrání.

Světlem uctívány!

Když jsem takto pozoroval to shromáždění mnichů, po-
myslel jsem si,
tito ctihodní mniši prohlašují své pochopení na základě
přímého poznání nejvyšší pravdy pomocí různých metod,
ale tito ctihodní mniši všichni jistě mají domýšlivost. Pro-
tože jsou v moci domýšlivosti, nejsou schopni pochopit je-
dinou chuť nejvyšší pravdy, která proniká všechna jsoucna.

Proto je Buddha tak vzácný, on, světem uctívány, skvost-
ně vysvětluje vlastnosti nejvyšší pravdy, které jsou jemné,
nesmírně jemné, a hluboké, nesmírně hluboké, stěží, vel-

mi těžko se dají proniknout, jejich jedinečná chuť proniká všemi jsoucný.

Světém uctívaný!

I ti jógini, kteří praktikují v rámci našeho ušlechtilého učení jedinečnou chuť nejvyšší pravdy, která proniká všemi jsoucný, chápou jen stěží, o nebuddhistických jóginech ani nemluvě.

[10] Při té příležitosti Světem uctívaný prohlásil ke Ctihodnému Subhútimu.

Právě tak, jak pravíš, Subhúti!

Já jsem dosáhl správného probuzení na základě nejvyšší pravdy, která je jedné chuti, pronikající všechna jsoučna. Je jemná, nesmírně jemná, a hluboká, nesmírně hluboká, stěží, nesmírně stěží proniknutelná. Po tom, co jsem ji realizoval, ji vysvětluji, vyjevuji, analyzuji a definuji pomocí konceptů pro dobro druhých.

Proč? Subhúti!

Už jsem dříve vysvětlil, že nejvyšší pravda není nic jiného než čistý objekt ve všech agregátech existence.

Vysvětlil jsem, že nejvyšší pravda je právě čistý objekt
ve dvanácti sférách poznání,
v závislém vznikání,
ve čtyřech vznešených pravdách,
v osmnácti elementech poznání,
ve čtyřech základech pozornosti,
ve čtyřech úsilích,
ve čtyřech základech nadpřirozených sil,
v pěti schopnostech,
v pěti silách,

v sedmi faktorech probuzení a
v osmidílné vznešené cestě.

Tento čistý objekt má vlastnost jedné chuti (*ékarasa*, 一味) bez rozlišení jak ve všech agregátech existence, tak i ve všech dvanácti sférách poznání a tak dále až do osmidílné vznešené cesty.

Proto je, Subhúti, na základě tohoto principu nutno uznat, že nejvyšší pravda je všude pouze jedné chuti.

Subhúti!

Mnich, který v praxi meditace vhledu okusil
jednu chuť takovosti,
jednu chuť nejvyšší pravdy,
jednu chuť nejáství všech jsoucn v jednom agregátu
bytí,
ten dále nehledá takovost, pravdu nejvyšší či nejáství
všech jsoucn ve všech ostatních oddělených agregá-
tech existence, ve všech dvanácti základech poznání,
ve čtyřech druzích potravy, ve čtyřech pravdách,
v osmnácti elementech, ve čtyřech základech bdělosti
a tak dále až do osmidílné vznešené cesty.

Ten mnich jen sleduje nedualistické poznání založené
na takovosti, té nejvyšší pravdě, zkoumá tu nejvyšší prav-
du, která proniká všemi jsoucn, a tak směřuje k přímé re-
alizaci. Proto bys, Subhúti, na základě tohoto principu měl
uznat, že nejvyšší pravda má vlastnost jedné chuti, která
všechna jsoucná proniká.

Subhúti!

Agregáty existence mají rozdílné vlastnosti stejně jako zá-
klady poznání, závislé vznikání, čtyři druhy potravy, čty-
ři pravdy, osmnáct elementů, čtyři základy bdělosti a tak

dále až po osm členů osmidílné cesty, všechny tyto věci mají rozličné vlastnosti.

Kdyby takovost všech věcí, nejvyšší pravda a nejáství všech jsoucen měly též rozdílné vlastnosti, pak by měly i příčiny a musely by z příčin vyvstat.

Kdyby vyvstávaly z příčin, byly by stvořené, a jako takové by nemohly být nejvyšší pravdou, a v tom případě by po jejich poznání bylo nutné hledat jinou nejvyšší pravdu, odlišnou od nich.

Subhúti!

Právě proto nelze říci, že takovost, nejvyšší pravda a nejáství všech jsoucen mají příčinu (*sahétu*, 有因), že z příčin vznikají, že jsou stvořené.

To je právě ta nejvyšší pravda, a ten, kdo ji dosáhne, nemusí hledat pravdu jinou.

Jen ta nejvyšší pravda ve všech věcech je věčná a stále trvá.

Je to přirozenost všech věcí (*dharmatá*, 法性),
sféra pravdy, co zůstává (*dharmadhátu*, 法界),
je to platnost pravdy (*dharmasthiti*, 法住).

Ty trvají nehledě na to, jestli se Tathágata ve světě objeví, nebo neobjeví. Právě proto, dle tohoto principu, Subhúti, je nutno poznat jednu chuť nejvyšší pravdy, která proniká všemi jsoucný. Na základě tohoto principu bys měl, Subhúti, uzнат, že nejvyšší pravda má vlastnost jedné chuti, co všude proniká.

Subhúti!

Tak jako je prostor (*ákáša*, 虛空), který je sám bez vlastností, bez rozlišení a beze změny, jedné chuti ve všech rozlič-

ných formách tělesnosti, podobně je nutné uznat, že nejvyšší pravda je jedné chuti ve všech rozličných jsoucnech bytí.

[11] Při té příležitosti Buddha, světem uctívaný, pronesl následující verše, aby tak znovu význam vyloženého shrnul.

***Všichni buddhové hlásají
nejvyšší pravdu bez rozlišení,
je jedné chuti a všude proniká.
Ti, kdo v této pravdě na rozlišování ulpívají,
jsou jistě hloupí, zaslepení,
a zakládají si na vlastní domýšlivosti.***

3.

O VĚDOMÍ, MYSLI A ROZLIŠUJÍCÍM MYŠLENÍ

[1] Při té příležitosti se bódhisattva, velká bytost, zvaný Obšírná moudrost (*Vipulapradžňá*, 廣慧) zeptal Buddha.

Světlem uctívaný mluví o bódhisattvech – probuzených bytostech, kteří podle pravdy rozumí tajemství vědomí, myšlení a rozlišující mysli (*čitta*, *manas*, *vidžňána*, 心意識).

Koho je možné nazvat takovou probuzenou bytostí, která rozumí tajemství vědomí, myšlení a rozlišující mysli, a jak se takový bódhisattva dá definovat (*pradžňapti*, 施設)?

Nato Buddha odpověděl bódhisattvovi Obšírná moudrost.

Sádhu, sádhu,

to je dobře, že se teď ptáš Tathágy na tak hluboký význam. Ptáš se ze soucitu se světem, abys prospěl a obšťastnil nesčetné bytosti v různých sférách bytí. Poslouchej pozorně, objasním ti tajemství významu vědomí, myšlení a rozlišující mysli.

Obšírná moudrosti!

Měl bys uznat, že bytosti v šesti druzích sansárické existence [nebeský svět, lidský svět, asurové, hladoví duchové, zví-

řata a peklo] se rodí v různých kategoriích bytí buď z vejce, nebo z lůna, nebo z vlhka, nebo duchovní přeměnou.

V tomto procesu přeměn nejprve uzraje to vědomí, které obsahuje veškerá semena (*sarvabídžakavidžňána*, 一切種子心識), které se vyvíjí (vědomí znovunavázání s novým tělem, *pratisandhi*, 結生), spojuje (v lůně matky se semenem otce a krví matky) a roste na základě dvou druhů přivlastnění uchopováním pěti agregátů existence (*upádi*, 執受).

Uchopováním pěti smyslových orgánů a jejich objektů [základen] a uchopováním stop vjemů ve vědomí (*vásana*, 習氣), na základě rozpínání vědomí (*prapañča*, 戲論), koncepty rozlišujícími vlastnosti znaků objektů a jmen.

Tyto dva druhy uchopování existují ve sféře světů forem, ne ve sféře bez formy (kde neexistuje rozličnost jevů).

Obšírná moudrosti!

Toto [základní] vědomí se též jmenuje vědomí, které přivlastňuje ulpíváním (*ádána*, 阿沓哪), protože sleduje tělo, na kterém lpí.

Též se jmenuje vědomí, které je skladiště (*álaja*, 阿賴耶), protože přijímá a skladuje [semena minulých zkušeností] v těle bez ohledu na to, jestli jsou prospěšná, či neprospěšná.

Též se nazývá vědomí, které hromadí (*čitta*, 心), protože hromadí a nechává růst všechny objekty smyslů [barvy, zvuky, ...].

Obšírná moudrosti!

Na podkladu základního vědomí, které lpí (*ádána*), vyvstává souhrn (*kája*, 身) šesti druhů smyslových vědomí, zrakové, sluchové, čichové, chuťové, tělesné a mentální.

Příčinou vyvstání zrakového vědomí je oko a barva. Rozlišující mentální vědomí vyvstává se stejným objektem, společně a současně se zrakovým vědomím.

Podobně ucho, nos, jazyk a tělo společně se zvukem, pachem, chutí a dotykem jsou příčinou vyvstání sluchového, čichového, chuťového a tělesného vědomí, která vyvstávají současně, spolu s mentálním vědomím rozlišujícím stejný objekt.

Obšírná moudrosti!

Jestli vyvstane jen zrakové vědomí, ve stejném okamžiku bude doprovázeno pouze vědomím mentálním, rozlišujícím stejný objekt.

Jestliže ale vyvstanou dvě, tři, čtyři až pět smyslových vědomí současně jako jeden celek, pak budou též ve stejný okamžik doprovázeny rozlišujícím vědomím mentálním.

Obšírná moudrosti!

Dá se to přirovnat k velkému prudkému toku vody. Pokud se v něm zrodí podmínky pro vyvstání jedné vlny, vyvstane jen jedna vlna, když pro dvě či mnoho vln, vyvstanou dvě či mnoho vln zároveň, avšak prudký proud vody stále plyne dál bez přerušování a bez vyčerpání.

Též se to dá přirovnat k dobře vyčištěnému zrcadlu, jestli v něm existují podmínky ke zrodu jednoho obrazu, vyvstane pouze jeden obraz, když pro dva nebo více obrazů, vyjeví se v něm mnoho obrazů.

Přesto se povrch zrcadla v obraz nepromění a jeho funkce zrcadlení nemizí a nevyčerpává se.

Podobně je to i se základním vědomím, které je základem a předpokladem všech jevů a plyne jako prudký proud

a ulpívá (*ádána*). Jestliže se v něm objeví podmínky pro vyjevení jednoho zrakového vědomí, v tu chvíli se zrodí jedno zrakové vědomí, jestliže se objeví podmínky pro zrození souhrnu všech pěti smyslových vědomí, zrodí se něm v tu chvíli souhrn pěti smyslových vědomí.

Obšírná moudrosti!

Jestli má bódhisattva znalost skutečného stavu věci ve smyslu jejich příčiny a důsledku (*dharmasthitidžňána*, 法住智) jako základ, předpoklad pro poznání prostředků k odhalení tajemství vědomí, myšlení a rozlišující mysli, ani tak jej neoznačují bódhisattvou Tathágotou, probuzenou bytostí, která má prostředky k odhalení tajemství vědomí, myšlení a rozlišující mysli.

Obšírná moudrosti!

Jestliže však bódhisattvové svou vnitřní skutečnou realizací [takovosti] nevidí ani ulpívání (*ádána*), ani vědomí, které ulpívá (*ádánavidžňána*),

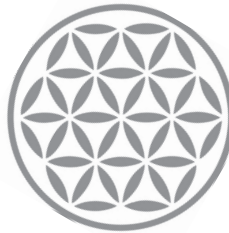
nevidí ani skladiště, ani vědomí, které skladuje,
 nevidí ani hromadění, ani vědomí, které hromadí,
 nevidí ani oko, ani barvy, ani zrakové vědomí,
 nevidí ani ucho, ani zvuk, ani zvukové vědomí,
 nevidí ani nos, ani pach, ani čichové vědomí,
 nevidí ani jazyk, ani chuť, ani chuťové vědomí,
 nevidí ani tělo, ani dotyk, ani vědomí dotyku,
 nevidí ani mysl, ani objekty mysli, ani mentální vědomí,
 takoví bódhisattvové jsou zběhlí v poznání nejvyšší pravdy a tathágotové je tak označují.

Ty, jehož zvou Obšírná moudrost!

Takoví bódhisattvové mají prostředky k odhalení tajemství vědomí, myšlení a rozlišující mysli, a tak jsou nazýváni Tathágata.

[2] Při té příležitosti shrnul Světem uctívaný daný význam ve verších.

*Základní vědomí, které ulpívá,
je velmi hluboké a jemné.
Semena v něm
plynou jako rychlý tok vody.
Já neučím toto základní vědomí
hloupé světské osoby,
z obavy,
že v něm jáství rozpoznají.*

4.

O PODSTATĚ VŠECH JSOUCEN

[Bezpříznakovost jevů]

[1] Při té příležitosti bódhisattva, velká bytost, zvaný Kořen ctností (*Gunamúla*, 德本) pravil Buddhovi.

Když Světem uctívaný hovoří o bódhisattvech, kteří jsou zběhlí ve vlastnostech všech jsoucen, koho nazvat takovým bódhisattvou a jak Buddha definuje bódhisattvu zběhlého ve vlastnostech všech jsoucen?

Buddha na to odpověděl Kořenu ctností.

Výborně, Ty, jehož zvou Kořenem ctností,

že jsi schopen se Tathágaty ptát na tak hluboký význam. Ptáš se z přání prospět a potěšit nesčetné bytosti, ptáš se ze soucitu ke světu, k bohům, polobohům a jiným bytostem, abys jim prospěl, abys je potěšil.

Pozorně naslouchej, já ti vysvětlím vlastnosti všech jsoucen. Krátce řečeno, existují tři vlastnosti (*lakšana*, 相) všech jsoucen. Jaké tři?

Za první vlastnosti založené na ulpívání na konceptech (*parikalpita*, 偏記所執).

Za druhé vlastnosti vyvstale silou jiných důvodů a příčin (*paratantra*, 依他起).

Za třetí vlastnosti v rámci dokonalé reality (*parinišpanna*, 圓成實).

Co jsou vlastnosti všech jsoucen založené na ulpívání na konceptech?

Je to iluzorní představa rozdílných vlastních podstat (*svabháva*, 自性) ve věcech, za účelem hovořit o nich.

Co jsou vlastnosti všech jsoucen vyvstale silou druhých důvodů a příčin?

Je to skutečnost všech jsoucen ve smyslu závislého vznikání, dle principu

Kvůli existenci toho tamto existuje,

kvůli zrození toho se tamto rodí.

Nevědomost je podmínka vzniku formací vůle,

a tak dále jedno podmiňuje druhé ve vzniku velké ryzí masy agregátu utrpení.

Co jsou vlastnosti všech jsoucen v rámci dokonalé reality?

Je to takovost, která je rovnoměrná ve všech jsoucnech. Všichni bódhisattvové mohou proniknout tuto skutečnost takovosti všech jsoucen na základě hrdinného úsilí, správné pozornosti (*jónisómanasikára*, 如理作意) a správné kontemplace.

Bódhisattvové postupně praktikují toto proniknutí do takovosti všech jsoucen až po dosažení toho nejvyššího probuzení, které pak v jeho plnosti realizují.

Synu z dobrého rodu!

Je třeba uznat, že vlastnosti všech jsoučen založených na ulpívání na konceptech jsou jako postižení nemocného oka zákalem.

Vlastnosti všech jsoučen vyvstalých silou jiných důvodů a příčin se dají srovnat s tím, co oko postižené zákalem vidí v podobě vlasů, chlupů, kol, včel, semen sezamu či v podobě různých barev – zelené, žluté, červené, bílé a tak dále.

Vlastnosti všech jsoučen v rámci dokonalé skutečnosti se dají přirovnat k tomu, co zdravé oko bez zákalu přirozeně vidí.

Synu z dobrého rodu!

Například průsvitný křišťál, který je zbarven modrou barvou, vypadá jako safír [drahokam z císařské modře]. Bytosti nesprávně chápou tento modře zbarvený drahokam jako skutečný, a matou tak sebe i druhé.

Podobně křišťál zbarvený barvou červenou vypadá jako rubín. Bytosti mylně chápou tento rudý rubín jako skutečný, a matou tak sebe i druhé.

Podobně křišťál zbarvený zeleně vypadá jako smaragd a bytosti ho mylně chápou jako skutečný, a matou tak sebe i druhé.

Podobně křišťál zbarvený na žluto vypadá jako ryzí zlato a bytosti ho mylně chápou jako skutečný, a matou tak sebe i druhé.

Ty, jehož zvou Kořenem ctností!

Je třeba uznat, že zbarvení čistého průsvitného křišťálu je jako prosycení (*vásana*, 習氣) vlastností jsoucen, které vyvstávají silou jiných důvodů a příčin, vlastnostmi všech jsoucen založených na ulpívání na konceptech.

Mylné pochopení čistého průhledného křišťálu jako safíru, rubínu, smaragdu či žlutého zlata je jako ulpívání na vlastnostech jsoucen založených na konceptech, které jsou nadsazené na vlastnosti jsoucen vyvstalých na základě závislého vznikání.

Vlastnost jsoucen, která vyvstává silou jiných důvodů a příčin, je jako čistý průsvitný křišťál. Formy v podobě safíru, rubínu, smaragdu, modrého drahokamu a žlutého zlata, které zabarvují čistý průsvitný křišťál, jsou od samého počátku vždy a stále neskutečné, bez vlastní podstaty.

Je třeba uznat, že stejně tak i vlastnosti všech jsoucen založené na ulpívání na konceptech, které jsou nadsazené na vlastnosti jsoucen vyvstalých v rámci závislého vznikání, jsou též od samého počátku vždy neskutečné a bez vlastní podstaty.

Měl bys uznat, že právě takové jsou vlastnosti dokonalé skutečnosti.

Koření ctností!

Vlastnosti všech jsoucen založené na ulpívání na konceptech je možné poznat díky jejich spojení se znaky objektů (*nimitta*, 相) a jejich jmény (*náma*, 名).

Vlastnosti všech jsoucen vyvstalých v rámci závislého vznikání je možné poznat díky ulpívání na vlastnostech všech

jsoučen vyvstalých na základě lpění na konceptech nadsazených na realitu závislého vznikání.

Vlastnosti všech jsoučen v rámci dokonalé skutečnosti je možné poznat díky neulpívání na realitě konceptů nadsazených na vlastnosti všech jsoučen vyvstalých v rámci závislého vznikání.

Synu z dobrého rodu!

Bódhisattvové, kteří jsou schopní podle pravdy pochopit, že vlastnosti všech jsoučen na základě ulpívání na konceptech jsou nadsazené na vlastnosti jsoučen vyvstalých v rámci závislého vznikání, ti bódhisattvové mohou podle pravdy poznat bezpříznakovost všech jevů (*dharma animitatá*, 無相之法).

Když všichni bódhisattvové podle pravdy pochopí vlastnosti všech jsoučen vyvstalých v rámci závislého vznikání, pochopí tím i aspekt poskvrnění všech jevů. A když všichni bódhisattvové podle pravdy poznají vlastnosti dokonalé skutečnosti všech jsoučen, poznají tím podle pravdy též aspekt čistoty všech jevů.

Synu z dobrého rodu!

Když bódhisattvové podle pravdy rozpoznají bezpříznakovost všech jevů v realitě vyvstalé silou jiných důvodů a příčin, mohou opustit poskvrněný aspekt (*lakšana*, 相) reality a tak realizovat její čistý aspekt.

Kořeni ctností!

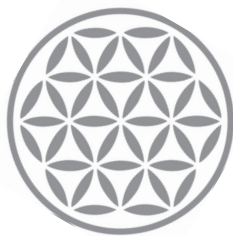
Tímto způsobem všichni bódhisattvové podle pravdy poznávají vlastnosti všech jsoučen vyvstalých na základě ulpívání na konceptech v rámci závislého vznikání a na základě

dokonalé skutečnosti. Podle pravdy poznávají bezpříznakovost všech jevů v jejich poskvrněném a čistém aspektu.

Díky poznání podle pravdy bezpříznakovosti všech jevů odstraní všechna jejich poskvrnění, a tak přímo realizují jejich čistotu. Tak se budou nazývat bódhisattvy, kteří jsou zruční v poznání všech jevů, a právě tak je tathágotové i definují.

[2] Při té příležitosti Světem uctívaný, aby znovu objasnil význam řečeného, vyslovil tyto verše.

***Kdo nepozná bezpříznakovost všech jevů,
ten nečistá jsoucna neodstraní.
Kdo nečistá jsoucna neodstraní,
ten realizaci jemných, skvostných, čistých jevů hatí.
Kdo ve všem stvořeném vidí nedostatky,
ten ve své nedbalosti bytostem škodí.
Ten, kdo kvůli své lenosti
nepozná stálost a pomíjivost všech jevů,
je politováníhodný,
nemá to první a postrádá to druhé.***

5.

O BEZPODSTATNOSTI VŠECH JSOUCEN

⁽⁹⁾ [Otázka o skrytém významu učení]

[1] Při té příležitosti bódhisattva, zvaný Zrození nejvyšší pravdou (*Paramárthótpanna*, 勝義生) pravil.

Světém uctívány!

Když jsem byl sám na tichém místě, vyvstala v mé mysli tato úvaha.

Uctívány světem dříve nesčítelnými metodami objasňoval vlastní vlastnosti (*svalakšana*, 自相) všech agregátů existence a též jejich společné vlastnosti (*sámánjalakšana*, 共相), to jest jejich vznik a zánik, a rovněž vysvětloval, že je nutno je plně poznat (*paridžňá*, 偏知) a navždy opustit (*prahána*, 斷).

To, co Buddha vysvětlil o agregátech existence, platí též pro dvanáct sfér poznání, závislé vznikání, čtyři druhy výživy (*áhára*, 食) a tak dále.

Dříve Buddha objasňoval pomocí nesčítelných metod, že vlastní vlastnosti čtyř vznešených pravd musí být poznány plným poznáním utrpení, konečným opuštěním příčiny

utrpení, přímým uskutečněním zaniknutí příčiny utrpení a rozvíjením cesty k zaniknutí utrpení.

Dříve Buddha objasňoval pomocí nesčetných metod vlastní vlastnosti rozdílných základních elementů (*dhátu*, 界), jejich rozličnost, nejednotnost, jejich opuštění a plné poznání.

Dříve Buddha objasňoval vlastní vlastnosti čtyř základů bdělosti, co jejich praxe odstraňuje (čtyři zvrácenosti, *viparjása*) a jak je kultivovat tak, aby vyvstalo to, co předtím nevyvstalo (bezprostřední cesta, *anantarjamárga*, 無間道), aby to, co vyvstalo, mělo kontinuitu (cesta osvobození, *vimókšamárga*, 解脫道), nebylo zapomenuto, bylo posíleno a rostlo.

Stejně tak jako praxi čtyř základů bdělosti Buddha dříve nesčetnými metodami objasňoval i praxi čtyř správných úsilí, pěti základů nadpřirozených sil, pěti schopností, pěti sil, sedmi faktorů probuzení a osmidílnou vznešenou cestu.

Na druhé straně světem uctívaný též učí, že všechna jsoucna jsou bez vlastní podstaty (*asvabháva*, 無自性), bez zrození a zániku (*anutpannániródha*, 無生無滅), v původním stavu utišení, a že právě nirvána je jejich vlastní podstatou (*nirvánasvabháva*, 自性涅槃).

Hledal jsem, ale nenašel skrytý význam (*sandhibháša*, 密意), na základě kterého Buddha vysvětluje, že všechna jsoucna jsou prostá vlastní podstaty, nerodí se a nezanikají, původně jsou ve stavu utišení a jejich podstatou je nirvána.

Teď prosím, aby Buddha ze soucitu vysvětlil tento skrytý význam.

Při té příležitosti Světem uctívaný promluvil k bódhisattvovi zvanému Zrození z pravdy nejvyšší.

Dobře! Dobře!

To, o čem jsi uvažoval, je velmi podstatné! Dobře, že jsi teď schopen ptát se Tathágy na tak hluboký význam. Ptáš se, abys potěšil nesčetné bytosti a prospěl jim, protože máš soucit se světem, protože chceš prospět bohům, polobohům a jiným bytostem. Pozorně naslouchej, objasním ti skrytý význam učení o všech jsoucnech bez vlastní podstaty, bez vyvstání a zániku, ve stavu původního utišení s vlastní podstatou, kterou je nirvána.

Ty, zvaný Zrození nejvyšší pravdou!

Měl bys poznat, že já na základě tří druhů nepodstatnosti všech jsoučen vysvětluji skrytý význam toho, že všechna jsoučena jsou prostá vlastní podstaty, v tom smyslu, že
nemají podstatnost vlastních vlastností (*lakṣanāsvabhāva*, 自相無自性),
nemají podstatnost zrození (*utpattjasvabhāva*, 生無自性) a
nemají podstatnost z hlediska nejvyšší pravdy (*paramārthāsvabhāva*, 勝義無自性).

Synu z dobrého rodu!

Co je nepodstatnost vlastností všech jsoučen? Je to vlastnost ulpívání na konceptech, které je označují.

Proč?

Protože tato vlastnost je založená na iluzorních jménech, a ne na skutečných vlastních vlastnostech, a proto říkám, že nemají podstatnost vlastních vlastností.

Co je nepodstatnost zrození všech jsoučen? Je to vlastnost všech jsoučen vyvstalých silou jiných důvodů a příčin.

Proč?

Protože neexistují přirozeně, ale kvůli síle jiných příčin. Proto říkám, že nemají podstatnost zrození.

Co je nepodstatnost všech jsoucen z hlediska nejvyšší pravdy? Je to, čemu říkám nepodstatnost, v tom smyslu, že všechny jevy nemají žádné podstatné zrození, a tak jsou věci vyvstalé na základě příčin z hlediska nejvyšší pravdy bez podstaty.

Proč?

Protože já manifestuji oblast čistých objektů ve všech jevech jako bezpodstatnost z hlediska nejvyšší reality. Jsoucná vyvstala silou jiných důvodů a příčin nejsou oblastí čistých objektů, a proto říkám, že jsou z hlediska nejvyšší reality bezpodstatná.

Dále, já říkám, že vlastnosti všech jsoucen z hlediska dokonalé skutečnosti jsou též bezpodstatné v nejvyšší realitě.

Proč?

Protože nejáství všech jevů se nazývá nejvyšší realitou a též nepodstatností. Je to ta nejvyšší pravda všech jsoucen, která se vyjevuje v jejich nepodstatnosti.

Z těchto důvodů a příčin se nazývá bezpodstatností z hlediska nejvyšší reality.

Synu z dobrého rodu!

Nepodstatnost všech vlastních vlastností jsoucen je třeba pochopit jako éterický květ (*ákášapušpa*, 空華), nepodstat-

nost zrození jako obrazy přeludu a část nepodstatnosti nejvyšší reality se jeví právě tak.

Třeba poznat, že právě tak jako prostor se vyjevuje jen na základě nepřítomnosti všech forem, ale je všudypřítomný, právě taková je i jedna část nepodstatnosti nejvyšší reality, protože se vyjevuje nejástvím jevů a je všudypřítomná.

Synu z dobrého rodu!

Já vysvětluji skrytý význam nepodstatnosti všech jsoučen na základě těchto tří nepodstatností.

Ty, zvaný Zrození pravdou nejvyšší!

Měl bys poznat, že já, na základě nepodstatnosti vlastností všech jsoučen, vysvětluji skrytý význam jejich nevznikání a nezanikání, jejich stavu původního utišení a jejich vlastní podstaty, kterou je nirvána.

Proč?

Když jsoučna nemají vlastní vlastnosti – jsou nezrozená,
když jsou nezrozená – nezanikají,
když jsou nezrozená a nezanikají – jejich původním stavem je utišení.

Je-li jejich původním stavem utišení – nirvána je jejich vlastní podstatou.

Je-li nirvána jejich vlastní podstatou – netřeba v ní ani v nejmenším o nirvánu usilovat.

Proto já na základě nepodstatnosti vlastních vlastností všech jsoučen vysvětluji skrytý význam nevznikání a nezanikání jsoučen, jejich původního utišení a nirvánu jako jejich vlastní podstatu.

Synu z dobrého rodu!

Já též vysvětluji skrytý význam nevznikání a nezanikání jsoucen, jejich původního utišení a nirvánu jako jejich vlastní podstatu na základě nepodstatnosti z hlediska nejvyšší pravdy, která se vyjevuje nejástvím všech jsoucen.

Proč?

Protože nepodstatnost nejvyšší reality, která se vyjevuje nejástvím všech jsoucen, je neměnná a stálá, je skutečným stavem všech jevů (*dharmadharmatá*, 法法性). Ten je utišený, nestvořený (*asamskrta*, 無為) a neslučitelný (*asamprajukta*, 不相應) s jakýmkoliv poskvrněním.

Protože skutečný stav všech jevů je neměnný a stálý, je nestvořený.

Protože je nestvořený, je bez vyvstání a zániku.

Protože je neslučitelný s jakýmkoliv poskvrněním, je ve stavu původního utišení a jeho podstatou je nirvána.

Právě proto já vysvětluji nevznikání a nezanikání všech jsoucen, jejich původní utišení a nirvánu jako jejich vlastní podstatu na základě skrytého významu, nepodstatnosti z hlediska nejvyšší pravdy, která se zjevuje nejástvím všech jsoucen.

⁽¹⁰⁾ [Správné pochopení učení sútry]

[2] Ty, zvaný Zrození z pravdy nejvyšší!

Já nedefinuji tři druhy nepodstatnosti všech jsoucen, protože jisté bytosti vidí vlastní podstatu v podobě podstaty založené na ulpívání na konceptech nebo v podobě podstaty v rámci jevů vyvstalých na základě závislého vznikání nebo v dokonalé realitě.

Ale já definuji tři druhy nepodstatnosti všech jsoučen, protože bytosti nadsazují (*samárópa*, 增益) na realitu vyvstálou silou jiných příčin a na realitu dokonalé skutečnosti tu podstatu, která je daná lpěním na konceptech.

Bytosti se nechávají uchvátit slovy, která vysvětlují realitu (*svabháva*, 自性) závislého vznikání a dokonalou realitu na základě vlastností reality, která je daná ulpíváním na konceptech, a říkají, že je realita právě taková, jak ji slovy vytvářejí.

Protože jejich vědomí je prosycené silou řeči (*váčívásana*, 言說習氣), sleduje předešlé poznání na základě řeči a inklinuje (*anušaja*, 隨眠) k řeči, proto ulpívají na vlastnostech reality vyvstalé na základě lpění na konceptech v realitě vyvstalé závislým vznikáním a v dokonalé realitě.

Protože bytosti ulpívají na různých konceptech o realitě vytvořené v rámci závislého vznikání a o dokonalé realitě, proto v sobě nechávají vyvstat příčiny a podmínky k zrození [poskvrněné] reality závislého vznikání v budoucnosti. A tak běží o závod bez přestávky ve věčném putování v přeměnách sansárického bytí.

Je to proto, že jejich vědomí a pocity jsou znečištěny zákallem vášní (*kléša*, 煩惱) či karmy či zákallem lpění na vyvstávání nové existence (*utpatti*, 生).

Tímto způsobem trpí v jednom z šesti stavů existence jako obyvatelé pekel či zvířata či hladoví duchové, božstva, polobohové nebo jako lidé.

Ty, zvaný Zrození z pravdy nejvyšší!

Bytostem, které dříve nepěstovaly kořeny dobra (*kušalamúla*, 善根), nečistily své karmické překážky, nemají zralé myšle-

ní, málo se cvičili ve správném odhodlání (*adhimókša*, 勝解), nehromadily dostatečnou výzbroj (*sambhára*, 資量) v podobě prospěšných činů (*punja*, 福德) a moudrosti (*pradžňá*, 智慧), takovým bytostem já vysvětlují všechny jevy na základě nepodstatnosti zrození (*utpattjasvabháva*, 生無自性).

Nasloucháním tomuto učení tyto bytosti částečně chápou nestálost a nejistotu spojenou se zánikem všech formací vyvstalých v závislosti na příčinách. Takto v jejich mysli vyvstane strach z formací vůle a jsou jimi hluboce rozčarovány.

Když mají strach z formací vůle a jsou jimi rozčarovány, zdržují se konání všeho zla a usilovně praktikují dobro. Silou praxe konání dobra vysazují ty kořeny dobra, které ještě nezasadily, odstraňují překážky v procesu očisty, které ještě neodstranily, nechávají dozrávat ty [pozitivní] myšlenky, které ještě nedozrály. Díky tomu praktikují odhodlání a hromadí výzbroj v podobě prospěšných činů a moudrosti. Přestože tyto bytosti kultivují kořeny dobra a shromažďují dva druhy výzbroje, nejsou ještě schopné podle pravdy poznat v nepodstatnosti zrození nepodstatnost všech vlastních vlastností jsoucna a dva druhy nepodstatnosti z hlediska nejvyšší reality, a tak také ještě nejsou schopné praktikovat správné rozčarování (*nirvédha*, 厭), správnou bezvášnivost (*virága*, 離欲) a správné osvobození.

Tyto bytosti nejsou dosud osvobozené ze zákalů vášní, karmy a lpění na vyvstání existence. Za těchto okolností je Tathágata dále učí jádro celé nauky, to jest nepodstatnost vlastností všech jsoucna a nepodstatnost z hlediska nejvyšší pravdy tak, aby je vedl k správnému rozčarování, správnému opuštění vášně a správnému vysvobození ze všech formací vůle. Tak překonají veškerá poskvrnění dané vášní, karmou a lpěním na existenci.

Nasloucháním tomuto učení získají bytosti správnou víru v nepodstatnost všech vlastností jsoučen a nepodstatnost z hlediska nejvyšší pravdy v rámci nepodstatnosti zrození. Budou o tom rozjímat a podle pravdy proniknou nepodstatnost všech jevů.

Pak, ve skutečnosti vyvstalé silou jiných příčin, budou schopny neulpívat na vlastnostech skutečnosti vyvstalé z ulpívání na konceptech.

Díky tomu získají poznání, které je nezávislé na prosyecní vědomí řečí, nesleduje ho a neinklinuje k němu, a tak budou schopné odstranit [ulpívání] na vlastnosti objektů vyvstalých v rámci závislého vznikání. Pak s podporou síly své současné moudrosti navždy odstraní příčiny budoucího utrpení, a z těchto důvodů a příčin se správně rozčarují sansárickým bytím, správně zbaví vášně a správně vysvobodí a budou schopny plného vysvobození z poskvrnění vědomí vášní, karmou a lpěním na existenci.

Dále.

Ty, jehož zvou Zrození z pravdy nejvyšší!

Všechny bytosti, které patří do rodiny posluchačů (*śrāvaka-gótra*, 聲聞種性), dosahují nejvyšší jistotu, nirvánu, též právě díky této cestě, tomuto postupu v praxi, stejně tak jako všechny bytosti patřící do rodiny buddhů pro sebe (*pratjékabuddha-gótra*, 獨覺種性) a všechny bytosti patřící do rodiny Tatháगतy (*tathá-gata-gótra*, 如來種性).

Všichni posluchači, buddhové pro sebe a bóddhisattvové sdílí tuto jedinečnou, skvělou cestu bez hany. Všichni sdílí tento jediný konečný stav očisty, jiný není.

Já na základě tohoto skrytého významu vysvětluji, že existuje pouze a jen jeden jediný vůz (*ékajána*, 一乘). To ovšem neznamená, že mezi bytostmi neexistují rozličné typy osob, jako osoby s tupou, střední, či ostrou inteligencí.

Synu z dobrého rodu!

Mají-li ty bytosti, které patří do rodiny posluchačů, jednoznačný sklon k pouhému utišení, i když je budou buddhové vést pomocí různých prostředků k hrdinskému úsilí, přesto jim to neumožní realizaci nejvyššího probuzení pod stromem osvětlení.

Proč?

Je to proto, že původně patří do nižšího rodu, mají jednoznačně chabou sílu lásky a soucitu a jednoznačný strach ze všech stavů utrpení. Kvůli tomu, že mají jednoznačně slabou sílu lásky a soucitu, odvracejí se jednoznačně od úkolu prospívat všem bytostem. Kvůli tomu, že mají jednoznačný strach ze všech druhů utrpení, jednoznačně se odvracejí od úkolu praktikovat všechny praxe [bódhisattvů].

Já neučím, že bytosti, které se odvrací od prospívání bytostem a od různých praxí [dokonalostí], mohou dosáhnout nejvyššího probuzení pod stromem osvětlení. Proto takové osoby nazývám posluchači, kteří inklinují jednoznačně k utišení.

Existují osoby, které patří do rodu posluchačů, ale praktikují předávání zásluh pro dobro všech bytostí (*parináma*, 迴向), a ty jinak nazývám bódhisattvy.

Proč?

Protože až dosáhnou osvobození z překážek daných poskvřenou vášní (*kléšávarana*), přestože nechápu probuzení

všech buddhů, i tak mohou dosáhnout vysvobození od překážek daných předměty poznání (*džňéjavarana*, 所知障). Jelikož se zpočátku snažily praktikovat jen pro svůj vlastní prospěch za účelem osvobození z překážek daných poskvrněním vášní, proto je Tathágata nazývá osoby patřící do rodiny posluchačů.

Dále.

⁽¹¹⁾ Ty jehož zvou Zrození z pravdy nejvyšší!

Co se týče mého učení, které jsem správně vysvětlil s tím nejčistším úmyslem (*adhjášaja*, 意樂), v porozumění tomuto dobře vysvětlenému a sestavenému učení a disciplíně (*dharma vinaja*) existuje mezi bytostmi různost v pochopení.

Synu z dobrého rodu!

Já na základě učení o třech aspektech nepodstatnosti všech jsoučen vysvětluji nepřímou, pomocí skrytého významu v sútrách vedoucích k porozumění, to jest v sútrách s nezjevným významem (*nejártha*, 不了義), jádro učení.

To jest všechna jsoučna jsou bez vlastní podstaty,
 nevyvstávají,
 nezanikají,
 jsou v původním stavu utišení
 a jejich vlastní podstata je nirvána.

Ty bytosti, které učení této sútry slyší, podle pravdy rozumí jeho skrytému významu za předpokladu,
 že pěstily kořeny dobra,
 že se očistily od karmických překážek,
 že nechaly zrát dobro v kontinuitě své mysli,
 že praktikovaly rozhodnutí a
 že získaly výzbroj k probuzení v podobě zásluh
 a moudrosti.

V nich vůči tomuto učení vyvstává hluboké přesvědčení (*šraddhá*, 信), správně, podle pravdy a bez překroucení proniknou jeho význam, a tak na základě správné praxe toho, co pochopily rychle, uskuteční to, co je definitivní (nirvánu beze zbytku). V těchto bytostech vyvstává hluboká víra, že Tathágata tímto učením zjevuje svou vševědoucnost (*sarvákárasarvadžñatá*, 一切種智).

Ovšem existují bytosti, které pěstily kořeny dobra, očistily se od karmických překážek, nechaly zrát dobro v kontinuitě své mysli, kultivovaly pevné rozhodnutí, ale nezískaly výzbroj v podobě zásluh a moudrosti. Takové bytosti mají upřímný charakter, a tak přestože nemají schopnost správně uvažovat o tom, co je třeba odmítnout a přijmout, nelpí na svých vlastních názorech. Když uslyší toto učení vysvětlující skrytý význam nauky, ačkoliv nemají sílu mu podle pravdy porozumět, přesto v nich vyvstane rozhodnutí o jeho pravdivosti a čistá víra v něj.

Ty uvěří, že tato sůtra jsou slova Tatháगतy, která učí, a zjevují to, co je v jeho učení obzvláště hluboké, spojené s učením prázdnoty (*šúnjatásamprajukta*, 空相應), která je těžko viditelná, těžko pochopitelná a nedá se najít myšlením. Je to oblast, která přesahuje veškeré úvahy a je obzvláště jemná, jen ti, kdo mají obzvláště ostrý intelekt, jí porozumí. Proto tyto bytosti budou podceňovat sebe a následovně hovořit o významu této sůtry takto – Probuzení všech buddhů je nesmírně hluboké. Opravdová skutečnost (*dharmatá*, 法性) všech jsoucnen je nesmírně hluboká. Jen Tathágata samotný je s to jejímu významu správně porozumět – nenáleží k věcem, které jsou osoby jako já schopné pochopit. Buddhové, tatháगतové roztácejí kolo učení pro bytosti s různými druhy odhodlání a mají neohraňčené poznání a vizi (*džñánadaršana*, 智見), zatímco poznání a vize bytostí mně podobných jsou jak stopy býka na okraji moře (vyvstanou a zase hned mizí). Ačkoliv takové bytosti [bód-

hisattvové] uctívají učení této sútry, hlásají ho druhým, opisují ho, ochraňují ho, čtou ho, rozdávají druhým, váží si ho, recitují ho a znají nazpaměť, přesto nejsou schopné ho správně aplikovat v praxi. Proto nepronikají skrytý hluboký význam mých slov. Za těchto okolností tento druh bytostí může získat [díky své víře a praxi] výzbroj zásluh a moudrosti, potřebnou k probuzení, a tak jejich vědomí, které ještě nedozrálo, může později dozrát.

Existují též bytosti, které neshromáždily výzbroj zásluh a moudrosti potřebnou k probuzení, které nepatří mezi bytosti s upřímností charakteru a ulpívají na svých vlastních názorech, přestože mají schopnost uvažovat o tom, co je třeba přijmout a co zavrhnout. Když tento druh bytostí uslyší učení této sútry, nebude schopný pochopit hluboký skrytý význam mých slov. Ačkoliv pojmu víru v toto učení, budou jen ulpívat na jeho slovech a prohlašovat, že všechna jsoucna jsou určité nepodstatná, bez zrození a zániku, v původním stavu utišení a s vlastní podstatou, kterou je nirvána. Z těchto důvodů a příčin budou zastávat názor o neskutečnosti všech jsoucen (*nástidršti*, 無見) a jejich vlastností (*lakšánábhávršti*, 無相見). Kvůli tomu budou popírat skutečnost všech vlastností, vlastností jsoucen vyvstalých na základě lpění na konceptech, vlastností jsoucen vyvstalých na základě závislého vznikání a vlastnosti dokonalé reality.

Proč?

Protože vlastnosti jsoucen založené na lpění na konceptech je možno pojmut jen za předpokladu, že vlastnosti jsoucen vyvstalých na základě závislého vznikání a vlastnosti dokonalé skutečnosti existují.

Ten, kdo popírá vlastnosti jsoucen vyvstalých silou příčin a vlastnosti dokonalé reality, nutně také popírá vlastnosti jsoucen vyvstalých na základě ulpívání na konceptech, a proto učím, že popírají existenci všech tří druhů vlastností jsou-

cen. Přestože se takoví bódhisattvové k mému učení hlásí, jeho význam není takový, jak ho oni vnímají. Ačkoliv myslí, že mé učení je pravdivé, nechápou jeho význam, a tak ulpívají na tom, co pochopili, a chápou nesprávný význam jako správný. Tito bódhisattvové tím, že mají důvěru v mé učení, získávají zásluhy, ale tím, že špatně chápou jeho význam, ztrácí poznání i moudrost, a tím, že ztrácí poznání a moudrost, ztrácí též nezměrné prospěšné věci (*dharma*, 法).

Kromě toho jiné bytosti budou naslouchat jejich špatně pochopenému učení, a když budou sledovat jejich pomýlený názor – Toto je pravda (*dharma*, 法), budou ulpívat na jejich učení a nesprávně chápat jeho význam, a tak ztratí prospěšné dharmy též.

Jiné bytosti nebudou sledovat jejich názor, ale když náhle uslyší, že všechna jsoucna jsou bez podstaty, nevznikají, nezanikají, jsou v původním stavu utišení, že jejich podstatou je nirvána, vyvstane v nich strach a v moci strachu budou tvrdit, že to nejsou slova Buddhy, ale Máry pokušitele. Na základě tohoto pochopení budou učení této sútry hanobit, a kvůli tomu si způsobí velkou ztrátu a okusí mnohé karmické překážky.

Na základě těchto důvodů a příčin učím, že ti, jejichž názor je, že všechna jsoucna [tři druhy jsoucen] jsou bez vlastností (*alaksanadršti*, 無相見), nechápou význam mého učení a nesprávně učí jeho význam. Tak si sami připravují mnohé velké karmické překážky, protože tak zapříčiňují velké karmické překážky i mnohým jiným bytostem.

Synu z dobrého rodu!

Ty bytosti, které nepěstily kořeny dobra, nečistily karmické překážky, nenechaly dozrát dobro v kontinuitě svých myslí, nepraktikovaly rozhodnutí, neshromažďovaly vý-

zbroj v podobě zásluh a moudrosti a nemají upřímný charakter, ty budou stále ulpívat na svých vlastních názorech, i když mají schopnost správně uvažovat a rozlišit mezi prospěšným a neprospěšným.

Když takové bytosti mému učení naslouchají, nechápu podle pravdy slova, která vysvětlují jeho skrytý význam, a tak nevěří tomuto učení. Proto chápou mé učení jako to, co mým učěním není, a v jeho významu chápou význam, který tam není. Tak prohlašují tato slova – To není řeč Buddha, ale Máry, pokušitele. S takovým pochopením hanobí tuto sútru a odmítají její autentičnost. Používají mnohé metody, aby zničily tuto sútru, a považují ty, kteří v ní věří, za své nepřátele.

Tyto bytosti měly už dříve karmické překážky, a kvůli takovému jednání vytvářejí a hromadí překážky nové. Vytvářet karmické překážky je zpočátku snadné, ale opustit je není snadné ani během milionů eónů.

Synu z dobrého rodu!

Takto existují mnohé rozdíly mezi bytostmi v interpretaci mého učení a disciplíny, které jsou dobře vysvětlené, dobře sestavené s tím nejčistším úmyslem.

[3] Při té příležitosti Buddha pronesl následující verše, aby shrnul tento význam.

***Všechna jsoucna nemají podstatu,
jsou bez zrození a zániku a ve stavu původního utišení,
nirvána je vlastní podstatou všech jevů.
Kdo z těch, kdo mají moudrost,
by neřekl, že to má skrytý význam?***

***Vlastnosti, zrození a nejvyšší pravda jsou bez podstaty,
to vše jsem teď už vysvětlil.***

***Kdo v tom Buddhův skrytý význam nevidí,
ten ztrácí správnou cestu, je neschopen po ní jít.***

***Ti, kteří jsou bez poskvrny, spoléhají na čistou cestu,
je jen jedna, druhé cesty není.
Předpisují ji jako jediný vůz k probuzení,
to ale neznamená, že rozdíl v povaze bytostí
neexistují.***

***Ve světě nesčetné bytosti
inklinují jen k vlastnímu utišení.
Hrdinů s velkým soucitem,
kteří uskuteční nirvánu, ale bytosti neopustí,
je ve světě málo.***

***Stav bez poskvrnění je jemný, těžko pochopitelný,
osvobození je v něm jedno, bez rozdílu.
Uskutečňuje všechny cíle,
je bez poblouznění, bez strasti,
jinými slovy je věčná slast.***

[4] Při té příležitosti bódhisattva Zrození nejvyšší pravdou řekl Buddhovi.

Světlem uctívaný!

To, co Buddha vysvětluje jako skrytý význam, je ohromné, nadmíru ohromné, hluboké, nadmíru hluboké, těžko pochopitelné, nadmíru těžko pochopitelné.

Význam toho, co světem uctívaný vysvětlil, jsem teď pochopil takto.

Uprostřed všech nestálých formací, na kterých vlastnosti jsou vyvstalých na základě ulpívání závisí, se jmenuje

to, co se pojme na základě iluzorních slov, aspekt jsoučen vyvstalý na základě ulpívání na konceptech.

V rámci tohoto aspektu jsoučen jsou chápány vlastní podstaty jsoučen jako agregát tělesnosti (*rúpaskandha*, 色蘊), jeho zrození, zaniknutí, jeho konečné překonání a plné poznání.

Světlem uctívaný definuje nepodstatnost všech vlastností jsoučen právě na základě tohoto jejich aspektu.

Aspekt všech jsoučen, na kterém závisí vlastnosti jevů rozlišených na základě ulpívání na konceptech, se jmenuje aspekt jsoučen vyvstalý silou jiných důvodů a příčin.

Na základě tohoto aspektu jsoučen světem uctívaný definuje nepodstatnost zrození všech jevů a jednu část nepodstatnosti z hlediska dokonalé reality.

Takto nyní chápu význam Buddhových slov.

Protože aspekt všech jevů, který je založen na rozlišování v rámci reality vyvstalé díky ulpívání na konceptech, není skutečný, proto se dokonalá skutečnost nazývá nepodstatnost všech vlastních podstat jevů, jejich nejáství, takovost jako čistý objekt ve všech jsoucnech.

Světlem uctívaný takto definuje část nepodstatnosti všech jsoučen z hlediska dokonalé reality.

Agregát tělesnosti má tři aspekty, a totéž platí i pro ostatní agregáty, pro všech dvanáct základů poznání, pro všech dvanáct členů závislého vznikání, pro všechny čtyři druhy potrawy a pro všech osmnáct základních elementů.

Jestli dobře rozumím významu Buddhových slov, Buddha definuje nepodstatnost všech vlastností jsoucen jako aspekt reality založený na ulpívání na konceptech.

Ten je založen na rozlišování iluzorními slovy, která definují jsoucna jako pravdu o strasti a její plné poznání a tak dále v rámci jevů s vlastní podstatou nebo jevů s rozličnou podstatou.

Aspekt reality nestálých formací, který je základem pro rozlišování vlastností jsoucen vyvstalých na základě ulpívání na konceptech, se nazývá aspekt reality vyvstalý silou jiných důvodů a příčin.

Na základě tohoto aspektu jevů Buddha definuje nepodstatnost zrození všech jsoucen a část nepodstatnosti z hlediska nejvyšší pravdy.

Jestli dobře rozumím významu Buddhových slov, Buddha definuje část nepodstatnosti z hlediska pravdy nejvyšší jako neskutečnost rozlišení na základě reality vyvstalé ulpíváním na konceptech. Právě to je nepodstatnost vlastních podstat všech jevů, jejich nejáství, takovost jako čistý objekt ve všech jsoucnech.

Toto se vztahuje na pravdu o strasti stejně jako na zbylé tři vznešené pravdy, na čtyři základy bdělosti, čtyři správná úsilí, čtyři základy nadpřirozených sil, pět schopností, pět sil, sedm příčin probuzení a osmidílnou cestu.

Jestli dobře rozumím významu Buddhových slov, Buddha definuje nepodstatnost vlastností všech jsoucen jako rozlišování v jevech vyvstalých na základě lpění na konceptech jsoucna s vlastními nebo rozdílnými vlastnostmi. To je správné samádhi, to je, co správné samádhi odstraňuje, to

je kultivace, která nechává vyvstávat to, co ještě nevyvstalo, upevňuje to, pamatuje si to a dále rozvíjí.

Ty jevy, které jsou základem pro rozlišení v rámci reality vyvstalé ulpíváním na konceptech, se nazývají aspekt reality vyvstalé silou důvodů a příčin.

Na základě toho aspektu Buddha definuje nepodstatnost zrození všech jsoucen a část nepodstatnosti z hlediska nejvyšší pravdy.

Jestli dobře rozumím významu Buddhových slov, aspekt dokonalé skutečnosti všech jsoucen je neskutečnost rozlišování vlastností jevů vyvstalých ulpíváním na konceptech. Právě to je nepodstatnost vlastních podstat všech jevů, jejich nejáství, takovost ve všech neposkvřněných objektech.

Na základě toho aspektu Buddha definuje část nepodstatnosti všech jsoucen z hlediska nejvyšší pravdy.

Světém uctívány!

Tak jako účinná složka nezbytně musí být součástí všech léků, podobně toto definitivní učení (*nítárthadéšana*, 了義教) o nepodstatnosti všech jevů, které nemají vlastní podstatu (*asvabháva*, 無自性), jsou bez vznikání a zanikání, ve stavu původního utišení s podstatou nirvány, je přítomné ve všech sútrách s nezjevným významem (*nejártha*, 不了義).

Světém uctívány!

Tak jako podklad barevného obrazu je předpoklad efektivního použití zelené či žluté, rudé či bílé barvy, která ho prosycuje, podobně toto definitivní učení o nepodstatnos-

ti všech jevů prosycuje všechny sútry s nezjevným významem, je v nich jedné chuti a vyjevuje jejich význam.

Světém uctívaný!

Tak jako máslo ve vynikajícím moučníku ještě vylepší jeho chuť, podobně toto definitivní učení o nepodstatnosti všech jevů, když se vloží do všech súter s nezjevným významem, ještě prohloubí radost z jejich nauky.

Světém uctívaný!

Tak jako prostor všude proniká, je jedné chuti a není překážkou v žádné činnosti, podobně toto definitivní učení o nepodstatnosti všech jevů proniká všechny sútry s nezjevným významem, je jedné chuti a není překážkou účinnosti praxe všech žáků, buddhů pro sebe, ani v praxi velkého vozu.

Po tomto vysvětlení Buddha pochválil bódhisattvu Zrození nejvyšší pravdou slovy. Dobře, dobře řečeno!

Synu z dobrého rodu!

Ty jsi správně vysvětlil význam slov hlubokého skrytého významu učení Tathágy.

Ty jsi správně použil i přirovnání s účinným lékem, podkladem pro obraz, moučníkem a prostorem k vysvětlení významu.

Je to právě tak, jak říkáš, ne jinak, a tak by sis to měl zapamatovat.

[5] Při té příležitosti bódhisattva zvaný Zrození nejvyšší pravdou dále promluvil k Buddhovi.

Světtem uctívány!

Ty jsi nejprve roztočil kolo správné nauky ve Váránasí v Gazelím háji učením o čtyřech vznešených pravdách pouze pro ty, kteří inklinují k učení vozu žáků posluchačů. Ačkoliv toto učení je skvostné a nikdo z lidí a bohů toto kolo správné nauky neslyšel před tím, přesto existuje učení vyšší a obsáhlejší. Toto učení není definitivní (*nítártha*) a nesporné.

Světtem uctívány dříve v druhé periodě učení jsi roztočil kolo správné nauky pouze pro ty, kteří inklinují k praxi velkého vozu. Toto učení o nepodstatnosti všech jevů, jejich nevyvstání, nezaniknutí, o jejich původním stavu utišení a podstatě, která je nirvána, má též nezjevný význam. Toto učení je ještě skvostnější než to první, ale přesto existuje učení vyšší a obsáhlejší. Toto učení též není definitivní a nesporné.

Teď, ve třetí periodě učení, Světtem uctívány jsi roztočil kolo správné nauky ve prospěch následovníků všech tří vozů učení. Toto učení otevřeně a v definitivní formě hlásá nepodstatnost všech jevů, jejich nevyvstání, nezaniknutí, původní utišení a nirvánovou podstatu. Toto učení představuje skutečný definitivní význam, je nejskvostnější, nejvyšší, nejobsáhlejší a nesporné. Nelze v něm nalézt žádný důvod pro rozepři.

Světtem uctívány!

Když synové či dcery z dobrých rodů uslyší tuto nauku, která hlásá nepodstatnost všech jevů, jejich nevyvstání, nezaniknutí, původní utišení a nirvánovou podstatu, a vyvstane v nich víra v něj spolu s porozuměním, kolik zásluh získají?

Kolik zásluh (*punja*, 福) získají, když tuto sútru budou opísovati, opatrovat, uctívati, rozmnožovat, recitovat, učit se

nazpaměť, správně uvažovat o jejím významu a s úsilím podle ní praktikovat?

U té příležitosti Světem uctívaný odpověděl bódhisattvovi zvanému Zrození nejvyšší pravdou.

Synu z dobrého rodu!

Zásluhy těchto synů a dcer z dobrých rodů budou nezměrné, nespočitatelné, stěží se dají k něčemu přirovnat. Teď ti jen krátce vysvětlím malou část z nich.

Tak jako země za nehem ve srovnání se zemí této zeměkoule nepředstavuje ani setinu, tisícinu, miliontinu či nejmenší možný zlomek objemu nebo voda ve stopě vola nepředstavuje ani ten nejmenší zlomek ve srovnání s vodou čtyř oceánů, podobně zásluhy z naslouchání a praxe na základě víry a pochopení podle súter s nezjevným významem nedosahuje ani tu nejmenší část zásluh z naslouchání a praxe na základě víry s porozuměním podle súter s významem definitivním.

[6] U té příležitosti se bódhisattva zvaný Zrození nejvyšší pravdou opět zeptal Buddha.

Světem uctívaný!

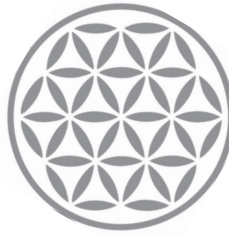
Jak nazývat toto učení rozvazování uzlů a jak je třeba ho uctívat?

Synu z dobrého rodu!

Toto učení se nazývá definitivní nauka z hlediska nejvyšší pravdy a jako takovou je třeba ji uctívat.

Během výkladu tohoto definitivního učení z hlediska nejvyšší pravdy v šesti stech tisících bytostí v tomto velkém shromáždění vyvstala myšlenka na to nejvyšší probuzení (*bódhicitta*). Tři sta tisíc žáků posluchačů získalo čistotu oka pravdy (*dharmacakšuvišuddhi*, 法眼淨) s neposkvrněným poznáním všech jevů.

Sto padesát žáků posluchačů získalo konečné vysvobození od všech zákalů vědomí (*áśráva*, 有漏). Sedmdesát pět tisíc bódhisattvů získalo stav přijímání nezrození všech jsoucen (*anutpannadharmakšánti*, 無生法忍).

6. O JÓZE

⁽¹²⁾ [Základ praxe meditace utišení a vhledu]

[1] Při té příležitosti se bódhisattva Maitréja zeptal Buddhy.

Světlem uctívány!

Co je základem praxe bódhisattvy a jak prodlévá v praxi meditace utišení a vhledu podle Velkého vozu?

Synu z dobrého rodu!

Když bódhisattva praktikuje meditaci utišení a vhledu ve smyslu Velkého vozu, měl by vědět, že jeho základem je učení (dharma), které spočívá na iluzorních slovech (法假安立), a jeho příbytek, který neopouští, je odhodlání (*pranidhi*, 願) dosáhnout toho nejvyššího probuzení.

[2] Maitréja se dále ptal Buddhy.

Světlem uctívány!

Podle Vašeho vysvětlení existují čtyři předmětné objekty v meditaci utišení a vhledu.

To jest předmětný objekt [ve smyslu]
zpětného obrazu s rozlišením (*savikalpapratibimba*, 分別影像),
zpětného obrazu bez rozlišení (*nirvikalpapatibimba*, 無分別影像),
hranice předmětnosti (*vastuparjanta*, 事邊際),
uskutečnění veškeré činnosti (*kárjanišpatti*, 所作成辦).

Který z těchto čtyř objektů patří meditaci utišení, který meditaci vhledu a který je společný oběma?

Buddha odpověděl Maitréjovi.

Synu z dobrého rodu!

Jeden z nich patří výlučně k meditaci utišení, to je předmětný objekt ve smyslu zpětného obrazu bez rozlišení. Jeden výlučně meditaci vhledu, to je předmětný objekt jako zpětný obraz s rozlišením. Dva objekty, to jest hranice předmětnosti a uskutečnění veškeré činnosti jsou společné oběma.

[3] Maitréja se zeptal Buddha.

Světlem uctíváný!

Jak na základě těchto čtyř předmětných objektů meditace utišení a vhledu bódhisattva hledá utišení a zdokonaluje se v meditaci vhledu?

Synu z dobrého rodu!

Pro bódhisattvy jsem vysvětlil, že veškeré mé učení, tedy dvanáct částí třech košů písma, to jsou sůtra, géja, vjākara, gáthá, udána, nidána, avadána, itivuttaka, džátaka, vaipulja, abhútadharma, abhidharma, vibháša, je založené na iluzorních slovech [tedy není definitivní].

Bódhisattva pozorně naslouchá těmto částem písma, správně je přijme, recituje je s pochopením, správně přemýšlí o jejich významu a proniká do něj. Pak se uchýlí do samoty, kde s koncentrovanou pozorností kontemplanuje o učení, které správně promyslel. Dále pak medituje s koncentrovanou pozorností na kontinuitu meditujícího vědomí.

Jestliže takto správně praktikuje a pozornost přebývá dlouho uvnitř vědomí, vyvstává stav tělesné a mentální uvolněnosti a jasnosti (*prašrabdhi*, 輕安). Toto se nazývá utišení (*śamatha*, 止). Takto bódhisattva hledá utišení.

Meditující pak na základě stavu uvolněnosti a jasnosti pozoruje formy obrazů vyvstalých v mysli koncentrované na ty dharmy, o kterých správně uvažoval, s rozhodností zůstává s nimi a praktikuje odpoutání (*upékkšá*, 捨) od těchto mentálních forem.

Znamená to, že se tento mentální obraz, objekt jeho koncentrace, stává objektem rozlišujícího poznání. Tento objekt pak správně rozlišuje (v rámci jeho specifických vlastností – *vičínóti*, 思擇), důkladně rozlišuje (v rámci společných vlastností – *pravičínóti*, 最極思擇), úplně prozkoumá na základě rozlišující moudrosti (*parivítarkajati*, 周備尋思) a ujišťuje se o jeho vlastnostech na základě detailního prozkoumání (*parivimámsajati*, 周備伺察). Takto objekt otevřeně chápe (*kšánti*, 忍), přijímá s radostí (*sukha*, 樂), moudře rozlišuje (*pradžňá*, 慧), přímo vidí (*daršana*, 見) a kontemplanuje jeho vlastnosti (*vipašjaná*, 觀). To se nazývá meditace vhledu, *vipašjaná*.

Tímto způsobem se bódhisattvové zdokonalují v meditaci vhledu.

[4] Maitréja se dále ptal Buddha.

Světém uctíváný!

Jak se nazývá ta pozornost vůči objektu, kterou se bódhisattva koncentruje na vědomí a kontemplanuje vědomí jako objekt, když ještě nedosáhl tělesného a duševního uvolnění a jasnosti?

Synu z dobrého rodu!

Není to pozornost vůči objektu ve smyslu meditace utišení, ale pozornost spojená s rozhodnutím (*adhimóksikí-manasikára*, 勝解作意) naladit mysl na meditaci utišení.

Světém uctíváný!

Jak se nazývá ta pozornost vůči objektu, se kterou bódhisattva kontemplanuje pomocí koncentrované pozornosti obrazy předmětů učení, na které se soustředil před tím, než dosáhl tělesného a duševního uvolnění a jasnosti?

Synu z dobrého rodu!

Není to pozornost vůči objektu ve smyslu meditace vhledu (*vipašjaná*), ale pozornost vůči objektu, spojená s rozhodnutím naladit mysl na meditaci vhledu.

[5] Maitréja se zeptal Buddha.

Světém uctíváný!

Je nutno říci, že cesta meditace utišení a meditace vhledu je stejná, nebo rozdílná?

Synu z dobrého rodu!

Nutno říci, že není ani stejná, ani rozdílná. Proč není rozdílná? Protože předmětný objekt meditace vzhledu je vědomí. Proč není stejná? Protože objektem meditace utišení není mentální obraz s rozlišením.

[6] Maitréja se zeptal Buddha.

Světém uctívány!

Je třeba vysvětlit, že všechny objekty meditace vzhledu ve formě obrazů koncentrované mysli jsou s vědomím totožné, nebo od něj odlišné?

Synu z dobrého rodu!

Nutno vysvětlit, že nejsou rozdílné. Proč? Protože zpětný obraz ve vědomí je pouze vědomí samotné.

Synu z dobrého rodu!

Já učím to, že objekty vědomí jsou pouze vyjevením vědomí samotného.

[7] Maitréja se dále ptal.

Světém uctívány!

Jestliže zpětný obraz, který je objektem vědomí, není od vědomí samotného odlišný, jak může vědomí vidět vědomí samotné?

Synu z dobrého rodu!

V tomto učení neexistuje jeden malý jev (*dharma*) schopný vidět malý jev (jiný), ale jakmile vědomí nějak vyvstane, vyjeví nějaký zpětný obraz, který ho manifestuje.

Synu z dobrého rodu!

Dá se to srovnat s lesklým čistým zrcadlem, ve kterém se odráží nějaký předmět. Ten, kdo ho vidí, vidí stejný předmět, ale myslí si, že vidí obraz od něj odlišný. Podobně když se tato mysl objeví, zdá se, že se zjevuje s jinými objekty koncentrovaného vědomí.

[8] Světem uctívány!

Jestliže bytosti přirozeně prodlévají [to jest s rozptýlenou myslí] na mentálních obrazech, jako je barva a tak dále [pět objektů smyslů], takové objekty rovněž nejsou od vědomí odlišné?

Synu z dobrého rodu!

Nejsou od vědomí odlišné, ale bytosti pomatené nejsou kvůli jejich převrácenému poznání (*viparjásabuddhi*, 顛倒想) schopné podle pravdy uznat, že všechny zpětné obrazy vědomí jsou jen a pouze vědomí samotné. Takto se deformuje jejich pochopení.

[9] Maitréja se ptal Buddhy.

Světem uctívány!

Co možno nazvat výlučnou praxí meditace vzhledu bódhi-sattvů?

Synu z dobrého rodu!

Bódhisattva praktikuje výlučně meditaci vzhledu v tom případě, jestliže jeho koncentrovaná pozornost nepřetržitě kontemplanuje pouze mentální obrazy (*čittanimitta*, 心相).

[10] Maitréja se zeptal Buddha.

Světlem uctívány!

Co je možné nazvat výlučnou praxí meditace utišení bódhisattvů?

Synu z dobrého rodu!

Bódhisattva praktikuje výlučně meditaci utišení, jestliže jeho koncentrovaná pozornost souvisle medituje pouze kontinuitu bezprostředně předcházející mysli (*anantara-citta*, 無間心).

[11] Světlem uctívány!

Co je možné nazvat kombinovanou meditací utišení a vzhledu bódhisattvů (*juganaddha*, 俱轉)?

Synu z dobrého rodu!

Bódhisattva praktikuje kombinovanou meditaci utišení a vzhledu, jestliže správně kontemplanuje jednobodovost vědomí.

[12] Světlem uctívány!

Co jsou mentální obrazy?

Synu z dobrého rodu!

Jsou to zpětné obrazy s rozlišením, které jsou objekty koncentrované mysli v meditaci vhledu.

[13] Světem uctívány!

Co je bezprostředně předcházející mysl?

Synu z dobrého rodu!

Je to mysl, jejímž objektem jsou zpětné obrazy a která se sama stává objektem meditace utišení.

[14] Světem uctívány!

Co je jednobodovost (*čittaikagrata*, 心一境性) mysli?

Synu z dobrého rodu!

Je to pochopení, že zpětné obrazy vědomí jsou pouze a jen vědomí samotné nebo kontemplace takovosti všech jevů po tomto pochopení.

[15] Maitréja se dále ptal Buddhy.

Světem uctívány!

Kolik druhů meditace vhledu existuje?

Synu z dobrého rodu!

V krátkosti, jsou tři druhy meditace vhledu (*vipašjaná*, 觀), *vipašjaná* na obrazy objektů bez dalšího zkoumání (*sanimittavipašjaná*, 有相觀), *vipašjaná* s prozkoumáním

objektu (*savitarkavipašjaná*, 尋求觀), *vipašjaná* s kontemplací na prozkoumaný objekt (*savičáravipašjaná*, 伺察觀).

[16] Světem uctívány!

Čím se vyznačuje meditace vhledu na obrazy objektů?

Synu z dobrého rodu!

Je to čistě meditace zpětných obrazů s rozlišením, které jsou objekty koncentrovaného vědomí.

[17] Světem uctívány!

Čím se vyznačuje meditace vhledu s prozkoumáním objektu?

Synu z dobrého rodu!

Tím, že pomocí rozlišující moudrosti správně pochopí ty jevy (*dharmy*), které ještě nebyly důkladně rozpoznány, a analyzuje je se soustředěnou pozorností.

[18] Světem uctívány!

Čím se vyznačuje meditace vhledu s kontemplací na prozkoumaný objekt?

Synu z dobrého rodu!

Tím, že pomocí rozlišující moudrosti (*pradžňá*, 慧) koncentrovaná pozornost analyzuje již správně pochopené objekty za účelem správné realizace a konečného osvobození (*vimókša*, 極解脫).

[19] Maitréja se zeptal Buddha.

Světém uctívaný!

Kolik druhů meditace utišení, šamatha, existuje?

Synu z dobrého rodu!

Na základě sledování kontinuity bezprostředně předcházejícího vědomí existují i zde stejné tři druhy meditace. Dále zde existuje rozdělení na osm druhů, od prvního do čtvrtého prohloubení (*dhjána*, 初靜慮) ve sféře jemných forem a od prvního do čtvrtého prohloubení ve sféře bezforemnosti, které je charakterizováno ani vnímáním, ani nevnímáním objektu. A dále zde jsou čtyři druhy meditace s nezměrným objektem (*apramána*, 無量), to jsou meditace na lásku, soucit, radost a odpoutání.

[20] Maitréja se zeptal Buddha.

Světém uctívaný!

Ty vysvětluješ meditaci vhledu a utišení, která je na základě dharmy [významu učení], a meditaci utišení a vhledu, která není na základě dharmy.

Co se nazývá meditací utišení a vhledu, která je na základě dharmy, a co se nazývá meditací utišení a vhledu, která není na základě dharmy?

Synu z dobrého rodu!

Meditací utišení a vhledu na základě dharmy se nazývá ta meditace, ve které bódhisattvové meditují na základě významu aspektů učení, které předtím obdrželi a o kterých dříve rozjímali.

Jestliže bódhisattvové nespolehají na aspekty učení, které obdrželi a o kterých rozjímalí, ale dosahují meditace utišení a vhledu na základě učení a instrukcí druhých [ve které věří], nazývá se to meditace, která není na základě dharmy.

Znamená to, že meditují
na nečisté objekty, jako jsou mrtvá těla s hnisem,
nebo na nestálost jevů či utrpení,
nebo nejáství všech formací a
nebo na nirvánu jako konečné utišení.

Tento druh meditace utišení a vhledu se nazývá meditace, která není na základě dharmy.

Bódhisattvy ostrého intelektu nazývám následovníky učení (*dharmánuśáří*, 隨法行), protože dosahují meditace utišení a vhledu na základě učení.

Bódhisattvy tupého intelektu nazývám následovníky víry (*šradhánusáří*, 隨信行), protože nedosahují meditace utišení a vhledu na základě učení.

[21] Maitréja se zeptal Buddha.

Světlem uctívány!

Ty vysvětluješ meditaci utišení a vhledu, která má jako předmět jednotlivé aspekty učení (*dharmā*), a meditaci utišení a vhledu, která má jako předmět souhrn učení. Co se nazývá meditací utišení a vhledu, která má jako předmět jednotlivé aspekty učení, a co se nazývá meditací utišení a vhledu, která má jako předmět souhrn učení?

Synu z dobrého rodu!

Jestliže bódhisattva praktikuje meditaci utišení a vhledu na dílčí učení jednotlivých sůter [a dalších z výše zmíně-

ných dvanácti části Tripitaky], které přijal a o kterém uvažoval, jedná se o meditaci utišení a vhledu, která má jako předmět jednotlivé aspekty učení.

Jestliže bódhisattva bere všechny sútry a jiné části učení jako předmět, shrne je do jednoho celku, jedné části, jednoho agregátu, aby tak o tom učení rozjímal s koncentrovanou pozorností, všechna tato učení (*dharmy*, 法) jsou v souladu s takovostí, směřují v takovost a do takovosti vstupují, všechna učení jsou v souladu s probuzením (*bóधि*), s nirvánou, jsou v souladu s proměnou základu vědomí v moudrost (*ášrajaparávrtti*, 轉依), do které směřují a vstupují do ní.

Jestliže kontemplují nad tím, že tato bezměrná, bezpočetná učení vysvětlují dobré praktiky dharmy (*saddharma*, 善法), to se nazývá meditace utišení a vhledu se souhrnem objektů.

[22] Maitréja se dále ptal Buddhy.

Světlem uctívaný!

Ty vysvětluješ meditaci utišení a vhledu s malým souhrnem objektů, s velkým souhrnem objektů a s bezměrným souhrnem objektů. Jaký je malý, jaký je velký a jaký je bezměrný souhrn dharmy v meditaci utišení a vhledu?

Synu z dobrého rodu!

Jestliže je objektem meditace význam specifické sútry nebo jiné části Tripitaky jako celek, nad kterým se kontempluje se soustředěnou pozorností, jedná se o meditaci utišení a vhledu s malým souhrnem objektů.

Jestli soustředěná pozornost přijímá a rozjímal nad významem súter jako nad jedním celkem bez specifikace, jedná se o meditaci utišení a vhledu s velkým souhrnem.

Jestliže se předmětem koncentrované pozornosti stanou nezměrná učení Buddhů, nezměrné věty písma, nezměrná objasnění na základě moudrosti jako jeden celek, ne pouze učení, které bódhisattva obdržel a o kterém rojímal, pak se jedná o meditaci utišení a vhledu s nezměrným souhrnem dharmy.

[23] Maitréja se dále zeptal.

Vznešený!

Za jakých okolností možno říci, že bódhisattva dosáhl meditace utišení a vhledu se souhrnem dharmy?

Synu z dobrého rodu!

Nutno uznat, že bódhisattva dosahuje této meditace díky pěti příčinám.

Po dobu meditace v každém okamžiku odstraňuje všechny základy hrubosti (zašpinění vědomí a držení se znaků objektů, *dauštuljam*, 粗重), zbavuje se různorodých druhů vnímání, a tak dosahuje dharmické štěstí (*dharmasukha*), pochopí nezměrné světlo dharmy ve všech deseti směrech bez rozdílu, stále se mu zjevuje čistota nespojená se znaky rozlišování, která patří stadiu dokonalosti v činnosti (buddhovství), za účelem dosažení plnosti těla dharmy (*dharmakája*, 法身) sprádá čím dál tím více jeho dokonalé příčiny.

[24] Maitréja se dále ptal Buddhy

Světlem uctívány!

Od kdy je v této meditaci utišení a vhledu bódhisattvů se souhrnem dharmy možno mluvit o proniknutí a od kdy o dosažení?

Synu z dobrého rodu!

Proniknutí existuje od prvního stupně bódhisattvovství nazvaného radostné (*pramuditá*, 極喜) a dosažení je od třetího stupně zvaného zářivý (*prabhására*, 法光).

Synu z dobrého rodu!

Bódhisattva, který je začátečníkem v praxi (*ádikarmika*, 初業), pokračuje pozorně v tomto učení. Přestože ještě není hoden chvály, nesmí zlenivět.

[25] Maitréja se zeptal Buddhy.

Vznešený!

Co se týká meditace utišení a vhledu, jaké samádhi se nazývá samádhi spojené s hledáním a udržováním objektu (*savitarkasavičára*, 有尋有伺), samádhi bez hledání, ale s udržováním objektu (*avitarka-savičára*, 無尋唯伺) a samádhi bez hledání a bez udržování objektu (*avitarkavičára*, 無尋無伺)?

Synu z dobrého rodu!

Když jsou v meditaci utišení a vhledu vlastnosti jevů (*dharma-lakšana*, 法相) vnímány s hrubým pocitem [v meditaci utišení] a s hrubou analýzou [v meditaci vhledu], jedná se o samádhi s hledáním a udržováním objektu.

Jestliže vlastnosti jevů nejsou vnímány s hrubým pocitem a analýzou, ale s jemným světlem duchapřítomnosti (*smṛti*, 念), jedná se o samádhi bez hledání, pouze s udržováním objektu.

Jestliže vlastnosti jevů jsou vnímány a pozorovány bez vědomé pozornosti, jedná se o samádhi bez hledání a bez udržování objektu.

Synu z dobrého rodu!

Jestli meditující prozkoumává (*vitarkajati*, 尋) objekt meditace utišení a vhledu, jedná se o samádhi s hledáním a udržováním objektu (*savitarkasavičára*).

Jestli meditující udržuje zkoumaný objekt [tak, aby ho jasně poznal], jedná se o samádhi bez hledání, ale s udržováním objektu (*avitarkasavičára*).

Jestli se objektem meditace utišení a vhledu stává souhrn všech objektů (takovost), jedná se o samádhi bez hledání a bez udržování objektu (*avitarkavičára*).

[26] Maitréja se dále ptal Buddhy.

Světlem uctívány!

Jaký je aspekt utišení (*šamathanimitta*, 止相), pozdvižení (*pragrahanimitta*, 舉相) a odpojení (*upékšánimitta*, 捨相) vědomí v meditaci?

Synu z dobrého rodu!

Jestli je mysl rozrušená (*audatjam*, 掉舉) nebo se rozrušení obává, pozornost k objektu, který ji může rozčarovat (*nirvédha*, 可厭法), či pozornost upřená na bezprostředně předcházející vědomí se nazývá aspekt utišení.

Jestli je mysl letargická (*laja*, 沈沒) či se letargie obává, pozornost vůči objektu, který mysl rozradostní, nebo

pozornost upřená na vlastnosti vědomí se nazývá aspekt pozdvižení.

Při praxi meditace utišení nebo vhledu, nebo když je mysl poskvrněná rozrušením či letargií při meditaci utišení a vhledu spojených v jeden pár (*juganaddha*, 雙運轉), pozornost bez úsilí (*anábhógamanasikára*, 無功作意) nebo pozornost při spontánním použití mysli vůči objektu se nazývá aspekt odpojení.

⁽¹³⁾ [Obširné vysvětlení objektů meditace utišení a vhledu to jest dharmy a významu]

[27] Maitréja se zeptal Buddha.

Světlem uctívaný!

Bódhisattvové praktikují meditaci utišení a vhledu tak, že znají učení (*dharma*, 法) a znají význam (*artha*, 義).

Co je poznání dharmy a co je poznání významu?

Synu z dobrého rodu!

Bódhisattvové znají dharmu na základě pěti aspektů.

Znají jména (*náma*, 名),
znají věty (*vákja*, 句),
znají hlásky (*akšara*, 文),
znají jednotlivosti (*višéša*, 別),
znají souhrn (*sámánja*, 總).

Co je jméno?

Jméno je neskutečný koncept vlastní podstaty založený na vnímání všech čistých a nečistých jevů (*dharma*).

Co je věta?

Věta je souhrn jmen, jehož prostřednictvím je možné vysvětlit oporu a základ významu poskvrněnosti a neposkvrněnosti jsoucen.

Co je hláska?

Hláska je to, co je základem jmen a vět.

Co je poznání jednotlivostí?

Je to poznání na základě pozornosti vůči jednotlivým objektům. [Třem předchozím – jméno, věta, hláska.]

Co je poznání souhrnu?

Je to poznání významů na základě pozornosti vůči souhrnu [jmen, vět a hlásek] jako jednoho celku.

Toto se nazývá poznávání učení u bódhisattvů.

Synu z dobrého rodu!

Bódhisattvové znají význam na základě jeho deseti aspektů.

Znají hranice skutečnosti (*jávadbhávikatá*, 盡所有性),

znají skutečnost takovosti všech jsoucen (*jathábhavikátá*, 如所有性),

znají význam subjektu chápání (*gráhaka*, 能取),

znají význam objektu chápání (*gráhja*, 所取),

znají význam základu všech struktur (*ášraja*, 建立)

znají význam uspokojení potřeb bytostí (*sambhóga*, 受用),

znají význam převrácených představ (*viparjása*, 顛倒),

znají význam správných představ (*aviparjása*, 無顛倒),

znají význam významu poskvrnění (*mala*, 雜染),
znají význam neposkvrnění (*vimala*, 清淨).

Hranice skutečnosti obsahují rozdílné kategorie čistých a nečistých jevů, které tvoří věcnou hranici všeho jsoucna, jako je pět rozdílných agregátů existence (*pañčaskandha*), šest rozdílných vnitřních sfér a vnějších sfér poznání (*ájatana*, 處) a všechna ostatní jsoucna shrnující vše poznatelné.

Skutečnost takovosti všech jsoucen je takovost (*tathatá*) všech zakalených a čistých jsoucen.

Existuje sedm druhů takovosti.

Takovost sansárického proudu bytí je stav bez časového sledu všech formací,
takovost všech vlastností jsoucen je nejáství všech osob [pudgala] a jevů [dharem],
takovost rozlišení znamená, že podstata veškerých formací je pouze vědomí samotné (*vidžňaptimátratá*, 唯識性),
takovost základu je to, co vysvětlují jako vznešenou pravdu všech druhů strasti (*duhkha*, 苦),
takovost nesprávného činění (*mithjáčara*, 邪行) je to, co vysvětlují jako vznešenou pravdu vyvstání strasti (*samudajasatja*, 集諦),
takovost čistoty je to, co vysvětlují jako vznešenou pravdu uhasnutí strasti (*niródha*, 滅),
takovost správného činění (*samjagáčara*, 正行) je to, co vysvětlují jako vznešenou pravdu cesty (*márgasatja*, 道諦).

Nutno uznat, že

díky takovosti sansárického bytí, základu a nesprávného počínání jsou si všechny bytosti rovný,

díky takovosti vlastností jsoucn a takovosti rozlišení jsou si všechny fenomény rovné,
 díky takovosti čistoty jsou si probuzení posluchačů (*šrávaka*, 聲聞), buddhů pro sebe (*pratjékabuddha*, 獨覺) a nejvyšší dokonalé probuzení (*anuttarasamjaksambóधि*, 無上覺) rovné,
 díky takovosti správného počínání jsou si moudrost správného naslouchání (*šrutamajápradžňá*), moudrost shrnutí všech objektů (*čintámajápradžňá*) a moudrost dokonalé meditace utišení a vhledu (*bhávanámajápradžňá*) rovné.

Význam subjektu chápání spočívá v pěti vnitřních tělesných orgánech, ve vědomí (*čitta*, 心), v mysli (*manas*, 意), v rozlišování (*vidžňána*, 識) a ve všech mentálních faktorech formujících proces myšlení (*čaitta*).

Význam objektu chápání je sféra šesti vnějších objektů smyslů, a též subjekt poznání chápaný jako objekt.

Význam základu všech struktur je materiální svět (*bhádžanalóka*, 器世), který slouží jako základ pro oblast všech živých bytostí (*sattvadhátu*, 有情世)

v jedné vesnici,
 ve sto tisících milionů vesnic,
 nebo na jedné zemi, jejíž hranice tvoří oceán,
 nebo na sto tisících milionů takových zemí,
 nebo na jednom kontinentu [*džambudvípa*],
 nebo na sto tisících milionů takových kontinentů,
 nebo na jednom světě skládajícím se ze čtyř kontinentů,
 nebo na sto tisících milionů takových světů,
 nebo v jednom malém chiliokosmu [tisícinásobku univerza],
 nebo ve sto tisících miliónů malých chiliokosmů,
 nebo v jednom středním chiliokosmu nebo ve sto

tisících miliónů středních chiliokosmů,
 nebo v třech tisících velkých chiliokosmů,
 nebo ve sto tisících milionů takových chiliokosmů,
 nebo v deseti milionech takových systémů světů
 [které tvoří jedno pole Buddhy],
 nebo na sto tisících miliónů takových polí buddhů,
 nebo na jednom nespočetném systému světů,
 nebo v sto tisících miliónů nespočetných systémů světů,
 nebo v nespočetných systémech světů ve všech deseti
 směrech, jejichž počet se rovná počtu atomů
 v systému třech tisíc velkých chiliokosmů.

Význam uspokojení potřeb bytostí je to, co vysvětlují jako životní nutnosti potřebné k uspokojení potřeb všech druhů živých bytostí.

Význam převrácených představ znamená stav převráceného vnímání (*samdžžná*, 想), vědomí (*čitta*, 心) a názorů (*dršti*, 見), kdy si subjekt poznání představuje nestálé jako stálé, strast jako štěstí, a to, co já není, jako vlastní já.

Význam správných, nepřevrácených představ je protiklad předcházejících převrácených představ a je tím, co je může odstranit.

Obsahem poskvrnění jsou tři druhy poskvrnění ve třech sférách bytí.

Poskvrnění je trojího druhu. Poskvrnění dané zakalením pocitů a vědomí (*kléša*, 煩惱), poskvrnění dané karmou, poskvrnění dané ulpíváním na zrození (*utpatti*, 生).

Význam neposkvrnění je třicet sedm faktorů probuzení, které způsobují oddělení (*visamjóga*, 離繫) od tří výše zmíněných druhů poskvrnění.

Synu z dobrého rodu!

Je třeba uznat, že těchto deset druhů významů shrnuje veškerý význam jsoucen.

Synu z dobrého rodu!

Bódhisattvové poznávají význam všeho na základě pochopení pěti druhů významu. Jakých pěti?

Plného poznání základních objektů (*vastuparidžňá*, 偏知事),
 plného poznání významu objektů (*arthaparidžňá*, 義),
 plného poznání důvodů (*hétu*, 因),
 plného poznání důsledků (*phala*, 果),
 přímá realizace (*bódhi*, 覺) toho.

Synu z dobrého rodu!

Tady plné poznání základních objektů znamená poznání všeho poznatelného [z hlediska osvobozujícího učení Buddha] jako pěti agregátů existence nebo šesti vnitřních a šesti vnějších objektů poznání (*ájatana*, 處) a tak dále.

Plné poznání významu se vztahuje k oblasti všech poznatelných kategorií rozdílných jsoucen, jako je konvenční a nejvyšší pravda, jako ctnost a neřest, jako příčiny, jako čas, jako vlastnosti jevů – vyvstání, trvání a zánik, nebo jako nemoc, strast, důvody strasti, takovost, limit reality (*bhútakóti*, 事際), oblast reality (*dharmadhátu*, 法界), nebo jako stručné a detailní vysvětlení dharmy, nebo jako čtyři druhy odpovědi [jednoznačně, analyticky, zpětně otázkou či mlčením], nebo jako nezjevné a zjevné učení.

Poznání těchto a jiných kategorií jsoucen se nazývá plné poznání významu.

Plné poznání důvodů znamená praxi prostředků k dosažení probuzení (37 faktorů probuzení, *bódhipakšadharmā*) jako čtyři základy bdělosti (*smrtjupasthána*) nebo čtyři správná úsilí (*samjakpradhána*).

Plné poznání důsledků se vztahuje k disciplíně (*vinaja*), která navždy odstraní tři kořeny zla ve formě chťiče, zloby a poblouznění (*lóbha, dvéša, móha*, 貪嗔癡), za účelem dosažení všech druhů ovoce cesty asketismu (*šramanaphala*, 沙門果) a uskutečnění ctností, světských i nadsvětských, které jsou buď společné pro posluchače a Buddhy, nebo specifické pouze pro tathágyaty samotné.

Přímá realizace se vztahuje k hlásání, vyjevení a vysvětlování druhým významu osvobození a poznání, která se týkají předešlých čtyř realizací [objektů, významu, důvodů, důsledků].

Synu z dobrého rodu!

Je nutné uznat, že těchto pět významů shrnuje význam všech jsoucen.

Synu z dobrého rodu!

Bódhisattvové jsou znalí významu jsoucen na základě čtyř významů,

význam toho, co si vědomí přivlastňuje [tělesnosti],
význam přijímání objektu [pocitů],
význam rozlišování [vědomí],
význam poskvrnění a čistoty [mentálních jevů].

Synu z dobrého rodu!

Nutno uznat, že tyto čtyři významy shrnují význam všech jsoucen.

Synu z dobrého rodu!

Bóddhisattvové jsou znalí významu jsoucen na základě tří významů,

významu hlásek (*akšara*, 文),
významu významů (*artha*, 義),
významu oblasti elementů (*dhátu*, 界).

Význam hlásek se týká nakupení (*kája*, 身) slov [slov, vět a hlásek].

Význam se vztahuje k deseti druhům významu,

významu opravdové skutečnosti (*bhútártha*, 真實),
významu plného poznání (*paridžňá*, 偏知),
významu konečného zanechání poskvrnění (*prahána*, 斷),
významu realizace (*sákšikarana*, 作證),
významu kultivace (*bháváná*, 修習),
významu rozličných kategorií opravdové skutečnosti v rámci předchozích významů,
významu spojitosti mezi subjektem a objektem, opory (*ášraja*, 所依) a toho, co se opírá (*ášrita*, 能依),
významu jsoucen, která jsou překážkou k plnému poznání,
významu jsoucen, která k plnému poznání (čtyř vznešených pravd) vedou,
významu nedostatků ve stavu bez plného poznání a ctností spojených s poznáním.

Význam oblasti elementů se týká významu pěti druhů oblastí,

oblast fyzického světa (*bhádžanalókadhátu*, 器世界),
oblast světa bytostí (*sattvadhátu*, 有情界),
oblast pravdy (*dharmadhátu*, 法界),
oblast utišení bytostí (*damanadhátu*, 調伏界),
oblast prostředků k utišení bytostí.

Synu z dobrého rodu!

Nutno uznat, že tyto tři významy shrnují význam všech jsoucen.

[28] Maitréja se dále ptal Buddhy.

Světém uctívaný!

Jaký je rozdíl mezi významem, který pozná moudrost založená na poslouchání (*śrutamajāpradžñá*, 聞所成慧), významem, který pozná moudrost založená na kontemplaci (*čintámajāpradžñá*, 思所成慧), a významem, který pozná moudrost založená na praxi samádhi v meditaci utišení a vhledu (*bhāvanámajāpradžñá*, 修所成慧)?

Synu z dobrého rodu!

Moudrost založená na poslouchání je závislá na slovech, poznává význam pouze podle toho, co slova vysvětlují, není s to správně proniknout úmysl nauky, není s to nauku uskutečnit, může přiblížit osvobození, nemůže objekt osvobození přímo vnímat.

Moudrost založená na kontemplaci závisí též na slovech, význam poznává nejen na základě slovního vysvětlení, může správně proniknout úmysl nauky, není s to nauku přímo uskutečnit, ještě více přibližuje osvobození, nemůže objekt osvobození přímo vnímat.

Moudrost založená na meditaci bódhisattvů může záviset na slovech i být na nich nezávislá, význam může poznat na základě slovního vysvětlení i bez něho, správně proniká úmysl nauky, uskutečňuje obraz podobný objektu poznání v samádhi, vede k definitivnímu přiblížení k osvobození, je schopná přímo vnímat objekt osvobození.

Synu z dobrého rodu!

Toto je rozdíl v třech druzích poznání.

[29] Maitréja se dále ptal Buddha.

Světém uctívaný!

Bódhisattvové praktikují meditaci utišení a vhledu na základě učení (*dharmā*) a významu (*artha*), co je znalost (*džňána*, 智) a co je přímá vize (*daršana*, 見)?

Synu z dobrého rodu!

Nesčetnými způsoby jsem objasnil rozdíl mezi znalostí a vizí. Teď pro tebe jen krátce vysvětlím jejich vlastnosti.

Znalost je skvostná moudrost při praxi meditace utišení a vhledu, když je objektem souhrn učení.

Vize je skvostná moudrost při praxi meditace utišení a vhledu, když jsou objektem jednotlivé specifické části učení (*višéšadharmā*, 別法).

[30] Maitréja se dále ptal Buddha.

Světém uctívaný!

Na základě jaké pozornosti (*manasikāra*, 作意) praktikují bódhisattvové meditaci utišení a vhledu? Jaké výjevy objektů (*nimitta*, 相) odstraňují a jak?

Synu z dobrého rodu!

Na základě pozornosti namířené na takovost všech jevů odstraňují výjevy obrazů objektů a výjevy významu (*artha*).

Když se bódhisattvové nedrží slov a pojmu vlastní podstaty v nich a když nehledí na mentální obrazy, které jsou jejich základem, odstraňují je spolu s ulpíváním na jménech, větách, hláskách a veškerých významech, které jsou s nimi spojené.

To vede k tomu, že se nedrží ani elementů (*dhátu*, 界) a pojmu vlastní podstaty v nich a nehledí ani na mentální obrazy, které jsou jejich základem, a tak se zbavují ulpívání na nich.

[31] Světem uctívány!

Jestli jsou všechny znaky objektů chápány jako takovost, zdali je též možno odstranit mentální obraz takovosti?

Synu z dobrého rodu!

V poznání všech jevů jako takovost neexistují žádné mentální obrazy a neexistuje tam žádný uchopitelný předmět. Co tam budeš odstraňovat?

Synu z dobrého rodu!

Dle mého vysvětlení v momentu, kdy je objekt rozpoznán jako takovost, takovost odstraňuje všechny mentální obrazy objektů, ale neexistuje nic, co by tuto realizaci mohlo odstranit.

[32] Světem uctívány!

Jak vysvětluješ na základě přirovnání, tak jako nádoba se špinavou vodou, zašpiněné zrcadlo a zakalená tuň nejsou s to zrcadlit tvář, podobně ten, kdo dobře nekultivoval svou mysl, není schopný pozorovat takovost v souladu se skutečností. Kdo ale dobře kultivoval mysl, ten je toho schopen.

Co je zde [v tomto učení] schopné pozorovat vědomí?

Který ze sedmi druhů takovosti je základem pro kultivaci mysli?

Synu z dobrého rodu!

Tři druhy moudrosti jsou schopné pozorovat vědomí, moudrost založená na poslouchání, na kontemplaci a na meditaci.

Takovost rozlišování [pouhého vědomí] je základ [pro kultivaci mysli].

[33] Světem uctívány!

Když bódhisattvové znají učení a jeho význam a usilovně praktikují, aby se zbavili lpění na všech výjevech jsoucna, kterých výjevů jsoucna se těžko zbavují a co umožňuje jejich překonání?

Synu z dobrého rodu!

Existuje deset druhů výjevů jsoucna a prázdnota je odstraňuje.

Jakých deset?

Díky poznání učení a jeho významu existují výjevy různých slov, vět a hlásek, ty je možno správně odstranit prázdnotou všech jevů (*sarvadharmasúnjatá*, 一切法空).

Díky poznání takovosti základu učení [vznešené pravdy] o strasti (*duhkhasatja*) existují mentální výjevy podstatnosti vlastností vyvstání, pomínutí, trvání a změny a kon-

tinuity jevů. Ty je možné správně odstranit prázdnotou všech vlastních vlastností (*lakšanašúnjatá*, 相空) a prázdnotou následnosti jevů (*púrvapaščimašúnjatá*, 無先後空).

Díky poznání subjektu chápání (*gráhaka*) existuje výjev ulpívání na těle a výjev arogance (*manjaná*, 我慢). Ty je možné správně odstranit vnitřní prázdnotou (*antarašúnjatá*, 內空) a prázdnotou neuchopitelnosti (*aprápjašúnjatá*, 無所得空).

Díky poznání objektu chápání (*gráhja*, 所取) existuje výjev ulpívání na majetku. Ten možno správně odstranit vnější prázdnotou (*bahjašúnjatá*, 外空).

Díky poznání požitku (*sambhóga*, 受用) spojeného s počítky a věcmi, které je uspokojují, existují výjevy vnitřní rozkoše a výjevy vnější čistoty a krásy. Ty možno správně odstranit vnější a vnitřní prázdnotou (*antarabahjašúnjatá*, 內外空) a prázdnotou vlastní podstaty (*múlabhavašúnjatá*, 本性空).

Díky poznání základu [materiálního světa] existují nezměrné výjevy věcí. Ty lze správně odstranit velkou prázdnotou (*mahášúnjatá*, 大空).

Díky poznání bezforemného (*arúpa*) existuje výjev utišení a osvobození prostřednictvím utišení. Ten je možné správně odstranit prázdnotou všeho složeného (*samskrtašúnjatá*, 有為空).

Díky poznání takovosti všech vlastností objektů (*lakšana-tathatá*, 相真如) existují výjevy nejáství osob, nejáství věcí nebo výjevy pouhého vědomí či nejvyšší reality. Ty je možné správně odstranit definitivní prázdnotou (*paramašúnjatá*, 畢竟空), prázdnotou nepodstatnosti všech jevů (*asvabhávašúnjatá*, 無性空), prázdnotou nepodstatnosti vlastní

podstaty (*asvabhávasvabhávašúnjatá*, 無性自性空) a prázdnotou nejvyšší reality (*paramárthašúnjatá*, 勝義空).

Díky poznání takovosti čistoty existují výjevy nestvořeného a neměnného. Ty správně odstraní prázdnota nestvořeného (*asamskrtašúnjatá*, 無為空) a prázdnota neměnného (*nitjašúnjatá*, 無變異空).

Díky odstraňování předešlých výjevů objektů pomocí koncentrované pozornosti existuje výjev [skutečné] prázdnoty (*šúnjatánimitta*, 空相).

Ten může správně odstranit prázdnota prázdnoty (*šúnjatášúnjatá*, 空空)

[34] Světem uctívaný!

Když bódhisattva odstraňuje těchto deset druhů výjevů objektů (*nimitta*, 相), jaké druhy výjevů [lpění na objektech] vlastně odstraňuje a od jakých výjevů objektů dosahuje vysvobození?

Synu z dobrého rodu!

Odstraňuje výjevy mentálních zpětných obrazů (*pratibimba*, 影像), které jsou objekty koncentrované mysli (*samádhi*).

Dosahuje osvobození od pout výjevů poskvrněné mysli, které též tímto odstraní.

Synu z dobrého rodu!

Je třeba uznat, že pro lepší vysvětlení učím, že jistý druh prázdnoty odstraňuje jistý druh výjevů [ulpívání na obrazech objektů], ale to neznamená, že jedna prázdnota nemůže odstranit [lpění] na všech výjevech.

Podobně pro lepší vysvětlení učím, že nevědomost (*avidjá*, 無明) rodí formace vůle (*samskára*, 行), neboť je jejich nejbližší příčinou, ale to neznamená, že nevědomost nerodí všechna poskvrněná jsoucna, všechny ostatní členy řetězce závislého vznikání až po stárnutí a smrt.

[35] Při té příležitosti se Maitréja dále ptal Buddha.

Světém uctívaný!

Která z prázdnot má vlastnost všeobecné prázdnoty, takže když ji bódhisattvové poznají, neproviní se vůči přirozenosti prázdnoty a osvobodí se od vší arogance jáství (*adhimána*, 增上慢)?

Synu z dobrého rodu!

Výborně, výborně (*sádhu*, *sádhu*), že se teď ptáš Tathágy na tak hluboký význam, díky kterému se bódhisattvové neproviní vůči přirozenosti prázdnoty.

Proč? Synu z dobrého rodu!

Protože když bódhisattvové chybně pochopí přirozenost prázdnoty, tím se proviní vůči celému učení mahájány. Proto pozorně naslouchej mému vysvětlení, já pro Tebe vysvětlím znak všeobecné přirozenosti prázdnoty.

Synu z dobrého rodu!

V mahájánovém učení je znak všeobecné přirozenosti prázdnoty konečné odstranění všech výjevů různých kategorií poskvrněných a neposkvrněných jsoucen vyvstalých na základě ulpívání na konceptech z reality, vyvstalé na základě závislého vznikání (*paratantra*) a z dokonalé reality (*parinišpanna*). Tak nezůstane nic, co by se dalo uchopit.

⁽¹⁴⁾ [Obšírné vysvětlení realizace ovoce praxe meditace utišení a vhledu v učení bódhisattvů]

[36] Maitréja se ptal Buddhy.

Světém uctívány!

Zde [v tomto učení mahájány], kolik druhů dokonalých samádhi obsahuje praxe meditace utišení a vhledu?

Synu z dobrého rodu!

Je nutné uznat, že toto učení obsahuje všechna nezměrná dokonalá samádhi, která jsem vysvětlil v rámci učení (*jána*, 乘) posluchačů, bódhisattvů a tatháгатů.

Světém uctívány!

Co je příčinou [dosažení] meditace utišení a vhledu v tomto učení?

Synu z dobrého rodu!

Příčinou je čistá morálka (*šíla*) a správný názor založený na čistém naslouchání a kontemplaci.

[37] Světém uctívány!

Co je v tomto učení důsledek meditace utišení a vhledu?

Synu z dobrého rodu!

Důsledkem je čisté vědomí bez hany a čistá moudrost. Je třeba uznat, že ovocem praxe meditace utišení a vhledu v tomto učení jsou veškeré světlé jevy (*šukladharma*, 善法) světské i nadsvětské v učení posluchačů a tatháгатů.

[38] Světem uctívány!

Jaký je účinek (*krijá*, 業) meditace utišení a vhledu v tomto učení?

Synu z dobrého rodu!

Osvobozuje z dvou pout (*jóga*, 縛). Pouta vázanosti na výjevy objektů (*nimitta*, 相) a pouta hrubosti (*dauštuljam*, 粗重) těla i mysli.

[39] Světem uctívány!

Buddha vysvětlil pět druhů uzlů (*samjóga*, 繫) (lpění na těle, lpění na věcech, nezáměr o učení vznešených, radost z výjevů obrazů různých objektů a uspokojení z mála). Který z nich je překážkou v meditaci utišení, který v meditaci vhledu a který v obou meditacích?

Synu z dobrého rodu!

Lpění na těle a na majetku je překážkou utišení, nezáměr o učení vznešených je překážkou v meditaci vhledu a radost z různých společenských styků a uspokojení z mála jsou překážkou pro obě meditace.

Kvůli první překážce bódhisattva se nesnaží v praxi a kvůli překážce druhé nedosahuje cíl jeho úsilí.

[40] Světem uctívány!

Která z pěti překážek (*nívarana*, 蓋) patří meditaci utišení, která patří meditaci vhledu a která patří oběma společně?

Synu z dobrého rodu!

Neklid a výčitky (*audatjam*, *kaukrtjam*, 調舉, 惡作) jsou překážkou utišení, strnulost a malátnost (*sthjánam*, *middham*,

惛沈, 睡眠) a pochybovačnost (*vičikitsá*, 疑) jsou překážkou vhledu.

Smyslový chtíč (*kámarága*, 貪欲) a zlovolnost (*vyápáda*, 嗔) překáží oběma meditacím.

[41] Světem uctívaný!

Co se nazývá dosažením dokonalé čistoty v meditaci utišení (*šamatha*)?

Synu z dobrého rodu!

Když meditující správně odstraní strnulost a malátnost, to se nazývá dosažení dokonalé čistoty v cestě meditace utišení.

[42] Světem uctívaný!

Co se nazývá dosažením dokonalé čistoty v meditaci vhledu (*vipašjaná*)?

Synu z dobrého rodu!

Když meditující správně odstraní neklid a výčitky, to se nazývá dosažení dokonalé čistoty v cestě meditace vhledu.

[43] Světem uctívaný!

Když bódhisattvové realizují meditaci utišení a vhledu, kolik faktorů rozptýlení v praxi (*čittavikšépadharma*, 散動法) by měli poznat?

Synu z dobrého rodu!

Měli by poznat pět faktorů rozptýlení (*vikšépa*, 散動), a to rozptýlení pozorností (*manasikára*), rozptýlení vnější, roz-

ptýlení vnitřní, rozptýlení výjevem mentálních obrazů (*nimitta*) a rozptýlení hrubostí počitku vědomí a těla (*dauštuljam*).

Synu z dobrého rodu!

Když bódhisattvové opustí pozornost vůči objektům spojenou s praxí mahájány a praktikují pozornost spojenou s praxí posluchačů a buddhů pro sebe, jedná se o rozptýlení pozornosti.

Když se bódhisattvové věnují vnějšku se zakaleným vědomím, které touží po různých objektech pěti smyslů, jedná se o vnější rozptýlení.

Když jsou bódhisattvové poskvrnění strnulostí a malátností nebo když jejich mysl poztrácí citlivost nebo když ulpívají na dosažení pohroužení (*dhjána*, 等持) či sledují pouze jeden druh koncentrace, jedná se o vnitřní rozptýlení.

Když se bódhisattvové věnují vnějším výjevům, ale jejich koncentrovaná pozornost zůstává u vnitřního výjevu obrazu pohroužení, jedná se o rozptýlení výjevy obrazů.

Když bódhisattvové v sobě nechají vyvstat různé pocity během koncentrované pozornosti a na základě hrubého počitku těla (*kájadauštuljam*, 粗重身) si je přivlastňují a stávají se arogantními, jedná se o rozptýlení hrubostí počitku.

[44] Světem uctíváný!

Kolik překážek odstraňuje meditace utišení a vzhledu od prvního stupně realizace bódhisattvů až po konečný stupeň buddhovství?

Synu z dobrého rodu!

Praxe meditace utišení a vhledu v tomto učení v prvním stupni realizace bódhisattvů (zvaném radostný, *pramuditá*) odstraní překážky dané zakalením vědomí karmou, která může vést ke zrození v nepříznivých stavech existence (*durgati*, 惡趣),

ve druhém stupni realizace bódhisattvů (*bhúmi*, 地) (zvaném bez hany, *amala*), odstraní překážky ve formě jemných morálních přestupků,

ve třetím stupni realizace bódhisattvů (zvaném zářivý, *prabhására*) odstraní překážku smyslových chtíčů,

ve čtvrtém stupni realizace (zvaném planoucí moudrost, *arčišmatí*) odstraní překážky ve formě ulpívání na koncentraci a na učení (*dharmatršná*),

v pátém stupni realizace (zvaném těžce překonatelný, *durdžaja*) odstraní překážky ve formě jednostranného odvratu od sansáry a jednostranné tendence k nirváně,

v šestém stupni realizace (zvaném nasměrování, *abhimukhí*) odstraní překážky spojené s častým vyjevením mentálních obrazů objektů,

v sedmém stupni realizace (zvaném došel daleko, *dúranga-má*) odstraní překážky ve formě vyjevení jemných výjevů obrazů objektů,

v osmém stupni realizace (zvaném nehybný, *ačalá*) odstraní překážky ve formě vynakládání úsilí v držení vědomí prostém obrazů objektů (*animitta*) a nesvobody vůči všem obrazům objektů,

v devátém stupni realizace (zvaném s krásnou moudrostí, *sádhumatí*) odstraní překážky ve formě nesvobody vůči všem druhům prostředků slovního vysvětlení učení,

v desátém stupni realizace (zvaném oblak dharmy, *dhar-mamégha*) odstraní překážky spojené s neúplným uskutečněním těla pravdy (*dharmakája*).

Synu z dobrého rodu!

V [jedenáctém] stupni realizace bódhisattvů – buddhovství, toto učení meditace utišení a vhledu odstraní i ty nej-jemnější z jemných překážek daných zakalením vědomí (*kléšávarana*, 煩惱障) a neznalostí všech objektů poznání (*džňéjavarana*, 所知障). Díky konečnému odstranění těchto dvou překážek bódhisattvové uskutečňují konečné poznání a vizi prostou překážek a ulpívání. Takto dokonalá čistota těla pravdy je založená na stavu uskutečnění všeho, co je třeba učinit (*kárjanišpatti*, 所作成滿).

[45] Maitréja se dále ptal Buddha.

Světlem uctívány!

Jak bódhisattva uskuteční to nejvyšší úplné probuzení (*anuttarasamjaksambóधि*) na základě pilné praxe meditace utišení a vhledu.

Synu z dobrého rodu!

V případě, že bódhisattvové už dosáhli meditace utišení a vhledu na základě sedmi druhů takovosti, správně meditují uvnitř vědomí na takovost všech jevů. Bódhisattvové k tomu používají mysl dokonale koncentrovanou na učení, které dobře pochopili, prozkoumali, o kterém správně uvažovali a které praktikují se správným rozhodnutím. Proto-

že tak správně meditují na takovost všech jevů, jejich mysl opouští všechny jemné výjevy obrazů objektů, o hrubých netřeba mluvit.

Synu z dobrého rodu!

Jemné výjevy obrazů objektů (*nimitta*) jsou ty výjevy, na kterých vědomí ulpívá, které s ulpíváním pociťuje nebo rozlišuje jako poskvrněné a neposkvrněné jevy, jevy vnitřní a vnější, nebo jevy jak vnitřní, tak vnější, nebo jev jako – musím prospívat všem bytostem, nebo pojmy (*nimitta*, 相) jako uvědomění (*sampradžanja*, 正智), takovost všech jevů, strast, vznik strasti, vyhasnutí strasti a cesta k vyhasnutí strasti, nebo pojem stvořeného a nestvořeného, nebo pojem stálosti a nestálosti, nebo pojem stálosti či nestálosti strasti, nebo pojem jednoty či rozličnosti jevů, nebo pojem poznání všech jevů ve vševědoucnosti, nebo pojem nejáství v osobách a ve věcech.

Vědomí bódhisattvů se zbavuje všech těchto vyjevení rozličnosti forem jevů (*ákára*, 現行), a když dlouho setrvávají v této praxi, postupně správně odstraňují z myslí veškeré uzly, překážky a rozptýlení.

Po tom se objeví sedm zvláštních vnitřních realizací sedmi druhů takovosti a poznání, které vyvstane proniknutím těchto takovostí, a to se nazývá cesta přímého vidění (*daršanamárga*, 見道).

Díky dosažení cesty přímého vidění bódhisattvové zanechávají stavu obyčejného světského jedince (*prthagdžana*), rodí se v rodu tatháгатů, uskutečňují první stupeň (*bhúmi*) probuzení bódhisattvů a užívají si jeho vyšších hodnot.

Protože bódhisattvové již před cestou přímého vidění získali dva objekty meditace utišení a vhledu, zpětný mentální

obraz s rozlišením a zpětný mentální obraz bez rozlišení, proto teď na základě dovršení cesty přímého vidění realizují objekt třetí, hranice předmětnosti (*vastuparjanta*, 事邊際).

Tyto tři objekty se pro ně stanou objekty koncentrované pozornosti ve všech následujících stádiích praxe cesty probuzení bódhisattvů.

Jako když člověk odstraňuje hrubší klíny pomocí klínů jemnějších, podobně i bódhisattvové se zbavují [ulpívání] na vnitřních výjevech obrazů objektů, až se postupně zbaví všech poskvrněných výjevů. Tím, že odstraní výjevy objektů (*nimitta*), zároveň odstraňují i hrubost.

Protože navždy odstraní výjevy poskvrněných obrazů a hrubost, proto postupně, v každém stupni probuzení, vyčistí své vědomí po způsobu rafinace zlata, až po dosažení nejvyššího úplného probuzení. Tehdy se jejich objektem stává plné uskutečnění veškeré činnosti.

Synu z dobrého rodu!

Takto bódhisattvové na základě správného pojetí praxe meditace utišení a vzhledu dosahují to nejvyšší dokonalé probuzení.

[46] Maitréja se dále ptal Buddhy.

Světlem uctívaný!

Jaká praxe meditace přináší sílu ohromné moci (*prabháva*, 威德) bódhisattvů?

Synu z dobrého rodu!

Jestli bódhisattva správně pozná šest jevů (*sthána*, 處), pak může získat velkou sílu a moc bódhisattvů. Správně pozná

vyvstání vědomí, trvání vědomí, vystoupení (z vazeb) vědomí (*nissarana*, 出), růst [ctností] vědomí, zmenšení [vazeb] vědomí, prostředky [umožňující dosažení nadpřirozených sil].

[47] Světem uctívaný!

Jak správně pozná vyvstání vědomí?

Když v souladu se skutečností (*jathábhúta*, 如實) správně pozná šestnáct rozdílných forem vyvstání činnosti vědomí.

Vyvstání vědomí, které ulpívá na objektech (*ádána*), které se rodí na základě přivlastnění tělesnosti. Jeho objekt není poznatelný a má nepřetržitou kontinuitu.

Vyvstání vědomí, které má různé formy (*ákára*, 行相) jako objekt. Je to rozlišující vědomí, které může náhle chápat objekty pěti smyslů jako barvy, zvuky a tak dále i všechny vnitřní i vnější objekty. Může v jednom okamžiku vstoupit do různých druhů pohroužení, uzřít mnohé země Buddhů a mnohé Buddhy v nich.

Vyvstání vědomí, které má malé formy za objekt. Jedná se o vědomí vázané na sféru smyslového vnímání (*kámavača-vidžňána*, 欲界繫識).

Vyvstání vědomí, které má velké formy za objekt. Jedná se o vědomí vázané na jemnou sféru forem (*rúpavačarávidžňána*, 色界繫識).

Vyvstání vědomí, které má nezměrnost za objekt. Jedná se o vědomí vázané na sféru nekonečného prostoru a nekonečného vědomí.

Vyvstání vědomí, které má jemnost za objekt. Jedná se o vědomí vázané na sféru nicoty (*akiňčanájatana*, 無所有繫識).

Vyvstání vědomí, které má hranici vnímání za objekt. Jedná se o vědomí vázané na sféru ani vnímání, ani nevnímání (*najdživasamdžňánásamdžňá*, 非想非非想).

Vyvstání vědomí prostého všech výjevů mentálních obrazů objektů (*animitta*, 無相). Jedná se o nadsvětské vědomí (*laukóttaravidžňána*, 出世識) a vědomí, jehož objektem je ustání (*niródha*, 滅識) všech jevů.

Vyvstání vědomí, které je (stále) doprovázeno strastí. Jedná se o vědomí pekla (*narakavidžňána*, 地獄識).

Vyvstání vědomí, které operuje se smíšenými pocity. Jedná se o vědomí doprovázené chťičem (*sakámaavidžňána*, 欲行識).

Vyvstání vědomí, které operuje společně se slastí (*saprítividžňána*, 有喜識). Jedná se o vědomí v prvním a druhém stupni pohroužení mysli (*dhjána*).

Vyvstání vědomí, které operuje společně s blažeností (*sasukhavidžňána*, 有樂識). Jedná se o vědomí v třetím stupni pohroužení.

Vyvstání vědomí, které operuje s neutrálním pocitem (*asukhádukhka*, 不苦不樂). Jedná se o vědomí ve čtvrtém stupni pohroužení a vědomí ve všech čtyřech pohrouženích v bezforemné objekty (*arúpa*, 無色).

Vyvstání vědomí spojeného s poskvrněním. Jedná se o vědomí spojené se všemi hlavními i vedlejšími stavy poskvrnění (*kléša, upakléša*, 煩惱, 隨煩惱).

Vyvstání krásného vědomí (*šóbhanaavidžňána*, 善俱行識). Jedná se o vědomí doprovázené prospěšnými faktory vědomí, jako je důvěra a tak dále.

Vyvstání neurčeného vědomí (*avjákṛta*, 無記). Je to vědomí, které není ani prospěšné, ani neprospěšné.

[48] Světem uctívány!

Jak správně pozná trvání vědomí?

Synu z dobrého rodu!

Když správně pozná takovost vnímání [pouhého vědomí].

[49] Světem uctívány!

Jak správně pozná opuštění [vazeb] vědomí?

Synu z dobrého rodu!

Když správně pozná vysvobození vědomí z dvou druhů pout (*samjóga*, 縛) ve formě lpění na obrazech objektů a hrubosti mysli a počitků. Když jsou tato pouta správně poznána, umožní to, aby z nich vědomí vystoupilo.

[50] Světem uctívány!

Jak správně pozná růst [kvalit] vědomí?

Synu z dobrého rodu!

Když správně pozná, že to vědomí, které odstraňuje dva druhy pout, roste a sílí právě tehdy, když počitek pout roste a sílí.

[51] Světem uctívány!

Jak správně pozná zmenšení [vazeb] vědomí?

Synu z dobrého rodu!

Když správně pozná, že vědomí poskvrněné ulpíváním na obrazech a hrubostech ustupuje a slábne, dva druhy pout vědomí, jimi vytvořené, ustupují a slábnou též.

[52] Světem uctíváný!

Jak správně pozná prostředky [k dosažení nadpřirozených sil]?

Synu z dobrého rodu!

Znamená to poznání [podle skutečnosti]
[osmi] vysvobození (*vimókša*, 解脫) a
[osmi] stupňů ovládnutí překonání (*abhibhájatana*, 勝處)
na základě sfér totality (*krtsnájatána*, 偏處), do kterých
meditující střídavě vstupuje a zase je opouští.

Synu z dobrého rodu!

Takto bódhisattvové získali, získávají a budou získávat velkou moc [nadpřirozených sil].

[53] Maitréja se dále ptal Buddhy.

Světem uctíváný!

Světem uctíváný vysvětluje, že v elementu nirvány beze zbytku (*niršéšanirvána*, 無餘依涅槃) navždy mizí beze zbytku i veškeré počitky (*védaná*).

Jaké počitky navždy a beze zbytku mizí v tomto konečném stavu utišení?

Synu z dobrého rodu!

Principiálně řečeno nadobro a beze zbytku mizí dva druhy počitků. Jaké dva druhy? Počitky šesti vnitřních smyslů na základě hrubosti a počitky šesti objektů vnímání, které jsou důsledkem šesti smyslů.

Je nutné uznat, že existují čtyři subjektivní počitky na základě hrubosti,

počitky na základě tělesné části bytí (*rúpa*, 色),
 počitky na základě duševní části bytí (*arúpa*, 無色,
náma, 名),
 počitky subjektivní hrubosti, které jsou důsledkem
 dozrání minulých semen ve vědomí – současné počitky,
 počitky subjektivní hrubosti, jejichž důsledky ještě
 nedozrály – budoucí příčiny počitků.

Počitky šesti objektů vnímání – důsledků šesti smyslů,
 jsou též čtyř druhů,

počitky základu – materiálního světa (*bhádžanalóka*),
 počitky spojené s životními prostředky,
 počitky spojené s užíváním prostředků,
 počitky spojené s ulpíváním na věcech.

Ve sféře nirvány se zbytkem (*sášéšanirvánadhátu*, 有餘依
 涅般) (žijící arahat) všechny budoucí počitky – počitky,
 jejichž důsledky ještě nedozrály, mizí. Jsou neutralizova-
 né díky čistým pocitům bez nevědomosti, které zůstávají.
 Nebo ty pocity, jejichž důsledky už dozrály, mizí společ-
 ně s dvěma výše zmíněnými druhy počitků a zůstává jen
 současný čistý počitek dotyku smyslů a jejich objektů bez
 nevědomosti.

Ve stavu nirvány beze zbytku, to jest v momentu konečné-
 ho utišení, i takové počitky navždy mizí. Proto vysvětlují,

že ve sféře nirvány beze zbytku všechny počítky navždy
a beze zbytku mizí.

Po této promluvě prohlásil Bhagaván bódisattvovi Maitré-
jovi.

Výborně, výborně, synu z dobrého rodu,

že jsi se dnes vyptával Tathágy na dokonalou, nejvyšší,
čistou cestu jógy, že jsi byl schopný na této cestě dosáhnout
jistoty v prostředcích!

Já jsem Ti vysvětlil dokonalou, nejvyšší, čistou cestu jógy!
Tuto cestu všichni správně probuzení vysvětlovali v minu-
losti, vysvětlují a budou vysvětlovat v budoucnosti. Všichni
synové a dcery z dobrých rodů by o ni měli usilovat a učit se
ji správně praktikovat.

[54] Tehdy Světem uctívaný znovu objasnil tento význam
ve verších.

*Kdo zanedbává praxi jógy
v učení založeném na iluzorních slovech,
ten ztratí velký cíl.
Kdo ale správně praktikuje
podle něho,
ten dosahuje Velkého probuzení.*

*Ten kdo [v praxi jógy] vidí něco k dosažení,
ten sansáře nevyhne se.
kdo učení toho názoru se drží,
ten od jógy Maitréjo je tak daleko
jako země od éteru.*

Bódhisattva prospívá bytostem a je stálý ve velkém soucitu, ale není vázán na své činy.

Svým probuzením usiluje o dobro bytostí.

Bytosti moudré praktikují, nehledíce na čas, a tak dosahují tu nejvyšší radost bez poskvrny.

Když člověk dharmu hlásá z přání po zisku,

je to jako zanechat touhy a opět se k touze vrátit.

Hlupák je ten, kdo získá poklad dharmy nevýslovné ceny, obrátí se a jde po žebrotě.

Je třeba opustit hádky, vřavu a rozpínání mysli,

a vynaložit úsilí na dosažení vyššího cíle.

K převedení bohů a lidí na druhou stranu, tuto jógu je třeba se učit.

[55] Při té příležitosti se bódhisattva Maitréja zeptal Buddha.

Světlem uctívaný!

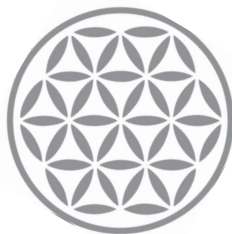
Pod jakým jménem je třeba hlásat tuto metodu odhalující tajemství cesty a jak ji je třeba uctívat?

Synu z dobrého rodu!

Toto učení se nazývá jóga konečného významu (*nítártha*), a jako takovou bys ji měl uctívat.

Během učení této jógy konečného významu ve velkém shromáždění v sobě šest set tisíc bytostí nechalo vyvstat myšlenku na nejvyšší probuzení (*bódhičitta*). Třem stům tisícům posluchačů toto učení otevřelo čisté oko dharmy a umožnilo zanechat prachu a nečistot (mysli), sto padesát

tisíc posluchačů dosáhlo osvobození mysli (*četóvimukti*, 心解脱) a opustilo všechny zákaly, sedmdesát pět tisíc bódhi-sattvů dosáhlo koncentrované pozornosti Velké jógy [nejvyššího probuzení].

7.

O DOKONALOSTECH

[Jedenáct stupňů v cestě bódhisattvů]

[1] ⁽¹⁵⁾ Při té příležitosti se bódhisattva Avalókitéšvara – pán soucitu zeptal Buddha.

Světlem uctívaný vysvětlil deset stupňů v cestě bódhisattvů (*bhúmi*, 地) zvaných,

Pramudítá 極喜 – Naplnění radostí,

Vimalá 離垢 – Bez hany,

Prabhákárá 發光 – Prozářené,

Arčišmatí 發慧 – Planoucí moudrost,

Sudurđžaja 極難勝 – Velmi těžce zdolatelné,

Abhimukhí 現前 – Přímé vyjevení,

Dúrangamá 遠行 – Odchod daleko,

Ačalá 不動 – Bez hnutí,

Sádhumatí 善慧 – Krásná moudrost,

Dharmamégha 法雲 – Oblak dharmy.

Nakonec Buddha vysvětlil i stupeň jedenáctý – buddhovství.

Kolik druhů očisty (*višuddhi*, 清淨) je spojeno s těmito stupni probuzení a na kolik úseků se dají rozdělit?

Synu z dobrého rodu!

Měl bys poznat, že těchto jedenáct stupňů cesty bódhisattvů se skládá ze čtyř stadií očisty a obsahuje jedenáct úseků.

Čtyři stadia očisty obsahující všechny úseky cesty jsou stadium očisty ryzího předsevzetí [k buddhovství], je obsaženo v prvním stupni cesty (*adhjádjadhjášajabhúmi*, 增上意樂地), stadium očisty ryzího etického jednání, je obsaženo v druhém stupni cesty (*adhiśílabhúmi*, 增上戒地), stadium očisty ryzí mysli, je obsaženo v třetím stupni cesty (*adhičittabhúmi*, 增上心地), a nakonec stadium očisty ryzí moudrosti (*adhipradžňábhúmi*, 增上慧) je obsaženo postupně od čtvrtého stupně cesty bódhisattvů až do buddhovství, kde se moudrost bódhisattvů stává skvělejší v každém následujícím stupni cesty.

Jakých jedenáct úseků či přebývání obsahuje jedenáct stupňů (*bhúmi*) cesty bódhisattvů?

Bódhisattva předtím, než dosáhne stadia přímého poznání nedualistického těla dharmy (*bódhisattvabhúmi*), nejprve ve stadiu rozhodnosti (*adhimókšabhúmi*, 勝解) – v etapě příčiny, praktikuje deset druhů jednání a též se správně cvičí v rozhodnosti (*adhimókša*) a trpělivosti (*kšánti*). Díky tomu překročí rámec stadia cesty ve smyslu praxe rozhodnosti a vstupuje do stadia přímé nedualistické realizace bódhisattvů spojeného s realizací skutečného probuzení a odpoutání se od stavu oddělené bytosti [díky lásce k dharmě]. Z těchto důvodů je tento [první] úsek cesty plně uskutečněn.

Bódhisattvové ale v tomto úseku cesty ještě nemají schopnost správného poznání jednání bez jemných přestup-

ků a provinění, a tak v tomto úseku cesty ještě postrádají dokonalost. Aby dokonalost v tomto úseku cesty dosáhli, praktikují s úsilím [etické jednání], a díky této praxi tak mohou realizovat tento [druhý] úsek a dokonalost v něm.

Ovšem v tomto úseku cesty bódhisattvové ještě nemají schopnost dokonalosti ve všech světských stupních koncentrace (*dhjána*, 等持) a dosažení (*samápatti*, 等至), a též nemají dokonalost v pamatování si vzorců (*dháraní*), kterým naslouchají, a tak v tomto úseku cesty ještě postrádají dokonalost.

Proto usilovně praktikují samádhi, samápatti a dháraní a z těchto důvodů a příčin realizují tento [třetí] úsek cesty bódhisattvů a dokonalost v něm díky této praxi.

Ovšem v tomto stupni cesty bódhisattvové ještě nemají dokonalosti v praxi třiceti sedmi faktorech probuzení (*bódhipakšadharmá*, 覺分法), v jejichž praxi dlouho prodlévali, a též jejich mysl ještě není schopná opustit ulpívání na dosažených stavech koncentrace a praktikách [dharmě], kterým se věnovali, proto v tomto úseku cesty ještě postrádají dokonalost. Aby dosáhli dokonalosti v tomto úseku cesty, usilovně praktikují třicet sedm faktorů probuzení, a tak realizují tento [čtvrtý] stupeň cesty, a ten se stává dokonalým díky této praxi.

Ale v tomto úseku cesty bódhisattvové ještě postrádají schopnost správně podle pravdy rozjímat o principu čtyř vznešených pravd. Kromě toho též ještě nemají schopnost opustit jednostrannost v libosti vůči nirváně a nelibosti vůči sansáře a schopnost praktikovat třicet sedm faktorů probuzení jako pouhé prostředky [k uskutečnění dokonalosti], proto v tomto úseku cesty bódhisattvové postrádají dokonalost. Aby se v tomto úseku zdokonalili, s úsilím praktikují [kontemplaci čtyř vznešených pravd] a tak realizují [pátý stupeň cesty] a dokonalost v něm díky této praxi.

Ovšem v tomto úseku cesty bódhisattvové ještě postrádají schopnost správně podle pravdy kontemplovat sansárické bytí, a tak k němu cítí nechuť (*nirvédha*, 厭), proto nemohou dlouho prodlévat v pozornosti bez výjevů obrazů objektů (*animittamanasikára*, 無相作意), a tak v tomto úseku cesty nedosahují dokonalosti. Proto usilovně praktikují [kontemplaci závislého vznikání], a tím realizují [šestý stupeň cesty bódhisattvů] a dokonalosti v něm díky této praxi.

Ovšem v tomto úseku cesty bódhisattvové ještě nemohou dlouho prodlévat v nepřerušené praxi pozornosti bez výjevu obrazů objektů a nemají svobodu vůči znakům objektů (*nimittaišvarja*, 相自在), proto i v tomto úseku cesty bódhisattvové postrádají dokonalost. Proto usilovně praktikují [pozornost bez uchopování znaků objektů v mysli], aby dosáhli dokonalosti [v sedmém stadiu cesty bódhisattvů].

Když tak dosáhnou dokonalosti v sedmém stupni cesty bódhisattvů, poznají nedokonalost tohoto stupně spočívající v neschopnosti prodlévat v mysli bez uchopování znaků objektů bez úsilí (*anábhóga*, 離功用) a v neschopnosti získat plnou svobodu v použití obrazů objektů [za účelem prospívání sobě a bytostem]. Proto i zde usilovně praktikují [pozornost bez úsilí vůči znakům objektů v mysli] a tak realizují tento [osmý stupeň cesty] a dokonalost v něm díky této praxi.

Ovšem v tomto úseku cesty bódhisattvové ještě nemají velkou svobodu v hlásání učení [dharma] prostřednictvím různých slov a všech možných forem vyjádření vůči všem možným druhům bytostí, a tak i v tomto úseku cesty postrádají dokonalost. Proto usilovně praktikují čtyři druhy analytického poznání (*pratisambhidhát*, 無礙慧), to jest dharmy [příčiny] a významu [důsledku], etymologie jazyka a řečnictví, a tak realizují toto [deváté stadium cesty bódhisattvů] a dokonalost v něm díky této praxi.

Ovšem v tomto úseku cesty bódhisattvové ještě nedosahují přímou zkušenost dokonalého těla pravdy (*dharmakája*, 法身), a tak i v tomto úseku postrádají dokonalost. Proto usilovně praktikují dharmu [k plnému uskutečnění tří těl, které patří nejvyššímu probuzení], a tak realizují toto (desáté stadium cesty bódhisattvů) a dokonalosti, které mu náleží.

Ovšem v tomto stupni cesty bódhisattvové ještě nedosahují vševědomí vůči všem objektům poznání a přímou znalost a přímé rozpoznání (*džňána*, 智, *daršana*, 見) objektů bez překážek a bez ulpívání. Proto i v tomto úseku cesty postrádají plnou dokonalost, a tak s úsilím praktikují dharmu k dosažení [buddhovství] a dokonalosti, která mu přísluší. Když se v tomto úseku praxe zdokonalí, dosahují dokonalost ve všech úsecích bez výjimky.

Synu z dobrého rodu!

Takto jedenáct úseků praxe bódhisattvů obsahuje všech jedenáct stupňů probuzení bódhisattvů.

[2] ⁽¹⁶⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále ptal Buddha.

Světlem uctívány!

Z jakého důvodu se jmenuje první stupeň realizace bódhisattvů Pramudítá – Naplnění radostí a proč se ostatní stadia realizace bódhisattvů až po buddhovství jmenují tak, jak byla nazvána?

Synu z dobrého rodu!

Prvý stupeň realizace bódhisattvů se jmenuje Pramudítá – Naplnění radostí, protože ten, kdo tohoto stadia dosáhne, uspěl v uskutečnění velkého cíle [schopnosti nedualisticky

prospívat sobě i druhým] a poprvé přímo uskutečnil nadsvětskou mysl. Z těchto důvodů v něm vyvstane veliká radost, a proto se tento stupeň realizace bódhisattvů nazývá Pramuditá.

Druhý stupeň se jmenuje Vimalá – Bez hany, protože ten, kdo ho dosáhne, odstraní veškeré etické přestupky, i ty nejmenější.

Třetí stupeň se jmenuje Prabhákáří – Prozářené, protože ten, kdo ho dosáhl, má základ pro nezměrné světlo moudrosti, díky dosažení mistrovství v koncentrované mysli (*samádhi*) a v pamatování si vzorců učení (*dháraní*).

Čtvrtý stupeň se jmenuje Arčišmatí – Planoucí moudrost, protože ten, kdo ho dosáhl, získal třicet sedm příčin probuzení (*bódhipakšadharmá*), a tak jeho moudrost spaluje jako plamen všechna poskvrnění pocitů a mysli (*kléša*).

Pátý stupeň se jmenuje Sudurdžaja – Velmi těžce zdolatelné, protože ten, kdo ho dosáhl, získává mistrovství ve velice těžké praxi spočívající v prostředcích [sloučit světskou a nadsvětskou moudrost] na základě uskutečnění příčin probuzení.

Šestý stupeň se jmenuje Abhimukhí – Přímé vyjevení, protože ten, kdo ho dosáhl, může pozorovat [bezpodstatnost] sansárického bytí [dvanácti členů závislého vznikání] a protože po dlouhé praxi neulpívání na znacích objektů se v mysli zjevuje pozornost bez vyvstání obrazů.

Sedmý stupeň se jmenuje Dúrangamá – Odchod daleko, protože ten, kdo ho dosáhne, může získat pozornost, která už neopouští stav prostý veškerého ulpívání na znacích objektů, a tak se přibližuje stadiu čistoty [osmému stadiu realizace bódhisattvů, ve kterém se bódhisattva úplně zbavuje všech stavů znečištění pocitů a mysli].

Osmý stupeň se jmenuje Ačalá – Nehybný, protože ten, kdo ho dosáhne, spontánně, bez úsilí neulpívá na žádném znaku objektu, a tak jím žádná nečistota [těla či mysli] nepohne.

Devátý stupeň se jmenuje Sádhumatí – Krásná moudrost, protože ten, kdo ho dosáhne, uskuteční obšírnou moudrost [čtyř druhů analytického poznání] bez překážek, a tak plnou svobodu ve vysvětlování rozdílných druhů dharmy [učení].

Desátý stupeň se jmenuje Dharmamégha – Oblak dharmy, protože v něm je hrubost těla široká jako prostor a tělo dharmy pokryje vše jako ohromný mrak.

Jedenáctý stupeň se jmenuje Buddhovství, protože ten, kdo tohoto stupně dosáhne [v diamantovém samádhi], navždy odstraní i ty nejjemnější překážky dané zakalením mysli a pocitů (*kléšávarana*) a předměty poznání (*džňéjavarana*). Je prost ulpívání a zábran v poznání všech možných objektů, uskuteční to nejvyšší správné probuzení.

[3] ⁽¹⁷⁾ Na to se bódhisattva Avalókitéšvara zeptal Buddha

Světlem uctívaný!

Kolik druhů poblouznění (*móha*, 愚癡) a kolik druhů hrubosti (*dauštuljam*, 粗重) odstraňují tyto stupně realizace bódhisattvů?

Synu z dobrého rodu!

Tyto stupně realizace bódhisattvů odstraňují dvacet dva druhů poblouznění a jedenáct druhů hrubosti.

V prvním stupni realizace existují dva druhy poblouznění, a to poblouznění dané hrubší formou ulpívání na osobách

(*puḍgala*) a na jsoucnech (*dharma*, 法). A poblouznění dané poskvrněnou karmou, která vede k zrození v nižších stavech bytí (*ápája*, 惡趣). Tyto dva druhy poblouznění a hrubost s nimi spojená jsou odstraněny v prvním stupni probuzení bódhisattvů.

V druhém stupni realizace jsou dva druhy poblouznění, poblouznění dané jemnými přestupky a chybami v etickém jednání. A poblouznění dané nevědomostí o důsledcích různých druhů činů (*karma*, 業). Tyto dva druhy poblouznění i s hrubostí, která k nim patří, jsou odstraněny v druhém stupni probuzení.

V třetím stupni realizace jsou dva druhy poblouznění, poblouznění dané chtičem (*kámarāga*, 欲貪) a poblouznění dané neschopností si dokonale pamatovat vzorce (*dháraní*) učení. Tyto dva druhy poblouznění i s hrubostí odstraní třetí stupeň probuzení.

V čtvrtém stupni realizace jsou dva druhy poblouznění, poblouznění dané lpěním na dosažených stupních koncentrace (*samāpatti*, 等至) a lpěním na učení (dharmě). Tyto dva druhy poblouznění i s hrubostí odstraní čtvrtý stupeň probuzení.

V pátém stupni realizace jsou dva druhy poblouznění, pozornost ve smyslu jednostranného odvrácení od koloběhu zrození a smrti a pozornost ve smyslu jednostranného přilnutí k nirváně. Tyto dva druhy poblouznění i s hrubostí odstraní pátý stupeň probuzení.

V šestém stupni probuzení jsou dva druhy poblouznění, neschopnost nestranně pozorovat vyvstání všech formací a poblouznění způsobené vyvstáním mnohých výjevů obrazů objektů (*nimitta*) v mysli. Tyto dva druhy poblouznění i s hrubostí odstraní šestý stupeň probuzení.

V sedmém stupni probuzení jsou dva druhy poblouznění, poblouznění dané výjevy jemných forem obrazů v mysli a poblouznění dané [neznalostí] prostředků v praxi pozornosti bez výjevů známek objektů. Tyto dva druhy poblouznění i s hrubostí odstraní sedmý stupeň probuzení.

V osmém stupni probuzení jsou dva druhy poblouznění, úsilí v pozornosti bez držení se známek objektů a neschopnost svobody v pozornosti vůči formám vnímání (*nimittaišvarja*, 相自在). Tyto dva druhy poblouznění i s hrubostí odstraní osmý stupeň probuzení.

V devátém stupni probuzení jsou dva druhy poblouznění, poblouznění dané nedostatkem svobody v moudrosti předávání vzorců nauky nesčetnými způsoby pomocí slov, vět a hlásek. A poblouznění dané neschopností svobody v řečnictví (*pratibhānaišvarja*, 辯才自在). Tyto dva druhy poblouznění i s hrubostí odstraní devátý stupeň probuzení.

V desátém stupni probuzení jsou dva druhy poblouznění, poblouznění dané neschopností použít velké nadpřirozené síly a poblouznění dané neschopností proniknout ta nejjemnější duchovní tajemství. Tyto dva druhy poblouznění i s hrubostí odstraní desátý stupeň probuzení.

Ve stupni buddhovství jsou dva druhy poblouznění, poblouznění dané nejjemnějším ulpíváním na objektech poznání a poblouznění dané neznalostí nejjemnějších překážek. Tyto dva druhy poblouznění, i s hrubostí, jsou odstraněny v jedenáctém stupni probuzení ve stavu Buddha.

Synu z dobrého rodu!

Všechny stupně probuzení bódhisattvů spočívají na základě těchto dvaceti dvou druhů poblouznění a jedenácti druhů hrubosti. Tato pouta jsou definitivně odstraněna

ve stavu toho nepřekonatelného správného probuzení (*anuttarasamjaksambódi*).

[4] Nato pravil Avalókitéšvara Buddhovi.

Světém uctíváný!

Správné probuzení je skutečně nesmírně skvělé, dovršuje velký užitek a velké ovoce cesty [k probuzení]. Díky němu všichni bódhisattvové rozdrťí veškeré sítě poblouznění, překročí velký prales hrubostí, a tak skuteční nepřekonatelné správné probuzení.

[5] ⁽¹⁸⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále ptal Buddha.

Světém uctíváný!

Na kolika druzích svrchovaných vlastností (殊勝) jsou založeny tyto stupně probuzení bódhisattvů?

Synu z dobrého rodu!

V krátkosti, na osmi svrchovaných vlastnostech,
čistotě svrchovaného předsevzetí,
čistotě mysli,
čistotě soucítění,
čistotě v praxi dokonalostí,
čistotě vize Buddhů a v poskytování služeb,
čistotě v úsilí přivést bytosti do stavu dokonalosti,
čistotě zrození [ve prospěch bytostí],
čistotě duchovních sil (*prabháva*, 威德).

Synu z dobrého rodu!

Všechny tyto svrchované vlastnosti, od svrchovaného předsevzetí až po čistotu duchovních sil jsou čím dál výraznější

od prvního stupně probuzení až po stav Buddha, s výjimkou čistoty zrození [Buddha se znovu nerodí].

Ctnosti svrchovaných vlastností bódhisattvů existují rovnoměrně ve všech stupních probuzení s tím, že jsou vyšší od stupně k stupni, ovšem není ctností, které jsou vyšší, než ctnosti buddhovství.

[6] ⁽¹⁹⁾ Nato se bódhisattva Avalókitéšvara zeptal Buddha.

Světém uctívány!

Proč učíš, že zrození bódhisattvů je nejskvělejší ze všech zrození bytostí?

Synu z dobrého rodu!

Učím tak ze čtyř důvodů,
zrození bódhisattvů pochází z těch nejskvělejších kořenů dobra (*kušalamúla*, 善根),
jejich zrození je dobrovolné, děje se silou vlastního rozhodnutí,
jejich zrození je důsledek soucitu, s cílem vysvobodit bytosti z utrpení,
jejich zrození není důsledkem vlastních nečistot, a tak může odstranit nečistoty druhých bytostí.

[7] ⁽²⁰⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se zeptal.

Světém uctívány!

Z jakých důvodů a příčin učíš, že bódhisattvové praktikují obšírná, skvělá a skvostná předsevzetí (*pranidhána*, 願)?

Synu z dobrého rodu!

Důvody a příčiny toho jsou čtyři.

Bódhisattvové dobře znají slast nirvány, a tak jsou schopni ji rychle uskutečnit [díky své moudrosti prosté rozlišování]. Přesto si odříkají bezprostřední prodlévání ve slasti nirvány [díky svému předsevzetí spasit bytosti].

Jejich předsevzetí myslí je bez žádosti (*apranidhi*, 無願) a bez očekávání [důsledků činů].

Za účelem prospívání všem bytostem jsou ochotní snášet velké utrpení po dlouhý čas.

Z těchto důvodů a příčin učím to, že bódhisattvové praktikují obšírná, skvělá a skvostná předsevzetí.

[O šesti dokonalostech (*páramí*)]

[8] ⁽²¹⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se zeptal.

Světlem uctívány!

Kolik předmětů nauky bódhisattva má?

Synu z dobrého rodu!

Krátce řečeno, bódhisattva má šest předmětů nauky, je to dokonalost (*páramitá*, 到彼岸) v

dávání (*dána*),

etickém jednání (*šíla*),

snášenlivosti (*kšánti*),

úsilí (*vírja*),

meditaci (*dhjána*) a

poznání (*pradžňá*).

[9] ⁽²²⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále ptal.

Světém uctívány!

Kolik z těchto předmětů nauky je obsaženo v učení vyššího etického jednání (*adhiśīlaśikṣā*, 增上戒),
kolik v učení vyšší koncentrace mysli (*adhičittaśikṣā*, 增上心) a
kolik v učení vyšší transcendentální moudrosti (*adhi-
pradžñāśikṣā*, 增上慧)?

Synu z dobrého rodu!

Je třeba uznat, že první tři dokonalosti shrnuje pouze učení vyššího etického jednání, v učení vyšší koncentrace mysli je obsažena jen dokonalost meditace a v učení vyšší transcendentální moudrosti jen dokonalost moudrosti. Já učím, že dokonalost v úsilí je obsažena ve všech třech druzích učení.

[10] ⁽²³⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se zeptal Buddhy

Světém uctívány!

Co se šesti předmětů nauky bódhisattvů týče, kolik z nich je shrnuto v souboru ctností (*punjasambhāra*, 福德資糧) a kolik v souboru poznání (*džňānasambhāra*, 智資糧)?

Synu z dobrého rodu!

Vše, co je obsaženo v učení vyššího etického jednání, patří do souboru ctností, vše, co je obsaženo v učení vyšší transcendentální moudrosti, patří do souboru poznání. Já učím, že dokonalost v úsilí a meditaci patří oběma souborům.

[11] ⁽²⁴⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále ptal

Světém uctívaný!

Jak by se měl bódhisattva učit a jak by se měl cvičit v těchto šesti předmětech nauky bódhisattvů?

Synu z dobrého rodu!

Bódhisattva se učí a cvičí na základě pěti s nimi spojených principů. Má vřelou oddanost jemnému a skvostnému učení, které je obsaženo v třech koších nauky o dokonalostech bódhisattvů.

S úsilím praktikuje deset druhů správné praxe [opisování písma, uctívání Buddhů, dávání darů, naslouchání učení, čtení učení, zapamatování, správné vysvětlování učení, recitace, kontemplace o něm a praxe s ním spojená], kterou rozvíjí na základě skvostné moudrosti z naslouchání (*šrutamajápradžňá*, 聞所成慧), kontemplace (*čintámajápradžňá*, 思所成慧) a meditace (*bhávánámajápradžňá*, 修所成慧). Nikdy neustupuje od vůle k nejvyššímu probuzení (*bódhičitta*). Je ve společenství se vznešenými přáteli (*kaljánamitra*, 善知識). S úsilím se cvičí v dobru bez ustání.

[12] ⁽²⁵⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále ptal.

Světém uctívaný!

Z jakých důvodů a příčin předkládáte (*pradžňapti*, 施設) v učení bódhisattvů pouze těchto šest předmětů nauky?

Synu z dobrého rodu!

Důvody jsou dva, abych prospěl všem bytostem a abych odstranil veškerá jejich poskvrnění (*kléša*). Je třeba poznat,

že první tři dokonalosti prospívají bytostem a další tři odstraňují veškerá jejich poskvrnění.

První tři dokonalosti prospívají všem bytostem v tom smyslu, že bódhisattvové díky dávání darů získávají materiální prostředky, díky etickému jednání neubližují, neutlačují a netrápí bytosti, a tak jim prospívají a díky snášenlivosti prospívají bytostem tím, že snáší ubližování, útlak a trápení od nich.

Další tři dokonalosti odstraní veškerá poskvrnění v tom smyslu, že bódhisattvové díky úsilí, ačkoliv ještě definitivně neodstranili veškerá poskvrnění a nevykořenili navždy jejich latentní tendence (*anušaja*, 隨眠), přesto jejich poskvrnění nemají sílu ovlivnit jejich hrdinské předsevzetí v konání dobra. Díky meditaci navždy odstraní poskvrnění a díky transcendentální moudrosti navždy vykoření latentní tendence k poskvrnění vědomí.

[13] ⁽²⁶⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále zeptal.

Světlem uctívány!

Z jakých důvodů a příčin [kromě zmíněných šesti dokonalostí] předkládáš v učení další čtyři dokonalosti?

Synu z dobrého rodu!

Je to proto, že mnohým způsobem napomáhají předchozím šesti dokonalostem. Bódhisattvové pomáhají bytostem praxí třech prvních dokonalostí [dávání darů, etické jednání a snášenlivost]. Prostředky, kterými mohou pomoci těm, kterým je možno pomoci.

Proto já učím, že dokonalost v prostředcích spásy (*upá-jakaušaljampáramí*, 方便善巧度) napomáhá třem prvním dokonalostem.

Jestli bódhisattvové mají v přítomném čase mnoho znečištění, nemají schopnost se oddat nepřetržité praxi dokonalostí, protože jsou náchylní k tomu věnovat se nízkým světským záležitostem a postrádají trpělivost k vnitřní duchovní kultivaci. Nenaslouchají učení, která jsou obsažena v třech koších (*tripitaka*) nauky bódhisattvů, a tak jejich meditace nemůže vyústit v nadsvětskou moudrost. Tento druh praktikujících nahromadil malou část duchovních zásluh nízkého druhu k tomu, aby v sobě nechal vyvstat pravdivé předsevzetí utlumit sílu poskvrnění mysli. To se nazývá dokonalost v předsevzetí, díky které bódhisattvové oslabují poskvrnění a praktikují úsilí. Proto učím, že dokonalost v předsevzetí (*pranidhánápáramí*, 願度) napomáhá dokonalosti v úsilí.

Když bódhisattvové žijí v blízkosti vznešených osob (*satpuruša*, 善士), naslouchají správnému učení s moudrou pozorností, přemění v důsledku toho nižší naladění vědomí (*adhjášaja*, 意樂) v naladění ctnostnější, a tak získávají rozhodnost k dosažení vyšších sfér vědomí. Toto se nazývá dokonalost v praxi síly (*balapáramí*, 力度), díky které bódhisattvové získávají schopnost vnitřní duchovní vyrovnanosti. Proto učím, že dokonalost vnitřní síly napomáhá dokonalosti v meditaci.

Jestli bódhisattvové poté, co správně naslouchali nauce tří košů učení bódhisattvů, praktikují s úsilím dobro, mohou se vnořit v meditaci. Toto se nazývá dokonalost poznání (*džňánápáramí*, 智度), díky které jsou schopni rozvinout nadsvětskou moudrost. Proto učím, že dokonalost poznání napomáhá dokonalosti transcendentální moudrosti.

[14] ⁽²⁷⁾ Nato se bódhisattva Avalókitěšvara dále zeptal.

Světém uctívány!

Z jakých důvodů a příčin vyučuješ šest dokonalostí právě v tomto pořadí?

Synu z dobrého rodu!

Je to proto, že každá z předchozích dokonalostí vede k dokonalosti, která následuje.

Jestli bódhisattvové neulpívají na sobě a na svém majetku, jsou schopni se přísně držet čistého etického jednání a příkazů. Praktikují snášenlivost, aby si čisté etické jednání a příkazy podrželi. Praxe snášenlivosti vede ke schopnosti vynaložit úsilí. Úsilí vede ke schopnosti meditovat. Kdo má schopnost meditovat, ten může obdržet nadsvětskou moudrost.

Proto vysvětluji praxi dokonalostí právě v tomto pořadí.

[15] ⁽²⁸⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále zeptal.

Světlem uctívány!

S kolika rozličnými druhy praxe je spojená každá z jmenovaných šesti dokonalostí?

Synu z dobrého rodu!

Každá z dokonalostí má tři druhy.

Tři druhy dávání jsou
dávání učení (*dharma*),
dávání majetku a
dávání stavu beze strachu (*abhajadána*, 無畏施).

Tři druhy disciplíny etického jednání jsou
postupné zanechání všeho neetického jednání,
postupná kultivace etického jednání a
postupné prospívání bytostem.

Tři druhy snášenlivosti jsou
snášenlivost zloby a utlačování,

snášenlivost utrpení v klidu,
snášenlivost v pravdivém zkoumání učení.

Tři druhy úsilí jsou
úsilí jako pancíř [který chrání od veškerého zla],
úsilí v rozvíjení všech ušlechtilých vlastností (*dharm*a),
úsilí v praxi prospívání bytostem.

Tři druhy meditace jsou
meditace klidu ve stavu vědomí bez rozlišování (*nirvikalpa*), s perfektním utišením mysli, která je bez hany [chtíče, pýchy a všech názorů] a spočívá v prodlévání ve slasti prosté všeho utrpení, které pochází z poskvrnění vědomí,
meditace, která vede k rozvíjení ctností,
meditace, která přináší prospěch bytostem.

Tři druhy moudrosti jsou
moudrost vůči pravdě konvenční,
moudrost vůči pravdě nejvyšší,
moudrost vůči prospívání bytostem.

[16] ⁽²⁹⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále zeptal.

Světém uctívaný!

Z jakých důvodů a příčin se transcendentální dokonalosti jmenují dokonalosti transcendentální?

Synu z dobrého rodu!

Důvodů a příčin je pět, protože
jsou bez poskvrnění v tom smyslu, že nejsou poskvrněné tím, co není v souladu s praxí transcendentálních dokonalostí,

jsou bez ulpívání v tom smyslu, že nejsou vázané na žádné důsledky, karmické následky (*vipáka*, 異熟) a výhody, které z praxe vycházejí,
 jsou bez hany v tom smyslu, že se nemísí s poskvrněním a jsou praktikovány bez chyb pomocí spásných prostředků,
 jsou bez dualistického rozlišování (*vikalpa*, 分別) v tom smyslu, že jsou prostá ulpívání na podstatě jsoucen, které jsou dány řečí,
 jsou spojené se správnou praxí předávání zásluh (*pun-japarínáma*) v tom smyslu, že jsou praktikovány a hromaděny za účelem dosažení toho nejvyššího velkého probuzení.

[17] ⁽³⁰⁾ Světem uctívány!

Co nazýváte věcmi, které jsou v rozporu s praxí transcendentálních dokonalostí?

Synu z dobrého rodu!

Krátce řečeno existuje šest druhů takových věcí,
 spatřovat hluboké ctnosti a výhody ve světských radostech jako smyslnost, majetek a moc,
 spatřovat hluboké ctnosti a výhody v neetickém jednání tělem, řečí a myslí,
 spatřovat hluboké ctnosti a výhody v nesnášenlivosti vůči opovržení ze strany druhých osob,
 spatřovat hluboké ctnosti a výhody v zanedbávání duchovní praxe a v lpění na smyslových slastech, spatřovat hluboké ctnosti a výhody v popletených činnostech uprostřed hlučné společnosti, spatřovat hluboké ctnosti a výhody v tom, co člověk vidí, slyší, cítí a pozná cestou smyslového rozpínání (*prapañča*, 戲論).

[18] ⁽³¹⁾ Světem uctíváný!

Jaké jsou důsledky a následky (*phalavipáka*, 果異熟) praxe těchto transcendentálních dokonalostí?

Synu z dobrého rodu!

Krátce řečeno je jich též šest druhů. Ten, kdo je praktikuje dle jejich pořadí,

obdrží velké jmění,
narodí se v příznivých podmínkách,
je bez zloby a žije v pohodě a s mnohými radostmi,
je vůdcem mezi bytostmi,
je bez tělesných nesnází a zranění,
jeho rod bude vzkvétat.

[19] ⁽³²⁾ Světem uctíváný!

Jaké věci je možné nazvat poskvrněním praxe transcendentálních dokonalostí?

Synu z dobrého rodu!

Dají se shrnout jako čtyři druhy praktik (*prajóga*, 加行)

praxe bez soucitu,
praxe bez moudrého uvážení,
nestálá praxe,
praxe bez úcty.

Praxe bez moudrého uvážení znamená mnoho praktikovat několik dokonalostí, a zároveň se vzdalovat a zanedbat praxi ostatních dokonalostí.

[20] ⁽³³⁾ Světem uctíváný!

Jakou praxi lze nazvat praxí bez spásných prostředků?

Synu z dobrého rodu!

Když bódhisattvové napomáhají bytostem praxí dokonalostí tím způsobem, že je získávají pro učení pouhým darováním věcí a považují to za dostatečné, nepozvedávají je z jejich morálně bídneho stavu do stavu příhodného. Taková praxe je bez spásných prostředků. Proč?

Synu z dobrého rodu!

Pomáhat bytostem tímto způsobem není opravdová pomoc. Je to možno přirovnat k výkalům. Ať je jich mnoho, či málo, nic je nikdy nemůže udělat voňavými a čistými. Podobně jsou i formace vůle strastné svou přirozeností a pomocí prostředků, jako je pouhé dávání věcí, bytosti získají jen přechodnou úlevu. Pouze základ v skvostném učení jim může přinést svrchované štěstí.

[21] ⁽³⁴⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se nato zeptal.

Světlem uctívaný!

Kolik druhů očisty (*višuddhi*, 清淨) tyto transcendentální dokonalosti mají?

Synu z dobrého rodu!

Nikdy neučím, že transcendentální dokonalosti mají jiné očisty kromě pěti, které jsem již vysvětlil. Ovšem teď vysvětlím aspekty očisty cestou praxe dokonalostí na základě rozlišení mezi všeobecným (*sámánja*, 總) a specifickým (*višéša*, 別), které existuje ve všech věcech.

Všeobecně řečeno existuje sedm aspektů očisty ve všech transcendentálních dokonalostech. Jakých sedm?

Bódhisattvové v praxi dokonalostí netouží po uznání od druhých,
 po tom, co praxi transcendentálních dokonalostí přímo poznali, neulpívají na nich,
 nemají v praxi dokonalostí pochybnosti o tom, jestli jsou opravdu schopni dosáhnout velkého probuzení,
 nikdy nechválí sebe a neponižují druhé,
 jsou bez pýchy a nedbalosti,
 nikdy nenachází uspokojení v malém úspěchu, kterého dosáhnou,
 jsou prosti žárlivosti a lakoty, co se praxe dokonalostí týče.

Co se aspektů očisty v jednotlivých dokonalostech týče, je jich též sedm druhů. Znamená to, že bódhisattvové se cvičí v souladu se sedmi aspekty očisty v dokonalosti dávání podle toho, jak učím, tím, že

praktikují očistu v dávání čistotou darů,
 praktikují očistu v dávání čistotou etického jednání,
 praktikují očistu v dávání čistotou názoru,
 praktikují očistu v dávání čistotou vědomí,
 praktikují očistu v dávání čistotou řeči,
 praktikují očistu v dávání čistotou poznání,
 praktikují očistu v dávání čistotou od poskvrnění.

Toto je sedm druhů očisty cestou praxe transcendentální dokonalosti v dávání.

Dále,

bódhisattvové správně chápou disciplínu ve všech pravidlech etického výcviku (*šikšápada*, 學處),
 bódhisattvové správně chápou, jak se vyrovnat s případnými přestupky (*ápatti*) těchto pravidel,
 etika (*šíla*) bódhisattvů je úplná, stálá, bez nedostatků v disciplíně a pružná,

bódhisattvové se učí, jak praktikovat všechna pravidla etického výcviku.

Toto je sedm druhů očisty etického jednání.

Jestliže bódhisattvové

mají hlubokou víru v karmické důsledky svých činů,
v neprospěšných situacích nepropadnou hněvu, nena-
dávají, nezlobí se a
nejsou násilní, jsou prostí strachu a neupřímnosti
a neodpovídají nepřátelstvím na nepřátelství druhých,
jsou prostí nevole, nezlobí se kvůli výčítkám a napomí-
nání od druhých,
nečekají na to, aby je napomínali druzí,
nepraktikují snášenlivost s myslí ovlivněnou strachem
a ulpíváním,
nezanechávají praxe, aby se zalíbili druhým.

Toto se nazývá sedm druhů očisty v praxi snášenlivosti.

Jestliže bódhisattvové

pochopí rovnoměrnost v úsilí,
kvůli svému hrdinskému úsilí se nepovyšují
nad druhé ani druhými neopovrhují,
mají velkou sílu,
mají velkou energii,
mají schopnosti,
mají vytrvalost a hrdinství a
nikdy neopouští praxi dobra.

Toto se nazývá sedm druhů očisty v praxi úsilí.

Jestliže bódhisattvové

plně uskuteční meditativní pohroužení (*dhjána*, 靜慮)
se světským objektem (*nimitta*, 相),

mají meditativní pohroužení v dokonalost [takovost
 všech jevů],
 mají obojí, světské i nadsvětské meditativní pohroužení,
 mají postupné meditativní pohroužení se světskými
 objekty,
 mají meditativní pohroužení nezávislé na jiných ob-
 jektech,
 mají dobře procvičené meditativní pohroužení,
 mají nezměrné meditativní pohroužení získané z na-
 slouchání učení
 obsaženého ve třech koších nauky bódhisattvů.

Toto se nazývá sedm druhů očisty v praxi meditace.

Jestliže bódhisattvové

se vyvarují dvou extrémů ve formě definitivního tvrzení
 existence fenoménů (*samárópa*, 增益) a jejich popření (*apa-
 váda*, 損減) a praktikují střední cestu (*madhjamapratipat*),
 to se nazývá transcendentální moudrost. Díky této moud-
 rosti (*vipašjaná*, 慧) pochopí podle pravdy význam tří me-
 tod (*parjája*, 門) osvobození,
 osvobození skrze prázdnotu (*šúnjatá*, 空),
 osvobození prosté přání (*apranihita*, 無願) a
 osvobození prosté znaků objektů (*animitta*, 無相)

správně podle pravdy chápou význam tří druhů vlastních
 podstat (*svabháva*, 自性) všech jevů,
 podstatu zkonstruovanou slovy (*parikalpita*),
 vyvstalou silou závislého vznikání (*paratantra*) a
 dokonalou podstatu (*parinišpanna*),

podle pravdy chápou význam tří druhů nepodstatnosti
 všech věcí,
 nepodstatnost vlastností (*lakšana*),
 zrození (*utpatti*) a

nepodstatnost z hlediska nejvyšší pravdy (*paramártha asvabháva*),

podle pravdy rozumí významu konvenční pravdy ve smyslu praxe pěti druhů věd (*vidjásthána*)

věda vnitřní,
logika,
lingvistika,
medicína,
umění,

správně podle pravdy rozumí významu nejvyšší pravdy ve smyslu sedmi druhů takovosti,

takovost sansárického bytí,
takovost vlastností,
takovost pouhého vědomí a
takovost čtyř vznešených pravd,

přebývají často v jednom neposkvrněném principu, který je prost dualistického rozlišování a rozpínání slovy (*prapañča*), má nezměrnou celistvost učení (*apramánasámánjadharma*) jako objekt,

díky svému vhledu správně praktikují dle hlavních a vedlejších pravidel učení (*dharmánudharma pratipat*, 法隨法行).

Toto je sedm druhů očisty cestou transcendentální moudrosti.

[22] ⁽³⁵⁾ Nato se bódhisattva Avalókitěšvara zeptal.

Světlem uctívány!

Jakou funkci (*krijá*, 業) má každá z pěti vámi vysvětlených vlastností transcendentálních dokonalostí?

Synu z dobrého rodu!

Je třeba poznat pět druhů funkcí, které každá z těchto vlastností dokonalostí má.

Bódhisattvové jsou bez ulpívání, a proto se teď a tady (*dršté dharmé*, 現法中) cvičí v transcendentálních dokonalostech se stálostí úsilí, s úctou k nim a bez nedbalosti. Protože na ničem nelpí, vytváří příčiny budoucí pečlivosti (*apramáda*, 不放逸) v praxi dokonalostí.

Protože jsou bez hany, jsou schopni praktikovat transcendentální dokonalosti v nejvyšší plnosti, čistotě a prostotě.

Protože nemají dualistickou rozlišující mysl, mohou pomocí spásných prostředků transcendentální dokonalosti rychle dovršit.

Protože správně praktikují předávání zásluh, kdekoliv se nacházejí, praxi dokonalostí dosahují ve všech zrozeních nevyčerpatelné příjemné karmické následky, až po to nejvyšší správné probuzení.

[23] ⁽³⁶⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se zeptal.

Světém uctívaný!

Co se praxe transcendentálních moudrostí týče, který z aspektů praxe je nejširší, neposkvrněný, nejjasnější, nepohnutelný, nejčistší?

Synu z dobrého rodu!

Aspekty neposkvrněnosti, neulpívání a správného předávání zásluh jsou v praxi dokonalostí ty nejširší. Stav bez hany a bez rozlišující mysli jsou bez poskvrnění, činy s rozvážením jsou nejjasnější, stav po vstupu do stadia praxe bez regrese (*anivartabhúmi*, 無退轉地) se nazývá nepohnutelný, jestli deset stupňů probuzení

bódhisattvů v sobě shrnuje stav Buddhy, toto shrnutí je nejčistší.

[24] ⁽³⁷⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále zeptal.

Světém uctívaný!

Z jakých důvodů a příčin všechny žádoucí karmické následky, které bódhisattvové získávají praxí transcendentálních dokonalostí, jsou stále a nevyčerpatelné a proč i dokonalosti samotné jsou nevyčerpatelné?

Synu z dobrého rodu!

Je tomu tak, protože transcendentální dokonalosti se postupně rodí v těch, co je praktikují bez přestání.

[25] ⁽³⁸⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále ptal.

Světém uctívaný!

Z jakých důvodů a příčin mají bódhisattvové víru a oddanost vůči praxi transcendentálních dokonalostí a nikoliv vůči žádoucím karmickým následkům, které jejich praxe přináší?

Synu z dobrého rodu!

Důvodů je pět.

Transcendentální dokonalosti jsou příčinou svrchovaného štěstí,
přináší neomezený užitek všem bytostem, sobě i druhým,
jsou příčinou žádoucích karmických následků v budoucnu,
nejsou půdou pro všechna poskvrnění vědomí,
nepatří k věcem poznamenaným konečným zánikem.

[26] ⁽³⁹⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se opět zeptal.

Světém uctíváný!

Kolik druhů svrchované síly (*prabháva*, 威德) každá ze všech transcendentálních dokonalostí má?

Synu z dobrého rodu!

Třeba uznat, že každá ze všech dokonalostí má čtyři svrchované síly.

Bódhisattvové, kteří správně dokonalosti praktikují, mohou odstranit lakotu, žárlivost, neetické jednání, zlobu, lenost, roztěkanou mysl, a náchylnost k nesprávným názorům, správnou praxí dokonalostí získají výstroj (*sambhára*, 資糧) pro to nejvyšší správné probuzení, správnou praxí dokonalostí získají schopnost kontrolovat sebe a prospívat bytostem v přítomnosti, správnou praxí dokonalostí získají velké nevyčerpatelné žádoucí karmické následky v životech budoucích.

[27] ⁽⁴⁰⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále ptal.

Světém uctíváný!

Co je příčina všech transcendentálních dokonalostí, co je jejich důsledek a jaký je jejich užitek?

Synu z dobrého rodu!

Příčinou všech transcendentálních dokonalostí je velký soucit, jejich důsledek jsou skvostné žádoucí karmické následky k dobru všech bytostí a jejich velký užitek spočívá v dovršení velkého nepřekonatelného konečného probuzení.

[28] ⁽⁴¹⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále ptal.

Světém uctívány!

Jestliže bódhisattvové už vlastní nevyčerpatelný majetek a k tomu velký soucit, z jakých příčin na světě existují bytosti v chudobě a nouzi?

Synu z dobrého rodu!

Je to kvůli chybám v činění bytostí samotných. Jak by se na světě jinak objevila chudoba a nouze, kdyby bytostem jejich vlastní zlé činy nebyly překážkou? Co se bódhisattvů týče, ti chovají stále mysl k prospěchu druhých a stále vlastní nevyčerpatelný majetek.

Když hladový duch soužený vedrem a žízní vidí velký oceán bez vody, vada není ve vodách velkého oceánu, ale v jeho vlastním zlém karmickém činění. Podobně majetek, kterým bódhisattvové obdařují bytosti, je bez vad jako velký oceán. Vada spočívá v činech bytostí, které, tak jako síla zlých činů hladového ducha (*préta*, 餓鬼), způsobí zmizení vody.

[29] ⁽⁴²⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se ptal dále.

Světém uctívány!

Kterou z transcendentálních dokonalostí mohou bódhisattvové přímo pochopit nepodstatnost všech jevů (*sarvadharmaśvabháva*, 諸法無自性性)?

Synu z dobrého rodu!

Transcendentální dokonalostí v moudrosti přímo chápou nepodstatnost všech jevů.

[30] ⁽⁴³⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se ptal dále.

Světém uctíváný!

Jestli transcendentální dokonalost v moudrosti může přímo pochopit nepodstatnost všech jevů, proč nemůže chápat jejich podstatnost (*svabháva*, 自性性)?

Synu z dobrého rodu!

Já jsem nikdy neučil, že nepodstatnost všech jevů chápe jejich nepodstatnost, ale učil jsem, že nepodstatnost všech jevů je prostá slovního vyjádření, je objektem osobní vnitřní realizace. To ovšem neznamená, že se dá hlásat druhým bez pomoci řeči a písma. Právě proto učím, že dokonalost v transcendentální moudrosti chápe nepodstatnost všech jevů.

[31] ⁽⁴⁴⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se ptal dále.

Světém uctíváný!

Ve vašem učení hovoříte o dokonalostech (*páramí*, 度), přístupových dokonalostech (*upapáramí*, 近度) a velkých dokonalostech (*mahápáramí*, 大度).

Co jsou dokonalosti, co jsou přístupové dokonalosti a co jsou velké dokonalosti?

Synu z dobrého rodu!

Dokonalostmi se nazývá praxe bódhisattvů ve stadiu rozhodnutí (*adhimókšabhúmi*, 勝解行地), ve které je rozhodnutí slabé, ještě nedozrálo. V ní bódhisattvové tráví čas bez hranic praxí dokonalosti v dávání a tak dále a osvojí si správnou nauku, ale přesto nejsou schopní si poskvrnění podmanit, naopak poskvrnění si je podmaňují.

Přístupovými se nazývají dokonalosti ve stadiu praxe, kdy bódhisattvové tráví čas bez míry praxí dávání a tak dále a postupně se jejich úspěch v činnosti dobra prohlubuje. Poskvrnění vědomí se v nich ještě projevuje, ale oni je již ovládají a nejsou jím ovládáni.

Velkými se nazývají dokonalosti ve stadiu praxe bódhisattvů od osmého stupně probuzení, kdy úspěch bódhisattvů v praxi dávání a tak dále po čas bez míry se ještě prohlubuje a veškerá poskvrnění mysli se v nich již neprojevují.

[32] ⁽⁴⁵⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále zeptal.

Světlem uctívány!

Kolik druhů sklonů k poskvrnění vědomí (*klěšanušaja*, 煩惱隨眠) existuje v těchto stupních probuzení bódhisattvů?

Synu z dobrého rodu!

Krátce řečeno existují tři druhy sklonů k poskvrnění, zabraňující vyvstání svých společníků. Jedná o sklony k poskvrnění v pěti prvotních stupních probuzení bódhisattvů. Proč?

Synu z dobrého rodu!

Je to proto, že projevy sklonů k poskvrnění, které nejsou spontánní [jsou na základě dualistického rozlišování], jsou společníci spontánních projevů sklonů k poskvrnění. Ty první navždy mizí během té doby, proto se sklony k poskvrnění v pěti prvních stupních probuzení tak nazývají. Slabé sklony k poskvrnění existují v šestém a sedmém stupni probuzení bódhisattvů. Jejich projevy jsou jemné, protože nevyvstanou v tom, kdo je potlačuje praxí. Jemné sklony k poskvrnění existují od osmého stupně probuzení, kdy je bódhisattva

prost všech aktivních projevů poskvrněného vědomí. Zbývají jen překážky v poznání objektů poznání (*džňéjavarana*, 所知障), které jsou základem praxe bódhisattvů.

[33] ⁽⁴⁶⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále ptal.

Světém uctívaný!

Vykořeněním kolika druhů hrubosti (*dauštuljam*, 粗重) se tyto sklony k poskvrnění projevují?

Synu z dobrého rodu!

Projevují se pouze díky dvěma druhům hrubosti. První dva druhy sklonů k poskvrnění se projevují ukončením hrubosti na úrovni kůže a třetí druh sklonů k poskvrnění se projevuje na úrovni masa. Ten, kdo opustí hrubost na úrovni kostí, ten nadobro opouští všechny sklony k poskvrnění, ten je ve stavu buddhovství.

[34] ⁽⁴⁷⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále ptal.

Světém uctívaný!

Kolika eóny bez počtu musí bódhisattva projít, aby odstranil tyto druhy hrubostí?

Synu z dobrého rodu!

Musí projít třemi nesčetnými eóny nebo nezměrnými eóny. To znamená, že eóny, kterými projde, se nedají měřit měřítky času jako je rok, měsíc, čtrnáct dní, den, noc, chvíle, okamžik.

[35] ⁽⁴⁸⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále zeptal.

Světém uctívaný!

Jaké vlastnosti (*lakšana*), jaké závady a jaké ctnosti mají poskvrnění (*kléša*), která se u bódhisattvů projevují ve všech stupních cesty k probuzení?

Synu z dobrého rodu!

Vlastností poskvrnění je nezakalení mysli. Proč?

Protože bódhisattvové už v prvním stupni probuzení správně realizovali podstatu takovosti (*dharmadhátu*) ve všech jevech, a tak v nich poskvrnění mysli vyvstává s uvědoměním a ne bez uvědomění. Proto vlastnost jejich poskvrnění se nazývá nezakalení.

Poskvrnění mysli bódhisattvů je bez závad, protože v nich samotných nemůžou nechat vyvstat utrpení a mají nezměrné ctnosti, protože mohou zastavit příčiny utrpení ve sféře živých bytostí.

[36] ⁽⁴⁹⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara na to prohlásil.

Světém uctívaný!

Opravdu úžasné jsou ctnosti nejvyššího probuzení v tom, že přestože nechávají v probuzených bytostech, bódhisattvech, vyvstávat poskvrnění, kořeny dobra bódhisattvů předčí kořeny dobra ostatních bytostí, včetně posluchačů a buddhů pro sebe, nemluvě o všech ostatních nesčetných ctnostech bódhisattvů!

[37] ⁽⁵⁰⁾ Bódhisattva Avalókitéšvara se dále ptal.

Světlem uctíváný!

Vy též učíte, že vůz žáků a velký vůz bódhisattvů jsou jen jeden jediný vůz. Jaký skrytý význam (*sandhibháša*, 密意) toto rčení má?

Synu z dobrého rodu!

To, co v učení vozu žáků (*šrávakajána*) vysvětluji jako vlastní podstatu (*dharmasvabháva*) rozdílných druhů jevů (*dharma*), jako například pět agregátů (*pañčaskandha*), šest vnitřních, nebo šest vnějších základů vnímání (*ájatana*) a tak dále, právě to je v učení velkého vozu vysvětleno jako jediná sféra dharmy (*dharmadhátu*), jako jeden jediný princip (takovosti všech jevů). Proto já neučím, že vozy učení jsou rozdílné.

Ovšem existují praktikující, kteří se chybně drží slovních rozdělení a buď ulpívají na existenci tří vozů učení, nebo popírají jejich existenci. Tito praktikující vidí rozpor v rozdílných teoriích vozů učení, a tak se oddávají hádkám mezi sebou.

Toto je skrytý význam mého učení. [Jediného vozu]

[38] Nato Buddha, aby znovu objasnil význam řečeného, promluvil ve verších.

***Shrnutí stupňů praxe bódhisattvů,
věcí, ze kterých praktikující osvobodí,
zrození v příznivých stavech existence,
předsevzetí a různá učení,
kdo tyto věci správně praktikuje,
ve smyslu mého Učení velkého vozu,
ten uspěje ve Velkém probuzení.***

***Učím rozdílnou podstatu všech jevů,
a též jediný princip v nich.
Učím tak, jak v nižším, tak i ve vyšším vozu učení.
Proto hlásám jednotu všech vozů.***

***Někdo ulpívá na slovním rozlišení,
nebo zveličuje jeden názor na úkor druhého,
někdo hlásá, že dva vozy učení si navzájem odporují,
toto hloupé vysvětlení je podnětem k hádkám.***

[39] ⁽⁵¹⁾ Nato se bódhisattva Avalókitéšvara zeptal Buddha.

Světlem uctívány!

Jak nazvat toto učení, jak ho mám uctívat?

Synu z dobrého rodu!

Toto učení se jmenuje konečné učení (*nítártha*, 了義教) všech stupňů praxe transcendentálních dokonalostí a jako takové bys ho měl uctívat.

Během vysvětlování tohoto konečného učení všech stupňů praxe transcendentálních dokonalostí získalo sedmdesát pět tisíc bódhisattvů v tomto velkém shromáždění meditativní pohroužení do světla učení velkého vozu bódhisattvů.

8.

O ČINNOSTI TATHÁGATŮ

[1] ⁽⁵²⁾ Tehdy se velká bytost (*mahásattva*) bódhisattva Mañdžušrí zeptal Buddha.

Světlem uctívány!

Ty učíš tělo pravdy (*dharmakája*, 法身) tathágatů. Jaké vlastnosti toto tělo pravdy tathágatů má?

Synu z dobrého rodu!

Vlastnosti těla pravdy tathágatů [těla takovosti] jsou,

správná praxe transcendentálních dokonalostí
ve všech stupních probuzení bódhisattvů,
správná praxe rozčarování,
přeměna základů vědomí (*ášrajaaparávrtti*, 轉依) a
naplnění praxe.

Je třeba uznat, že tyto vlastnosti jsou nemyslitelné (*ačintja*, 不可思議) ze dvou důvodů, jsou prosté vši mnohosti rozdělováním (*prapañča*, 戲論) a nejsou stvořené (*sanskṛta*, 無所為). Přesto se všechny bytosti oddávají rozpínání konceptů rozlišováním stvořeného a ulpívají na něm.

[2] ⁽⁵³⁾ Světem uctíváný!

Jmenuje se přeměna základů vědomí, kterou dosahují žáci a buddhové pro sebe (*pratjékabuddha*, 獨覺), též tělo pravdy tatháгатů [tělo takovosti]?

Synu z dobrého rodu!

To se nedá nazvat tělo pravdy, ale jmenuje se to tělo osvobození (*vimókšakája*, 解脫身).

Co se těla osvobození týče, já učím, že všichni žáci a buddhové pro sebe se vyrovnají tatháгатům. Já učím, že rozdíly existují kvůli tělu pravdy (*dharmakája*). Tělo pravdy všech tatháгатů se odlišuje [od těla osvobození] v tom, že má skvostné nespočitatelné ctnosti, které se nedají k ničemu přirovnat.

[3] ⁽⁵⁴⁾ Bódhisattva Maňdžuśrí se znovu zeptal.

Světem uctíváný!

Jak máme poznat vlastnosti zrození tatháгатů?

Synu z dobrého rodu!

Činy stvořených těl (*nirmánakája*, 化身) tatháгатů jsou jako svět, co vytváří všechny druhy bytostí. Jeho vlastnosti jsou výzdoby (*vjúha*, 莊嚴) a údržba světa nesčetnými ctnostmi tatháгатů. Měl bys poznat, že vlastnosti stvořených těl jsou vytvořené, zatímco vlastnosti těla pravdy jsou bez zrození.

[4] ⁽⁵⁵⁾ Bódhisattva Maňdžuśrí se dále ptal.

Světém uctívány!

Jak máme poznat zručnost v prostředcích ve výjevech stvořených těl?

Synu z dobrého rodu!

Tyto výjevy se manifestují ve všech zemích buddhů ve všech částech vesmíru tím, že si zvolí zrození v mocném královském rodu nebo ve vznešené rodině [rodu bráhmanském], vyrůstá v něm, užívá si objektů pěti smyslů, opustí domov, praktikuje asketismus, a když se ho zřekne, realizuje správné nejvyšší probuzení. Toto se nazývá zručnost v prostředcích ve vyjeveních stvořených těl tathágatů.

[5] ⁽⁵⁶⁾ Bódhisattva Maňdžuśrí se dále ptal.

Světém uctívány!

Kolika různými druhy řeči všechna těla tathágatů žehnají bytostí tak, že díky nim bytosti nezralé se stanou zralými a ty bytosti, které už dozrály, dosáhnou rychle osvobození?

Synu z dobrého rodu!

Krátce řečeno existují tři druhy řeči tathágatů, řeč súter, řeč disciplíny a řeč abhidharmy (*mátrká*).

[6] ⁽⁵⁷⁾ Světém uctívány!

Co je řeč súter, disciplíny (*damana*, 調伏) a abhidharmy (*mátrká*, 本母)?

MaňdžuśrÍ!

Tam, kde vyjevují učení na základě souhrnu základů výuky, to nazývám sůtry. Základy (*vastu*, 事) výuky jsou čtyři, devět nebo dvacet devět.

- (⁵⁸) Čtyři základy jsou
 naslouchání (*šravana*, 聽聞),
 uchýlení se pod útočiště (*šarana*, 歸趣),
 výcvik (*šikšá*, 修學) a
 probuzení (*bóđhi*).
- (⁵⁹) Jakých je devět základů? Je to
 za prvé koncept živočichů [pět agregátů existence],
 za druhé toho, co užívají [dvanáct základů poznání,
ájatana],
 za třetí zrození bytostí [dvanáct příčin, *nidána*],
 za čtvrté to, co je drží při životě [čtyři druhy potravy,
áhára],
 za páté to, co je znečistí a očistí [čtyři vznešené pravdy],
 za šesté rozdíly mezi nimi,
 za sedmé hlasatelé dharmy [Buddha a jeho žáci],
 za osmé to, co hlásají, a
 za deváté druhy shromáždění [brahmáni, kšatrijové, ...
 – osm druhů].

(⁶⁰) Jakých je dvacet devět základů?

Souhrn všech formací (*samskára*, 行) na základě poskvrnění.

(⁶¹) Jejich postupné vyvstávání [dvanáct členů závislého vznikání], na základě jejich vyvstání vytváření představy osobnosti (*pudgala*) a představy skutečných věcí (*dharma*) – příčiny budoucího bytí v sansáře.

(62) Upamatovávání se na kategorie čistých fenoménů [moudrost z naslouchání], úsilí v této činnosti s koncentrovanou myslí [moudrost z kontempace], utišení mysli [moudrost z meditace] a prodlévání ve štěstí tady a teď (*drś-tédharmé sukhavihára*, 現法樂住).

(63) Spásné prostředky k překonání utrpení (semena osvobození, *vimókšabídža*, 解脫種), tři druhy jejich dokonalého poznání (*paridžňá*, 偏知), na základě dokonalého poznání deformací (*viparjása*), na základě nesprávného jednání vůči druhým bytostem a na základě vykořenění vnitřní samolibosti (*antaramána*).

(64) Praxe základů realizace [opuštění poskvrnění a karmy], realizace [nirvány], a praxe [osmidílné střední cesty].

(65) Upevnění v praxi cesty [šestnácti] aspektů čtyř pravd. Jejich uskutečnění [v realizaci cesty vidění, *darśanamárga*].

(66) Zručnost ve zkoumání poskvrnění, která byla opuštěná a která ještě zůstávají, zručnost ve zkoumání roztěkaného vědomí, zručnost ve zkoumání neroztěkaného vědomí, základ vědomí bez roztěkanosti, úsilí v praxi, která odstraní všechna poskvrnění, okoušení výhod této praxe, ty vedou k pevnému postoji.

(67) Souhrn vznešeného jednání [přímé poznání konečného stavu čistoty, *kšajadžňána*] a toho, co jej doprovází [poznání po osvobození, *prśtalabdhadžňána*], realizace opravdového stavu věcí, dosažení nirvány.

(68) Na základě dobře vysvětleného učení a disciplíny (*dharma* *vinaja*) správná vize (*samjagdrśti*) světa, která převyšuje nejlepší správné vize nebuddhistů, regrese kvůli ustání v praxi [učení a disciplíny], a ne kvůli pomýleným názorům.

[Čínský text dvaceti devíti základů se ztratil a byl obnoven z tibetštiny]

MaňdžuśrÍ!

Disciplína se nazývá kodex řádových pravidel (*pratimókša*, 別解脱) a učení s nimi spojené, které já učím žáky a bódhisattvy.

[7] ⁽⁶⁹⁾ Světem uctíváný!

Kolik aspektů kodex pravidel pro bódhisattvy má?

Synu z dobrého rodu!

Má sedm aspektů,
vysvětlení pravidel, která praktikant přijme,
vysvětlení kardinálních přestupků a jejich činění (*parádžika*, 他勝事),
vysvětlení věcí, které k nim vedou,
vysvětlení vlastností přestupků,
vysvětlení vlastnosti nekonání přestupků,
vysvětlení, jak odstranit [následky] přestupků,
vysvětlení opuštění pravidel disciplíny.

[8] ⁽⁷⁰⁾ Buddha pokračoval.

MaňdžuśrÍ!

Když definuji, rozlišuji a vyjevuji všechny fenomény pomocí jedenácti aspektů (*lakšana*, 相), to se nazývá vyšší učení (*mátrká*, *abhidharma*).

Jakých jedenáct aspektů?

⁽⁷¹⁾ Aspekt konvenční reality (*samvrtti*, 世俗),

⁽⁷²⁾ aspekt nejvyšší reality (*paramártha*, 勝義),

(⁷³) aspekt příčin probuzení (*bódhīpakṣadharmā*, 覺分),
(⁷⁴) aspekt vlastností praxe (*bhāvanālakṣana*, 行相),
aspekt vlastní podstaty (*svabhāva*, 自性),
aspekt důsledků (*phalalakṣana*, 果相),
aspekt přijetí nauky (*dēśanapratigraha*, 領受開示),
aspekt překážek v nauce (*dharmaviḥna*, 障礙法相),
aspekt přizpůsobování se nauce (*dharmānuloma*, 隨順法),
aspekt škodlivý nauce (*dharmāpakāra*, 過患) a
aspekt výhod, které nauka přináší (*anuśamsa*, 勝利).

[Aspekt konvenční reality]

Existují tři vlastnosti (*lakṣana*, 相) konvenční reality,
řeč o osobnostech (*pudgala*),
řeč o vlastní podstatě zkonstruované koncepty (*parikalpitasvabhāva*, 邊計所執自性),
řeč o funkcích věcí (*dharmakriyā*, 法作用).

[Aspekt nejvyšší reality]

Vlastnosti nejvyšší reality jsou vysvětleny sedmi druhy takovosti (*tathatā*).

[Aspekt příčin probuzení]

Vlastnosti třiceti sedmi příčin probuzení se vztahují ke všem objektům poznání.

[Aspekt vlastností praxe]

Vlastnosti praxe se vztahují k praxi osmi rozjímání,
o pravdivé skutečnosti,
o skutečnosti založené na konceptech,
o nedostatcích,
o ctnostech,
o principech,

o fungování existence v sansáře (*pravrtti*, 流轉),
o logice (*jukti*, 道理) a
o celistvosti a rozlišení (*sámánjavišéša*, 總別).

[Rozjímání o pravdivé skutečnosti]

Pravdivá skutečnost je takovost všech věcí.

[Rozjímání o skutečnosti založené na konceptech]

Skutečnost založená na konceptech je
buď osobnost (*puḍgala*)
nebo vlastní podstata věcí na základě slov (*parikalpita*)
nebo vytvoření čtyř druhů odpovědí na otázky
nebo jednorázová, analytická, zpětná odpověď a mlčení
nebo skrytý či veřejný předpoklad budoucího probu-
zení (*vjákarana*, 記別).

[Rozjímání o nedostacích]

Nedostatky se vztahují k tomu, co nazývám poskvrněná
jsoucna, která mají nezměrné množství rozlišení.

[Rozjímání o ctnostech]

Ctnosti se vztahují k tomu, co nazývám čistá jsoucna, která
též mají nezměrné množství rozlišení.

[Rozjímání o principech]

Principů je šest druhů
princip skutečnosti (*bhútártha*, 真義),
princip realizace (*sákšikarana*, 證得),
princip učení a vedení (*šásana*, *déšana*, 教導),
princip oddálení od dvou extrémů (*antadvaja*, 離二遍),
princip nemyslitelnosti (*ačintja*, 不可思議), a
princip tendencí (*adhjášaja*, 意趣).

[Rozjímání o fungování existence v sansáře]

Existence v sansáře je

na základě tří časů [minulosti, přítomnosti a budoucnosti],

tří známek složenosti [zrození, trvání a zánik]

a čtyř příčin (*pratjaja*, 緣)

kauzální (*hétu*, 因), bezprostředně předcházející

(*anantara*, 無間), příčina předmětem (*álambana*, 緣)

a příčina dominující (*adhipati*, 增上).

[Rozjímání o logice]

(75) Existují čtyři druhy logiky

logika relativity (*ápékšá*, 觀待),

funkcí (*krijá*, 作用),

realizace (*sákšikarana*, 證成) a

věcí, jak opravdu jsou (*dharmatá*, 法爾).

[Logika relativity]

Logika relativity jsou důvody a příčiny, které tvoří všechny formace (*sanskára*) a koncepty, které je vysvětlují.

[Logika funkcí]

Logika funkcí jsou důvody a příčiny, na základě kterých jsou věci uchopeny (*prápti*, 得), vytvářeny nebo využity po jejich vyvstání.

[Logika realizace]

Logika realizace jsou důvody a příčiny, které vedou k založení duchovních principů a k jejich vysvětlení tak, aby vedly do správného stavu probuzení.

Všeobecně řečeno tato logika je dvojího druhu.

(76) Čistá na základě pěti vlastností a nečistá na základě sedmi vlastností.

Jakých pět vlastností dělají logiku čistou?

Chápání vlastností předmětu přímým poznáním,
 chápání vlastností předmětu na základě přímého poznání,
 chápání vlastností předmětu uvedením analogického
 případu,
 chápání vlastností předmětu dokonalým poznáním a
 chápání vlastností předmětu čistotou vyjádření učení.

Do první kategorie patří přímé poznání přechodnosti všech formací, strastiplnost všeho přechodného a nejáství všech formací. Toto jsou objekty přímého poznání (*pratjaksā*, 現量) z hlediska světské zkušenosti.

Do druhé kategorie patří jevy poznané dedukcí (*anumāna*, 比量) na základě přímého poznání okamžitost (*kṣānikatva*) všech formací, skutečnost jiných světů a nezničitelnost všech neposkvřených a poskvřených činů. Tyto jevy je možno poznat na základě hrubé přechodnosti, na základě poznání různorodosti činů rozdílných bytostí a na základě poznání štěstí a strasti bytostí v závislosti na jejich poskvřených a neposkvřených činech.

Do třetí kategorie uvedení obdobného analogického případu (*upamāna*, 譬喻) patří existence v sansáře na základě vnitřních a vnějších formací, které jsou společnou zkušeností všech bytostí ve světě, poznamenaných strastí zrození, poznamenaných nesvobodou (*naiṣvarjam*, 不自在) a vnějším vznikáním a zánikem ve světě.

Do čtvrté kategorie dokonalého poznání patří schopnost dokázat to, co se tvrdí,

buď přímým poznáním
nebo na jeho základě
nebo uvedením správného obdobného (analogického)
případu.

Do páté kategorie čistoty slovního vyjádření patří vše, co hlásají mudrcové, jako například tvrzení, že nirvána je konečné utišení.

Synu z dobrého rodu!

Poznání předmětu cestou čisté logiky se děje těmito pěti způsoby. Protože je čisté, třeba si ho osvojit praxí.

Synu z dobrého rodu!

Logika realizace (*sáksīkaranajukti*, 證得道理) se nazývá čistá za předpokladu, že závisí na pěti faktorech

na přímém poznání (*pratjākṣa*),
na dedukci (*anumāna*),
na analogii (*upama*),
na vznešeném učení (*āgama*, 教量) a
na pěti vlastnostech spojených s vševědoucností.

⁽⁷⁷⁾ Synu z dobrého rodu!

Jakých sedm vlastností dělá logiku realizace nečistou?

Když se obdrží jiné případy ve stejné kategorii jsoucen,
když se jiné případy nachází v rozličných kategoriích,
když se vše nachází ve stejné kategorii objektů,
když se vše nachází v rozdílných kategoriích objektů,
když je přirovnání vzato z jiné kategorie objektů,
když vlastnost objektu není úplně správně uvedena,
když slovní výklad učení není správný a čistý.

Jestli všechny objekty [i ty neskutečné] jsou vzaty jako manifestace vědomí samotného [například tvrzení – zvuk je věčný, prostor je manifestace vědomí a tak dále], jedná se o případ, kdy rozdílné objekty jsou ve stejné kategorii objektů [to je názor skutečného monismu, kde první vlastnost vysvětluje vlastnost třetí a všechny jevy jsou v jedné kategorii].

Jestli všechny objekty ve smyslu jejich forem, podstaty, funkce, zákonů, příčin a důsledků jsou vzaty každý odděleně tak, že každá vlastnost tvoří jiné rozdílné vlastnosti, to je případ, kdy se vše nachází v rozdílných kategoriích [tedy skutečný pluralismus jsoucna, zde druhá vlastnost vysvětluje vlastnost čtvrtou].

Synu z dobrého rodu!

Jestli se jiné případy nachází ve stejné kategorii nebo jestli se jedno přirovnání dá použít pro všechny případy různých kategorií, znamená to, že tvrzení není jisté, tedy vlastnost objektu není úplně správně uvedena [vysvětluje společně první, druhou a šestou vlastnost nečisté logiky].

Dále.

Jestli se jiné příklady nachází v rozdílných kategoriích nebo jestli se přirovnání vztahuje ke všemu ve stejné kategorii objektů, znamená to též, že tvrzení není jisté, tedy vlastnost objektu není úplně správně uvedena [druhá vlastnost nečisté logiky].

Když tvrzení není v souladu s faktem, není správně prozkoumáno čistou logikou, a tak protože není čisté, není třeba podle něho praktikovat.

Jestli přirovnání pochází z jiné kategorie objektů [čtvrtý a pátý příznak nečisté logiky] nebo když slovní výklad učení není správný a čistý, je třeba uznat, že sama podstata takového tvrzení nemůže být logicky čistá [čtvrtá vlastnost vysvětluje pátou a sedmou].

[Logika věcí, jak opravdu jsou]

(78) Logika na základě principu přirozenosti všech jevů (dharmať) znamená, že nezávisle na tom, jestli se Buddha – Tathágata zjeví ve světě, nebo ne, přirozenost všech věcí (*dharmasvabháva*, 法性), přirozený stav všech věcí (*dharmasthiti*, 法住), jejich základní složka (*dharmadhátu*, 法界) stále zůstávají.

[Rozjímání o celistvosti a rozlišení]

(79) Celistvost a rozlišení (*sámánjavišéša*) se vztahuje k tomu, že učení se nejprve souhrnně vysvětlí jednou větou a pak se postupně vyloží konečný význam pomocí mnohých rozlišujících vět.

[Aspekt vlastní podstaty]

(80) Aspekt vlastní podstaty učení se vztahuje k tomu, co já vysvětluji jako faktory a příčiny, které mohou vést do stavu probuzení jako čtyři základy bdělosti (*smrtjupasthána*).

[Aspekt důsledků]

(81) Aspekt důsledků učení se vztahuje k zanechání poskvrnění vědomí cestou světské i nadsvětské meditace a k světským a nadsvětským ctnostem, které tyto cesty přináší.

[Aspekt přijetí nauky]

⁽⁸²⁾ Aspekt přijetí nauky se vztahuje k jejímu přijetí osvobozujícím poznáním (*vimuktidžňána*) a k schopnosti ji hlásat a vysvětlovat druhým.

[Aspekt překážek v nauce]

⁽⁸³⁾ Aspekt překážek v nauce se vztahuje k jevům, které mohou tvořit překážky v praxi třiceti sedmi příčin probuzení.

[Aspekt přizpůsobování se nauce]

⁽⁸⁴⁾ Aspekt přizpůsobování se nauce se vztahuje k těm jevům, které mají velikou účinnost v praxi [třicet sedm příčin probuzení].

[Aspekt škodlivý nauce]

⁽⁸⁵⁾ Aspekt škodlivý nauce se vztahuje k chybám, které tvoří překážky v praxi příčin probuzení.

[Aspekt výhod, které nauka přináší]

⁽⁸⁶⁾ Aspekt výhod, které nauka přináší, se vztahuje k ctnostem vycházejícím ze sledování správné praxe.

[9] ⁽⁸⁷⁾ Bódhisattva Maňdžuší se dále ptal.

Světlem uctívány!

Kolik vlastností má vševědoucnost (*sarvadžňatá*, 一切智)?

Synu z dobrého rodu!

Vševědoucnost má krátce řečeno pět vlastností.

Hlas vševědoucnosti je slyšet všude ve světě, když se objeví. Je spojená z třiceti dvěma známkami tělesné dokonalosti. Je spojená s deseti silami Buddhy (*dašabala*, 十力), které odstraňují všechny pochybnosti bytostí.

Je spojená se čtyřmi druhy nebojácnosti při hlásání pravdy (*vaišarádja*, 無所畏), která je nevyvratitelná jinými učením a sama je schopná vyvrátit všechna jinověrná učení. Vyjevuje vznešenou osmidílnou střední cestu a její ovoce v rámci správně vysvětleného učení a disciplíny.

Nadpřirozené zrození,
známky tělesné dokonalosti,
odstranění sítí pochybností,
vyvrácení jinověrných doktrín a nebýt vyvrácen
jiným učením,
vyjevení vznešené cesty a jejího ovoce.

To je pět vlastností vševědoucnosti.

[10] ⁽⁸⁸⁾ Nato bódhisattva MaňdžuśrÍ poprosil Buddhu.

Nechť světem uctíváný ve prospěch bódhisattvů v krátkosti vysvětlí vzorec (*dháraní*) učení sůter, disciplíny a abhidharmy, který není společný se všemi nebuddhistickými naukami, aby bódhisattvové na základě tohoto učení mohli proniknout hluboký skrytý význam (*sandhibháša*, 密意) toho, co buddhové – tathágotové hlásají!

Buddha odpověděl bódhisattvovi MaňdžuśrÍmu.

Synu z dobrého rodu!

Pozorně naslouchej! Vysvětlím ti v krátkosti vzorec učení, který není společný všem nebuddhistickým naukám, tak aby bódhisattvové mohli správně pochopit slova skrytého významu mého učení.

Synu z dobrého rodu!

Já učím, že všechny jevy, ať jsou poskvrněné, či čisté, nemají [vlastní] funkci a nepatří žádné osobě, a to protože všechny druhy jsoucen nejsou vytvořené [na základě konceptů].

Jsoucna poskvrněná se nestanou čistými potom, co byla poskvrněná, a jsoucna čistá se nestanou poskvrněnými po tom, co byla čistá.

Světské bytosti ulpívají na všech jevech (*dharma*) v jejich hrubé tělesnosti (*dauštuljakája*) a na představě existence rozličných skutečných osob, a tak podléhají vlivu pomýlených názorů.

Díky těmto příčinám si představují skutečné já a to, co mu patří (*átmanátmája*), jako já vidím, já slyším, já čichám, já chutnám, já pociťuji, já vím, já jím, já dělám, já jsem poskvrněn, já jsem čistý, a na základě těchto pomýlených názorů vytváří všechna možná pomýlená úsilí v praxi.

Ten, kdo tyto věci pozná tak, jak opravdu jsou, navždy opouští ulpívání na hrubé tělesnosti, a tak získává tu nejvyšší čistotu, ve které nezůstane žádné poskvrnění. Ta je prostá veškerého rozpínání (*prapaňča*), má základ v nestvořeném (těle pravdy) a je bez úsilí (*nišprajóga*).

Synu z dobrého rodu!

Toto je v krátkosti vzorec učení, který v jinověrných doktrínách chybí.

[11] Nato Buddha shrnul tento význam ve verších.

Vše čisté i poskvrněné je bez vlastní funkce, nikomu nepatří.

Na základě mého učení zanech veškerého vytváření věcí slovy,

a poskvrněné i čisté budou bez pořadí.

Na základě hrubé tělesnosti bytosti lpí na názorech, a tak si skutečně já a to, co mu patří, představují.

Kvůli tomu si myslí, já vidím, jím, činím, jsem čistý nebo nečistý.

Ten, kdo podle pravdy pozná, jak se věci skutečně mají, opustí navždy veškerou hrubost,

a získá čistotu bez poskvrnění, bez rozpínání, její základ je nirvána, [tělo pravdy] bez úsilí.

[12] ⁽⁸⁹⁾ Nato se bódhisattva Maňđuśrī, velká bytost, opět zeptal Buddha.

Světém uctívány!

Jak máme poznat vlastnosti vyvstání vědomí všech Buddha – Tathágatů?

Synu z dobrého rodu!

Stav Tathágatů se nedá vyjevit vyvstáním vědomí (*čitta*), mysli (*manas*) a rozlišujícího poznání (*vidžňána*). Přesto všichni Budhové – Tathágatové bez úsilí projevují vyvstání mentálních jevů (*čittadharmā*). Je třeba uznat, že tyto fenomény jsou pouze jako přelud (*májā*).

[13] ⁽⁹⁰⁾ Bódhisattva Maňdžuśrí se zeptal.

Světém uctíváný!

Jestli je tělo pravdy všech Tathágotů vzdálené veškerému úsilí, když je bez úsilí, jak v něm mohou vyvstat mentální jevy?

Synu z dobrého rodu!

Vědomí vyvstane na základě předešlého úsilí v praxi prostředků a síly praxe (*prajóga*) transcendentální moudrosti.

Synu z dobrého rodu!

Dá se to přirovnat k probuzení z bezesného spánku, z kterého se člověk probouzí, aniž by o to usiloval. Probudí se na základě své předešlé aktivity (*prajóga*). Též se to dá přirovnat k vstoupení do samádhi s ustáním vnímání a cítění (*samdzňávédajitaniródhasamápatti*), ze kterého jógin vyvstává bez úsilí na základě síly předešlé praxe.

Tak jako vědomí opět vyvstává z hlubokého spánku či ze samádhi s ustáním vnímání a cítění, tak i mentální jevy vyvstávají v Buddhovi – Tathágotovi na základě síly předešlého úsilí v praxi prostředků a síle praxe transcendentální moudrosti.

[14] ⁽⁹¹⁾ Bódhisattva Maňdžuśrí se dále ptal.

Světém uctíváný!

Je nutno říci, že vytvořené tělo Tathágotů má vědomí, nebo že nemá vědomí.

Synu z dobrého rodu!

Nedá se říci, že má vědomí, ani že nemá vědomí.

Proč?

Protože nemá vědomí závislé na sobě, ale má vědomí závislé na druhých.

[15] ⁽⁹²⁾ Bódhisattva Maňdžuśrí se dále ptal.

Světlem uctíváný!

Jaký je rozdíl mezi oblastí působení Buddhů – Tatháगतů (*buddháčára*) a oblastí jejich předmětů poznání (*buddhagóčara*)?

Synu z dobrého rodu!

Oblast působení všech Tatháगतů jsou struktury čistých zemí okrášlených nezměrnými nemyslitelnými ozdobami jejich ctností, které jsou společné všem Buddhům.

Oblast předmětů poznání Tatháगतů se vztahuje k rozličným předmětům v pěti elementech (*dhátu*) poznání.

Jakých pěti?

Elementu bytostí,
elementu světů,
elementu pravdy (*dharmadhátu*),
elementu podmanění bytostí a
elementu prostředků k jejich podmanění.

To je rozdíl v těchto dvou oblastech.

[16] ⁽⁹³⁾ Bódhisattva MaňdžuśrÍ se ptal dále.

Světém uctíváný!

Buddhové Tathágatové
dosahují nejvyšší správné probuzení,
roztáčejí kolo správného učení a
vstupují do velké nirvány.

Jaké vlastnosti mají tyto tři činy Tathágatů?

Synu z dobrého rodu!

Tyto tři činy mají vlastnost neduality (*advaitalakšana*). To znamená, že

Buddhové ani dosahují, ani nedosahují nejvyšší správné probuzení,
ani roztáčejí, ani neroztáčejí kolo správného učení,
ani vstupují, ani nevstupují do velké nirvány.

Proč?

Protože tělo pravdy Tathágatů je dokonale čisté a jeho tělo stvořené se stále projevuje.

[17] ⁽⁹⁴⁾ Bódhisattva MaňdžuśrÍ se dále ptal.

Světém uctíváný!

To, co obyčejné bytosti vidí, slyší a uctívají, je jen stvořené tělo Buddhy, a tak na jeho základě v nich vystávají zásluhy. Jaký vztah (*hétupratjaja*) k nim Tathágata má?

Synu z dobrého rodu!

Tathágata je pro ně hlavní důvod [jejich ctností] a vytvořené tělo je pro ně vyjádření požehnání (*áširváda*) silou Tatháगतy.

[18] ⁽⁹⁵⁾ Bódhisattva Maňdžuśrī se ptal dále.

Světlem uctíváný!

Jestli je tělo pravdy Tatháगतů rovnoměrné a bez úsilí, z jakého důvodu jen toto tělo vyzařuje pro všechny bytosti světlo velké moudrosti a pro ně vytváří nezměrné formy stvořených těl? Tělo osvobození (*vimuktikája*) žáků a buddhů pro sebe to nedokáže.

Synu z dobrého rodu!

Tak jako záře slunce a měsíce nebo záře krystalu z vody a ohně, který má požehnání bytostí s nadpřirozenou silou, prozařují vše rovnoměrně a bez úsilí, podobně tělo pravdy Tatháगतů září díky síle činů všech bytostí.

Nebo tak jako razidlo vyryté v drahokamu zručným umělcem nemůže pocházet z ostatních drahokamů, které vyryté nebyly, podobně tělo pravdy Tatháगतů je výsledkem nezměrných prostředků a transcendentální moudrosti ve sféře skutečnosti (*dharmadhátu*), které oni správnou praxí přivedli k dokonalosti.

Proto tělo Tatháगतů je schopné vyzařovat záři velké moudrosti a vytvářet nezměrné formy stvořených těl.

Pouhé tělo osvobození takové věci nedokáže.

[19] ⁽⁹⁶⁾ Na to se bódhisattva Maňdžuśrí zeptal.

Světém uctíváný!

Ty učíš, že moc požehnání buddhů a bódhisattvů způsobuje to, že se bytosti rodí s dokonalým tělem a v ideálních podmínkách v oblasti světa smyslů (*kámadhátu*) ve vznešených rodech jako kšatrijové či bráhmáni či bohové nebo v oblasti sféry jemných forem (*rúpadhátu*) nebo v oblasti bezforemnosti (*arúpadhátu*).

Světém uctíváný!

[20] Jaký je v tom skrytý význam?

Synu z dobrého rodu!

Síla požehnání buddhů a bódhisattvů, jejich cesta a praktiky, mohou ve všech situacích způsobit to, že se bytosti rodí s dokonalými těly, v tom smyslu, že buddhové a bódhisattvové podle potřeb bytostí vysvětlují cestu a praktiky, které když budou správně praktikovány, povedou ve všech situacích k získání dokonalého těla.

Ovšem jestli se bytosti od této cesty a praktik odvrátí a budou je brát na lehkou váhu, jestli vůči mně budou projevovat nevoli a hněv, pak kdekoliv se po smrti narodí, bude to s podřadným tělem.

Maňdžuśrí!

Proto je nutné uznat, že moc buddhů a bódhisattvů není jen příčinou tělesné dokonalosti a bohatství, ale může též ve všech situacích způsobit tělesnou i materiální podřadnost.

[21] ⁽⁹⁷⁾ MaňdžuśrÍ se dále ptal.

Svĕtem uctíváný!

Jaké věci jsou snadno k nalezení a jaké věci jsou k nalezení stĕží v nečistých zemích? Jaké věci jsou snadno k nalezení a jaké věci jsou k nalezení stĕží též v zemích čistých?

Synu z dobrého rodu!

V zemích nečistých bytosti snadno nalézají osm věcí a dvě věci naleznou stĕží.

Jakých osm věcí nachází snadno,
bludařské nebuddhistické učení,
trpící bytosti,
rozdíly v rodech a rodinách s jejich vzestupem a úpadkem během generací,
všechny pomýlené praxe,
časté výpadky v etickém jednání,
strastné stavy existence,
učení nižšího vozu (*hínajána*),
bódhisattvy se slabým předsevzetím a úsilím.

Jaké dvě věci jsou stĕží k nalezení,
shromáždění bódhisattvů s vyšším předsevzetím
a úsilím,
zjevení Buddhy – Tathágy ve svĕtě.

MaňdžuśrÍ!

V čisté zemi se věci mají naopak, osm věcí bytosti střetnou stĕží a dvě věci jsou snadno k nalezení.

[22] ⁽⁹⁸⁾ Nato se bódhisattva Maňdžuśrí zeptal Buddha.

Světém uctívaný!

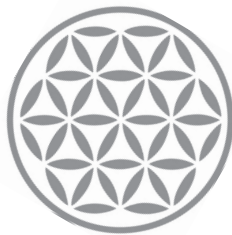
V tomto učení nazvaném Súra rozvázání uzlů (*Sandhinirmóčanasútra*), jak nazvat tuto nauku a jak jí mám s úctou sledovat?

Buddha odpověděl Bódhisattvovi Maňdžuśrímu.

Synu z dobrého rodu!

Toto učení se jmenuje Konečná nauka (*nítártha*) o dokonalosti činů buddhů – tathágatů a jako takovou ji s úctou sleduj.

Během vysvětlení významu této nauky o dokonalosti činů buddhů – tathágatů sedmdesát pět tisíc bódhisattvů, velkých bytostí, dosáhlo právě v tomto velkém shromáždění přímé poznání dokonalého těla pravdy.

Rejstřík

A

abhajadána	233
abhibhájatana	40, 212
abhidharma	83, 93, 172, 258
Abhidharmakóša	48
Abhidharmasamuččaja	29
abhidžňá	39
Abhimukhí	217, 222
abhisamaja	127
abhútadharna	172
abhútaparikalpa	35, 62
ačalá	58, 205, 217, 223
áčára	9
ačintja	71, 253, 260
ádána	136, 138, 209
ádánavidžňána	138
adhičitta	44
adhičittabhúmi	218
adhičittašikšá	229
adhimána	126, 200
adhimókša	61, 154, 218
adhimókšabhúmi	16, 41, 218, 246
adhimókšikíbhúmi	120
adhimókšikímanasikára	174
adhipati	261
adhipatipratjaja	98
adhipradžňá	44
adhipradžňábhúmi	218
adhipradžňášikšá	229
adhišíla	44
adhišílabhúmi	218
adhišílašikšá	229
adhitthána	50
adhjádjadhjášajabhúmi	218
adhjášaja	43, 86, 157, 232, 260

ádikarmika	184
adósa	43
advaita	111
advaitalakšana	272
ágama	22, 40, 87, 263
ágantuka	65
áhára	75, 127, 147, 256
ájatana	188, 191, 250, 256
ákára	115, 207, 209
ákáša	132
ákášapušpa	150
akiňčanájatana	209
akópja	81
akšara	186, 193
álaja	38, 136
álajavidžňána	95
alakšanadršti	160
álambana	261
alóbha	43
amala	205
amóha	43
anábhóga	220
anábhógamanasikára	186
anantara	261
anantaračitta	177
anantarjamárga	79, 80, 128, 148
anášráva	34, 85
anášrávapradžňá	37, 47, 75
anášrávapradžňávimókša	72
anátman	79, 90
anga	90
anijata	26
animitta	97, 106, 117, 205, 210, 240
animittamanasikára	220
anitja	79
anivartabhúmi	242
antadvaja	260
antarabahjašúnjatá	198
antaramána	257
antarašúnjatá	198

anulóma	14
anumána	87, 262, 263
anušaja	62, 63, 86, 153, 231
anušamsa	91, 259
anutpádadžňána	81
anutpannadharmakšánti	169
anutpannániródha	148
anuttarasamjaksambódhi	38, 189, 206, 226
ápája	224
ápatti	238
apaváda	56, 67, 240
ápékšá	261
apramáda	242
apramána	40
apramánasámánjadharma	241
apranidhi	228
apranihita	106, 240
aprápja	35
aprápjašúnjatá	198
arana	16, 77, 118
aranabídža	41
aranasámádhi	16
Arčišmatí	217, 222
árjadžňánadaršana	112
Árjadéšanavikhjápanašástra	8
árjášťángikamárğa	129
artha	186, 193, 195
arthakrijá	46
arthaparidžňá	191
arúpa	198, 210, 213
arúpadhátu	80, 99, 274
asamkhjéjakalpa	61
asamprajukta	24, 152
asamskrta	20, 24, 32, 68, 71, 111, 152
asamskrtašúnjatá	199
asukháduhkha	210
asvabháva	20, 148, 165, 241
asvabhávasvabhávašúnjatá	199
asvabhávašúnjatá	198
asvabhávatá	124

ašaikšamárġa	81
áširváda	273
ášraja	187, 193
ášrajaparávr̥tti	34, 71, 94, 182, 253
ášráva	169
ášrávakšajadžňána	81
ášrita	193
aštalaukikadharmá	13
ašubha	36
átmanátm̥ja	268
audatjam	185, 202
avadána	172
avakalpaná	48
avidjá	45, 200
avidjávásana	9
aviparjása	187
avitarkasavičára	184, 185
avitarkavičára	184, 185
avjákr̥ta	211

B

bahjašúnjatá	198
bala	49, 129
balapáramí	232
bhádžanalóka	74, 189, 213
bhádžanalókadhátu	193
bhága	41
bhávaná	77, 106, 193
bhávanálakšana	259
bhávanámajápradžňá	189, 194, 230
bhávanámárġa	16, 42, 63, 80, 128
bhavanga	38
bhóga	75
bhúmi	41, 205, 207, 217, 218
bhútakóti	16, 191
bhútár̥tha	193, 260
bídža	41, 45, 62, 64
bódhi	74, 182, 191, 256
Bódhičarjávátára	50

bódhičitta	17, 42, 48, 66, 83, 169, 215, 230
bódhipakšadharmā	44, 75, 84, 192, 219, 222, 259
bódhipradžňā	115
bódhisattvabhūmi	38, 42, 218
Bódhisattvabhūmiśāstra	26
bódhjanga	129
buddháčāra	271
buddhagóčāra	86, 271
buddhavihāra	106

Č

čaitta	18, 32, 80, 189
čarja	61, 69
čétaná	31, 95, 96
četóvimukti	216
činóti	18, 95
čintámajápradžňā	75, 189, 194, 230
čitta	18, 32, 61, 78, 79, 135, 136, 189, 190, 269
čittadharmā	269
čittaikagrata	178
čittamātrata	18, 68, 102
čittanimitta	177
čittavikšépadharmā	203
čittaviprajukta	32

D

damana	255
damanadhātu	193
dāna	46, 228
daršana	173, 195, 221
daršanabhāga	96
daršanamārga	16, 42, 63, 78, 207, 257
dašabala	267
Dašabhūmikasūtra	8
dašākušalakarmapatha	66
dauštuljakāja	94, 268
dauštuljam	44, 63, 122, 183, 202, 204, 223, 248
déšana	260
déšanapratigraha	259

dévajána	100
dháraní	93, 219, 222, 224, 267
dharma	20, 31, 35, 45, 48, 51, 57, 70, 76, 90, 145, 157, 160, 171, 176, 179, 181, 186, 195, 220, 224, 233, 234, 250, 256, 268
dharma animittatá	145
dharmačakšuvišuddhi	169
dharmačarja	42
dharmadharmatá	152
dharmadhātu	67, 107, 132, 191, 193, 249, 250, 265, 271, 273
dharmakája	12, 45, 48, 63, 69, 72, 183, 206, 221, 253, 254
dharmakrijá	259
dharmalakšana	184
Dharmamégha	217, 223
dharmánairátmja	22, 83, 101
dharmánudharma pratipat	241
dharmánulóma	259
dharmánusarí	181
dharmápakára	259
dharmasthiti	16, 132, 265
dharmasthiti džňána	138
dharmasukha	183
dharmasvabháva	250, 265
dharmatá	15, 16, 24, 36, 89, 112, 114, 132, 158, 261, 265
dharmatršná	205
dharmavighna	259
dharma vinaja	157, 257
dharmy	31, 33, 39, 43, 57, 105, 107, 108, 112, 113, 160, 173, 180, 181, 182, 183, 186, 191, 206, 215, 217, 218, 220, 223, 250, 256
dhātu	148, 193, 196, 271
dhjána	43, 55, 77, 86, 204, 210, 219, 228, 239
dhjánagóčara	86
divjačakšu	44
divjašrótra	44
dóša	85
dršté dharmé	242
drštédharmé sukhavihára	77, 257
dršti	78, 190
drštidharmasukhavihára	51

duhkha	79, 188
duhkhasatja	76, 197
duhkhasatjaparidžňá	77
Dúrangamá	205, 217, 222
durdžaja	205
durgati	205
dvéša	192
džambudvípa	189
džátaka	172
džňána	48, 49, 77, 195, 221
džňánadaršana	158
džňánapáramí	232
džňánasambhára	38, 229
džňéjavarana	39, 58, 63, 71, 72, 157, 206, 223, 248

E

ékajána	156
ékarasa	16, 131

G

Gambhírasandhivimókšasútra	7
gáthá	172
géja	172
góčara	9, 69
gótra	67
gráhaka	187, 198
gráhja	187, 198
guna	11, 85
Gunamúla	109, 141

H

hétu	79, 87, 191, 261
hétupratjaja	272
hínajána	275

I

indrija	129
Itiruttaka	172

J

jána	106, 201
jathábhútadžňána	81
jathábhavikatá	187
jathábhúta	209
jávadbhávikatá	187
jóga	202, 215
Jógáčárabhúmišástra	8, 51, 86, 97
jónisómanasikára	34, 74, 142
juganaddha	177, 186
jukti	260

K

kája	94, 136, 193
kájadauštuljam	204
kaljánamitra	48, 230
kámadhátu	99, 274
kámarága	203, 224
kámavačavidžňána	209
kárjanišpanna	28
kárjanišpatti	172, 206
karma	76, 85, 224
karmavipáka	86
kaukrtjam	202
kléša	76, 78, 80, 85, 153, 190, 210, 222, 230, 249
kléšanušaja	247
kléšavarana	39, 63, 71, 156, 206, 223
krijá	83, 202, 241, 261
krtsnájatána	40, 212
kšajadžňána	257
kšanikatva	262
kšánti	45, 62, 173, 218, 228
kšétra	99
kušalamúla	62, 153, 227

L

laja	185
lakšana	15, 79, 141, 145, 240, 249, 258, 259
lakšanábhávadršti	159

lakšanadžňána	79
lakšanásvabháva	149
lakšanašúnjatá	23, 198
lakšanatathatá	198
laukikábhidžňá	43
laukikadharmá	54
laukikágradharma	62
laukikašubha	76
laukóttaradhjána	50
laukóttarašubha	76
laukóttaravidžňána	210
linga	88
lóbha	192

M

madhjamapratipat	20, 240
Maháhatthópadasútra	70
mahájána	100
Mahájánasamgraha	8, 42, 66, 99
Mahánáma	116
Mahánirvábanasútra	70
mahápáramí	62, 246
Mahápradžňápáramitášástra	48, 66, 99
mahásattva	253
mahášúnjatá	198
maitrí	16
májá	269
mála	188
manas	18, 95, 135, 189, 269
manasikára	95, 108, 195, 203
manjaná	198
manušjájána	100
márga	79
márgasatja	77, 188
mátrká	74, 83, 255, 258
mettá	50
middham	202
mithjáčara	188
mithjádršti	88
móha	45, 192, 223

múlabhavašúnjata	198
múladžňána	12, 78, 84
múlapradžňá	19
múrdhan	62

N

nairjánika	79
naišvarjam	262
nadživasamdžňánásamdžňá	210
náma	75, 144, 186, 213
narakavidžňána	210
nástidršti	159
néjártha	20, 101, 157, 165
nekkhamma	43, 49
nidána	9, 172, 256
nihsarana	79
nijata	26
nikája	22
nimitta	16, 34, 35, 44, 70, 144, 195, 199, 202, 204, 207, 208, 224, 239
nimittabhága	97
nimittaišvarja	220, 225
nirmánakája	12, 69, 71, 254
nirmóčana	8
niródha	79, 188, 210
niródhasatja	77
niršéšanirvána	81, 212
nirvána	23, 57, 65, 72, 121, 122, 123, 148, 149, 151, 152, 157, 159, 160, 161, 167, 263, 269
nirvánavabháva	148
nirvédha	70, 154, 185, 220
nirvikalpa	234
nirvikalpadžňána	29, 42, 47, 55, 60, 84, 95
nirvikalpapratibimba	172
nissarana	43, 209
nišprajóga	268
nišprapaňča	94
ništá	16
nisthávasthá	42
nítártha	14, 20, 101, 167, 215, 251, 276

nítárthadéšana	165
nítárthajógópadeša	40
nitjašúnjatá	199
nívarana	37, 202
njája	79

P

pañčaskandha	188, 250
pañčópádanaskandha	76, 94
paračittadžňána	44
parádžika	258
paramártha	241, 258
paramártha asvabháva	241
paramárthalakšana	15
paramárthasvabháva	149
paramárthašúnjatá	199
Paramárthótpanna	109, 147
paramašúnjatá	198
páramí	47, 50, 228, 246
páramitá	228
paratantra	21, 23, 24, 60, 142, 200, 240
paridžňá	77, 147, 193, 257
parikalpita	21, 23, 60, 83, 93, 141, 240, 260
parikalpitasvabháva	259
parináma	19, 61, 156
parinišpanna	21, 24, 60, 142, 200, 240
paritjága	50
parivimámsajati	173
parivitarkajati	173
parjája	240
parjavasthána	106
phala	9, 69, 191
phalalakšana	259
phalavipáka	236
Prabhákári	217, 222
prabhására	184, 205
prabháva	39, 59, 79, 208, 226, 244
pradžňá	31, 106, 154, 173, 179, 228
pradžňápáramitá	22
pradžňapti	112, 135, 230

pragrahanimitta	185
prahána	77, 147, 193
prajóga	16, 61, 236, 270
prajógavasthá	41
praktinirvána	35
pramána	87, 89
Pramuditá	184, 205, 217, 221, 222
pranidhána	49, 227
pranidhánápáramí	232
pranidhi	171
praníta	79
papaňča	19, 39, 61, 68, 71, 115, 136, 235, 241, 253, 268
prápti	261
prašrabdhi	37, 77, 173
pratibhánaišvarja	225
pratibimba	28, 35, 199
pratimókša	82, 258
pratipat	79
pratisambhidhát	220
pratisamkhjániródha	72
pratisandhi	136
pratítjasamutpáda	75
pratjaja	79, 86, 261
pratjakša	87, 262, 263
pratjavékšanadžňána	80
pratjékabuddha	9, 37, 189, 254
pratjékabuddhagótra	155
pratjékabuddhajána	100
pravičinóti	173
pavrtti	86, 260
préma	48
préta	245
prijaváča	46
probandum	87
prštalabdhadžňána	12, 19, 52, 56, 57, 81, 84, 257
prthagdžana	38, 207
pudgala	83, 188, 224, 256, 259, 260
pudgalanairátmja	22, 83, 101
punja	41, 48, 154, 167
punjaparináma	17, 235

punjasambhára	229
púrvanivásánusmrti	44
púrvapaščimašúnjatá	198

R

Rathavinítasutta	42
rddhi	44
rddhipáda	129
rúpa	32, 75, 87, 213
rúpadhátu	80, 99, 274
rúpaskandha	163
rúpavačaravidžňána	209

S

sačča	50
saddharma	77, 182
saddharmašravana	74
sádhjadharma	88
Sádhumatí	206, 217, 223
sahadža	39, 63
sahadžaprabháva	46
sahétu	132
sakámavidžňána	210
sákšikarana	77, 193, 260, 261
sákšikaranajukti	263
samádhi	16, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 51, 55, 77, 80, 81, 92, 95, 96, 106, 128, 164, 184, 185, 194, 199, 201, 219, 222, 223, 270
samádhivimókša	72
sámánja	186, 237
sámánjalakšana	147
sámánjavíšéša	260, 265
samápatti	219, 224
samárópa	21, 56, 67, 153, 240
samatá	46
sambhára	16, 48, 154, 244
sambhárávasthá	41
sambhóga	187, 198
sambhógakája	12, 69, 71, 95

samdžňá	78, 190
samdžňávédajitaniródhasamápatti	81, 270
samgrahavastu	50
samgrahavastúni	46
samjagdršti	257
samjagáčára	188
samjakpradhána	128, 192
samjóga	37, 202, 211
samkšépa	90
sampradžanja	80, 207
samskára	53, 76, 120, 200, 256
samskrta	20, 76, 111
samskrtašúnjatá	198
samudaja	79
samudajasatja	76, 77, 188
samvarta	65
samvrti	15
samvrtilakšana	15
samvrtti	258
sandhi	8
sandhibháša	148, 250, 267
sandhinirmóčana	8, 9
Sandhinirmóčanasútra	1, 7, 8, 102, 276
sanimitta	117
sanimittavipašjaná	178
sanskára	261
sanskrtá	253
Santativimókšasútra	7
saprítividžňána	210
sarvabídžakavidžňána	136
sarvadharmásvabháva	245
sarvadharmášúnjatá	197
sarvadžňatá	92, 266
sarvákárasarvadžňatá	36, 92, 158
sasukhavidžňána	210
sašéšanirvána	40, 81
sášéšanirvánadhátu	213
sášrava	33, 85
satpuruša	232
sattvadhátu	126, 189, 193

savičáravipašjaná	179
savikalpapratibimba	172
savitarkasavičára	184, 185
savitarkasavičárasamádhi	30
savitarkavipašjaná	179
siddhánta	85
smrti	106, 184
smrtjupasthána	33, 128, 192, 265
sthána	208
sthjánam	202
Sudurdžaja	217, 222
sukha	37, 173
sútra	7, 9, 23, 158, 172
Sútrálamkára	52
svabháva	15, 20, 60, 142, 153, 240, 246, 259
svabhávavikšépa	38
svalakšana	60, 147

Š

šamatha	28, 106, 173, 180, 203
šamathanimitta	185
šánta	79
šarana	75, 256
šásana	260
šikšá	256
šikšámána	82
šikšápada	238
šíla	37, 43, 201, 228, 238
šílavimókša	72
šóghanavidžňána	210
šraddhá	158
šraddhánusáří	181
šramanaphala	192
šrávaka	107, 189
šrávakagótra	155
šrávakajána	100, 250
šravana	256
šrutamajápradžňá	75, 189, 194, 230
šukladharma	201
šúnja	79

šúnjatá	22, 240
šúnjatánimitta	199
šúnjatásamprajukta	158
šúnjataššúnjatá	199
šúnjatávimókša	106

T

tatháगतagótra	155
tathatá	16, 36, 188, 259
tíká	98
tripitaka	74, 76, 232
trividjá	14

U

ubhóbhágasamádhi	55
udána	172
upačára	102
upádi	19, 136
upája	49
upájakaušaljampáramí	231
upakléša	210
upama	87, 263
upamána	262
upapáramí	62, 246
upasthána	46
upekkhá	50
upékšá	37, 173
upékšánimitta	185
úšman	62
utpatti	85, 153, 190, 240
utpattjasvabháva	149, 154

V

váčívásana	153
vadžrópamasamádhi	80, 128
vaipulja	172
vaišarádja	267
vákja	186
vásana	45, 64, 72, 136, 144

vastu	15, 74, 112, 256
vastuparidžňá	191
vastuparjanta	28, 31, 172, 208
védaná	40, 212
vibháša	172
vičára	31
vičikitsá	203
vičinóti	173
vidjásthána	241
vidžňána	18, 95, 135, 189, 269
vidžňapti	16, 118
vidžňaptimátratá	18, 188
vihára	41, 61, 97
vikalpa	16, 52, 115, 235
vikalpadža	63
vikšépa	37, 203
vimala	188
Vimalá	217, 222
vimókša	40, 72, 179, 212
vimókšabídža	257
vimókšadžňána	72
vimókšakája	72, 254
vimókšamárga	79, 80, 128, 148
vimuktidžňána	266
vimuktikája	273
vinaja	74, 157, 192
vipáka	99, 235
viparjása	78, 128, 148, 187, 257
viparjásabuddhi	176
vipašjaná	28, 84, 86, 106, 173, 174, 178, 179, 203, 240
Vipulamahánáma	116
Vipulapradžňá	109, 135
virága	154
vírja	228
visamjóga	190
vistarata	90
višéša	186, 237
višéšadharmá	195
višuddhi	42, 217, 237
vitarka	16, 31, 61, 71, 95

REJSTRÍK

vitarkajati	185
vivarta	65
vivékasukha	119
vjákarana	126, 172, 260
vjápáda	203
vjavahára	102
vjúha	12, 254

*“Wherever the Buddha’s teachings have flourished,
either in cities or countrysides,
people would gain inconceivable benefits.
The land and people would be enveloped in peace.
The sun and moon will shine clear and bright.
Wind and rain would appear accordingly,
and there will be no disasters.
Nations would be prosperous
and there would be no use for soldiers or weapons.
People would abide by morality and accord with laws.
They would be courteous and humble,
and everyone would be content without injustices.
There would be no thefts or violence.
The strong would not dominate the weak
and everyone would get their fair share.”*

** THE BUDDHA SPEAKS OF
THE INFINITE LIFE SUTRA OF
ADORNMENT, PURITY, EQUALITY
AND ENLIGHTENMENT OF
THE MAHAYANA SCHOOL **

Taking Refuge with a mind of Bodhichitta

**In the Buddha, the Dharma and the Sangha,
I shall always take refuge
Until the attainment of full awakening.**

**Through the merit of practicing generosity
and other perfections,
May I swiftly accomplish Buddhahood,
And benefit of all sentient beings.**

The Prayers of the Bodhisattvas

**With a wish to awaken all beings,
I shall always go for refuge
To the Buddha, Dharma, and Sangha,
Until I attain full enlightenment.**

**Possessing compassion and wisdom,
Today, in the Buddha's presence,
I sincerely generate
the supreme mind of Bodhichitta
For the benefit of all sentient beings.**

**"As long as space endures,
As long as sentient beings dwell,
Until then, may I too remain
To dispel the miseries of all sentient beings."**

With bad advisors forever left behind,
From paths of evil he departs for eternity,
Soon to see the Buddha of Limitless Light
And perfect Samantabhadra's Supreme Vows.

The supreme and endless blessings
of Samantabhadra's deeds,
I now universally transfer.
May every living being, drowning and adrift,
Soon return to the Pure Land of Limitless Light!

*** The Vows of Samantabhadra ***

I vow that when my life approaches its end,
All obstructions will be swept away;
I will see Amitabha Buddha,
And be born in His Western Pure Land of
Ultimate Bliss and Peace.

When reborn in the Western Pure Land,
I will perfect and completely fulfill
Without exception these Great Vows,
To delight and benefit all beings.

*** The Vows of Samantabhadra Avatamsaka Sutra ***